ROLL

280 000 TL
KDV dahil

moğollar
prodigy
faudel
goldie
allen ginsberg
tricky

Radiohead

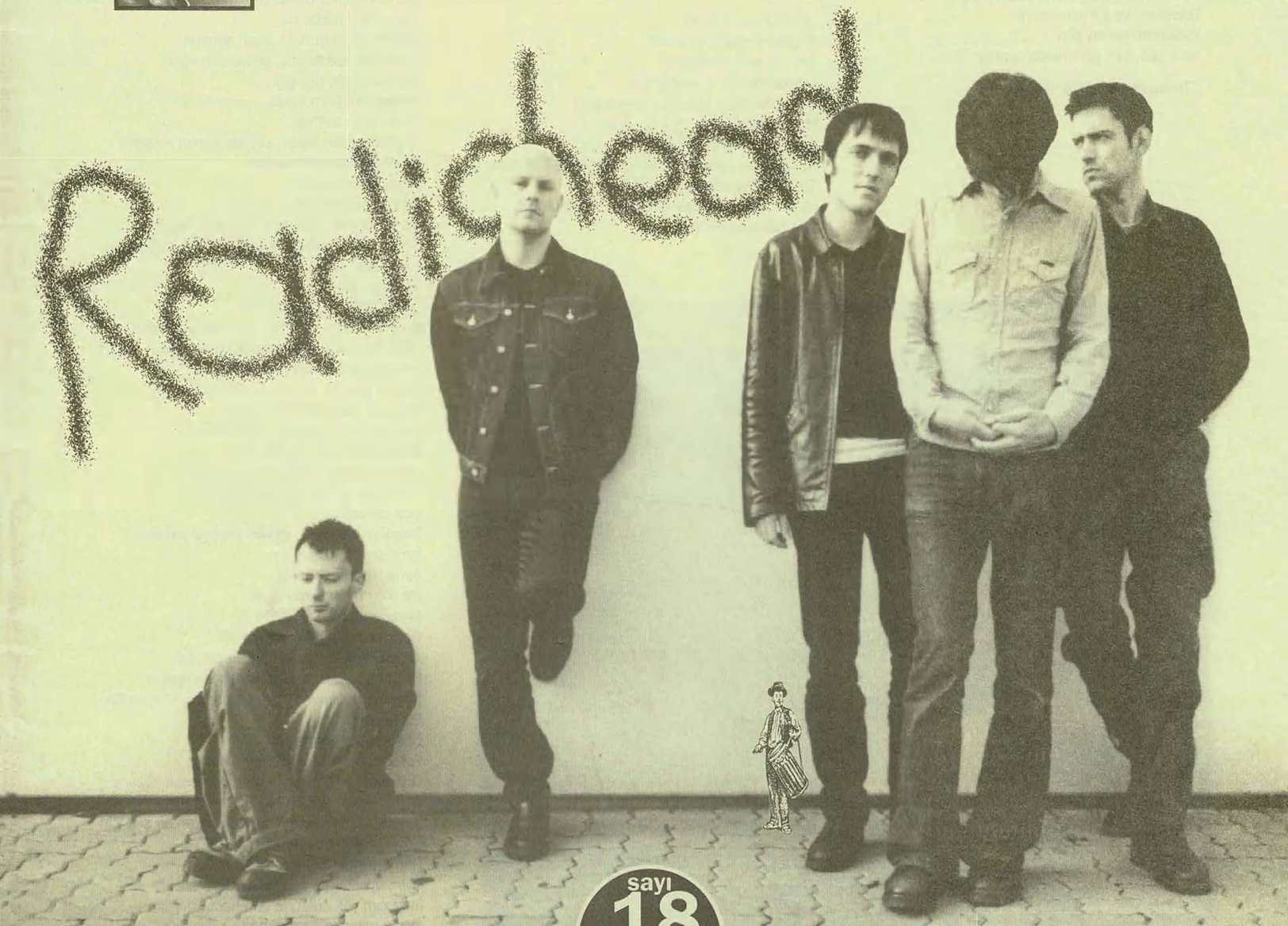

sayı 18 nisan '98

jack bruce + osman işmen + crunch + serüven + robert wyatt

Wim Wenders The End of Violence

Türkçesi: Akın Duygu

Yaralı kuş
Ben gitmek üzereyken çıkageldin
Dopdoluydun o aşina hislerle
Yürüyüşünden belliydi
O yürüyüşü duymuştum daha önce de
Kendi kendine düşünürsün
Yataktayken yaptığın gibi
Bir şeyler beynimden vurdu beni
Gitmeye hazır mıyım dedin
Posasını çıkardım bu manzaranın
Posasını çıkardım bu manzaranın
Gururum okşanmıştı ama kararsızdım
Tutsaktım ve harcanmıştım
Yaralıydım geçen gün
Ama sen, sen göremedin benden öteyi
Duyduğum hikayeler içinde
Yaralı kuş hikayesi
En gerçekçisi sanki
En gerçekçi o sanki
Sıcak ve güvenli bir kutuda tutarsın onu
Çim ve eski tişört dolu bir kutuda
Sonra izin verirsin çitin üstünden atlamasına kedinin
Hep böyledir bu
Hep böyledir bu
Gururum okşanmıştı ama kararsızdım
Tutsaktım ve harcanmıştım
Yaralıydım geçen gün
Ama sen, sen göremedin benden öteyi

Chesnutt Vic, Stipe Michael

Her seferinde
Sana sarılmak istiyorum
Ama her seferinde
Bir şeyler uzak tutuyor seni benden

Seni sevmek istiyorum
Ama her deneyişimde
Bir şeyler uzak tutuyor aşkı benden

Hissediyorum bunu
O yüzden sev beni şimdi
Ah, yok ki bunun sonu
Uğraştırma beni bebeğim
Kaybedeceğim ebediyen yoksa seni
Her seferinde
Ama her seferinde
Aşkımızı bir yangın gibi söndürmeye kalktığımda
Tut beni menzilinde
Ve her uzaklaştırmak istediğimde tutkumu
Sıkı sıkı sarıl bana

Spain

Küçük Bir Damla Zehir
Şehrimi severim küçük bir damla zehirle
Çıldırmak için sıraya girdiklerinin farkında değil kimse
Tek başınayım, filtrelerinin dibine kadar içerim dostlarımı
Ama çok daha temiz hissederim kendimi yağmurdan sonra
Sohbaharda çekip gitti, duvardaki onun resmi
Hep küçük bir damla zehir taşırdı yanında
Şeytan mı yarattı dünyayı, uykudayken tanrı
Kemiklerden dilek tutmak işe yaramaz demişti biri
Bir başka hatalı elveda ve yüz denizci
O derin mavi gök evimdir benim
Sohbaharda çekip gitti, duvardaki onun resmi
Hep küçük bir damla zehir taşırdı yanında
Fare anlar köşeye sıkıştığını
O hesap, her gün kaybediyorsun biraz daha
Hatırlıyorum milyonun milyon olduğu zamanları
Yaptığını ödetirler eninde sonunda
Bilirler ödetmenin bütün yollarını

Waits Tom

Senin bebeğin değilim ben
Güzel bir gün bugün
Her şey istediğim gibi
Sözcükler bile dinliyor sözümü
Ah, bebeğim... Uzaklaşmalıyım... İmkansız olmak için...
Zor değil o kadar bu
Görünmez oluyorsun zaten şehirde
Küçük bir kasabadan geliyorsan eğer
Her şey iyidir, her şey
Bebeğin değilim senin
Bir turistim trafikte
Annen değilim senin, sen de benim sevgilim
Ve değilim senin bebeğin
Bana oyun oynama
Ben de numara yapmıyım sana
İhtiyacım yok doktora, ben hasta değilim
Senin bebeğin değilim ben
Her şey iyi
Her şey yolunda
Senin bebeğin değilim ben
Şu edebiyatı kes lütfen, işin aslına gelelim
Vakit yok numara yapmaya, bırak solsun rengim
Her türlü iyiliği yaptın bana
Canım yanıyor, öylesine doldu ki kalbim
Ağırlaştı pazar çantası misali
Geri vermem gereken şeylerle dolu
Her şey iyi, her şey yolunda
Senin bebeğin değilim ben, lütfen
Çok güzel bir his bu, çok güzel
Çok yalnızım
Başdönmesi değil, zihnim meşgul yalnızca
İçmedim hiç birşey
Almadım hap map da
Ne oldu bana bilmiyorum
Bir soygun gibi gündüzler
Gecelerse senin coğrafyan
Akpak değilsin, rengin gül ve pembe
Haklı olabilirsin ama yüksek irtifadasın
İyileşme dönemindeyim, bir porno yıldızıyım ben,
Bir turistim
Çok şey var görülecek
Fotoğraflarımı sevmiyorsun benim
O yüzden de çok şeyin var söyleyecek
Dağıtmazsın, ama yoldan çıkarsın bazen
İnançsızsın, ama dua edersin bazen bir şey için
Söyle, nedir o bebeğim?
Numara yapma bana
Oyun oynamıyım ben de sana
İhtiyacım yok doktora, ben hasta değilim
Senin bebeğin değilim ben
Senin bebeğin değilim ben

U2

"İzmir radyosunda ilkokul çocuklarına meyhane şarkıları öğretiliyor"
(Gazetelerden)

17 Mayıs 1952 tarihli Radyo Haftası mecmuasında gazetelerdeki bu haberin ardından yandaki karikatür yayınlanmış...

4 Ajans

9 Rachid Taha
10 Moğollar

12 Prodigy

14 Goldie

16 Tricky

20 Radiohead

24 Hardcore

26 Crunch

28 Jack Bruce

32 Allen Ginsberg

34 Menuhin-Estrella

36 Osman İşmen

38 Bayar Şahin

40 Melih Duygulu

43 Faudel

46 Sinema günleri

48 Gayd

50 Albümler

56 Liste
57 Moğollar - Eski Defterler

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ali K. Karadeniz, Atilla Aydoğdu, Cem Dizdar, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Çilek Ünsal, Derya Bengi, Duygu Akın, Emre Gürzap, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Gökalp Baykal, Gökhan Pamuk, Göksel Gökay, Halil İbrahim Çalık, Halil Turhanlı, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, İlker Aksoy, Kerem Demir, Kutlukhan Kutlu, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Maral Yağyazan, Merve Erol, Murat Meriç, Nedim Yalgı, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serkan Seymen, Sid, Siren İdemen, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **Film hazırlık:** Çağdaş Grafik **Baskı:** Serler Matbaası **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi Billurcu Sokak 32/3 Taksim İstanbul **Tel-Faks** 0 212 245 29 13 **Yıl** 2 **SAYI** 18 - NİSAN '98 **İmtiyaz Hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışleri Müdürü:** E. Derya Bengi **Web:** http://www.turk.net/meram/homepage.html AYDA BİR YAYINLANIR

CAJANS

Mektup yazdım elimle / Saçlarımın telinle / Acep bana nasip mi / Sabahlamak seninle

Yağmur çiseliyordu: / "Islanmaktan nasıl kurtulacağını söyleyeyim," / dedi garson kız gülerek, / "damlaların arasından yürü." **ŞAVKAR ALTINEL**

Enformasyon bize her şeyi söyleyebilir. Bütün cevaplar ondadır. Ama bunlar sormadığımız ve sorulmayan sorulara verilen cevaplardır. **JEAN BAUDRILLARD**

Kuşlar toplanmışlar göçüyorlar / Keşke yalnız bunun için sevseydim seni **CEMAL SÜREYA**

Şu anda önümde durmakta olan kadın, adama tren durdurtacak kadar güzelliğinin zirvesindeydi. **EDUARDO MENDOZA**, *Genç Kızlar Labirentinin Esrarı*

Bir geçide varınca / Dur, kırmızı yanınca / Sarı, hazır ol demek / Bir saniye sürmez pek // Ardından yeşil yanar / Sana açılır yollar / Yeşilde geç karşıya / Geç kalmazsın çarşıya **MEHMET İHSAN BULUR**

Chumbawamba vokalisti Danbert Nobacon'un Brit Ödülleri'nde başbakan yardımcısı John Prescott'ın üzerine bir kova su boca etmesinin ardından, EMI firması, Prescott'tan özür diledi. Olayın bir "kişisel protesto" olarak anılmasını rica etti. Sanki Danbert, "ben bu suyu EMI adına kafanızdan boca ediyorum" demiş gibi...

51 yaşına gelen **Cher**, Malibu'da bir resim kursuna yazıldı ve tabak çanak boyamayı öğrenmeye başladı. İlk iş olarak da, kahve fincanına siyah haçlar çizdi.

UB40, kendilerini takip edip haklarında gizli dosyalar tutan İngiliz istihbarat örgütü M15'i mahkemeye veriyor. Örgüt, grup üyelerinin komünist olmalarından kuşkulanıyormuş.

Jamiroquai, yakında bizde de gösterime girecek "Godzilla" filmine ithafen bir şarkı yapmak istiyor. Ama "Godzilla / O bir katil" şeklinde nakaratı olan şarkıyı Hollywood'daki yapımcılar beğenmemişler. Bu nakaratın gökdelen büyüklüğündeki canavarın "imajına gölge düşürdüğünü" söylemişler. Jamiroquai de, daha sempatik sözler yazmak için kolları sıvamış.

Tori Amos, yeni çıkacak albümünün kapağında kullanmak üzere, kendi vücudunun fotokopisini çekti. Makinenin üzerine çıkıp vücudunu parça parça fotokopileyen Amos, yedi dakika uğraşarak bu zor işin üstesinden geldi. Albümün adı, "From The Choirgirl Hotel".

Michael Stipe'ın bir Patti Smith turnesi esnasında çektiği fotoğraflardan oluşan kitabı "Two Times Intro: On The Road With Patti Smith", Ray Gun tarafından Amerika'da yayınlandı. Kitapta ayrıca Allen Ginsberg, William Burroughs ve Tim Robbins'in kimi katkıları ve Stipe'ın çektiği çok sayıda ayak fotoğrafı da yer alıyor.

R.E.M., davulcusu Billy Berry'nin yerine, eski Screaming Trees üyesi Barrett Martin'i aldı. Grupta kalıcı olması beklenen Martin, daha önce Peter Buck'ın Tuatara projesinde de yer almıştı. Bu arada, Tuatara'nın ikinci albümü "Trading With The Enemy" de yakında yayınlanıyor. Bilindiği gibi, Tuatara'da Buck ve Martin'den gayrı, Luna'dan Justin Harwood ve Minus Five'dan Scott McCaughey yer alıyor. Yeni single "Push It"in ardından, mayıs ardında ikinci **Garbage** albümü piyasaya çıkacak. Bu albüm, "saldırgan, sert ve tekno-elektronik ağırlıklı" olacakmış.

Yazdan önce çıkması bekle-

Neşet ustanın "Gönül Yarası"

Yıllardır Almanya'da yaşayan Neşet Ertaş, ara sıra Türkiye'ye gelip İbo Şov'a katılıyordu, ama bir türlü başka yerde yüzünü göremiyorduk. Eski albümleri durmadan korsan bakılarla çoğalıyordu, "yeni" denilen albümlerin ise fazla tadı yoktu (çünkü Unkapanı ondan oyun havası albümü istiyordu). Geçtiğimiz günlerde yine Türkiye'ye gelen ve İbo Şov'a katılan Ertaş, aynı günlerde stüdyoya girdi ve "Gönül Yarası" adlı yepyeni albümünü kaydetti. Babasının ve kendinin eski türkülerinin yanında, yeni bestelerini de seslendirdi. Sonuçta mükemmel bir albüm ortaya çıktı. Ustayı hiç tanımıyorsanız bile, bu albüm onu tanımak için yeter...

SERÜVEN

MFÖ etkisi olabilir ama...

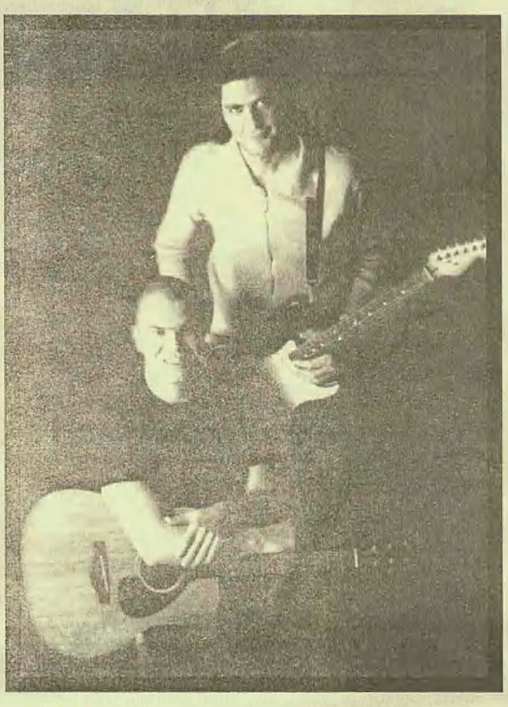

Yola ilk önce Serüven Azizleri olarak çıktılar. Belki de bu müzikle bu piyasada tutunabilmek için hem biraz serüvenci, hem de bir aziz kadar sabırlı olmak gerekiyordu... Sonunda kısaca Serüven isminde karar kıldılar ve geçen ay kendi adlarını taşıyan ilk albümlerini yayınladılar... Biz de gittik, sorduk... Kenan Vural ve Ari Barokas anlatıyor...

Müziğinizde vokal ön planda...

Kenan Vural: Zaman zaman davul, hatta perküsyon bile kullanmayalım, belki bir gitar eşliğinde ama mutlaka vokallerimizi duyuralım ve bir vokal grubu olma kimliğini de kazanalım, diye bakıyoruz. Ortaya çıkan şey, müzikal ve sözel olarak iç içe. Ben ve Ari, müzikle beraber sözleri yazıyoruz. Dilin kullanımına, kelimeleri doğru hecelemeye, konuşma dilimizdeki melodileri müzikte kullanmaya, sözcüklerin melodilerini dejenere etmemeye özen gösteriyoruz. Dolayısıyla, müzik mi söz mü ön planda, doğrusu ben ayırt edemiyorum. Salt müzik olsaydı, sözlü müzik yapmazdım zaten ya da sadece söz önemli olsaydı, o zaman da şair olurdum.

Fuat Güner'le çalışmak müziğinize neler kattı?

Kenan: Demomuzu kaydettikten sonra kapı kapı dolaştık. İçinde alaturka ve bugünkü pop anlayışında bir şeyler olmadığı için, bize "buna darbuka, dümbelek katalım, niye bunda alaturka bir şeyler yok" diyen bir sürü kapıdan geri döndük. Sonra oturup "böyle bir işten kim hoşlanır" diye düşündük ve Fuat Güner'e götürmeye tarar verdik. Onunla "MVAB" zamanında tanışmıştık, müzikle olan ilişkimizi biliyordu. Demonun tamamını dinlemeye gerek bile duymadı. Girişleri, vokalleri dinledi, enstrümanların nasıl çalındığına baktı, müziği güzel buldu ve bu işe girdi. Bizim müzikal derdimizi anladıktan sonra, bizi serbest bıraktı. Biz kayıtları istediğimiz gibi yaptık, zaman zaman bize önerilerde bulundu. Bazılarını kabul ettik, bazılarını etmedik. "Kabul edin" diye bir baskı da yapmadı, umursamaz da davranmadı.

Ari Barokas: İnsanlar bize "Fuat Güner çok karışır, müziğinizi MFÖ müziğine benzetir" diyorlardı. Bizim müziğimiz aynı ekolden geldiği için, zaten ortak beğenilerimiz vardı, o sadece

Baylar, bayanlar, Halloş adlı uçağınız inişe geçmek üzeredir. Lütfen kemerlerinizi bağlayınız ve endişeli düşüncelerinizi söndürünüz. Şimdi pencereden baktığınızda, ineceğimiz yere bizden önce varmış milyarlarca uçağın enkazını göreceksiniz. Hostesimiz size firmamızla uçuş yaptığınız için teşekkür edecek, ama "bir dahaki sefere gene bekleriz", gibi sözcükler söylemeyecek. Buna şaşmayın. Çünkü bu firmamızın son uçuşudur. Şimdi arkanıza yaslanın ve bir milyona kadar sayın. **SADIK YEMNİ**, Muska

söyle ben saçlarımı kestirirsem ne olur / bir başkaldırma ancak saçlarından tutulur **TURGUT UYAR**

Dar yola gel dar yola / Kırıldı ya karyola / Annem razı gelmiyor / Getiririz bir yola

Uzun uzun fotoğrafın üstüne yağmur yağdığını görebiliyorsunuz, ters çevrilmiş bir ağlama gibi. **JULIO CORTAZAR**, *Blow Up*

Dünyaya gelmeli, doğmalı önce, yani karbondioksitle tanışacak kadar yaşamalı. Sonra da teşekkür edip gitmeli. Hep bunu düşleyip durmuşumdur. Düşten öteye de gidememişimdir hiç. Diyeceğim, çok yayım var da hiç okum olmadı benim. **SAMUEL BECKETT**, Malone Ölüyor

ENDAMINIZIN BU HOŞ AHENGİNİ MUHAFAZA ETMEK İÇİN...
Banyo ve Lavabonuzda alelâde beyaz sabun yerine
PURO
TUVALET SABUNU KULLANINIZ

nen yeni **Public Enemy** albümünden birkaç parça, Spike Lee filmi "He's Got Game"in soundtrack'inde kullanılacak.

"Hasta ruhların dans müziği" olacağı iddia edilen yeni **Smashing Pumpkins** albümü, bu yaz çıkıyor. Davul makinesiyle bilgisayarların fütursuzca kullanılacağı söylenen bu albüme katkıda bulunan bir sürü sıkı isim var: Prodüktörler Rick Rubin ve Flood, eski Soundgarden davulcusu Matt Cameron ve eski Nitzer Ebb klavyecisi Bon Harris.

Prince, "Crystal Ball" adlı üç CD'lik bir seti önce internette yayınlayacak, eğer yüz binin üzerinde ön sipariş alırsa, gerçek CD'ler piyasaya sürülecek.

Judas Priest'in eski şarkıcısı **Rob Halford**, hakkındaki dedikodulardan bıkmış olacak ki, eşcinsel olduğunu basına kendisi açıkladı.

Billy Joel, çıktığı dünya turnesinde Chumbawamba'nın "Tubthumping" adlı parçasını cover'lıyor.

Snoop Doggy Dog, sorumluluklarını savsadıkları gerekçesiyle, Death Row Records'a on milyon dolarlık tazminat davası açtı.

Ry Cooder'ın "Bueno Vista Social Club"tan arkadaşı Kübalı şarkıcı gitarist **Compay Segundo** yeni solo albümünü çıkardı. İhtiyarın albümünün adı "Lo Mejor de la Vida".

Nick Cave'in mayıs ortasında yayınlanacağı söylenen 16 şarkılık best-of'una, 97 yılında Londra'da verdiği konserden bir takım kayıtlar da ilave ediliyor...

Bu yıl 13-14 Haziran'da Washington'da yapılacak üçüncü **Tibet'e Özgürlük Konseri**'ne U2 ve Beck'in yanısıra REM'in de katılması kesinleşti.

Elvis Costello'nun başkaları için yazdığı şarkılar, sonunda tek bir "merkezde" toplanıyor: Bu da bir nevi tribute albüm sayılır. Albümde, Paul McCartney, Johnny Cash, Chet Baker, Nick Lowe, Dave Edmunds, Roy Orbison, Annie Ross, Christy Moore, June Tabor'ın vaktiyle söyledikleri birer Costello parçası bir arada yer alacak...

Sevdiğimiz insan **Billy Bragg** ve Amerikalı folk-rock grubu **Wilco** bir araya gelerek, **Woody Guthrie**'nin ömrünün son yıllarında yazıp bestelemeye zaman bulamadığı şiirlerini şarkıya dökecekler...

"Beach Boy" **Brian Wilson**'ın seneler sonra çıkaracağı albümün misafir sanatçıları arasında **Beck** ve **kd lang** de var.

Bir yıl sonra...

Jeff Bucley'in giderken ardında bıraktıkları artık bir albüme dönüşüyor. Ölümünün birinci yılı (29 Mayıs) dolmadan birkaç hafta önce yayınlanacak "Sketches For My Sweetheart The Drunk" adındaki double albümün hazırlanmasında annesinin de katkıları var. İlk CD'de Jeff'in Tom Velaine'le yeni albümü için yaptığı kayıtlar yer alacak, ikinci CD ise evinde yaptığı bir takım demoları içerecek. Albümde bir de Genesis cover'ının yer alacağı söyleniyor...

---

fikir verdi, hatta bazı parçaları ilk defa miksaj aşamasında dinledi.

Kenan: Buna bir nevi süpervizörlük diyebiliriz. Ama şu da oldu: Biz gitarlarımızı aldık, gecenin bir yarısında adamın evine de gittik. Parçalarımızı çaldık, sözlerimizi okuduk, birlikte çalıştık. Şarkıyı dinleyenin sözleri tam olarak anlayabilmesi, bizim bayağı kafa yorduğumuz bir durum. Sözler melodinin üzerine oturmuş mu, oturmamış mı? Onlar yıllardır bu işi yapıyorlar, bizim bilmediğimiz, ancak tecrübeyle öğrenilebilecek şeyler söyledi, bu da çok işimize yaradı tabii.

Müziğinizi MFÖ'ye benzetenler var... Katılıyor musunuz?

Ari: Albümün içinde MFÖ'yü andıran parçaların olmasının, prodüktörümüz Fuat Güner'le ilgisi yok. Aynı ekolden gelen parçalar... Tabii ki yıllarca dinlemişsin, bir etkisi var ama, bizimkiler daha sert.

Kenan: Neticede, Batılı armoniler kullanarak müzik yapıyoruz. Anadolu'yu çağrıştıran Türk melodileri yok müziğimizde. O armoniler içinde bilinen vokallerle müzik yaptığında, ister istemez bir benzerlik olabiliyor.

Ari: Adamlar yirmi yıldır beraberler ve artık onlarınki bir stil. Sen bir albüm yapıyorsun ve müzik biraz benzerlikler taşıyor diye, onları taklit ettiğin düşünülüyor. Ama ikinci albüm farklı bir sound olur, üçüncüsü daha farklı. Bence bütün bir çizginin sonuna geldikten sonra bakmak lazım, benziyor mu benzemiyor mu diye. Bu albümün sound'u benziyor olabilir, tesadüfen Fuat'la da çalıştık. Hadi bakalım..! Ayrıca, MFÖ'ye benzetilme konusuna fazla da anlam yüklemekten yana değilim. Bir Sezen Aksu'nun kırk bin tane taklidi varsa, hadi ben kendimize de taklit diyeyim, biz de onların taklidi olalım.

Bundan sonraki albümlerde sound'da değişen bir şeyler olacak mı?

Ari: Kendi adıma şunu söylemeliyim ki, ben şu anda kendimi bu müzikal çizgiden daha başka bir yerde görüyorum. İleri veya geri, ama değişik bir yerde. Şu anda ben bir albüme giriyor olsam, ortaya çıkan sound'un şimdikiyle alakası olmaz, ama tamamen kopuk da olmaz. Belki daha modern, daha yeni bir sound olur ama, vokal hiçbir zaman vazgeçebileceğim bir şey değil...

Kenan: Özde müzikte belirleyici olan şey beste. Onu bir tual olarak düşünürsen, bin farklı şekilde boyayabilirsin, sound öyle bir şey. Eğer bir parça güzelse, bunu bir akustik gitar ve insan sesiyle de vermek mümkün.

Ari: Sound'u değiştirmek bir seçim meselesi. Ararsın, karıştırırsın, bulursun ama beste kafada, ne varsa o. Mesela Aşık Veysel saz çalıyor, bunun sound'u nedir? Saz abi, başka bir sound'u yok. Bir başka türkücü de saz çalıyor ama, biri ötekinden daha güzel, bütün olay, sonuçta dönüp dolaşıp yine besteye dayanıyor.

Müzik piyasasının durumunu nasıl görüyorsunuz?

Kenan: Kaliteli müzikler kaybolmuyor, sadece ortaya çıkması zaman alıyor. Piyasayı yönlendirenler, ne yazık ki bizim gibi iyi müzik yaptığına inanan müzisyenler değil. İpler plak şirketlerinin elinde. Dolayısıyla onlar neye el atarsa ya da halkımıza neyi empoze etmeyi uygun görürlerse, onlar tanıtılıyor. Tabii, bunlar kolay tüketilen albümler. Niye Bülent Ortaçgil'in 1974 albümü "Benimle Oynar mısın" hâlâ satılıyor, niye Bülent Ortaçgil bir yerde çaldığı zaman onu sevenler onu mutlaka bulup dinliyorlar? Çünkü müziği güzel ve kalıcı. Dolayısıyla, kaliteli müzik aslında çabuk kaybolmuyor, sadece trend'i yakalama kaygısı olmadığından plak şirketi için riskli. Müziğimizi nerede gördüğümüze gelince... Biz canlı çalabilen bir grubuz ve bu bir avantaj... İstanbul'da çalmayı beceremiyoruz, çünkü çalacak yerler belli. Buralara gidip "artık biz kendi müziğimizi çalıyoruz, cover çalmıyoruz" dediğimiz zaman, adamlar bizi riskli buluyor ve iş vermiyor. Zaten artık hiçbir bara gidip de "biz burada çalalım" demek istemiyoruz. Biraz oluruna bırakalım, onlar bize gelsin... Bu kendini beğenmişlik değil, sadece müziği dinlemiş, içindeki güzellikleri görmüş insanlardan talep gelsin istiyoruz. Ayrıca, düzenli olarak bir barda çalmak gibi bir niyetimiz yok. Üniversitelerin müzik kulüpleriyle bağlantımız var ama, baharın gelmesini, havaların ısınmasını bekliyoruz.

Söyleşi: **Özlem Köseoğlu**

AJANS

Yenilgi, yenilgim, benim ölmez cesaretim / Sen ve ben fırtınada birlikte güleceğiz; / Ve biz ikimiz, / derin mezarlar kazacağız içimizde ölmekte olanlara; / Ve tutunacağız, tüm gücümüzle, güneşin karşısında; / Ve de tehlikeli olacağız... **Halil Cibran**, Deli

sahi senden mi doğdum anne / yollar nehirler kuşluk vakitleri dururken **HAYDAR ERGÜLEN**

Yere yattım, gözlerimi kapadım, ölmek için bir takım hareketler yaptım, ama çimento soğuktu, hastalanmaktan korktum. Böyle bir durumda eroin alan bir sürü herif tanıyorum, ama ben mutlu olabilmek için yaşamın kıçını yalayacak değilim. Yaşamı süslemek istemiyorum ben, bok yesin o. Birbirimize karşı hiçbir şey hissetmiyoruz. **EMILE AJAR**, Onca Yoksulluk Varken

Bir gün kalbin sesini / Organlar duyamamış / Mideyi, böbrekleri / Hemen bir telaş almış // Komşu akciğerlere / Bir haber uçurmuşlar / Ciğerlerse beyinden / Nedenini sormuşlar // Şöyle bir cevap gelmiş / Beyinden ciğerlere / "Düzensiz yaptığın iş / Zarar vermekte kalbe" // "Aldığın hep pis hava / Elbet kalbi yoracak / Böyle devam edersen / Belki bir gün duracak!" **İ. HAKKI TALAS**

DEF MIX'İN İSTANBUL-ANKARA SEFERİ

Bizim yaptığımız içgüdüsel

Def Mix dünya turnesi, İstanbul ve Ankara'dan da geçti. David Morales, Frankie Knuckles, Satoshie Tomie ve Lord G, 18 ve 21 Mart'ta İstanbul Millenium'da, 20 Mart'ta Ankara Pulse Disco'da müthiş gösteriler sundular. David Morales ve Frankie Knuckles, 1980'lerde House müziğin patlamasından beri dünya çapında efsaneleşmiş iki DJ. Frankie Knuckles bütün zamanların en büyük house klasiklerinden "Tears"ın yaratıcısı ve 1998'de "en iyi yapımcı" dalında Grammy ödülünün sahibi. "DJ Superstar" ve "Ghetto Child" kimlikleriyle en az pop yıldızları kadar gündemde olan David Morales de, özellikle Amerika'nın en önemli remixer'ı. Jamiroquai, Mariah Carey, Janet Jackson gibi birçok ünlü sanatçının şarkılarını remixleyen David Morales İstanbul'da bulunduğu sürede Burak Kut için de bir remix yaptı. Def Mix'i 11 yıl önce David Morales ve ortağı Judy Weinstein kurdu. Frankie Knuckles da onlara katılınca dünyanın en başarılı dans müziği yapım şirketi ortaya çıktı. Lord G ve Satoshie Tomie de bu iki dev DJ'in himayesinde house müziğin zirvelerine tırmanan iki genç deha... Dört DJ'i yakalamışken üç-beş soru sormadan edemedik.

Speed garrage'la ilgili tartışmalar hakkında ne düşünüyorsunuz?

David Morales: Bu tür müzik terimleri hep İngiltere'de ortaya çıkar. İngilizler her zaman her şeye isim takar ve trend olarak ortaya atarlar. Ben yirmi senedir müzik yapıyorum. Benim için iyi müzik ve kötü müzik vardır, jungle, garrage, hardcore... Bu tanımlar beni ilgilendirmiyor. Bu trendleri ortaya atanların "garrage"ın ne olduğunu bildiklerini veya "garrage"a gittiklerini sanmıyorum. Garrage 1980'lerde bir kulüptü. Speed garrage bence abartılıyor. Emin olun, iki sene sonra speed garrage diye bir şeyi kimse hatırlamayacak. Aynı techno gibi, artık kimse techno terimini kullanmıyor. Aynı şekilde jungle'ın bu on yılın en müthiş müzik trendi olacağını iddia etmişlerdi. Ben hâlâ bekliyorum.

Latin müziğinin kuşkusuz müziğinizde büyük etkisi var. Başka nelerden etkilendiniz?

Lord G: House müzikte her zaman Latin müziğinin etkisi vardır, çünkü perküsyon vardır. Ama son yıllarda bu etki daha güçlü hissediliyor. Ben her tür müzikten etkilenirim, içinde ritm olduğu sürece. Ritmin kendisi bir başına güçlü bir etkidir.

Morales: Latin müziği dinlemem ama damarlarımda Latinlik dolaşıyor. Hayatım boyunca siyah r&b müziğiyle yaşadım. Her şey beni etkiler, kötü bir DJ bile. Onun yaptıklarını yapmamam gerektiğini hatırlatır.

Müziğe karşı tutkunuzu kaybetseniz ne yapardınız?

Morales: İntihar ederdim. Onu kaybedersem gerçekten bir şeyler ters gidiyor demektir.

Lord G: Bu damarlarınızdaki kanı çekmeleri gibi bir şey. Müzik hayatıma girmeden önce, yaşamanın ne demek olduğunu bilmiyordum. Her şeyde müzik var ve müzik her şeyi tanımlar.

Başka bir şey yapmak istemez miydiniz?

Morales: Müzikten evvel bir restoranda çalışıyordum. Müzik hayatım böyle gelişmeseydi, hâlâ aynı işi yapıyor olabilirdim. Ben başkaları için müzik yaparken kendim için de yapıyorum, yani bu, evde oturup müzik dinleyerek para kazanmak gibi bir şey. Ben bu işe kendim için müzik çalarak başladım, 20 sene evvel DJ olmak, şimdiki gibi büyük kariyerler vaad etmiyordu. Ayrıca, DJ teriminden de hoşlanmıyorum.

DJ superstar teriminden de hoşlanmıyor musunuz?

Morales: Biz sanatçıyız. Sadece farklı bir şekilde gösteri yapıyoruz. Mesela Madonna'nın albümleri var, yani sanatı formatlı. Bir konser verdiğinde insanların hangi şarkıları duymak istediğini biliyor. Bizim yaptığımızsa içgüdüsel. En iyi DJ'ler, çalacaklarını önceden programlamaz. Aynı mix'leri aynı sırada çalanlar emniyetli gider, denemekten korkarlar, biz onlar gibi değiliz.

Çalmayı hayal ettiğiniz bir "rüya kulüp" var mı?

Knuckles: Öyle bir yer vardı. Paradise Garrage. Ama artık yok. David orda çaldı. Aynı sihri başka yerlerde yakalamaya çalıştılar, mesela Sound Factory'de ve Ministry of Sound'da, ama aynı şey değil.

Morales: En iyi ses sistemini, en iyi DJ'leri getirip bir şeyleri taklit ederek aynı atmosferi yakalayabileceklerini düşündüler. Farkı şundan anlayabilirsiniz: Paradise Garrage'da önce ses sistemi kuruldu. Duvarlar ses sisteminin etrafına inşa edildi. Ancak müziği gerçekten yaşayan birisi bu atmosferi oluşturabilir. Orayı yaratan Larry Levan sadece bir kulüp işletmecisi değildi, aynı zamanda ses mühendisiydi, yapımcıydı. Kapıdaki güvenlik görevlisine kadar herkes bir aile gibiydi. Aynı şeyi bir daha yakalayan olmadı.

Söyleşi: ***Gül Gürdamar***

6→

70'lerin en iyi 50 plağı

1. London Calling
The Clash
2. Dark Side Of The Moon
Pink Floyd
3. Rumours
Fleetwood Mac
4. Unknown Pleasures
Joy Division
5. Songs In The Key Of Life
Stevie Wonder

6. Tubular Bells - **Mike Oldfield** / **7.** Armed Forces - **Elvis Costello & The Attractions** / **8.** Never Mind The Bollocks Here's The Sex Pistols - **The Sex Pistols** / **9.** Trans-Europe Express - **Kraftwerk** / **10.** For Your Pleasure - **Roxy Music** / **11.** The Rise And The Fall Of Ziggy Stardust And The Spiders From Mars - **David Bowie** / **12.** Exile On Main Street - **The Rolling Stones** / **13.** Led Zeppelin IV - **Led Zeppelin** / **14.** Born To Run - **Bruce Springsteen** / **15.** Blood On The Tracks - **Bob Dylan** / **16.** Parallel Lines - **Blondie** **17.** Imagine - **John Lennon** / **18.** Out Of The Blue - **Electric Light Orchestra** / **19.** Hunky Dory - **David Bowie** / **20.** What's Going On - **Marvin Gaye** / **21.** Harvest - **Neil Young** **22.** Transformer - **Lou Reed** / **23.** Blue - **Joni Mitchell** / **24.** Physical Graffiti - **Led Zeppelin** / **25.** Innervisions - **Stevie Wonder** / **26.** Off The Wall - **Michael Jackson** / **27.** I Want To See The Bright Lights Tonight - **Richard & Linda Thompson** / **28.** Lust For Life - **Iggy Pop** / **29.** Bryter Layter - **Nick Drake**/ **30.** Low - **David Bowie** / **31.** The Wall - **Pink Floyd** / **32.** Catch A Fire - **The Wailers (featuring Bob Marley)** / **33.** Stranglers IV Rattus Norvegicus - **The Stranglers** / **34.** One Nation Under A Groove - **Funkadelic** / **35.** Marcus Garvey - **Burning Spear** / **36.** The Kick Inside - **Kate Bush** / **37.** Love Bites - **Buzzcocks** / **38.** Bat Out Of Hell - **Meat Loaf** / **39.** The Clash - **The Clash** / **40.** Setting Sons - **The Jam** / **41.** Goodbye Yellow Brick Road - **Elton John** / **42.** Bridge Over Troubled Water - **Simon And Garfunkel** / **43.** New Boots And Panties!! - **Ian Dury & The Blockheads** / **44.** Marquee Moon - **Television** / **45.** Risqué - **Chic** / **46.** A Night At The Opera - **Queen** / **47.** Alive! - **Kiss** / **48.** Deep Purple In Rock - **Deep Purple** / **49.** Fear Of Music - **Talking Heads** / **50.** Moondance - **Van Morrison**

Müzik kitaplarından, nota arşivinden, CD'lerden ve CD-Rom'lardan oluşan Müzik Kütüphanesi.

Borusan Oda Orkestrası çalışmalarını artık Borusan Kültür ve Sanat Merkezi'nde sürdürüyor.

Müzik atölyeleri, konserler, söyleşiler, video gösterileri...

Beş bilgisayarla gün boyu İnternet'te sörf olanağı.

MÜZİK "EVİ"

Tünel'den Galatasaray'a doğru yürümeye başlayın. Rus Konsolosluğu'nu geçtikten hemen sonra 421 numaranın önünde durun. Müzikevi'nize hoşgeldiniz. Burası, Borusan Kültür ve Sanat Merkezi. Müzik kitapları, nota arşivi, CD-Rom referans kaynakları ve binlerce CD'siyle Türkiye'nin ilk ve (ne yazık ki) tek müzik kütüphanesi pazar ve pazartesi hariç her gün hizmetinizde. İstediğiniz CD'yi dinleyebilir, gün boyu, İnternet'e bağlı beş bilgisayarda gönlünüzce sörf yapabilirsiniz. Etkinlik salonunda konserler veriliyor, video gösterileri ve söyleşiler yapılıyor. Her cumartesi günü ise atölye çalışmaları var, katılmak isterseniz lütfen önceden yer ayırtın.

Burası, Borusan Oda Orkestrası'nın da evi. Türkiye'de bir sanayi kuruluşu tarafından oluşturulmuş ilk ve (ne yazık ki) tek orkestra olan Borusan Oda Orkestrası çalışmalarını Borusan Kültür ve Sanat Merkezi'nde sürdürüyor. Müzikevi'nizin diğer kapısı Borusan Sanat Galerisi'ne açılıyor. Galeride yıl boyunca birçok Türk ve yabancı sanatçının sergisini gezebilirsiniz. Ve önemli bir konu; Borusan Kültür ve Sanat Merkezi'nde gerçekleşen bütün etkinlikler ücretsiz. Borusan Kültür ve Sanat Merkezi'ne, Müzikevi'nize hoşgeldiniz.

İSTİKLAL CAD. NO.421 TÜNEL/BEYOĞLU

BORUSAN

BORUSAN Kültür ve Sanat

WCJ STUDIO

AJANS

Dışarıda yağmur yağıyor. Yağsın bakalım! Ne zamana kadar yağabilir? Hatırıma bir mısra geliyor: "Hiç böyleliğin görmemişiz faslı baharın." **SAİT FAİK**

İbibiklerin ibikyerini iyice iyileştirmek için İstinyeli istifçi İbiş'in istif istiridyeleri mi, yoksa, İskilipli ispinos işportacı İshak'ın işliğindeki ibrişimler mi daha iyi, bilemiyorum.

Tutumlu olmalıyız / Her yönden yarar bize / Savurganlık yaparsak / Ne geçer elimize? // En iyidir, en güzel / Bizim Türk mallarımız / Beğenerek, severek / Onları kullanırız // Evimde ve okulda / Abur cubura sevmem / Fındık, üzüm dururken / Çikolatayı yemem. // Paramı ve eşyamı / Boş yere harcamam ben / Böylece sağlanıyor / Geleceğe güvencem. **VEFA ÇAĞAN**

El işlerinde çizgiler, şekiller, renkler konuşur. Yeşil "murat"tır, mavi "umut"tur, beyaz "mutluluk"... Siyah "üzüntü"yü, pembe "bozuntu"yu dile getirir. "Al giyenin gönlü dolu, mor giyenin çoktur malı" derler.

Radiohead'in **Thom Yorke**'u **Drugstore**'un yeni single'ı "El Presidente"de gruba eşlik ediyor.

John Lurie (hani Jarmusch filmlerinde oynayan adam, hani Lounge Lizards grubuyla memleketimize de gelmişti, hani ilk Roll'da da vardı) Amerika'da küçük bir televizyon kanalında bir nevi talk-şov yapmaya niyetleniyor. Program misafirlerini de elbette arkadaşları arasından seçecek: Dennis Hopper, Matt Dillon, William Dafoe, Jim Jarmusch ve Tom Waits...

John Martyn, yeni albümü "The Church With One Bell"de birer Portishead, Ben Harper, Dead Can Dance şarkısı söylüyor.

Zen'in, yeni albümü "Tanbul", bu ay sonu yayınlanıyor. Duymadık demeyin...

Besteden önemli şeyler

ROBERT WYATT

Robert Wyatt'ın Ray Gun dergisiyle yaptığı keyifli "telefonik" söyleşiyi okuyunca çok hoşumuza gitti. Siz de bizim gibi Wyatt'ı özlemişsinizdir diyerekten, bir kez daha misafirliğe çağırıyoruz...

Hayat nasıl gidiyor?
İyi gidiyor, teşekkür ederim. Ben de şimdi bir fincan çay içiyor ve Demi Moore'un bir röportajını okuyordum.
Demi nelerden bahsediyor?
Henüz bilmiyorum, yeni başladım.
Ben de sabah kahvemi içiyorum, ikimizin de kafein alıyor olması ne büyük tesadüf.
Evet, ben her zaman kendimi zehirlemeyi sevmişimdir, rejimimin bir parçası.
Geçenlerde karımla dağlarda dolaşıyorduk arabayla ve sizin albümünüz çalıyordu. Birden müzik ortama cuk oturdu, o manzara içinde garip bir his yarattı.
Çok garip, çünkü ben de bu albümü kafamda bir manzara olarak canlandırmıştım. Bir uzunçaların 20 dakikalık iki parçaya bölünmüş halini kaybetmiş olmamız çok kötü. Bir CD'nin içinde nasıl olup da bir şekil yaratabileceğimi merak ediyordum.
Bundan önceki albümünüz 21 dakikalıktı. Sıradışı bir plak süresi.
Bir CD'yi ne kadar ucuza çıkarabileceğimi görmek istiyordum. Kayıt masrafı topu topu 15 pound tutmuştu. Ama master'ını çıkarmak 1000 pound'a patladı. Ben de anladım ki, bu işin ucuzu olmuyor.
Henüz.
Brian Eno kendi CD'lerini yapıyor, ama bu ona özgü bir iş elbette.
Bildiğim kadarıyla Eno CD-R kullanıyor.
Brian Eno her şeyi ilk yapan adamdır zaten. Bize kaydettiği birkaç CD'yi dinletmişti. Kızı için özel bir CD yapabilen bir adam o.
Bana öyle geliyor ki, "Shleep" daha mutlu ve hareketli bir albüm. Doğru mu?
Kayıt sürecinin öyle geçtiğini söyleyebilirim ama müziği bu tür hislerle tarif edemem. Müzik, kelimelerin kifayetsiz kaldığı yerde başlıyor. Müziğe sıfatlar yakıştırmak da kolay değil. Blues size ne hissettirir? Herkes blues'un hüzünlü olduğunu söyler, ama sadece hüzünlenmek için mi dinlersiniz blues'u?
Bu kadar birbirinden farklı müzisyeni bir araya getirmeyi nasıl başardınız?
Fırsatlar sayesinde. Zaten Demi Moore da hayatın şanstan değil, fırsatlardan ibaret olduğunu söylüyor. Bu fazlaca Amerikan bir bakış açısı, ama doğru. Fırsat oradaydı, ben de fırsatların yanıbaşımdan geçip gitmesine seyirci kalacak kadar genç değilim artık. Paul Weller benimle aynı stüdyoda kayıt yapıyordu. Girdim ve merhaba dedim. 10 yıl önce böyle bir şeyi yapmazdım. Aramızdaki kültürel uçurumdan çekinirdim. Geldi ve birkaç parçaya katıldı. Phil Manzanera'nın stüdyosunda çalışıyorduk, Phil'in bir solo atmasını istedik. Brian Eno ise ortak dostumuzdu. Brian ve ben birbirimize benzeriz aslında. Her ikimiz de, sürüden kovulan, kendi başlarına dolanan iki filiz...

Ve arada sırada birbirinize rastlıyorsunuz.
Doğru. İnsanlardan kayda katılmalarını istemek çok kolay. Evet ya da hayır diyorlar. Hayır yanıtından korkmuyorum artık.
Eno'yla ikiniz bir araya geldiğinizde mükemmel oluyorsunuz.
Beraber çalışmak hoşumuza gidiyor. Kumla oynayan iki çocuk gibiydik. Farklı birçok yönümüz var, ama bir araya geldiğimizde bunlar uçuveriyor.
Şimdi Soft Machine dönemine geri dönmek istiyorum. İlk albümünüzdeki "Pataphysical Introduction" gibi inanılmaz şarkılar (bu isim proto-dadaist Fransız oyun yazarı Alfred Jarry'e göndermeydi) gençlik dönemimde beni sıradışı edebiyata yönlendiren etkilerden biriydi. 50'li ve 60'lı yıllarda bir grup kaçık Fransız yazarı bir araya gelip Patafizik Koleji kurmuşlardı. Soft Machine de, Patafizik Koleji'nden sertifika alan tek rock grubuydu, değil mi?
Evet, bize bu sertifikaları verdiler. Bizi, Paris'te düzenlenecek Patafizik yürüyüşüne öncülük edecek resmi grup olarak seçtiler.
Nasıl oldu bu?
Kim bilir! Sanırım biri bizi tavsiye etti ve tekerlekli iskemlede bir adam konserimize geldi, "bu, hayatınızda dinleyebileceğiniz en kakofonik grup" dedi.
"Shleep", imge ve ses açısından sanki bir rüya gibi. Bana Jarry'nin, rüyada tecrübe ettiğimiz dünyanın, yaşadığımız dünyadan daha az gerçek olmadığı fikrini hatırlatıyor.
Sürekli olarak bir rüyanın içinde olduğumuzu düşünüyorum. İngiliz yazar V.S. Pritchett, deneyimlerimizin yüksek bir oranının halüsinasyondan ibaret olduğunu iddia ediyor. Gündüzleri tüm duyularımız uyanık olduğu için tökezlemiyoruz, ama rüyaya daldığımızda saf bir tecrübe yaşıyoruz. Bunun gerçek olduğuna inanıyorum. Alacakaranlık gibi geçiş anları bu yüzden çok ilginç geliyor bana.
Şarkı sözlerini karınızla birlikte yazdınız...
Evet, kelimelerin neredeyse yarısı ona ait. Zaten genellikle kayda başlamadan önce onun şiirlerine, not defterlerine göz atarım, kendimi bu şekilde motive ederim.
Motivasyon demişken... Standartlara uygun bir solo albüm yapmayalı oldukça uzun zaman oldu. Müziği bir yana bırakıp hayattan zevk almaya mı çalışıyorsunuz?
Bir bakıma evet.
Şehir dışına taşındınız bu arada...
Evet, küçük bir ahşap evimiz var. Ortam gerçekten büyülü. Elektrik yok, sadece gazla aydınlanabiliyorsunuz. 1932'de yapılmış bir ev.
Eskiden işçilerin tatile geldiği bir bölge galiba orası.
Evet. Hâlâ birkaç işçi geliyor. Bölgede çok fazla madenci var. Çok iyi vakit geçiriyoruz. Bir karavan şirketi bölgeyi tatil alanına çevirmeye kalktı. Bunun için mücadele ettik ve kazandık. Elbette hayatta beste yapmaktan daha önemli şeyler de var.

Çeviren: **Ogan Güner**

8→

Yuh yuh!

"Bir varmış bir yokmuş derken dalmış gitmişim belli / Çevremde 1001 güzel, bense şeyhin oğlu sanki..."

Canından bezmiş banjo, doğduğuna pişman ritm sazlar, tıknefes ney, sirke gibi kemanlar, arkada kaknemler korosu, önde altıncı sınıf bir dans orkestrası şarkıcısı:

"Beyaz bir at üstünde çölde doludizgin bir deli / Rüyadaki sevgili, ben Valentino misali..."

Şarkıcının adı Serhat Hacıpaşalıoğlu. Sözleri de kendisi yazmış. Besteci hanesinde Amrani Abderrahmane yazıyor. Yani, Dahman El Harrachi. Ekmek parası uğruna, doğdukları topraklardan uzakta, sabahtan akşama kahır çeken Cezayirli göçmenlerin sesi ozan El Harrachi. Şarkı da, Rachid Taha'nın yorumundan tanıdığımız o muhteşem "Ya Rayah".

Serhat Hacıpaşalıoğlu denen zat, "Ya Rayah"ı Türkçemize kazandırırken, ana fikir olarak Hollywood imalathanelerinde fason olarak üretilen egzotik Doğu düşlerini seçmiş... Anlatılan "biz"im hikayemiz: "Biz", yani takım elbiselerimiz, kravatlarımız, ince çerçeveli gözlüklerimiz, cilalı pabuçlarımız, bond çantalarımız, beyaz tenlerimizle biz Batılı Türkler.., Sabah olunca, belki o da hepimiz gibi gerçeklerle yüzyüze gelecek, medeni dünyanın gereklerini yerine getirmek için günlük hayhuyun içinde kaybolacak, ama olsun, geceler bizim, geceler onun... Hacıpaşalıoğlu da yatağa uzandığında tıpkı bizim gibi modern hayatın stresinden bir an için kurtularak, o "uzak" diyarların, sihirli yemişlerin, baharatların, yarıçıplak hurilerin, "binbir gece masalları"nın, "ıtırlı bahçe"lerin rüyasını görüyor... Görmemişliğin dikâlâsı!

Orhan Boran'ın senelerce radyoda, sahnede anlattığı bir fıkra vardır: *İkinci Dünya Savaşı'nda bir Orta Avrupa ülkesi. İnsanlar cephelerde yitip gidiyor, aileler parçalanıyor, ortalık tarumar... Bir ailenin büyük oğlu, ne yapıp edip soluğu İngiltere'de alıyor, çalışıp çabalıyor, savaş bittikten sonra da birkaç yıl içinde, yeni zenginlerin arasında kendine sağlam bir yer ediniyor. Büyük bir sanayi imparatorluğu kuruyor, hatta İngiliz ekonomisine katkılarından dolayı kendisine "sir" ünvanı veriliyor. Derken, yıllar evvel uzaklarda bıraktığı ailesi düşüyor aklına. Hemen adamlarını görevlendiriyor, aile fertlerini bulmalarını emrediyor. Bir gün haber geliyor:*

- "Efendim, maalesef sadece küçük kardeşiniz hayatta..."

- "Derhal onu İngiltere'ye getirin," diyor sir.

Havaalanında karşılamaya gittiğinde gördükleri pek iç açıcı değil. Kardeşi bitap durumda, üstü başı perişan, beniz soluk, avurt çökük... Uzun uzun kucaklaşıyorlar, "çektiğin sıkıntılar bitti artık" diyor sir, "şimdi al şu parayı, önce üstüne bir şeyler düz, sonra kendine bir ziyafet çek, akşam malikânemde konuşuruz..." Akşam oluyor, kapı çalınıyor, küçük kardeş mağrur adımlarla içeri süzülüyor. Tanımak zor. Sabahki manzarayla alakası yok. İki dirhem bir çekirdek, sağlıklı, gürbüz bir adam... Sir, bir kez daha gururla kucaklıyor sevgili kardeşini:

- "İnanılacak şey değil, bu ne değişiklik? Fakat neden suratın asık. Ne oldu, canın bir şeye mi sıkılıyor?.."

- "Yok bir şey," diyor küçük kardeş, "şu sömürgeleri pisi pisine elden çıkardık ya, ona yanıyorum..."

"Orient"in göbeğinde yaşadığını bile bile "oryantalizm"in en aşağılık biçimini şarkılara geçiren Hacıpaşalıoğlu'nun fıkradaki küçük kardeşten ne farkı var? Ama bazen buna da şükür demek lazım. Çünkü "Arap dünyası" her zaman böyle masumane bir salaklıkla egzotikanın bir parçası gibi algılanmıyor bu memlekette. Tersine, düşmanlığın, ırkçılığın sorgulanmayan, hatta kolayca kabul gören nesnesi halinde...

Doğan Hızlan, yazısına *"Arap yalellisi Magrip popu oldu"* diye bir başlık atıp en kestirme yoldan söyleyeceğini söylüyor (27 Şubat, Hürriyet). Demek istiyor ki, pop kılığına da bürünse, yalelli yalellidir. Biraz daha açalım: yalelli (yani müzik bile olmayan şu Arap "şeysi"), pop (yani çağdaş, uygar, Batılı müzik türü) halinde sunulsa da, siz siz olun sakın kanmayın, yutmayın. Zaten pop da pop değil, "Magrip popu".

"Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yallellisi" demeye getiriyor Hızlan, Cumhuriyet tarihinin hafızasına kazınmış "Arabın ihaneti" fasaryasını yeniden üreterek... Yazarla aynı ırkçı zaviyeden konuşursak, (Türkçede böyle deyimler sürüsüne bereket) "Mal bulmuş Mağribi gibi" Rachid Taha'nın üstüne atlıyor. Bu arada biz Rachid'i dinleyenler de azarı işitiyoruz. *"Şimdi de Raşid Taha isterisi yaşıyoruz"* diyor Hızlan, *"Arap yalellilerinin yeni temsilcisi, bizde örneği çok olan melodilerin ithalcisi olarak itibar görüyor."* Meğerse Balık Ayhan'da bunun mükemmeli varmış, ama maalesef Balık Ayhan "yerli" olduğu için gözümüzde hiç hükmü yokmuş. Rachid Taha'yı sevmemize sebep de, Fransa'dan gelmesiymiş...

Sormak lazım Hızlan'a, neden Arap müziği kötüdür? Neden Arap müziğini tanımlarken "yalelli" gibi küçümser bir ifade kullanıyor? Madem bu melodilerin bizde örneği çok, neden bizimkiler yapınca yalelli olmuyor da, Rachid Taha yapınca yalelli oluyor? Hızlan acaba hiç rastlamış mıdır, "bizim taş gibi gruplarımız varken neden gidip Amerikan gruplarını dinliyorsunuz" diyen bir İngilize?

Doğan Hızlan, kendi ifadesiyle "kişisel", ama nerden baksanız çok gülünç bir etno-müzik tanımı da veriyor yazısında: *"Yerel bir enstrümanın yanına bir saksofon, bir de perküsyon eklediniz mi, iş tamam. Perküsyon sözü fiyakalı görünüyor da onun için kullanıyorlar, yoksa alt tarafı darbuka."* Bir müzik enstrümanından nefret etmeye kadar varan bu kör düşmanlığı bir kenara bırakın; etno-müziğin, tam tersine, darbukaya göğsünü gere gere darbuka diyebilme cesaretinin müziği olduğunu nasıl bilmez Hızlan? (Aslında şaşırmamak lazım; logosunda hâlâ arsızca "Türkiye Türklerindir" yazısını barındıran bu gazetenin yöneticisi Ertuğrul Özkök, bir keresinde televizyona çıkıp şöyle dememiş miydi: *"Tunus'tan Afganistan'a kadar Mustafa Sandal, Sezen Aksu dinleniyor. Türkiye şimdi kültür emperyalisti olmayı keşfediyor. Bu müthiş keyifli bir şey. Türk popçuları bunu başardı..."*)

Hızlan'ın diyecekleri daha bitmiyor: Tutuyor, Fransa'da Mozart sonatlarından başarılı bir albüm yayınlayan Fazıl Say'la Rachid Taha'yı karşılaştırıyor. Ama Mozart icra eden bir Türkün, hangi sebeple Arap müziği yapan bir Araptan daha üstün olabileceğini açıklamıyor. Biz de haliyle merak ediyoruz, acaba aynı şekilde, Mozart yorumlayan bir Arap, Türk müziği çalan bir Türkten üstün müdür?..

Doğan Hızlan, yazısında Rachid Taha'nın başarısını müzikal gücüne değil, sadece ve sadece Batılılardaki acıma hissine, "kültürel vicdan azabına" bağlıyor. Tarihlerindeki sömürgecilik ayıbı yüzünden pişmanlıktan kavrulan Batılılar, Hızlan'a göre *"başkentlerine çağırdıkları reşid olan raşid'lere müzik yaptırıyorlar."* Demek ki işin kolayı varmış, diyeceği geliyor insanın, biz de dişimizi sıkıp 30-40 sene sömürge olarak kalsaymışız, şimdi kim bilir ne dünyaca ünlü starlarımız olurmuş... Mesela Balık Ayhan... Veyahut da, ırkçı zevatın bir diğer yetkin kalemi Atilla Dorsay'ın önerisine ne dersiniz: İbrahim Tatlıses.

Dorsay *"Tatlıses'le popçu sentezi"* başlıklı yazısında, İbrahim Tatlıses'in Sezen Aksu, Kayahan ve Yıldız Tilbe besteleri okumasının yeni bir sentez olduğunu söylüyor (8 Mart, Yeni Yüzyıl): *"Mağripli şarkıcıların pek hak etmedikleri halde ünleriyle Batı'ya ve dünyaya eriştikleri günümüzde, Tatlıses'in de belki daha Batılı tarzda müzik yapan sanatçılarımızın etkisi ve katkısıyla dünyaya açılması işten değil."* İşte gene kırk yıllık "bizim yapamadığımızı nasıl olur da Araplar yapar" teranesi...

Duruma göre, bazen çok uzaklardaki büyülü çöl ülkesi, bazen de önümüzü kesen, sırtımızdan vuran, canımıza kasteden çok yakınlardaki düşmanların diyarı... Bembeyaz popçuların, taşla yıkanarak ağartılmış köşe yazarlarının satırlarından yansıyan Arap imgesi işte bu kadarcık... *"Rachid Taha'yı bunca öven tüm o müzik yazarlarına yuh olsun"* diye öfkesini kağıda kusuyor Atilla Dorsay, *"bu kasete, Arabın yalellisini disko müzikle birleştiren bu monoton, sıkıntı verici müziğe giden parama gerçekten acıdım."*

İşkenceyi uzatıp başınızı ağrıtmayalım, bizi kahreden o geceye, Star'ın güzellik yarışmasına geçelim. Ama Hızlan ve Dorsay'ın kuyruğundan giden Hıncal Uluç'un dediklerini es geçmeyelim: *"Gecede Raşid Taha da vardı.. Hikaye.. Arap müziğini sevmiyorum zaten. Adam da tipsizin biri.. Reaksiyon da almadı salonu dolduran gençlerden.. Ricky'nin altında ezildi gitti."*

Ricky'nin altında ezilip gittiği doğrudur herhalde, hatta Ajda'nın altında bile ezilmiştir, ama Rachid o gece asıl onu gerçekten sevenleri, bizleri ezdi gitti... (Yine de kendimize küçük bir sevinme payı çıkaralım: Onca güzel arasında "tipsiz bir karakafalı" olarak Hıncal Uluç takımının keyfini kaçırabilmiş olması bile başarıdır.)

Havsalamız almıyor. Sorularımız var ama, cevaplarımız yok. Onu bunca öven bizlere yuh olsun! Müziğine söz söyletmek istemiyoruz ama, kaç haftadır Raşit adını duyduğumuz anda irkiliyoruz. Aklımız o meşum geceye gidiyor. Ne işi vardı Rachid'in öyle bir gecede? Bir ay öncesinde *"Kralın eğlencesi olmak istemiyorum. Bu mesleği yapıyorsam, gidip de düğünlerde, güzellik yarışmalarında ya da Club Méditerrané'de söylemek için değil..."* diyen bu adam, nasıl o sahneye çıktı? Gözümüzün içine baka baka yalan söylemesinden vazgeçtik, orada olmayı kendine nasıl yakıştırabildi, Ahmet San'ın "deney hayvanı" olmayı nasıl hazmedebildi? "Ida"yı, "Habina"yı öyle bir tezgaha nasıl çıkardı? Ahmet San'a sual ediyoruz, Rachid kaça gitti? "Ya Rayah"ı nasıl sattı, neden sattı?

O gece Rachid'in play-back'ten okuduğu "Ya Rayah"ı seyrederken, Hacıpaşalıoğlu'nun "Rüya"sını ilk duyduğumuz anda nasılsak öyleydik...

Aynı his, aynı kokuşmuşluk, aynı çürümüşlük, aynı baş ağrısı, aynı mide bulantısı... Aynı "kabus."

Bayanlar ve baylar, karşınızda Rachid Taha:

"Bir varmış bir yokmuş derken dalmış gitmişim belli / Çevremde 1001 güzel, bense şeyhin oğlu sanki..."

Derya Bengi

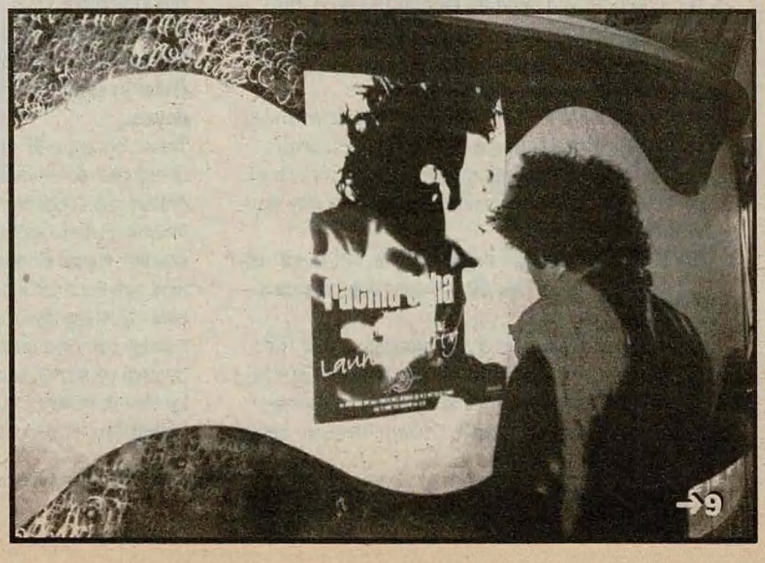

Moğollar

Anadolu popun sembol grubu Moğollar, 30. yıllarını "30. Yıl" albümleriyle kutlarken, taşlama-rock şarkılarına da iyice el attı. Yeni albüm hakkında Cahit Berkay ve Taner Öngür'le konuştuk.

Bugünün manicileriyiz

Yeni albüm politik bir albüm olmuş...

Taner Öngür: Artık böyle..!

Hele 60'lardaki ilk dönemlere nazaran...

Tabii canım, ilk dönemlerden çok farklı.

Siz ilk kurulduğunuzda 20 yaşlarında insanlardınız; dünyada da, Türkiye'de de gençlik hareketlerinin olduğu dönemler. Ama o dönemde politik hareketlerle bir bağınız olmadı. Ama şimdi müzikte muhalif hareketlerin önemli bir parçasısınız.

Aslında politik tarafımız vardı da, nedense bir türlü şarkılara yansımadı. Ama herkes bir şekilde yaşıyordu bunu. Ben o zamanlar şarkı yazabileceğimi düşünmüyordum. Ancak 72-73'lerde düşünmeye ve denemeye başladım. Drug'larla tanışma döneminden sonra kafamda bir şey oldu. Belki o sayede şarkı yazmayı düşünmeye başladım. 67'de grup kurulduktan sonra, grubun kendini sürdürmesi, isim yapması, süreç içinde akıp gitmek gibi, bir şey vardı. Ama 90'larda böyle bir eğilimin başlaması, ses çıkarmanın acilen gerekli olduğunu farketmemizden kaynaklanıyor. Kendimizde artık bir şey söyleme hakkını buluyoruz belki de.

Cahit Berkay: İlk yıllarda Moğollar'ın tek hedefi vardı. Yurtdışında müzik yapmak, orada tanınıp meşhur olmak...

O dönemlerde nasıl insanlardınız?

Cahit: Ben üniversite talebesiydim. Moğollar'la beraber politikaya ilgi duymaya başladım. Kafayı biraz çalıştırmaya, ne oluyor ne bitiyor diye bakmaya başlayınca hemen sol tarafta yerimi aldım. Bu ülkenin adam gibi idare edilebilme yolları soldaydı. Marksizm kafama yattı. CHP'de bile sosyal adalet lafları başlamıştı. Ama bu duyguları müziğe dökecek dürtüler o zaman yoktu. Yıllar sonra içimizden geliyor şimdi. Mesela 70'lerde de Cem'in (Karaca) fikirleri çok yatkın geldi kafamıza ve onunla çalıştık.

Ama Barış Manço'yla, Ersen'le de çalıştınız...

Cahit: Barış da ilkten bizim gibiydi. 71'den sonra başladı taraf seçmeler. Barış sağı seçti, Ersen bir yeri seçti mi bilmiyorum ama, biz solculuğu seçtik. Türküleri seçtik. "Manda yuva yapmış söğüt dalına" tarzı şeyleri değil de, Mahzuni'leri, Ruhi Su'ları sevdik.

Taner: Cem'le ilk defa politik şarkılar yapmaya başladığımızda başta sol kesim karşı çıkıyordu. Bateriyle, gitarla devrimci müzik mi olur diyorlardı. Ancak 70'lerin ortasında her şey oturmaya başladı.

Peki Moğollar hiç dağılmasaydı, –"30. yıl" diyorsunuz ama– bu 30 yılı dolu dolu yaşamış olsaydınız..?

Cahit: 30 sene bir arada olsaydık, belki Türkiye'de olmazdık bugün. Şurası kesin ki, dünyada da mutsuz yaşayan ve sömürülen kitleyi herhalde gözardı etmezdik. Onların haklarını savunurduk. Aklımız erdiği kadar, duyduğumuz, hissettiğimiz kadar bir şeyler yapıyoruz bugün. Ama 30 senemiz sadece Türkiye'de geçseydi, şimdiki bu muhalif yapımız çok daha evvel ortaya çıkardı.

Bu albümü oluştururken hangi olaylar etkiledi sizi?

Cahit: Bu ülkede yaşıyorum. Ve mutlu değilim.

Bir sürü yanlış işler yapılıyor, bu ülkenin hem bugünü ıskalanıyor, hem de gelecek nesillerin yaşamlarından çalınıyor, resmen araklanıyor. Yıllardır sözler veriliyor. Seçim öncesi palavralar başlıyor, halk da yıllardır bunu yutuyor. Adamlar kendi aralarında sidik yarışına girmekten başka bir şey yapmıyorlar. Daha yeni yeni bir takım şeyler başladı. Muğla'da milletvekillerini takip komisyonu kuruldu. Yavaş yavaş diğer şehirlere de yayılıyor.

Taner: Zaten gazete okuyup haberleri dinlediğin zaman bir öfke oluşuyor. Bu müzikte de o var. İster istemez hiciv formatında ortaya çıkıyor, ama bir kızgınlık ve öfke var. Son bir senedir ne zaman gazete okusam, aklıma Ahmed Arif'in "Adiloş Bebe" şiiri geliyor: "Bunlar engerekler, çiyanlardır / bunlar aşımıza, ekmeğimize göz koyanlardır / tanı bunları, tanı da büyü". Hakikaten de öyle, her seferinde tüylerim diken diken oluyor sinirden. Ama ne yapabilirsin ki? Alt tarafı dört-beş parça yapabiliyorsun bütün bunlara karşı. Ama onlar da bir şekilde sembolleşiyor, çok seviniyoruz.

Turgut Berkes'ten biraz bahseder misin? Moğollar'ın şarkı sözü yazarı diye tanınacak nerdeyse...

Taner: Turgut'u FT stüdyosunda Fuat Güner'in ortağı olarak tanıdım ben. Ama daha önceleri, Ankara'da 70'lerdeki acid-hippi kuşağının önemli kişilerinden birisi. Tanıdıktan sonra çok sevdim. Niyazi Berkes'in yeğeni. Çok dolu, birikimi çok fazla bir insan. Mükemmel bir İngilizcesi var, kitap çevirileri, oyun çevirileri... Ressamlığı var. Sonra kendi şarkılarını yazmaya başladı ve sözler bence mükemmel. O zamanlar bir tek Bülent Ortaçgil'de, bir de Mazhar'da farkettiğim bir şeydi bu. Türkçeyi en öz, en az bir şekilde, hem ses olarak, hem de anlam olarak iyi kullanabilen birisiydi... Senelerdir duruyor o şarkılar ama bir türlü onu ikna edip çıkarttıramıyoruz bir albüm. Hep başka başka insanlarla kaydediyor, beğenmiyor, tatmin olmuyor. Onun parçalarının soul, funk gibi bir havası da var. Ki Türkçeyi oralara oturtmak zordur. Bülent, Mazhar biraz daha folk çizgisindedir. Sözler yayılır, dağılır. Bence İngilizceyi de çok iyi bildiğinden az heceli, kısa kelimelerle güzel anlamlar yakalayabiliyor Turgut. Ritme o tip kelimeler daha iyi oturuyor. Üstelik güzel de söylüyor...

Moğollar'la irtibatı nasıl başladı?

Taner: Cahit'e ben bahsettim. Tanıştılar, birbirlerine ısındılar. "Dört Renk" albümündeki "Bir Şey Yapmalı", "Ekimin Günahı Yok", "Keyfim Yerinde"nin sözlerini yazdı. Cahit bir şekilde "işin kolayını" bulmuş oldu. Ama iyi oldu. İyi bir ikili oldular. Cahit'in bağlamayı sert bir biçimde çalıp, biraz eski taşlama stilinde bu tarz protest şeyleri söyleyip, biz de altta klasik rock formunda eşlik ettiğimiz zaman bir stil oluştuğunu farkettik. Taşlama geleneğinin bugünkü rock formasyonunda söyleniş biçimi bu parçalar. Cahit besteliyor melodileri, sonra altyapısını biz yapıyoruz, kaydediyoruz. Turgut'a "sevgili şarkı sözü yazarım, buraya da bir şeyler dolduruver" diyoruz. İşin şakası bu ama, sahiden biraz böyle. Cahit ona bir-iki nakarat ve ana temaları veriyor. Sonra Turgut yazıyor.

Cahit: Bizimkiler biraz mani şeklinde. O geleneğin bugünkü şekli. Evvelden belki adam enstrümansız, gazel halinde söylerdi. Veya bir bağlamayla söylerdi. Biz bugünün manicileriyiz. Hatta bir şarkımızda da vardı: "Baylar bayanlar, kayacak merdiven bulamayanlar, sizlere bir manimiz var, dinleyiverin gari..." Böylece başladı olay.

Geçen albümde "Bir Şey Yapmalı" vardı... "Bir dakika karanlık" eylemlerinin sembolü olmuştu...

Taner: Bir gün stüdyodan erken çıkmıştım, bir baktım bizim semtte saat 9'da, başta benim çocuk olmak üzere herkes tencere tava çalıyor, birçok yerden de "Bir Şey Yapmalı" çalıyor. Çok hoşuma gitti. Ben de çıkardım kabinleri dışarı, ben de çaldım. Birkaç radyo kanalının girişimiyle oldu, hiçbir promosyon çalışmasının sonucu değildi, insanlar kendi kendilerine o parçayı seçtiler ve eylemin bir sembolü haline getirdiler. Çok mutlu olmuştum...

"Bir Şey Yapmalı"yla birlikte konserleriniz de ayrı bir hava kazandı sanki. Kimler geliyor konserlere?

Taner: Üye olmamamıza rağmen geçen yazdan beri, ÖDP'yle birlikte beş-altı konser verdik. Onlar bize sahip çıkıyor, bir şekilde kendilerine uygun buluyorlar. Aslında biz de kendimize uygun buluyoruz, çok iyi oluyor o konserler.

Bizim yaşlarda anneler babalar, 8-16 arası yaşta çocuklar. Böyle bir aile kitlesi geliyor. Bunlar ÖDP'ye bağlı insanlar oldukları için, son yıllardaki yolsuzluklara, çetelere karşı duyarlı insanlar. O yüzden bayağı heyecanlı konserler oluyor. Diğer konserlere de genellikle dünyaya politik gözle bakan gençler ve en eski rock grubu olduğumuz için bizi seven öğrenciler geliyor. Ufak tefek heavy metalci gruplar da oluyor, onlar da "Keşişleme"de headbang yapıyorlar... *(gülüyor)* Bazen de türbanlı kızlar oluyor...

93'de yeniden toparlandığınızda böyle bir hayran kitlesini hedeflemiş miydiniz?

Taner: Biz daha ziyade müziğimiz üzerine kafa yorduk. 93'te çıktığımızda eski Moğollar'la yenisinin pek ilgisi yoktu. Ama bir yere kadar vardı da... Fransa'daki albüm daha ziyade bir etnik çalışma gibiydi, davul yoktu, elektrik gitar yoktu. Rock denilemezdi. Ama sonra "Düm Tek" albümünde caz-rock'a doğru giden Türk melodileri kullandık. 93'te kurulduğumuzda nereden devam edeceğimizi pek bilmiyorduk. Kendimiz şarkı söyleyelim, dedik artık. Benim on senelik Almanya birikimim vardı, sonra "Alarm" albümünü çıkarmıştım. Artık şarkı söylemek istiyordum. Mesela o albümden "Alarm"ı sahne performansına taşıdık, bağlamayla çaldık. "Karar Ver"i de yaptık. Sonra grubun eski yapısına uysun diye bir-iki Aşık Veysel düzenlemesi yaptım. "Beni Hor Görme Kardeşim" funk-rock tarzında bir yerlere gitti. Böyle deneylerle bugüne geldik... "Dört Renk" albümünde artık çizgimiz belli oldu. "Niye eski enstrümantal parçalar tipinde parçalar yok" diye soranlar da çok oldu. Bu tarz çalışmaları sevip takip eden bir kitlenin de olduğunu anladık. Bu albümde Serhat çok çalıştı. Son anda da Engin hafif acid-caza yaklaşan bir parça yaptı. Belki Engin'in kendi parçası olduğu için en iyi davul performansı o parçada var.

"Moğol Mektubu" adında bir tekno parçanız var? Nerden aklınıza geldi?

Taner: Moğolistan'la ilgili bir CD-ROM'da Moğol çocuklarının seslerini yakaladım tesadüfen. Serhat bir alt yapı oluşturdu. Bizim eskilerden buna uyabilecek temalar araştırdık. "Ilgaz", "Düm-Tek", "Alageyik" filan derken bir çeşit kolaj oldu. Aramızda bir oyun gibi bir şeydi.

Diskoteklerde çalmaya başlayabilir mi bu parça?

Taner: Çalsınlar! Moğollar da oralara girmiş olur böylece.

Cahit: "Ajan" bir parça gibi.

Taner: Ama Aptüllica pek sevmeyecektir, ihanet olarak görebilir.

Bir şarkıda köy enstitülerine kısa bir gönderme var, ne düşünüyorsunuz köy enstitüleri hakkında?

Taner: Hangi bölgede kurulduysa, o bölgenin tarımsal ürünleri konusunda uzmanlaşırdı orda okuyan çocuklar. Sonra kendi köylerine gittikleri zaman sadece çocuklara öğretmenlik yapmazlardı, uygulamalı olarak köylülere de yardımcı olurlardı. Bürokrat yetiştiren bir kurum değildi yani. Binalarını bile kendileri yaparlardı. Ağaç oymacılığından arıcılığa, mandolin çalmadan şiir yazmaya kadar hayata katkıda bulunan her konudan anlayan canavar gibi insanlar yetiştiriyorlardı. Bazı çevrelerin hoşuna gitmedi, "komünist yuvası" diye kapattılar. İsmail Hakkı Tonguç'un önderliğinde, "yaşayan eğitim" veren kurumlardı. Ütopya gibi bir şeydi, ama gerçekti. Ordan bir sürü değerli insan mezun oldu. Şimdi bile bakınca bir hayal gibi geliyor... Köy enstitülerinin yanında halkevleri de çok önemliydi, bölgesel konservatuarlar gibi görev yapıyorlardı. Onlar da baltalandı. Türkiye için iki çok önemli nokta, iki ıska.

Bergama şarkısından, "Ölüler Altın Takar mı"dan bahseder misiniz?

Taner: Ben de bu albümde hiç söz yazmadım. Ama Mansur Balcı'nın yazdığı o söz bana yetti gerçekten. Bestelerken çok severek besteledim.

Kapakta besteci ismi yanlış mı yazıyor?

Taner: Evet, ters yazıyor. Aslında "Ölüler Altın Takar mı" benim, "Kanıtlar Kanatlı" Cahit'in bestesi.

Mansur Balcı neler anlatıyor bu siyanür hikayesi hakkında? Nasıl tanıştınız onunla?

Taner: İzmir'de tanıştık. Bergama köylerinden birinde yaşıyor. Baktım şiirler yazıyor, bana dörtlükler şeklinde bir şeyler yazar mısın dedim. Yazdı, gönderdi. Kendisi beğenmedi ama, ben beğendim ve besteledim. Ege formunda bir rock oldu. Zeybek gibi sanki... Ben Bergama belediye başkanıyla da birkaç telefon görüşmesi yaptım. Anladığım kadarıyla o kadar büyük bir firma ki bu. Eurogold değil sadece, bir sürü yan kuruluşları var, durmadan isim değiştirerek dünyanın her tarafında bu işi yapıyorlar. Türkiye'de de 26 yerde arama izinleri var şu anda. İlk sekiz senede altın toplanıyor genellikle. Ondan sonra çimen dikip, ağaç dikip gidiyorlar. Ama siyanürün etkileri 12 sene sonra başlıyor. O yüzden ağaç dikip gittikleri için masum gözüküyorlar. Çok büyük çokuluslu bir şirket bu. Türkiye'de koalisyon hükümetlerinin başa çıkması imkansız. Onlar yapacaklarını gene yaparlar. Ama bir şey var: Türkiye'de ilk defa köylüler, kendi sorunlarını şiddete başvurmadan, enteresan buluşlarla duyurabilme yollarını gösterdiler. Senelerdir halktan beklediğimiz tepkiydi bu. Bir ışık.

Son bir senedir ne zaman gazete okusam aklıma Ahmed Arif'in "Adiloş Bebe" şiiri geliyor: "Bunlar engerekler, çiyanlardır / bunlar aşımıza, ekmeğimize göz koyanlardır / tanı bunları, tanı da büyü". Hakikaten öyle, her seferinde tüylerim diken diken oluyor sinirden. Ama ne yapabilirsin ki? Alt tarafı dört-beş parça yapabiliyorsun bütün bunlara karşı.

Onların mücadelesine bir armağan mı gibi mi düşündünüz bu şarkıyı?

Taner: Mansur zaten onlardan biri. Bir bakıma onlarla birlikte yapılmış bir şarkı oldu. Yazın sonuna doğru Bergama'da festival gibi bir şey düşünülüyor. Gidip zevkle çalacağız.

Böyle şarkılar televizyonda falan yayınlanacak mı sizce?

Cahit: "Bir Şey Yapmalı"nın da klibi var. Ama asla yayınlanmıyor. "Issızlığın Ortasında"nın klibi önce bayağı ilgi gördü. Onat Kutlar öldüğünde tekrar gündeme geldi. Ama sonra gene unutturuldu. Bunlar daha ziyade insanları eğlendirme amaçlı programlar yaptıkları için, neşeli şarkılar arasına bizim şarkılar bomba gibi düşüyor... Kral TV zaten umurumuzda değil. Yirmi bin dolara çıkarmışlar 15 günlük beyin yıkama yayınlarını.

Taner: Dolayısıyla yayınlanmaması daha onur verici bir şey.

Mesela büyük basın gruplarının gazetelerinde, televizyonlarında artık eskisi gibi Bergama haberleri öne çıkmıyor. Eurogold'un bu yolda kesenin ağzını açtığı söyleniyor...

Taner: NTV'de o şarkıyı çaldık mesela. Çekimler yapıldı. Bakalım yayınlayacaklar mı?

Televizyon kanallarına gittiğinizde "Aman şunu söylemeyin, bu şarkıyı söyleyin" tipi şeylerle karşılaşıyor musunuz?

Cahit: TRT dışında öyle şeyler olmuyor.

Başka baskılar, ufak çaplı tehditler oluyor mu?

Cahit: Şimdiye kadar olmadı öyle bir şey. Biz çıkıyoruz, çalıyoruz, söylüyoruz. Bizim çalıp söylediğimizden çok daha ağırlarını köşe yazarları söylüyor. Belki on sene evvel olsa hakikaten bir baskı gelebilirdi.

Taner: Öyle bir ayyuka çıktı ki her şey. Bir şekilde artık istediğimizi söyleyebiliyoruz.

Olumsuz tepkilerin, ya da baskıların olmaması biraz da tuhaf ya da rahatsız edici gelmiyor mu size? Aslında bu şarkıları yapmakla birilerinin tekerine taş koyuyorsunuz. "Kim takar Moğollar'ı" diye mi düşünüyorlar acaba? Aslında olumsuz tepki almamak da kötü bir şey değil mi?

Cahit: Bu işlere bakan insanların çoğunluğu bizi tanımıyordur bile...

Abdullah Çatlı sizi tanımadan mı gitmiştir?

Cahit: Yaa, nerden tanısın ya!

Taner: Biz baskılar yaşamadık değil. 70'li yıllarda nasıl baskılar olabileceğini gördük. Şimdi bizi yeteri kadar tehlikeli görmüyorlar belki... Şimdiye kadar düşündüklerimizi bu kadar açık seçik, rahatça söyleyememiştik. Bu devam ettiği müddetçe iyidir, söyleyelim. Nereye kadar giderse gitsin... Bunun bir keyfi var, onu yaşayalım bari...

Cahit: Biz akşam saatlerindeki programlara pek çıkmıyoruz. Ne bileyim, bir İbrahim Tatlıses'e, bir Hülya Avşar'a çıkmıyoruz. Tövbe zaten. Bizi meraklısı takip ediyor sadece. Bugün biz de otursak bütün televizyonlarda şıkır şıkır geçecek bir şarkı yaparız, klipte koyarız genç kızları öne, kendimizi çekeriz arkaya. Ama kendimize yakıştıramayız. Moğollar hiçbir zaman para için bir şey yapmıyor. Kasetimiz tabii ki çok satsın isteriz, ama satsın diye Türkçeyi satmıyoruz. Müzikal değerlerimizi peşkeş çekmiyoruz.

Peki ne olur mesela Hülya Avşar'a çıksanız?

Cahit: Biz onun programına yakışacak bir grup değiliz. Zaten çağırmaz. Çağırsa da gitmeyiz. Bizim yerimiz orası değil, biz müzik programına gideriz, magazin tarafımız yok ki. Biz ciddi adamlarız yahu! Onların seçtikleri yol başka. Hülya Avşar'ın programına gitsek ne konuşabiliriz ki? O tarz programları seven insanlara söyleyeceğimiz ne olabilir? Fıkra da anlatmıyoruz. Biz müzisyeniz. Başka hiçbir şeyiz. Reytingleri pat diye düşer ya! *(gülüyor)* Deminki söylediğimden aslında İbrahim'i ayırmak lazım, İbo Şov'da işin müzik tarafı öne çıkabiliyor.

Taner: İbo'nun cazcı bir tarafı var canım!

Cahit: O programın müzik tarafında olabiliriz ama geyik muhabbeti tarafında olmayız tabii. Bizim geyik muhabbeti yapacak malzememiz de yok.

Taner: Nasıl yok?.. Alageyik Destanı var... *(gülüşmeler)*

Prodigy Geliyor, geliyor, Prodigy geliyor... Üstelik tam da Roll'un zuhur ettiği günlerde geliyor. Tarih vermek icap ederse, 17 Nisan'da geliyor. Hoş geliyor, sefa geliyor. İçimize su serperek geliyor. Çünkü... "Türkiye Raşit'ini arıyor" demiştik, fena "satışa" geldik, Raşit "Taha'mız" 30 Mart akşamı, Star'ın güzellik yarışmasında "Kral'ın eğlencesi" oldu. Biz onu "ne Mahzun, ne İbo, hem tatlıses hem kırmızı gül" sanıyorduk, meğer o hem Mahzun'muş, hem de İbo. "Türkiye Prodigy'sini arıyor" demiştik, boş konuşmamışız. En azından şimdiye kadarki alametler böyle söylüyor...

Dikkat: Tükürür

"Bu, ruhumuzu şeytana satmak olur!.."

Farzedelim bir müzisyensiniz, ama "haybeden" değil, "harbiden". Ayrıca müzik dışı meseleleriniz de var. Bütün o meseleleri halinizle, tavrınızla, fikrinizle, zikrinizle ifade ediyorsunuz. Sizinle aynı duygu-düşünce dünyasını paylaşanlar, haliyle sizi seviyor, benimsiyor. Ve asıl önemlisi, size "inanıyor". Siz de, gayet tabii, sesinizi daha çok insana ulaştırmak istiyorsunuz; hayata, dünyaya, insana dair söylediğiniz şeyleri daha çok insanla paylaşmak istiyorsunuz. Ve diyelim, yaptığınız birkaç parça "hit" oluyor, öyle olunca spotlar size çevriliyor; şöhret kapıları ve para musluklan açılıyor.

Ne var ki, bu işler ince işler, bir "yanlış" işi bozabilir; bir "ters" hareket kapıları ve muslukları kapayabilir, kapayamasa bile "geçit"i epey daraltabilir. Plak şirketinizin patroniçesi, aynı zamanda pop aleminin kraliçesi. Ve sizi çok beğeniyor, takdir ediyor. O alemde onun takdirini kazanmak başlıbaşına bir rütbe. Kraliçe, günün birinde –tam zirveye çıktığınız günlerde– diyor ki, "yeni bir albüm hazırlıyorum, birlikte çalışalım"...

Şimdi biraz daha somut "farzedelim". Diyelim ki, olayın kahramanı Sezen Aksu, teklifin muhatabı ise... Kim diyelim, Tarkan-markan değil tabii, "omurgalı" bildiğiniz biri. "İnandığınız" biri. Benimsediğiniz biri...

Onun "kraliçe"ye nasıl bir cevap vermesini beklersiniz? Ve gazeteyi açtığınızda nasıl bir demeç okumak istersiniz?

Yeterince farzettik, gelelim "vaka"ya.

Olay aynıyle vaki. Prodigy'nin Los Angeles konseri... Grubun sahneye çıkmasına on dakika kala, Madonna –kendisi aynı zamanda Prodigy'nin dağıtımını yapan şirketin patroniçesi– soyunma odasına giriyor. Ve hesap soruyor: Niye?.. "Niye"si şu: Madonna, Prodigy'ye, yeni albümünde birlikte çalışmayı teklif ediyor. Prodigy, reddetmekle kalmıyor, bir de basına demeç veriyor: "Bu, ruhumuzu şeytana satmak olur".

Q dergisi, olayın perde arkasına merak ediyor, Prodigy'nin "beyni" Liam Howlett'e soruyor: "Madonna, soyunma odasına geldiğinde ne dedi?" "Ya, evet, soyunma odasına geldi... Kibarca, niye onunla çalışmak istemediğimizi sordu. Ben de anlattım. Dedim ki, bizim öyle şeyler yapmamızı beklemeniz yanlış, şirketiniz eğer hakikaten müziği ipleyen bir grubu angaje etmek istiyorsa, onlardan böyle şeyler yapmasını beklememeli..."

Q dergisi, haklı olarak, söylediklerini biraz daha "açmasını" istiyor Howlett'ten. O da "açıyor": "Tamam, Amerika'da bir numarayız filan ama, biz 'harbi' bir grubuz. Kendimize sadık olmalıyız. Dürüst olmalıyız. Başka türlüsü 'satmak' olur. Çok basit: Yanlış olur..."

Evet, aslında bu kadar basit: "Bu, ruhumuzu şeytana satmak olur"...

Howlett, Madonna'yla arasında geçen bir diyaloğu daha naklediyor: "Sadece Amerika için albümün adını değiştireceğimi söyledim. 'Amerika baskısında albümün adı 'The Land Of The Fat' (Şişkoların Memleketi) olsun' dedim. Pek hoşuna gitmedi tabii..."

12→

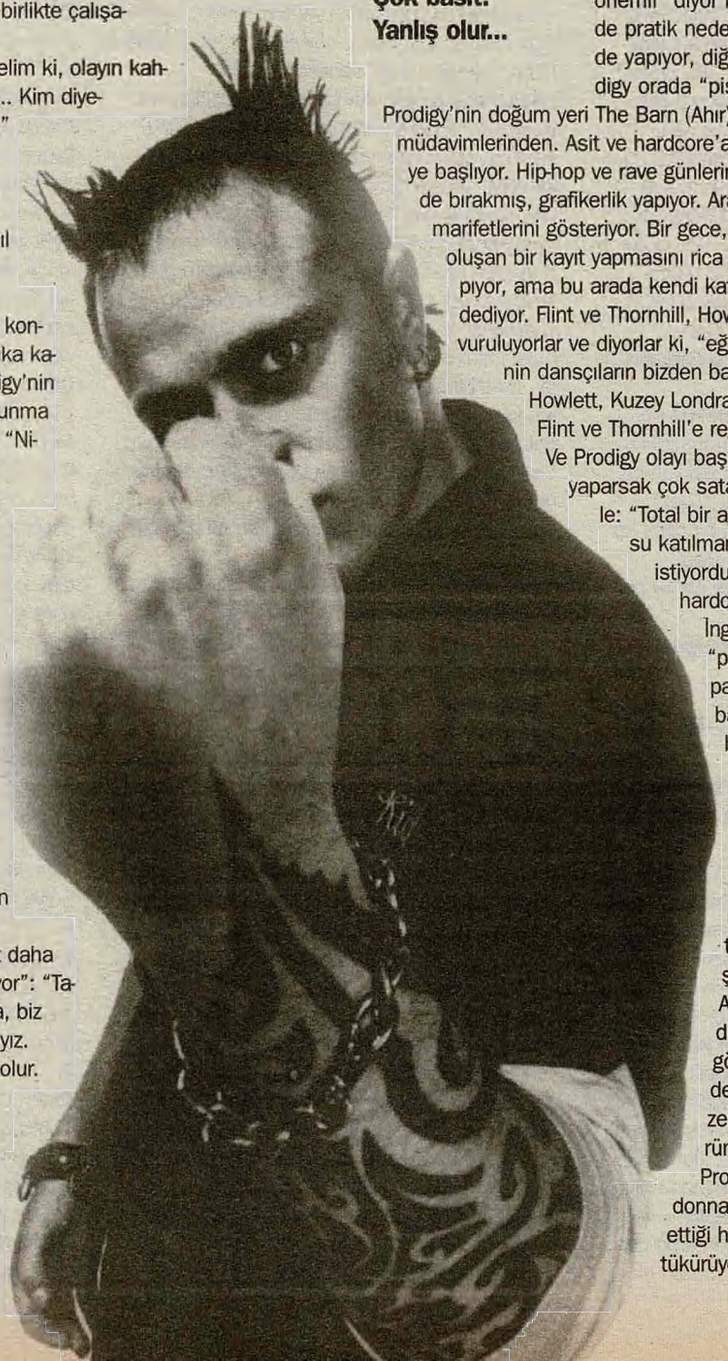

Tamam, Amerika'da bir numarayız filan ama, biz 'harbi' bir grubuz. Kendimize sadık olmalıyız. Dürüst olmalıyız. Başka türlüsü "satmak" olur. Çok basit: Yanlış olur...

Howlett'in Essex'teki evindeyiz. Mihmandarımız Q dergisi. "Ortalık savaş alanı gibi. Her tarafta giysiler, bulaşıklar... Müzik setinde Roni Size, sağda solda Eski Mısır ve Roma heykelcikleri... İnka taşları, Samurai kılıçları ve duvara dik konmuş bir gotik tabut. Kapağını açınca, içinden bilumum alkollü içecek çıkıyor. Ortalık dağınık olmasına dağınık ama, Howlett'in prensipleri var: Eve girince ayakkabıların çıkarılması gerekiyor..."

Prodigy'nin bütün üyeleri Essex'in Braintree mahallesinde oturuyor. Evlerinin birbirlerine uzaklıkları en fazla 20 dakika. "Komşu olmak çok önemli" diyor Howlett, "titreşim meselesi". Bir de pratik neden var: Howlett bütün müziği evinde yapıyor, diğerleri sık sık gelip gidiyor ve Prodigy orada "pişiriliyor".

Prodigy'nin doğum yeri The Barn (Ahır) adlı bir bar. Flint ve Thornhill barın müdavimlerinden. Asit ve hardcore'a takılıyorlar. Howlett da gelip gitmeye başlıyor. Hip-hop ve rave günlerini, Londra kulüplerindeki DJ'liği geride bırakmış, grafikerlik yapıyor. Arada bir The Barn'ın müşterilerine marifetlerini gösteriyor. Bir gece, Flint, en sevdiği dans şarkılarından oluşan bir kayıt yapmasını rica ediyor Howlett'tan. O da oturup yapıyor, ama bu arada kendi kafasına göre başka bir şeyler de kaydediyor. Flint ve Thornhill, Howlett'ın break beat'li hardcore'una vuruluyorlar ve diyorlar ki, "eğer bu işi canlı yapmak istersen, senin dansçıların bizden başkası olamaz". Bir süre sonra, Howlett, Kuzey Londra'da bir hardcore barıyla anlaşıyor, Flint ve Thornhill'e reggae tedrisatlı Palmer katılıyor ve... Ve Prodigy olayı başlıyor. Şöyle yaparsak az satar, böyle yaparsak çok satar diyerek değil, Howlett'in ifadesiyle: "Total bir agresyon istiyorduk, yüzde yüz, hiç su katılmamış... İnsanları galeyana getirmek istiyorduk... Bir rock tavrı koymak... Harbi hardcore yapmak istiyorduk..." Sonuç: İngiltere'si, Amerika'sı... "Altın plak"tı, "platin plak"tı tarafı ayrı hikaye, İspanya'da "Breathe"le on hafta liste başı, Moskova'da 100 bin (evet yüz bin) insana Kızıl Meydan'da konser. Daha ne olsun...

Ama böyle olunca neler neler oluyor. Ve mesela:

"Tam bahçemde oturmuş sigaramı içiyorum, gerzeğin teki çocuklarına beni gösteriyor, 'bakın işte Firestarter', sanki hayvanat bahçesindeki şempanzeymişim gibi..."

Ama, "yine de şikayetçi olamam" diyor Flint, "çünkü sahneye çıkıp gösteri yapıyorum. Ve yaptığım şeyden ötürü ödüllendiriliyorum. Bu güzel bir şey. Fakat dikkat edin: Tükürürüm..."

Prodigy, böyle bir "mucize" işte: Madonna'nın şahsında, Madonna'nın temsil ettiği her şey cevabını alıyor. "Şempanze" tükürüyor.

Liam Howlett plaklararasında

Çeviren: **Gökhan Pamuk**

Renegade Soundwave (The Phantom) Serserinin biriydim... Gerçekten... Hemen her şeyle derinlemesine ilgilenirdim. Break-dance, BMX'ler... Ve tam teşekküllü nefis bir BMX bisikletim vardı. Hip-hop'a ilgi duyuyordum, graffiticilik ve DJ'lik yapıyordum. Bir müddet hip-hop'la haşır neşir olduktan sonra, bunun tamamıyla siyahların işi olduğunu, beyazların bu hip-hop camiasında hiçbir zaman saygı görmediğini farkettim. Hatalı bir yoldan giriş yapmak ve öyle olmadığım halde kendimi siyah sanmaktan nefret ederim. O zamanlar, Londra'dan şimdi bulunduğum Braintree'ye taşınmış ve çok eğlenceli kulüplere takılmaya başlamıştım. Hep atmosferik hip-hop kulüplerine takılıyordum ve bunların müthişliğine inanamıyordum. Bu plak da, yazdığım şarkılara ilişkin her şeyi değiştiren plaktı. Basit bir break-beat, akıcı ve iyi bir bas... Gerçekten ilham vericiydi. Sözleri yoktu. Biraz da trans müziğiydi.

Pink Floyd

Ozric Tentacles

Joey Beltram (Energy Flash) Hayli okkalı bir şarkı. Bir yoğun-trans. Benim en gözde trans plağım. Öldürücü bir keyboard riff'i var. Raindance kulübünde, bu plağın çaldığı ve herkesin dans ettiği zamanları hatırlıyorum. Genelde ambient tarzı müziklerle dans etmekten pek hoşlanmam ama, bilirsiniz, dans ettiğiniz kulüplerde bu müzikler bazen sertleşmeye başlar. Sanki müziği sertleştiren şey de, rotasını şaşırmış tekrarlardır.

Meat Beat Manifesto

UB40

Genocide 2 (Narrow Mind) Bana göre, bugüne dek yazılmış en iyi ragga-jungle şarkısı budur. Jungle, hip-hop beat'leriyle, onu biraz daha kıvamlı bir hale getiren reggae basın bileşiminden oluşan bir müzik... Bu şarkı da, jungle'ın en iyi bileşimlerinden biri. Sert ve hızlı beat'ler, altta kuvvetli bir bas ve üstte kadın vokali... Bu gerçekten çok "mody", fakat biraz da "yükseklerde" bir müzik. Ortalarında bir yerde de, "reggae'ci MC" var. Dürüst olmak gerekirse, hayatınızda bu kadar hızlı konuşan bir MC duymamışsınızdır herhalde. Ne söylediğini anlayamazsınız, onu anlamak için siyah olmanız gerekir. Ama harika bir şarkı. Bunun için daha fazla saygı görmeliler.

Rolling Stones

Pink Floyd (Animals) "Uçuş" için çok iyi bir albüm. Standart üç dakikalık şarkılardan oluşmaması hoşuma gidiyor. Şarkıların hepsi neredeyse 12 dakikalık. The Orb'u falan boşverin, bu hakiki "olgun" ambient müziği. The Orb'u dinlediğinizde, sanki Pink Floyd albümü dinlemişler ve aldıklarını yüksek fikirlere taşımış gibilerdir. Ama özgün olanı Pink Floyd'dur.

The Rolling Stones (Paint It Black) Aslında bu bana pek ilham veren bir şey değil, ama şarkıyı severim. 60'larda olup biten şeyler hoşuma gider, hatta o zamanlarda yaşamış olmayı bile isterim.

D-Shake (Techno Trance) Rave'e ilk ilgi duyduğum zamanlarda harika bir şeydi bu. Büyük bir koro gürültüsüyle başlıyordu ve beat'in ne zaman başlayacağını kestiremiyordunuz. Bir çeşit beat'siz transti... O dönemlerde dans etmekten pek hoşlanmazdım ve "yalnız" bir raver iken duymuştum bu şarkıyı. Sonra da "işte bu benim şarkım" deyip dans etmeye başlamıştım.

Ultramagnetic MC's (Chorus Line) Tüm zamanların en iyi hip-hop grubu... Hepsi birer çılgın ve mevzuları olmayan birer rapper. Sanki bu işi yolda yürürken yapıyorlarmış gibi bir sound'ları var: "Beynini pişiren bir fırın gibiyim"... Ama çok özgün görünüyorlar. Daha funky bir sound yakalamaya çalıştıkları ikinci albümlerinde biraz kötüleştiler. Fakat bu, techno ve hardcore'da en çok sample kullanılmış beat'leri içeren ve benim favorim olan plaklarıydı. Tüm beat'leri özgündü ve bu nedenle çok saygı duyuluyor onlara.

UB40 (The File) Esas "eski" şarkılarından oluşan bir toplama bu. Saf reggae... Sabahın altısında, bir arabanın arkasında sersemlemiş bir halde eve geldiğinizde dinlemek çok hoş. Çünkü baslar çok yumuşak. Ayrıca, bu albümün prodüksiyonunu da çok seviyorum. Her küçük zil darbesini açıkça duymanıza olanak tanıyor.

Pink Floyd (Echoes) Yaklaşık 17 dakika süren ve benim en beğendiğim "uçuş" şarkısı. Kötü bir dil kullanmalarını boşverin. Uyumak istediğim zamanlarda ve arabada dinlemek harika. Görüyorsunuz, popa gerçekten dayanamıyorum. MC Hammer ve benzerlerinden nefret ediyorum. The Prodigy, bir "underground" grup ve ticari müziğin bütün türlerinden nefret ediyorum.

Anthony Thomas (Promised Land) Paul Weller'ın da yeniden yorumladığı bir şarkı. Gerçek bir "1989" ilahisi. Duygusal, köklü, yüceltici... Bir Chicago garaj sound'unun üzerine adamın vokali çok iyi tutmuş. İster sinirli yapsın, ister rahatlatsın, müziğin etkilerini seviyorum.

Meat Beat Manifesto (Radio Babylon) Future Sound Of London'ın "Papua - New Guinea"sı bu şarkıdan arak. Bu orijinal bir "break-beat dub reggae" şarkısıydı ve birçok dans şarkısına ilham kaynağı oldu. 1989'da çıkmıştı ve zamanının fersah fersah ötesindeydi. Depoda çalınıyormuş izlenimi yaratan inanılmaz bir ekolu beat'i vardı.

Ozric Tentacles (Kick Muck) Kötü bir isim biliyorum, fakat onların "underground" imajlarını seviyorum. Evet, festival hippiliği falan... Yaptıkları, rock, ama house ve hardcore ile yakın ilişki içinde bir rock. Vokal yok, çok atmosferik. Kulüplerde koroya ya da sözlere ihtiyaç duymazsınız. Belki bir dize tekrar tekrar yinelenir, hepsi o.

Kapıları açmak...

Goldie

Jungle, bundan dört-beş sene evvel Londra kulüplerinden içeri adım attığında "ecstasy mutluluğu"na son vermiş, gece hayatına öfkeyi ve karanlığı geri getirmişti. "Neşenin katili", Goldie'den başkası değildi. Bu altın dişli, geçmişi şaibeli "arıza" adam, önce "Timeless" albümüyle projektörlerin önüne çıktı. Ama asıl Björk'ü tavlayarak camiada büyük sükse yaptı. Yeni yayınlanan tekno senfonisi "Saturnz Return", sayesinde Roll sayfalarında bu ay jungle-drum'n'bass rüzgarları esiyor. Les Inrockuptibles ve Ray Gun sağolsun...

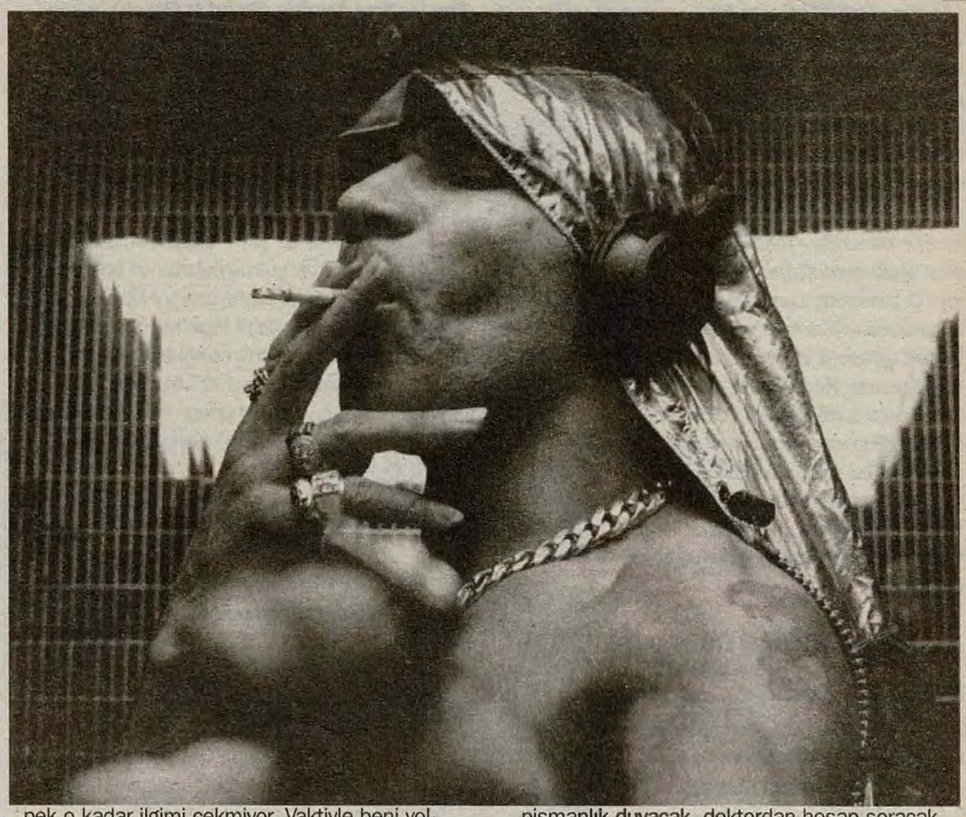

Söyleşi yapması zor, kendinden söz etmeyen bir adam olarak adın çıktı. Sence bu portre sana uyuyor mu?

Goldie: Örnek olarak alınanlar kim ki, söyleşilerde her zaman kusursuz, zeki, çekici olanlar kim? Onları göstersinler bana. Sonra da onların işiyle benimkini karşılaştırsınlar. İnsanın hem işine tam olarak kendini vermesi, hem de gazetecilerin karşısında örnek bir vaziyette olması nasıl mümkün olabiliyormuş, bir de bunu açıklasınlar. Müzik dünyasında iki tür sanatçı var gibime geliyor: Saatlerce saatlerce konuşan ve sürekli herkese gülücükler dağıtanlarla, oturup çalışanlar. Ben ikinci kategoriye dahilim.

Bu "içebakış", kendi kendinle bu kadar meşgul olmak çalışmaya bir engel oluşturmuyor mu?

Bu içebakışın efendisi bensem, yani dizginler benim elimdeyse, çok kişisel bir albüm olan "Saturnz Return"de olduğu gibi, bunu işimin, zihinsel dengemin başlıca ateşleyicisi haline getirebiliyorsam, engel değil tabii. Beni rahatsız eden, sadece hakkımda bir şeyler yazmış olmak için, üç-beş sayfa doldurmak amacıyla bana temelsiz, derinliği olmayan sorular sorulması. Beni anlamak için temel kavramlara, bilgiye sahip olmayan insanlara çok derin, kişisel şeyleri izah etmek için ayırdığım zaman, bir daha geri gelmeyecek çalışma saatlerim, tam bir vakit kaybı. Ürettiğim şeyin merkezinde "içebakış"ın olması gerekir. Milleti eğlendirmeye kendimi kaptırmamam lazım.

Dostlarımın ve müziğimin benim gerçek ailem haline geldiğini anladım. Gerisi, kan bağıymış, soy sopmuş, bunların benim için hiçbir anlamı yok. Müzik bu aptalca aile hikayelerinden çok daha güçlü. Dosdoğru ruha sesleniyor, gönül işlerinin ötesine geçiyor. Ayrıca, her zaman bana sadık kalacağını biliyorum.

"Saturnz Return" adının anlamı ne?

Astrolojiyle ilgili abicim. Sen doğduğunda gezegenlerin belli bir düzen içinde dizilmesi gibi...

Bu da bir tür "ayma"!

Albümün kayıtları ne kadar sürdü?

Bir yıl kadar. Vakit bulmak sorun değil. Araya giren garip rutinler sorun oluyor. Turneler falan... Ben meşgul bir herifim, sürekli bir şeyler yapıyorum. Geçen yıl remiks yapmayı bıraktım, kendi albümümle ilgilenmek istiyordum. Şu anda da evde kendi stüdyomu kurmakla uğraşıyorum.

Somut olarak çalışmanı nasıl organize ediyorsun, net bir tarzın var mı?

Artık, evet, çünkü yönlendirici bir hatta ihtiyacım olduğunu fark ettim. Bu nedenle de kendime hedefler, vadeler saptıyorum ve yakınlarıma bir süreliğine onlarla takılmaya müsait olmadığımı söylüyorum. Zaten, çoğunlukla, eğlenceler artık pek o kadar ilgimi çekmiyor. Vaktiyle beni yoldan çıkaran her şey, geceleri dışarı çıkmak, kızlar, hareket etme arzusu falan şimdi artık kontrol altında. Kendi kendime zırh geçiriyorum, kendime kapanıyorum ve evimde, tek başıma kendi iç müziğimi inşa ediyorum. "Saturnz Return"ü bu şekilde yazdım: Her tür eğlenceyi kendime yasaklayarak, tamamen yaptığım işe gömülerek, ki bu da çoğu zaman çok uzun sürüyor ve oldukça sancılı oluyor. Albümlerimdeki bütün sound'ları kendim yaratmaya çok önem veriyorum, onlarca farklı parametre kullanarak bütün elemanları dönüştürüyorum. Her parça günler ve geceler boyu çalışmayı gerektiriyor, ama bildiğim tek çalışma şekli de bu.

Yeni albümün, diğer akımlara da bulaşarak jungle'ı çok farklı yerlere taşıyor. Bu albüm gerçekten kültürler arası bir çalışma.

Niyetim her zaman, içinde bulunduğum tarzı, akımı genişletmek. Farklı tarzları bir araya getirmek değil. Bu benim tarzım. Eski albümlerimi de dinlesen, aynı şeyi görebilirsin. Her zaman etrafımda yapılan müzikle deneylere giriştim ben. Pink Floyd'u altı yıl önce "Sinister"da sample'lamıştım. Tek fark, kimsenin bunu fark etmemiş olması. Hiçbir fark yok.

"Letter of Fate" ya da "Believe" gibi şarkılar, görülüyor ki, bu içebakış anlarından doğmuş. Diğer insanların, geniş kesimlerin onları kendilerine mal etmeleri zor değil mi?

Söylenen söylenmiş bir kere: Yeniden ele alınacak, değiştirilecek bir şey yok. Ne tek bir nota, ne tek bir kelime... Kendimi hastaneden çıkış izni almış nekahat dönemindeki bir hasta gibi hissediyorum: "Evladım, iyileştiniz artık, evinize dönebilirsiniz." Şimdi bu durumda iyileştim diye pişmanlık duyacak, doktordan hesap soracak halim yok. Hastalık dışarı çıktı. Başka türlü, daha hafif, daha rahat yaşamak lazım, bu albüme geçen acıların izlerini dert etmeden. Bu acılar artık hayatımın bir parçası değil, geride kaldılar. Aslında hep kadere inanmışımdır: Her şeyin bir zamanı olduğuna, pişmanlık duymadan sayfaları çevirmek gerektiğine inanırım, çünkü hep bir sonraki sayfada farklı, yeni bir şey olacaktır. Doğduğumdan beri, ötekiler gibi bir insan olmamanın, hakiki köklere sahip olmamanın acısını çektim, ama zaman sanatını ortaya çıkardı. Bugün, etrafımdaki insanlarla çok güçlü bağlarım var, aile babasıyım ve insanların dinlediği, hoşlandığı, takdir ettiği albümler yapıyorum. Eğer iman sahibi olmasaydım, güzel günleri bekleyerek dişimi sıkmasaydım, bütün bunlar bana kesinlikle imkansız gibi görünürdü. Bugün kendimi akıl almaz, mucizevi bir halde görüyorum. Asla hayal edemeyeceğim, rüyamda bile göremeyeceğim duygular yaşıyorum: güven, sükûnet, serinkanlılık, bir şeyleri sonuna kadar götürme arzusu, azim... Bütün bunlar çok yeni, çok heyecan verici ve inanıyorum ki, eğer "Saturnz Return" tecrübesi olmasaydı, bunlar kesinlikle imkansız olurdu. İleriye doğru gidebilmem için, geçmişin yükünden kurtulmam gerekiyordu. 32 yaşındayım: İnsan böyle çalışmayı öğrenirse eğer, bu yaşta öğreniyor, yoksa çok geç.

Bütün bu duyguların sana bu kadar uzun süre uzak, yabancı kalmasını nasıl açıklıyorsun?

Katedilmesi gereken bir yol vardı. Yeteneğini ve değerini sınamak, güçlü bir şey yaratmak gerekiyordu: "Timeless" gibi bir albüm mesela, yani elle tutulabilir bir nesne, maddi bir ispat. Eskiden çevremdekiler, beni gözü dönmüş, fazla kız-

gın biri olarak görürlerdi. Herkesin resmin tamamını görebilmesi için, "puzzle"ı en iyi şekilde düzenlemenin bir yolunu bulmam gerekiyordu. Eskiden, daha gençken, her şey kopuk kopuktu, karman çorman... Bütün parçaları yerli yerine oturtmanın en iyi formülünü bulmak için çok zaman harcadım, ve bunu tek başıma hallettim. Dışardan gelebilecek hiçbir yardıma bel bağlayamazdım.

"Saturnz Return"de değindiğin acılı konular arasında annenle olan ilişkin birinci sırada yer alıyor. "Mother"daki içindeki beladan, sıkıntıdan sıyrılma çabası meyvelerini mi verdi?

Annem açısından hayır, henüz parçayı ona dinletme cesaretini bulamadım. Bir ara şöyle bir denedim ama, beceremedim. Çok az görüşüyoruz ve şimdilik böyle bir şeye hazır olduğunu sanmıyorum... Benim açımdansa, durum çok daha iyi. Bu konuda da biraz mesafe katettim: Bazı şeyleri affetmeyi öğrendim. Annemin yokluğunu affetmeyi bile öğrendim –oysa bundan ötürü çok acı çekmiştim– çünkü belki biraz da bu sevgisiz, maddi ve manevi bakımdan çok zor geçen çocukluk sayesinde bugün olduğum hale geldim diye düşünüyorum. Aslında, kendi içimde yaptığım sorgulamalar, gözlemler, cevapların annemden ya da Miami'de oturan ve çok uzun bir süredir görmediğim babamdan gelmeyeceğini, bunları kendimin bulacağını bana öğretti. Bu deneyim sırasında dostlarımın ve müziğimin benim gerçek ailem haline geldiğini anladım. Gerisi, kan bağıymış, soy sopmuş, bunların benim için hiçbir anlamı yok. Müzik bu aptalca aile hikayelerinden çok daha güçlü. Müzik dosdoğru ruha sesleniyor, gönül işlerinin ötesine geçiyor. Ayrıca, her zaman bana sadık kalacağını biliyorum. Müzik beni hiçbir zaman terk etmiyor: Uykumda, hayallerimde, rüyalarımda, günlük hayattaki en sıradan hareketlerimde benimle beraber. Benim tek uyuşturucum oldu, müthiş güçlü etkisi olan bir uyuşturucu: Başka türlü nasıl içimdeki şeytanı dışarı çıkarabilirdim? Sık sık kendime şu soruyu soruyorum: Böyle bir ifade biçimine sahip olmayan insanlar ne yapıyorlar? Sonunda, başkalarını ya da kendilerini mi öldürüyorlar? Bunu ben de yaşadım, her şeyi bitirme arzusunu... Ama bunlar yanıbaşımda müzik olmazdan önceydi. "Letter of Fate"in sözleriyle ergenlik çağında intihar etmeye kalktığım zaman bıraktığım notun sözleri aşağı yukarı. Ortada bir şarkı yapma mazereti olmasa, müziğin bana sağladığı bu destek olmasa, kesinlikle, asla bu eski mektubu tekrar okuma cesaretini bulamazdım.

Her ne kadar bazı melodi ustalarına hayranlık duysam da, hep rock ve popun fazla sathi, sınırlı türler olduğunu düşünmüşümdür. Benim için, elektronik müzik yapan çoğu müzisyenden farklı olarak, melodi en az ritm kadar önemlidir. Olağanüstü melodi ustaları olan Miles Davis ya da Rakim gibi insanların yanında yer almak isterim.

Nasıl oldu da "Mother"dan önce bir parçada kendi sesini kullanmadın?

Çünkü istemedim. Daha önce böyle bir şeyi gerekli görmedim. Ama bu parçada kendi sesim gerekliydi. Dünyanın en güzel sesini bulup getirebilirsin, ama parçanın gerektirdiği tutkuyu yakalayamazsın. Sanırım bu da sanatçı olmanın getirdiği bir zorunluluk.

Müziğe karşı bu sevgin ne zaman doğdu?

13-14 yaşlarında ıslah evindeyken müziğin bana can yoldaşı olduğunu hatırlıyorum. Yanımda birkaç kaset vardı –eski reggae ve soul parçaları– ve her fırsatta bunları dinliyordum. Ayrıca heykeltraşlığı çok seviyordum, benim ilk hakiki tutkumdu. Resim çizmeyi öğrenmezden önce uzun bir süre heykel yaptım ve öyle sanıyorum ki, bu hacim tercihi benim müziği kavrayışımda da büyük rol oynuyor. Şeylere farklı açılardan bakmayı, ışıkla ve gölgeyle oynamayı seviyorum. Panoramik etkileri, yukarıdan görünüşleri, aşağıdan yukarı bakışları, inişleri, yükselişleri seviyorum. Sound'da da bazı unsurların tıpkı bir helikopterin hareket tarzına yaklaşmasını seviyorum: zekice, çok güçlü ve gürültü yapmadan... Her ne kadar bazı melodi ustalarına hayranlık duysam da, hep rock ve popun fazla sathi, sınırlı türler olduğunu düşünmüşümdür. Benim için, elektronik müzik yapan çoğu müzisyenden farklı olarak, melodi en az ritm kadar önemlidir. Olağanüstü melodi ustaları olan Miles Davis ya da Rakim gibi insanların yanında yer almak isterim.

Müziğe atılmazdan önceki gençlik halini düşündüğünde, aklına gelen ilk görüntüler neler?

Daha ziyade, hırçın, huzursuz bir gençtim sanıyorum. Söylemek istediklerimi nasıl söyleyeceğimi bilemeden kendi ifade biçimimi arıyordum. Çok uzun bir süre yolumu resim ve heykelle çizeceğimi düşündüm, sonra gittikçe daha fazla müzik dinleyerek kendi takılarımı yapmaya başladım, hâlâ da büyük bir tutkuyla takılarımı kendim yapıyorum. Her şey aslında hep aynı fikrin etrafında dönüyordu: Kendimi öteki insanlardan farklı kılacak ne yapabilirim? Sonra, bir gün, ritm işinin ve sound mevzuunun benim tek motivasyonum olduğunu fark ettim. O andan itibaren de, bu bir an bile beni bırakmayan bir obsesyon haline geldi ve hemen emelime ulaştığımı anladım. Aslında, olayları gidişatına bırakmak, aşama aşama ilerlemek gerekiyordu. Ve bir saniye bile boşa harcamadan deli gibi çalışmak...

Müziğini şekillendiren ritmlerle senin bu dünya üzerinde izlediğin yol arasında büyük benzerlikler var, gizli bir anlaşma gibi... Hep ileriye doğru bir gidiş, sürekli ileriye...

Beni heyecanlandıran, tahrik eden şey kapıları açmak, arkada gizlenenleri görmek. Bu albümle birlikte, uzun bir iç yolculuğa çıktım: Kendi kapılarımı açtım, arkalarına baktım. Şimdi aynı şeyi müziğe yapmak istiyorum: Başkalarının gidip görmeyi akıl etmediği yerlere gideceğim. Beyinlere ve kalplere etki etmeden önce ruhlara etki etmek için her şeyi yerli yerine koyacağım. Beni motive eden bu işte: Müziği kontrol edilemez, denetlenemez bir tür uyuşturucuya dönüştürecek şekilde biçimlendirmek, insanlarda fikirlerin, zihnin çerçevesini aşan tepkiler yaratmak... Çok uzun bir süre arkada, yedekte bırakıldığım hissine kapıldım, saklanıp gizlenen, itilip kakılan çirkin kara ördektim. Beni bir kenara atıyorlardı ve "başının çaresine bak" diyorlardı. Şimdi oyunun kuralları değişti: Artık kenarda, yedekte değilim, ben en ön sıradayım.

Bowie'yle yaptığınız çalışma nasıldı? Bu parça ortak bir çalışmanın ürünü müydü?

Ona nasıl söylemesini istediğimi tam olarak tarif ettim, o da buna uygun olarak söyledi.

Kayda girmeden önce, nasıl bir ses duymak istediğini kafanda tam olarak canlandırabiliyor musun?

Evet, tüm parçayı bir bütün olarak duyuyorum.

Noel Gallagher'la çalışmak nasıldı?

Şimdiye kadar gördüğüm en normal insan. Tam bir deha, beraber çok eğlendik.

"Temper Temper" neyle ilgili?

Benim kontrolümü kaybetmemle ilgili... KRS-One okul dönemimde benim kahramanımdı. İki akımı yanyana getirmeye çalıştım. KRS-One bence bir filozof. İnsanlar onu militan olarak görüyor, ama eğer militan olmazsak, koyun oluruz.

Bundan sonra kimle çalışmak istersin?

Pat Metheny. Sanırım bu yıl içinde gerçekleşecek.

Metalheadz adını taşıyan bir tür klanın var. İnsanlar Metalheadz'le çalışmak istiyorlar, çünkü sizin "en moda olmayan şeyleri" yaptığınızı biliyorlar.

Evet, kesinlikle öyle...

İnsanlara "bu olmamış, git yeniden yap" dediğin oluyor mu?

Hayır, işler öyle yürümüyor. Rupert bana gelip de, "al, bu Metalheadz için" dediğinde bilirim ki, elimde kaliteli bir iş vardır. Dinlememe gerek bile yoktur. Metalheadz bir plak şirketi adı değil, oradaki her insana sonsuz güvenirim. Drum'n'bass, Detroit teknosundan, blues'dan, cazdan, reggae'den ve New York hip-hop'undan türemiştir. Drum'n'bass, müziğin beşinci elementidir. Siyah orijinli müzik, dünya müziğini yaratmıştır.

Gospel'i biraz ihmal etmiyor musun?

Evet, ama gospel de aynı kökten geliyor. Dua ritmi var işin içinde. Gospel bir tür değil. Bir altkültür değil. Altkültür gettolarda yaratılır, onu yaratan asgari çizgi olan yasadır. İsa'nın altkültür olduğunu söylemek mümkün değil.

Ama ben dinden değil, gospel denen müzik tarzından bahsediyorum.

Ama gospel de blues'dan çıkma. Benim müziğim, dine ait şeylere siktir çekmeyle belirlenen bir müzik. Jungle kelimesini kullanmayı da hiç sevmiyorum. Jungle dediğinizde müziği daraltmış oluyorsunuz. Benim müziğim drum'n'bass.

Çok büyük bir itibar sahibisin, ünlüsün: David Bowie seninle çalışmakla övünüyor, Noel Gallagher senin bir deha olduğunu söylüyor, film teklifleri alıyorsun. Bunlar çok büyük bir popüler şöhretin işaretleri mi?

Tam olarak değil. Bu sıralar yaşadığım her şey beni mutlu ediyor, ama dünya çapında başarılı insanların benim müziğimle niye ilgilendiğini anlamıyorum. Her ne kadar elitizmden nefret etsem de, benim çalışmalarımın bir tür sırdaşlığa mahkum olmasından korkuyorum. Bunu çok mantıklı buluyorum: bence içine girmesi, ulaşması zor bir müzik, daha ziyade şaşırtıcı, alt üst edici bir müzik... Daha sonra gelecekle re yer açmak için ortalığı temizleyip, derleyip toplamaya çalışıyorum: yolları açmaya, kapıları itmeye... Benim en büyük şansım, korku duymamam: İnsanın kaybedecek bir şeyi olmadığında korktuğu bir şey de olmuyor... Şu anda stüdyoya dönmek için acele ediyorum, işe koyulmak için sabırsızlanıyorum. Anahtarı bulduğuma, başkaları bir adım atarken, kendimin iki adım attığına inanıyorum. Becerebilen peşimden gelsin.

Tricky

Bu ay Tricky'nin yeni albümüne bir ufak karşılama merasimi tertipliyoruz. Yakında, zannedersek mayıs sonlarına doğru, albüm dünyada zuhur edecek. Adı "Angels With Dirty Faces"... Albümde neler olacağı az biraz belli: PJ Harvey'le ve Shane MacGowan'la birer düet, Londralı eski bir mafya çetesi elemanlarının misafir olduğu bir şarkı, vesaire vesaire... Neler olmayacağına gelince; örneğin Tricky, uzaktan akrabası (o da şüpheliymiş) Finley Quaye için zehir zemberek bir şarkı yazmış, ama albüme koymaktan vazgeçmiş... Bir de müzik endüstrisindeki siyahları zan altında bırakır yolda bir demeç veren Polygram yetkilisine sinirlenip bir şarkı yazmış ama, albümde olup olmayacağı şimdilik belli değil... En son, "Beşinci Element" filminde dünyayı yok etmeye çalışan kötü adamın baş yardakçısı rolünde gördük Tricky'yi... Yeni albümü çıkınca bir şekilde yine buluşacağız. Ama şimdi Les Inrockuptibles, Melody Maker dergilerindeki eski söyleşilerine bir kaçak hat çekelim, muhabbetlere kulak verelim, yeni albüm öncesi hafızamızı tazeleyelim... İşe Roll'un ikinci sayısından bir alıntıyla başlıyoruz. Ne diyordu Tricky: "Herkes rol yapmaya, kendi etrafında bir imaj oluşturmaya çalışıyor. Hepimiz birer ucubeyiz. Peki ben ne yapıyorum? Dürüstlüğümü orospulaştırıyorum. Sık sık başımı derde sokmuyor değil bu, ama ne yapayım ki müziğimi gerçek tutmaya çalışıyorum..."

Cobain'in akıbetine uğramamak için...

Tricky: Stüdyoda duygularını açığa vuran bir tip miyim? Bu soruyu anlamadım. Tabii ki hayır! Hiç konuşmam, tek kelime bile etmem. Hem zaten, hiç kimse konuşmaz stüdyoda, konuşmanın bir anlamı da yoktur. Ben zaten stüdyoda hep tek başımayım. Kimseye ihtiyacım yok. Yapayalnızım. Tek başıma her şeyi halledebiliyorum. Albümün kapağında adı geçen insanlar mı? Kimden söz ettiğinizi anlamıyorum. Başka bir soru var mı?

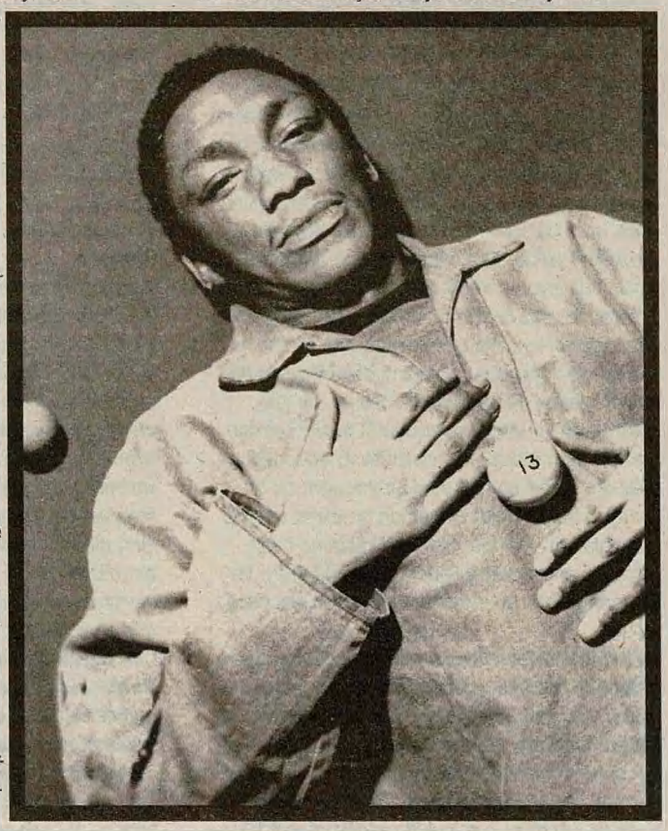

Ustaların seviyesine ulaşmak...

Ben özellikle fazla meşgul bir adam olduğumu sanmıyorum. Herkes benim "hiper-aktif" bir sanatçı olduğumu söylüyor, ama bana öyle geliyor ki, asıl diğerleri bir bok yapmıyor. Esas gidip onlarla söyleşi yapmanız lazım, benimle değil. Gidip bu miskinlere sorun bakalım, niçin artık albüm yapmıyorlarmış.

Bütün bu faaliyetin beni mutlu edip etmediği sorusunu kendime sormuyorum. Yapmam gerekeni yapmakla yetiniyorum. Bu benim işim, ekmek teknem. Fabrikada işçi olsaydım, yine kendi kendime işimle ilgili böyle sorular sormazdım, öylece devam ederdim. Kurt Cobain ya da Bob Marley düzeyinde şarkılar yazmayı becerdiğim gün, belki böyle ruh hallerine girerim, ama şimdi kaybedecek zamanım yok, çok sıkı çalışmam lazım. Ustaların seviyesine ulaşmaktan çok uzağım. Bu sadeliğe, bu doğrudanlığa, bu inanılmaz güce ulaşabilmek için öğrenmem gereken çok fazla şey var daha. O zamana kadar soluk almadan çalışacağım.

Başka bir varoluş tarzı...

Ben hep çok hareketli bir insanımdır, yerimde duramam. Martina *(kızı Maisie'nin annesi, "Maxinquaye" ve "Pre-millenium Tension" albümlerindeki kadın sesinin sahibi)* da benim gibi, hep yollardayız. Bu kanımıza işlemiş bir şey. Hareket, hayatımızın bir parçası. Sıkıntıdan ödüm kopar, vebadan kaçar gibi kaçarım can sıkıntısından. Oysa, müzik aleminde çok fazla sıkıntılı an var, hakikaten bir şey yaratabilir hale gelinceye kadar aşılması, üstesinden gelinmesi gereken çok şey var. Sonra, bir kere stüdyoya girdin mi, işler yoluna giriyor. Asıl zor olan o aşamaya gelmek. Ben olağanüstü şanslıyım: Ürettiğim şey üzerinde mutlak kontrol sahibiyim. Plak şirketim beni tamamen serbest bırakıyor, böylece sıkıntıları savuşturabiliyorum. Ben öyle klasik, bağımlı, kös kös söz dinleyen sanatçılardan olamam. Özgür olmam lazım. Müziği yaşamanın yeni bir biçimini, başka bir varoluş tarzını icat etmek istiyorum. Beni yakalamak isteyen gazetecilerin işini zorlaştıran da biraz bu.

İnsanlar hayatı çok büyütüyorlar gözlerinde. Ben diğerleri kadar önemsemiyorum hayatı. Hepimiz boktan durumdayız, suçluyuz, şüpheliyiz. Bir kere, doğduğunda iyi bir insan değilsindir. Yaşamın kutsal olduğunu söylemek çok bencilce. Aslında kendimizi güvencede hissetmek için uydurduğumuz laflardan birisi bu!

Yoksa seni yutarlar!

Bu özgürlüğü savaşarak elde ettim ben. Ve mücadele hâlâ da sürüyor, bu sürekli bir güç kavgası. Zaman zaman bağırıp çağırmak, insanları sindirmek gerekiyor. İktidarımı, gücümü böyle koruyorum: insanları korkutarak. Plak şirketim benden korkuyor. Onlara albümlerimin promosyonunu yapmayacağımı, bütün konser ve söyleşi tekliflerini reddedeceğimi söylüyorum; onlar da tırsıyorlar ve beni rahat bırakıyorlar. Etrafında bir boşluk bırakmayı, kuralları koymayı bilmek lazım, yoksa seni yutarlar. Stüdyoda yapayalnız çalıştığımı söylerken çok ciddiydim. Bir ses mühendisi oluyor tabii, ama ona tek söylediğim şey "kayıt!" oluyor. Bunun dışında tek kelime bile etmiyorum. Benim müziğim diyalog üzerine kurulu değil. Mahrem bir müzik, sadece bana ait... Klavyem var, beynim var, fikirlerim var ve bütün bunlarla işin içinden çıkıyorum. Diğer sesler çok sonra, bir karara vardığımda ve Martina gibi birisiyle konuşmaya hazır olduğumda devreye giriyor. Ama o an gelinceye kadar, dünyada yapayalnızım. Hayatımdaki her şey bu mantığa uyar: Kararı ben veririm. İstemediğim sürece kimse beni konser vermeye ya da gazetecilerle söyleşi yapmaya zorlayamaz... Bana insani açıdan çok pahalıya mal oldu. İnsanların hoşuna gitmeyen bir adam olup çıktım. Ben olaya çok açık bakıyorum, hiç ödün vermeden: Katı, beraber yaşanması, ahbaplık edilmesi zor bir adam oldum. Bunun müziğim ve şarkı sözlerim üzerinde pek bir etkisi yok, çünkü onlar benim gözümde tıpkı gizli bir bahçe gibi kutsaldır; ama insanlarla ilişkilerimi müthiş etkiliyor. İnsanların bana iyi davranmasından hoşlanmıyorum, bunu sıkıcı ve tehlikeli buluyorum. Hepimizin kendine göre bir egosu var çünkü. Albümlerimi çok beğeniyorsunuz diye bana ilah muamelesi yapmamanız gerekir. O zaman insanın aklı karışıyor. Kimi ciddiye alacağını bilemez oluyorsun. İnsanların gözü önünde durduğun zaman, herkes sana istediği gibi davranabileceğini düşünüyor.

İlk albümümü çıkardığımda, ben de herkes gibiydim: Dünyayı değiştirmeyi hayal ediyordum. Sonra, çok kısa bir süre içinde, her şeyin kokuşmuş olduğunu, benim gücümün ne olursa olsun çok sınırlı olduğunu fark ettim.

Katı bir adam oldum, birlikte çalışması zor, yaklaşması zor, tam bir kaya gibi. Ama kendimi korumanın tek yolu bu, eğer plak şirketimdekiler

yarın öbür gün beni atmak isterlerse, yokluğumu hissetmeyecekler... Geçenlerde, tanımadığım birisi hayatımı nasıl kazandığımı sordu. "Silah tüccarıyım" deyince güldü, çünkü müzisyen olduğumu biliyordu galiba. Aslında Polygram için çalışıyorum, onlar da silah ürettiğini herkesin bildiği Philips ile ortaklar. Yani adama söylediğim şey çok da yalan değil aslında!

Sınırlar

İlk albümümü çıkardığımda, ben de herkes gibiydim: Dünyayı değiştirmeyi hayal ediyordum. Sonra, çok kısa bir süre içinde, her şeyin kokuşmuş olduğunu, benim gücümün ne olursa olsun çok sınırlı olduğunu fark ettim. Belki de benim gördüğüm gibi her şeyi kapkara görmek paranoyaklık ama, insanları yanılsamalara, boş hayallere sürüklememek de lazım: Bu çevre hakikaten çok pis bir şekilde tükenmiş. Bireysel olarak çok 'cool' adamlara rastlıyorsun, ama sosyal bir çevreye girdiklerinde, bakıyorsun, yavşak olmuşlar. Para pul ya da itibar için oralarda takılıyorlar, müzik için değil. Bu insanlar ve ben aynı dalga boyunda değiliz. Onlar albümlerini satmak için orada sürtüyorlar. Bir kere daha bunun çok açık anlaşılması lazım: İhtiyaçlarımı karşılamak ve rahatça çalışabilmek için bir miktar albüm satmam gerekiyor, ama bu eşiği geçtikten sonra, gerisi umurumda değil. Hiçbir zaman tanınmış olmak istemedim.

Benim şu sefil halime bak. Böyle bir duruşla insanlara nasıl yalan söyleyebilirsin ki? Herifler söylediklerine inanıyor gibi yapıyorlar. Yalancı, yalancı, yalancı. Ben televizyon stüdyolarına gitmeyi reddediyorum, çünkü yalan söylemeyi, olmadığım gibi görünmeyi reddediyorum.

Korkuların tutsağı olmak

Ben negatif bir adam haline geldim. Cimrileştim, para mevzuu olduğunda son derece paranoyaklaşıyorum. İşte bunun için kendi plak şirketimi kurmaya karar verdim: başkalarına yardım etmek, bütün bu ortama biraz taze kan getirmek için. İlk iş, şirketin hisselerinin yarısını küçük kızıma verdim, daha da sıkı çalışmaya kendimi zorlamak için. Yeniden pozitif olmak istiyorum. Örneğin, New Yorklu ve Londralı genç çocuklara kayıt tekniklerini öğrenmelerinde yardımcı oluyorum, onlara kurs paraları veriyorum. Sonra, vücudumdaki ve zihnimdeki bütün bu negatif duyguları kovmak için vaktimi yazmakla geçiriyorum. Böyle öfkeli, kızgın, keskin halde olmayı sevmiyorum. "Christiansands"in nakaratında da bunu söylüyorum: "My defenses become fences"... *(Savunmalarım engel haline geliyor.)* İnsan paranoyaklaştıkça kendi korkularının tutsağı oluyor... "Maxinquaye"den önce çok daha rahattım, ama bugün karşı karşıya olduğum bütün baskılara katlanmak durumunda da değildim o zaman. Beni sinirli, dayanılmaz bir herif olarak görebilirsin, ama beni çekip çeviren promosyoncu kızın da tam bir histerik olduğunu unutmamak lazım: Beni aynı gün içinde Londra'da üç, Los Angeles'da iki söyleşiye gönderip akşam da Paris'te konsere çıkarmak ister aslında. Bütün bu koşturunun sonucu: İşlerimi idare eden bu kızla üç yıllık bir menejerlik sözleşmesi imzalayacağıma 12 aylık bir sözleşme yaptım. Şimdi artık durumu biliyor, çok canımı sıkarsa ağzının payını veriyorum.

Şiddet dönemini aştım ben. Bunları ufak çocukken yaşadım, ama şimdi o devirler geride kaldı, üstesinden geldim. Goldie hiçbir zaman şiddeti görmemiş, öyle olunca da bu onu tahrik ediyor, hoşuna gidiyor, Kafasından neler geçirdiğini biliyorum...

Sanki iki ayrı insan gibi

Hakikaten 'cool' ve kolay bir adam olabilirim. Bütün dostlarım sana bunu doğrulayacaktır, eğer benimle yeterince vakit geçirirsen, aslında efendi bir adam olduğumu fark edersin. Belki beş yıl öncesinde olduğu kadar kolay bir insan değilim –o zamanlar hakikaten çok cömerttim, hatta belki biraz fazla bile–, ama hâlâ içimde bu iyiliği saklıyorum. Bir keresinde, New York'da bir klüpte, Goldie –Björk'ün benden hoşlanmasına tahammül edemiyor– beni kışkırtmak istedi. Birbirimizle kapışalım, dövüşelim istiyordu, ama ben yüz vermedim. Bu şiddet dönemini aştım ben. Ben bunları ufak çocukken yaşadım, ama şimdi o devirler geride kaldı, üstesinden geldim. Goldie hiçbir zaman şiddeti görmemiş, öyle olunca da bu onu tahrik ediyor, hoşuna gidiyor. Kafasından neler geçirdiğini biliyorum: Bu çevre öylesine pis bir çevre ki, insanı bozuyor, insan bütün dayanak noktalarını kaybediyor. Bazen bir dergide kendi adımı görüyorum, ama bu ben değilim diyerek yerimden sıçrıyorum. Orada tasvir ettiklerinin benimle alakası yok. Onlar Tricky'den, kamusal kişilikten söz ediyorlar, ama ben onda kendimi tanıyamıyorum. Sanki birbirinden tamamen farklı iki ayrı insan varmış gibi. İnsan kafayı yiyor.

İyi eğitilmiş bir köpek

Kurt Cobain'in akıbetine uğramamak için ne mi yapıyorum? Herkesin gözleri önüne serilen kamusal imajımı bozmak için elimden geleni yapıyorum. Zor, beklenmedik, insanları şaşırtan albümler yapıyorum. İnsanları sürekli kontrpiyede bırakıyorum. Her albümde isim değiştiriyorum. Mümkün olur olduğu anda "underground"a dönüyorum.

Mesela, Nearly God projesi... Herkes "Maxinquaye"nin daha ileri bir versiyonunu bekliyordu. Onun yerine ben sert, deneysel bir albüm çıkardım. Derdim milletle uğraşmak değil, ama niçin albüm yaptığımı hatırlatmak: bir şeyler bulmak, karanlıkta kalan bölgeleri keşfetmek için... Yoksa iyi eğitilmiş küçük bir köpek olmak için değil. İkinci albüm "Nearly God"ın farklı bir şey olduğunu biliyorum. Çünkü bir kez daha sınırlarımı zorlamak, abartmak istedim. İlk çıktığında "Maxinquaye" bir uç noktaydı, zamanla insanlar bunu sindirdiler ve pop haline geldi. Normalde listelere giremeyecek parçaları ilk 10'a sokmaktan büyük keyif alıyorum. Artık "Maxinquaye"yi de aşmalı, yeni bir uç nokta yaratmalıydım. "Nearly God" bu ihtiyaçtan doğdu.

Bir sürü şarkıcıyla düet yapmamın nedeni, insanların bunu bir Tricky albümü olarak hatırlamamalarını sağlamaktı... En çok da Björk ile çalışmaktan keyif aldım. Çünkü ikimiz de birbirimizi güldürebiliyoruz. O benim düşünce tarzımı çok gülünç buluyor mesela, benimle alay ediyor yani! Bu hoşuma gidiyor. Bir de Terry Hall'un mizah anlayışına bayılıyorum. Biliyorsunuz, adam şarkı söylemeyi bilmiyor; tıpkı benim gibi! Ama şahsiyetiyle sesini birleştirince, ortaya güzel bir şey çıkıyor işte. Tipik bir Tricky durumu yani.

Bir süre boksla uğraştım. Bir gün doktora gittiğimde, kum torbasıyla antrenman yapmanın hiç de iyi bir şey olmadığını söyledi bana. 'Sen torbaya her vurduğunda, darbe aynı şiddette sana iade edilir. Yumruğunun şiddeti, geri dönerken kolundan geçer, kalbinin, böbreğinin üzerine çöreklenir!" gibi bir şeyler söyledi. Şarkı söylemeyi bilmediğim halde, neden şarkı söylüyorum, cevabı doktorun lafında işte!

Büyüdüm artık!

Drunkenstein'la yaptığımız projeyle olayı daha da ileri götürmek istiyorum. Bu sefer işin içinde plak şirketi bile yok. Her şeyi ben kendi cebimden ödedim, hâlâ eğlenmenin en iyi, en emin yolu bu. Single çıkarmakmış, klip çekmekmiş gibi zorunluluklar yok: Bu albümde her şeye sadece kendi keyfimiz, zevkimiz yön veriyor. Promosyon mromosyon da yok. Sadece oyunun kendisinin mutluluğu... Eğlence fonu üzerinde, Amerikan hip-hop'uyla, İngiliz hip-hop'unu bir araya getirip karıştırmak gibi bir fikir... Çalışmak söz konusu olduğunda, New Yorklular İngilizlere göre çok daha 'cool'lar. Gelecekte böyle çalışmaya karar verdim: Kaydedecek herhangi bir fikrim olduğunda, hiç kimseden müsaade istemeden, dosdoğru stüdyoya gireceğim. Bu söyleşiyi bitirir bitirmez, grubumla beraber bu akşam da aynı şeyi yapacağım zaten... Çalışma şeklimi hep kendime uydurmam gerekiyor. Böyle bir şeyi kimsenin elimden almasını, neyi nasıl yapacağımı bana söylemesini istemem. Ne yapacağımı bilecek kadar büyüdüm artık. Sık sık, kendi kendime dikkatleri fazla üzerimde topladığımı söylüyorum. Hakkımda keşke daha az yazı yazılsa ve beni rahat bıraksalar, çünkü yaptığım işi ortalığa dökerek medyalar bana iyilik yapmış değiller. Kesinlikle bana benzemeyen ve benim özgürlüğüme tecavüz eden bu tuhaf ikinci kişiliği yarattılar. Geçen gün kapağında fotoğrafım

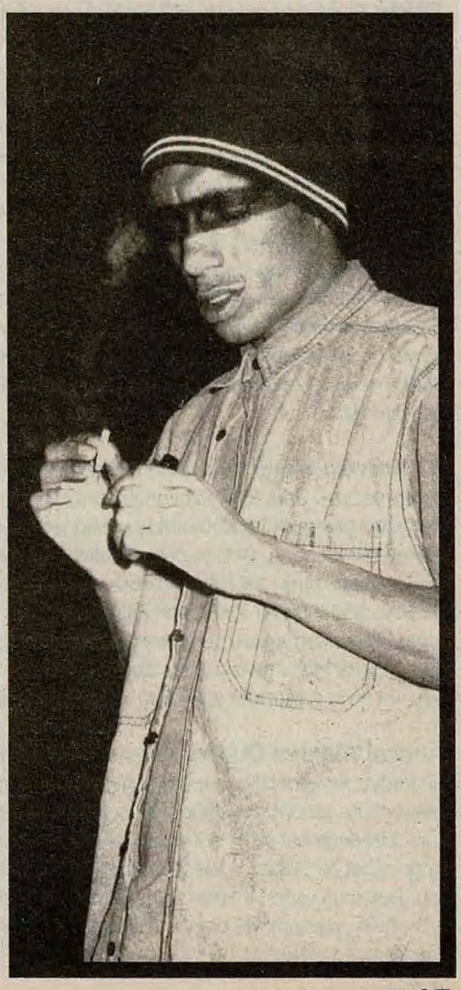

olan bir dergi satın aldım, satıcı benimle kapaktaki adam arasında en ufak bir alaka kurmadı. Hakkımda sunulan imaj öylesine saçma sapan, öylesine bulanık ki, ipe sapa gelmez bir şey işte... Hatta bir keresinde de New York'ta, kendi kasetimi satın almıştım, tezgahtar istifini bile bozmamıştı. Bu da insanların, Tricky'nin sanayi ürünü bir plastik olduğunu düşündüklerini kanıtlıyor. O insanın neye benzediğini bilmek umurlarında değil. Aslında, bu imajın gerisinde bir insan olup olmadığını bile bilmiyorlar.

Beyazlar için fazla siyah, siyahlar için fazla beyaz...

Başka insanların nasıl çalıştıklarını, plak şirketlerine, albüm satışlarına, para pul işlerine ne kadar bağımlı olduklarını gördüğümde, bir uzaylı gibi görülmenin ne kadar güven verici olduğunu düşünüyorum.

Makyaj her zaman delicesine hoşuma gitmiştir. Makyaj insana çok şaşırtıcı olanaklar sağlar, her türlü dönüşümü mümkün kılar ve insanı daha güçlü, kendine daha güvenli kılar. Suratımın fena halde hırpalanmış boksör yanını da, kadınsı çizgilerini de pekala öne çıkarabilirim. Makyaj bir sürü farklı insana dönüşmeme izin veriyor: erkek ya da kadın, iyi ya da kötü... Bu, hep çok hoşuma gitmiştir. Bu adaptasyon ihtiyacının nereden kaynaklandığını biliyorum: Ben anne babasız büyüdüm. Annem ben çok küçükken ölmüştü. Babamıysa yıllarca hiç görmedim. Dolayısıyla hep amcalar, dayılar, halalar tarafından büyütüldüm, evden eve sürüklendim. Siyah aileden beyaz aileye, beyaz aileden siyah aileye sürekli mekik dokudum, ama her gittiğim yerde davetsiz misafirdim, diğerlerine benzemiyordum: Siyahlar için fazla beyaz, beyazlar için fazla siyahtım. Nerede olursam olayım, kendimi huzursuz, tedirgin hissediyordum ve fırsat bulur bulmaz tenimi kullanmaya, onu dönüştürmeye, hatta ona zarar vermeye başladım. Tenimin tutsağı olmamanın tek yolu buydu. Bence hayat siyah ya da beyaz, kırmızı ya da mavi değil. Aynı anda bunların hepsi. İngiltere'nin en büyük radyo istasyonu Radio 1'ın niçin benim albümlerimi çalmayıp da Portishead'inkileri çaldığını sorduğumda, bana onların beyaz bir grup olduğu cevabı verildi. İki yıl öncesine kadar, bu tür ırkçılık vakalarıyla karşılaştığımda, mideme ağrılar saplanırdı. Ama şimdi, bana enerji veriyor.

Biz veletken...

Hizaya gelmemi, albüm satışlarını artırmak için görsel numaralara girişmemi istiyorlardı, oysa ben ahbaplık edilmesi zor, işe yaramaz bir adam olarak görünmek için elimden geleni ardına koymadım. Kitlelerden ayrılmak, fark edil-

Üzerinde annemin adı yazan bir şey

Tricky, kendi sound'unu yaratırken feyz aldığı mühim şahsiyetlerden ve aynı vagonda yolculuk ettiği müzisyenlerden bahsediyor...

Public Enemy: Gençlere söyleyecek bir sözü olan ilk hip-hop grubu onlardı. Public Enemy ortaya çıkmadan önceki günlerde, zenci olmaktan gurur duyan hiçbir gence rastlayamazdınız sokaklarda. Eziklik hissetmek mayanızda vardı çünkü. Ama Public Enemy, ben de dahil olmak üzere binlerce gencin fikrini, davranışlarını değiştirdi. Aslında işin tuhaf tarafı, çok da karizmatik bir grup değillerdi. Sadece kendi bildikleri yoldan gittiler ve onları izleyen de pek olmadı. Çünkü Public Enemy'yi taklit etmek mümkün değildir. Ama sanırım, Hip-hoprisy'deki o adam (Michael Frenti), bir ara Chuck D olduğuna kendini inandırmıştı galiba. Chuck D bir tarz yaratmaya kalkışmadı çünkü, mesajını verdi ve gitti, tıpkı bir politikacı gibi. Kim bir politikacının peşinden gider ki?

Björk: Sugarcubes şarkılarının çoğunu severim. Björk'ün sesini tamamen sıradışı buluyorum. Onu başka bir şeye benzetemezsiniz, o sadece kendisi. Yalnızca istediği şeyleri yapıyor ve şimdiye kadar da hep böyle davrandı. Onu ilk kez gördüğümde "Tamam işte!" demiştim. Hep çok iyi geçindik. Ama müzikal açıdan tamamen farklıyız. Björk başka insanlara daima açık kapı bırakırken, ben kendi dünyamda yaşarım... Onun albümünde vokal yaptığım için para almadım. Anlaşmamız basitti: "Ben senin albümüne iki şarkı veririm, sen de benim albümümde iki şarkıda vokal yaparsın." Böyle alışverişler daha kolay. Birisiyle bir işe girişmeden önce para pul hikayelerine kafa yorman gerekiyorsa, genelde ortaya pek iyi bir şey çıkmıyor.

PJ Harvey: Yazdığı şarkı sözleri inanılmaz güzel, son derece sahici ve zeki. Beni tam kalbimden vuruyor yani. Onunla ortak noktamız-blues- ilk iki albümünde yaptığı gürültülü rock'a rağmen, söyleyebilirim bunu. Birlikte çalışıp çalışamayacağımızdan bahsederken, sanırım ikimiz de istiyorduk bunu. Sonra "zamana bırakalım" dedik. Şimdiye kadar da bir türlü denk gelmedi... Onu çok iyi tanımıyorum aslında. Gerçekten sakin, gerçekten güzel bir kız. İlk iki albümü çok tutuyorum. Çünkü hiçbir taviz yok bu albümlerde. Kot pantolon ya da başka bir şey satmaya çalışmıyor yani. Ben de taviz vermeyi hiç sevmem.

Annesi Maxine Quaye: Neden mi etkilendim ondan? Çünkü o iyi bir kadın. Sanırım ilk albümüm anneme adadığım bir tribute niteliği de taşıyor. Öte yandan bir albüm için çok iyi bir isim olduğunu da düşünüyorum. Üzerinde annemin adı yazan bir şeyin binlerce insanın evine girmesi de güzel bir düşünce. Biraz delice gelebilir, elimde imkan vardı, yaptım. Bakarsın yarın bir kıza rastlarım, aşık olurum, bir de onun adını taşıyan albüm yaparım, ne olacak! Elimde böyle şeyler yapma gücümün olmasını çok seviyorum.

Massive Attack: Çok sağlam adamlar gerçekten. Hep yeniden birlikte bir şeyler yapalım diyoruz, ama şu sıralar ben kendi küçük dünyama kapanmış durumdayım. Aslında doğrusunu isterseniz, artık tamamen ayrı yollara saptık. "Daydreaming"i yaptığımızda herkes çok beğenmişti, biz de çok keyif aldık, ama bunu artık ne kadar ileri götürebiliriz bilmiyorum. Benimki işi sağlama almak aslında. Yanlıştır demiyorum, ama mesela ben, sıkıntıya pek gelemem. Bir şarkıyı kusursuz kaydedeceğim diye kendimi bütün gün stüdyoya hapsedemem. Arada çıkıp bir sigara sarmazsam daral gelir bana... Massive Attack'in gidişatına şu anda uzaylı gibi bakıyorum.

Portishead: Bir grup hakkında fikrinizi sorduklarında "hiç işim olmaz" demek kolay değil, çünkü insanlar hemen onları aşağıladığınızı düşünüyorlar. Portishead müziğinin hakkını vermek zorundayım, çünkü bakın, onları beğenen binlerce insan var. Ama ben evimde otururken onları dinlemem mesela. Aramızda hiçbir ortak nokta görmüyorum. Hatta aynı sample'ı kullandığımızı fark ettiğimde, o şarkıyı albümümden çıkarttım ("Hell Is Around The Corner"). İşin komik tarafı, Geoff'un (Barrow) sürekli bana ne kadar değer verdiğini, benden nasıl etkilendiğini söyleyip durması. Ben size işin doğrusunu söyleyeyim. Onların benimle aynı ayardalarmış gibi gösterilmelerinden hoşlanmıyorum. Ben bu işi yapmaya onlardan daha önce başladım, ama onların albümü daha önce çıktığı için, herkes benim onların yolundan gittiğimi söylüyor. Beni üzen tek nokta bu. Size oldukça kibirli gelebilir ama, benden önce bu işi yapan hiç kimse yoktu!

Eric B and Rakim: Bilinmemesi çok acı, ama Rakim dünyanın en iyi şarkı sözü yazarlarından aslında. Rakim'i sevmemin çok basit bir nedeni var: Onun dahi olduğuna inanıyorum. Rap müzikte yeni bir tarz yarattı, bambaşka bir dönem başlattı. Ama memleketi Amerika'da hak ettiği kadar ünlü olamadı. Rap dinleyicileri Rakim'i hemen içlerine sindiremediler, çünkü o gerçek bir şair. Şarkılarının herkes tarafından söylenmesini, kitaplarının dünyanın her yerinde satılmasını hak eden birisi o.

Martina: Kendisi şu anda İngiltere'nin en iyi vokalisti ve çok çok genç. Daha kendi başına şarkı yazmayı bile denemedi. İnanılmaz bir doğal yeteneği var. Ona benzer bir şey hiç duymadım, görmedim. Yaptıkları tamamen kendine ait şeyler, ve en önemli nokta da bu zaten. Son derece "İngiliz" bir sesi var. Çocukken okulunu doğru düzgün tamamlamış... Benden çok farklı bir geçmişi var yani. Bu durum, müzikal birlikteliğimizi daha da tuhaf kılıyor. Umarım sonsuza kadar birlikte çalışırız. Ama eğer bir gün Tricky'den ayrı bir yola gitmek isterse, dilediğini yapmakta özgür. Bir insanın sahip olabileceği en iyi konuma sahip: Genç, yetenekli, çok zeki ve alçakgönüllü.

18→

mek her zaman hoşuma gitmiştir. Bu çok keyifli ve faydalı bir şey. Bir eğlencede gösteri yapmam için elime ilk defa mikrofon tutuşturulduğunda üstümde kadın elbisesi vardı. Bristol'de bir kulüpteydim ve 15 yaşındaydım. Eğer o gün o elbiseyi giymemiş olsaydım, kimse beni fark etmeyecekti ve hayatta elime mikrofon vermeyeceklerdi.

Biz veletken, silah taşımak aklımıza hayalimize gelmezdi. Şimdi, mahalledeki çocukların çoğunda silah var. Küçük kuzenlerimin hayatından korkuyorum doğrusu. Çocukken dans ya da müzik sayesinde oralardan çıkıp kurtulmayı hayal ederdim. Specials'ı düşünürdüm, Terry Hall gibi olmak istiyordum. Ama bugünkü çocuklar neyi, kimi hayal etsinler ki? İçimden, kendimi hep bu çocuklar gibi hissediyorum: hakiki dayanak noktalarını yitirmiş, sefil, sokakta... Bir çocuğu sokaktan çekip çıkarabilirsin deniyor, ama çocuğun içindeki sokağı asla çekip çıkaramazsın.

Misyon:

Hayatta kendime yüksek bir misyon belirledim: Amerika'yı kültürel açıdan geri bırakan ön yargıları ve klişeleri ortadan kaldırmak. Bunun biraz aşırı bir iddia olduğunu biliyorum, ama bedenimle ve ruhumla kendimi bu işe adamaya hazırım. ABD'de ünlü olmak istiyorum, ama para için değil: Amerikan müzik aleminde güç sahibi olmak için. Ticari hip-hop ve R&B olayıyla dalgamı geçebilecek kadar ünlenmek istiyorum. Bu ikisi de kızlar, mangır vs. üzerine abuk sabuk klişeleriyle olduğu yerde donmuş kalmış, kısır sahneler. Olayı alt üst etmek için Drunkenstein'la bir film projemiz var: Kızlar boynumuza sarılmış, parmaklarımızda koca koca altın yüzükler araba kullanırken görülüyoruz, sonra bütün bunları bir kenara fırlatıp sefil halimize dönüyoruz.

Olayı sabote ediyorum

Hep aynı yöntemle çalışıyorum: Kendi kendime bir ritm yaratıyorum, sonra onu sonsuza kadar çeviriyorum. Sonra çeşitli nüanslar, varyasyonlar ekliyorum. Burada, bu ilk montajın birkaç saniyesinin sample'ını yapıyorum ve klavyede çaldığım bir bas tonu ekliyorum. Parçaya hayat veren, işte bu kesilen, yapıştırılan ilk montaj. Her şey buradan çıkıyor, klavyeler ve ses sonradan bu ilk yarattığım halkaya ekleniyor. Bu kesinlikle teknik olmayan, son derece sezgisel bir yöntem. Teknik bakımdan bilgim sıfırdır. Portishead ve Massive Attack'takiler teknik açıdan çok donanımlı. Bütün fark burada yatıyor. Bak, sana daha önce hiç kimseye söylemediğim bir şey söyleyeceğim. Yeni albümlerimin niçin bu kadar çirkin, bu kadar rahatsız edici olduklarını biliyor musun? Çünkü bandları plak şirketime teslim etmezden hemen önce, her şeyin hazır, çok güzel, kolaylıkla çok satacak gibi gözüktüğü anda stüdyoya dönüp olayı sabote ediyorum. Şarkıları berbat etmek için bir saat harcıyorum. Böylece, yıldız adayı olmayacağımdan emin oluyorum. *(Yanındaki bez çantadan Crucial Conflict adlı Chicagolu bir topluluğun kasetini çıkarıyor.)* Bu grubu sürükleyen herif benim gibi bir adam: Sistemi havaya uçurmak gerektiğine inanmış. Yaptığı şey house muymuş, hip-hop muymuş gibi sorular sormuyor kendine, nasıl hissediyorsa öyle yapıyor. Albümü tam bir fenomen. Tuhaf, rahatsız edici, ama hakikaten olay.

Benim müziğim diyalog üzerine kurulu değil. Mahrem bir müzik, sadece bana ait... Klavyem var, beynim var, fikirlerim var ve bütün bunlarla işin içinden çıkıyorum.

Ben sahneye çıkmadan önce hiç prova yapmam. Bilmiyorum, belki yaşlanınca denerim, ama şu anda hatalarım ve cahilliğim en değerli şeylerim. Naif olduğumu her zaman söyledim. İşin sırrı da burada. Adım Hıdır, elimden gelen budur!

Hayaller, sorular, cevaplar

Hâlâ bir sürü hayalim var: Frank Sinatra için, Tony Bennett için çalışmak isterdim... Önümde daha koskoca bir hayat var. Artık sınırların kalkmasına karar verilirse, her şey mümkün olur. Eğer yarın yeni bir sanatçı keşfedersem, telefonu açar, benimle çalışmak isteyip isteyeceğini sorarım. Hayat bu kadar basit olabilir. Eski kahramanlarımdan en hoşu Terry Hall'du: çok doğal, çok sade bir adam, hakiki mutluluk. Onun kulağına Specials'ın şarkı sözlerini fısıldadım, bu onu sinirlendiriyordu...

Geçenlerde, tanımadığım birisi hayatımı nasıl kazandığımı sordu. "Silah tüccarıyım" deyince güldü, çünkü müzisyen olduğumu biliyordu galiba. Aslında Polygram için çalışıyorum, onlar da silah ürettiğini herkesin bildiği Philips ile ortaklar. Yani adama söylediğim şey çok da yalan değil aslında!

Zaman zaman kendi kendime kimin için yazdığımı soruyorum. Ve sanıyorum ki, bunun cevabını biliyorum: Annem için yazıyorum. Onu tanımadım, ya da belki çok çok az tanıdım, bu bende çok büyük bir boşluk yarattı. Geçenlerde annemin şiir yazdığını öğrendim, yalnızlık, ıstırap, acılar üstüne karanlık şeyler... Bunun üzerine işi takibe aldım, onun işinin üzerine gittim. Bir sürü insan, şarkılarımda kendi şahsi acılarımı anlattığımı, benim de bir tür Kurt Cobain olduğumu düşünüyor. Ama aslında, bu annemin acısı, onun ölümünün, yokluğunun. Ağzımdan çıkanlar benim sözlerim değil, onun kendi sözleri. Hiç şüphesiz bu yüzden bu kadar çok ot içiyorum, bütün bu acıları unutmak, kendimi yatıştırmak, huzur bulmak için. Ot müptelasıyım, bu iş canımı sıkıyor, ama bırakamıyorum. Öyle yaralar var ki, ot onların kapanmasına yardımcı oluyor. Günde sekiz tane sigara sarmazsam, dayanamıyorum bu hayata!.. Ve kafayı kırdıkça da, kendimi daha çok uzaylı hissediyorum. Kokain falan gibi şeylerden hiç hoşlanmıyorum, enayilik... Otun tersine, kokain hiçbir işe yaramıyor, hiçbir şeyi halletmiyor. Her şeyi daha şiddetli, daha güçlü, daha çirkin hale getiriyor. Kokaine takılan eski ahbaplarımla fena dalaştık. O sersemlere artık takılmak istemiyorum. Artık insanı tehdit eden bu ölüm fikriyle karşı karşıya gelmek istemiyorum. Geçen gün bana intihar edebilir miyim diye sordular. Onlara bunun saçma olduğunu, bir kızım olduğunu ve onun yetişkin halini görmek istediğimi söyledim. Ölüm beni büyülemiyor. Hayat, yazmak, içsel enerji beni büyülüyor. Yaşamak istiyorum. Uzun süre, uzun süre, uzun süre.

Zamanın ruhu

Eleştirmenlere göre, Radiohead 90'ların Pink Floyd'u. "Peki, Pink Floyd da 70'lerin Radiohead'i miydi?" deyince işler karışıyor. Fakat bu durum bile, Radiohead'in rock tarihinde önemli bir yer işgal edeceğini gösteriyor gibi... Altı sayı önce Radiohead'e bir "giriş" yapmıştık ama, sonraki günlerde neredeyse bütün "yılın albümü" ödülleri "OK Computer"e gidince, merakımız nüksetti, Melody Maker, New Musical Express, Q, Spin ve Rolling Stone dergilerinde '93, '97 ve '98 yıllarında yapılmış söyleşileri, yazıları ince eleme-sık dokumaya tabi tuttuk, kronolojik sıraya sadık kalarak derleyip kolajladık, ayrıyeten Radiohead üzerine kafa yoran arkadaşlarımıza da "hadi" dedik, "Radiohead ne iş, anlatın"...

Yeni tanıdığımız bir insana bakıp birçok kez "Aa, falancayı ne kadar andırıyor!" demiş miyizdir ilk anda? Sonraları böyle "andırma"ları saçma bulduğumuz da çok olmamış mıdır?
Bilge Karasu

"OK Computer"in piyasaya arz edilişinin birinci yılı doldu dolmasına ya, albüm hakkında yürütülen polemik hâlâ aynı karmaşayla devam etmekte... Çıktığı günden beri bir çığ devinimiyle gitgide büyüyen bir etki yarattı bu albüm, öyle ki, Radiohead'i kulaklara kazıyan "Creep"in sesi çok derinlerde kaldı. Artık o çiğ gitarlar, o çıplak vokal, "Nirvana ve Sonrası"nın ara bölgesindeki karanlıklarda takılı duruyor. Radiohead, Amerika'da ülkeleri İngiltere'den daha fazla ilgi gören ilk albümleri "Pablo Honey"de "Creep" dışında pek de parlak durumda değildi. Sıradan, U2'vari bir topluluk havasındaydılar ve gözlerini en fazla James ya da Simple Minds konumuna dikmiş gibiydiler. "Creep", "bir sürüngenim yalnızca, buraya ait değilim, ne anyorum burada" dizeleriyle bir yıl gecikmeyle 1993'te patladığında bile, onların bir daha bu denli başarılı bir parça yapacakları düşünülmüyordu.
1995'te "The Bends" çıktığında, aradan geçen iki yılda geçirdikleri evrim, Thom Yorke'un saç telinden parçaların tırnak diplerine kadar her noktada kendini açıkça belli ediyordu. Thom'un en az Bowie kadar değişkenlik gösteren saç kesimi ve rengi, artık, grubun yüklendiği anlama uygun bir "koyu"luğa bürünmüştü. Bu "kararma", albümün bütününe de hakimdi ve "The Bends", ismi gibi "vurgun" dozunda bir bileşimdi. Gene de tüm bunlar Radiohead'i sıra dışına taşımaya yetmedi; İngiltere, 1995 yazını "Oasismania" nöbetine ayırmıştı. Ada sakinlerinin Liam'la yatıp Noel'le kalktığı uzun-sıcak-sıkıcı-yaz, grubun o yıl sadece dipnot olmasına izin verdi. "Fake Plastik Tree", "My Iron Lung" ve hatta "Street Spirit" gibi single'lar, Radiohead'in Creep'le özdeşleşmesine son veremediler. Aynı yıl, Bosnalı çocukların savaş acılarına merhem niyetine yapılan –gelmiş geçmiş en iyi "adak" albümü sayılabilecek– "Help"e verdikleri "Lucky", "The Bends"deki parçalardan daha çok iltifata mazhar oldu. "OK Computer"in habercisi sayılabilecek "Lucky" sonrası "Romeo and Juliet" soundtrack'ine verdikleri bir parça dışında, dışarıya yayını kestiler.
Doksanyedi'nin ilk aylarında yayınlanan "Paranoid Android" ise, özellikle mani-depresif klibi ile herkesi şaşkına çevirdi. Çizgi film olarak hazırlanan klipteki karakterler, kollektif bilinçaltından akın eden imgeler eşliğinde kâh kendilerini yok edici bir paranoyaya bırakıyorlar, kâh meleklerin kendilerini "uçurma"sı için elektrik direklerine tırmanıyorlardı. Bazılarınca yılın en "tuhaf" hit'i sayılan "Paranoid Android", insanları "OK Computer"e hazırlama görevini başarıyla yerine getirmişti.
Bu albümün çıkışıyla beraber, "OK Computer"e, Radiohead'e ve de Thom'a ilişkin ilginç bir hâle örme mevsimi de başlamış oldu. Hem de, belki ilk kez olarak hem eleştirmenlerin, hem dinleyicilerin, hem de müzik endüstrisinin onayı ve elbirliğiyle... Bir kere albüm hakkında hemen hemen hiç kimse kötü bir şey söylemedi. Ama kimseler de, başlangıçta "bir albüm dinledim, hayatım değişti" yargısıyla selamlamadı "OK Computer"i... Bu düzeyde bir albüm için hatırı sayılır bir satış gerçekleştirdi, ancak gene de yakın dönem albümlerden bir "Fat Of The Land" ya da "Urban Hymns" kadar satamadı. Geçen yılın sonunda birçok dergi tarafından "yılın albümü" seçilmesine karşın, İngilizlerin üvey ikizleri Melody Maker ve NME eleştirmenlerinin gazabına uğrayıp, birinde The Verve'e, diğerinde de Spiritualized'e geçildi. Gene de, her iki derginin okur anketinde ipi göğüsleyen "OK Computer" oldu. Albümün hızı bu yıl da kesilmedi, hem Grammy'e hem de Brits'e aday oldu. Ama bu ödülleri de Amerika'da Bob Dylan'a, İngiltere'de gene The Verve'e kaptırdı. "İkincilik" yaftasının yapışmasına çeyrek kala, İngilizlerin kaymakmüzik-tabakası dergisi Q'nun okurları, albüme "kainatın gelmiş geçmiş en iyi albümü" payesini bahşetti. Her ne kadar sıralamanın diğer basamaklarına sinmiş züppelik (mesela, ilk 15'te üç Oasis albümü yer alıyor) bu listenin güvenirliğini zedelese de, bu tercih, sonuçta albümün artık es geçilemeyecek bir mevkiye terfi etti-

"Böylesini hiç görmedim..."

"I Love you Thom!.." Çok çığlık duydum, böylesini duymadım. Aynı anda hem neşeli ve coşkulu, hem de elem ve yeis dolu. Radiohead'in Rhode Island'daki konseri. "I Love you Thom!.." İşte yine o çığlık. Keskin, şiddetli. Çığlığın geldiği tarafa bakıyorum. Bu sesin sahibi kim? Kalabalığı yara yara ilerliyorum.
(Daha bir yıl önce Amerika'da sadece bir avuç hardcore fan'ının dinlediği Radiohead, şimdi salonları tıka-basa dolduruyor).
İşte o!.. Çığlığın sahibi orada. 'Beavis'le Buthead' arasına sıkışmış ufak tefek bir kız. (...) Adı Sharon. 21 yaşında, Massachussets'li.
'Aman allahım' diye içini çekiyor, 'şimdiye kadar gördüğüm en iyi şey, öyle ürperticiler ki...'
Konuşurken titriyor; soğuktan değil, sanki bir hayaletle karşılaşmış gibi. Huşu içinde...
Şimdiye kadar daha büyük gruplar gördüm, daha iyi gruplar gördüm. U2'yu Almanya'da, New Order'ı Reading'de, Public Enemy'yi Wembley'de, Barry White'ı Manchester'da, falan filan. Fakat böylesini hiç görmemiştim. Dengesiz beslenme mağduru, taşralı, beş üniversiteli gencin böylesine pervasız, umursamaz bir coşkunun esin perisi olduklarını hiç görmedim. Bir idam mahkumunun bir "indie" gruba bir fan mektubu yazdığını da hiç görmedim. Arka sıralarda, tekerlekli sandalyesinde konseri seyreden adamın yüzündeki, ağlamanın sınırında dolaşan gülümsemeyi de bugüne kadar hiç görmedim. Bütün bunları Radiohead'in Amerika turnesinde gördüm. Evet, 'şu' Radiohead. Hani şu "On A Friday" adını taşıdıkları zamanlarda yok saydığımız adamlar. "Creep"i yaptıklarında biraz ilgimizi çeken, ama Suede'i ilahlaştıracağız diye bir kenara ittiğimiz Radiohead. İşte o Radiohead'in ilk albümünün satış rakamı 500 bini geçti, yıl sonuna kadar bir milyona ulaşacağı tahmin ediliyor...

Paul Lester
Melody Maker, 23 Ekim 1993

ğinin tescili oldu.
Şimdilerde müzik ataşeleri, bu albümün, Radiohead'in ve elbette Thom'un tılsımı üzerinde kafa yoruyorlar. Üstelik işleri bir hayli zor, çünkü bu kez ellerinde ne suratlarına tüküren lamalar, ne sihirli mantarlar, ne de "çok bunalımdayım, bakın sonra söylemedi demeyin, intihar edicem ha!" diye yakınan sürüsüne bereket starlar var. Buralardan bu kafa yormalara bir katkı sağlayabilmek adına "kısmîşahsifikirbeyanı"nda bulunmak icap ederse, bu sihrin, her zaman olduğu gibi biraz da büyülenenin inancından kaynaklandığını ileri sürebiliriz. Müzik aleminde, tarihin tekerrür ettiği imajı zihinlere o kadar güçlü işleniyor ki, ne zaman yeni bir şeyler ortaya konsa, neyin yerine ikame edildiği konusunda herkes ahkâm yarışına girişiyor. Radiohead'in hangi yoksunluğumuzu giderdiği hususunda da, U2'dan REM'e, Pink Floyd'dan King Crimson'a ve hatta Queen'e ("Paranoid Android"in 90'ların "Bohemian Rhapsody"si olduğu yolundaki empoze girişimlerini unutmak ne mümkün), ilişkilendirilmediği isim kalmadı. Suede'i "yeni Smiths", Oasis'i "yeni Beatles", The Verve'ü de "yeni Stones" olarak görmek isteyen müzik eksperleri, şimdilerde Radiohead'i ısrarla "yeni Pink 'DarkSideOfTheMoon' Floyd" kalıbına oturtmaya uğraşıyor. Ama "OK Computer", hem narin, hem de dayandığı esaslar itibariyle "dik bir omurga"ya sahip yapısıyla, hem coşku aşılayan, hem de yerlerde süründüren atmosferiyle, hem gönülçelen, hem de gözindiren utangaçlıktaki haliyle çoktan yeni bir müzikal arketip oluşturdu bile... Gerek single olarak yayınlanmamasına rağmen hemen herkesin albümün odak noktası olarak gördüğü "Exit Music", gerek "Climbing Up The Walls", gerekse "Paranoid Android","Karma Police" ve "Lucky" gibi single'lar, birçok müzik yolcusunun heybesinde şimdiden sağlam bir köşe edindiler.
Hakkındaki eleştirilerden birinde, albümün böylesine "net" bir görünüm sergilemesini Thom'un ayarı bozuk gözüne bağlıyorlar ve bunun için şükrediyorlardı. Bu nedenle, bizim de, Radiohead'in bu yüzyıla son armağanının (İkibin'den önce yeni albüm düşünmüyorlar), şehla –ya da camdan, ya da kısık– tek bir gözün bile ruhlara ve kalplere tutulmuş parıltılı bir mercek olmaya yetebileceğini göstermek olduğunu düşünmemiz, pek de abartılı sayılmasa gerek... Çünkü her "asıl" sanat eseri gibi, yer aldığı ticari zeminin kendisine biçtiği değerlerin ötesinde "OK Computer" da bir tek gerçekle örtüşüyor, onun adına da "Zamanın Ruhu" diyorlar...

Atilla Aydoğdu

Thom Yorke
Polaroid android

Harbi misin?
Harbi miyim? İyi soru. Yaptığım şeyde samimiyim.
"Faithless"daki şu dize mesela: "İğneyi sokamıyorum..." Kendini kötü hissettiğin bir zamanda sert uyuşturucuları denemek istediğin oldu mu hiç? Yoksa, sadece eroin imajıyla flört mü ediyorsun?
Kurt Cobain'i "oynayacak" kadar sahtekar değilim. O, kıllık olsun diye yazdığım bir şey.
"Creep"te "tiksinilmek istiyorum" diyorsun...
Evet öyle. Bir tarafım öyle diyor. Öbür tarafım "merak etme, herşey yolunda, gel sana bir içki ısmarlayayım" diyor.
Hep otobüsle turne yapmayı sevdiğini söylüyorsun. Doğru mu bu?
Pencerenin perdesini açana kadar sanki bir odadaymışsın gibi olması hoşuma gidiyor. Perdeyi açtığında bir bakıyorsun, dünya yanından hızla geçiyor. Ama zaten her şey uçmaktan daha iyidir.
Uçmaktan korkuyor musun?
Hayır. Sadece insanların kurbanlık koyunlar gibi sıralanıp uçağa girmeleri hoşuma gitmiyor. Ha, bir de o röntgen cihazları var... Bir de uçaklardaki o kimyasal koku. Uçaktaki hava gerçek hava değil biliyorsunuz, "kırılmış" nem sadece. First class'taysanız mesele yok, çünkü o hava insanların bedenlerinden geçmiş değil henüz. Ama, uçağın arka taraflarında herkesin ciğerlerinden geçmiş bir hava mevcut ki, iğrenç...
Söylediklerinden emin misin, yani uçaktaki havanın sınıfsal niteliği mi var?
Kesinlikle. Üst sınıfınki tertemiz. Buna hayran kalmamak elde değil. Fakat diğer mevkileri "orta sınıf" ve "alt sınıf" diye adlandırmamaları çok ayıp. Uçakların bana ve bedenime yaptığı şeyler beni hasta ediyor. Uçaklar insanların beyinlerinin büzüşmesine sebep oluyor. *(kahkahayla gülüyor)*
Otobüsler daha sağlıklı yani?
Evet. Gerçi, bir tabutta uyuyormuşsun gibi oluyor ama... Geçen gece, otobüste uyurken şunu düşündüm: Uykudayken bir uçurumdan uçuyorsun ve bir daha uyanmıyorsun...
"OK Computer"daki "Airbag"i (Hava Yastığı) bu duygularla mı yazdın?
Mmm... "Airbag" daha çok, "her yola çıkış ölüm getirebilir" fikrini işliyor. Her çağın kendine göre çılgınlıkları, gerzeklikleri oluyor. Bence bu çağınki de otomobil manyaklığı. Bana hep bu konuda obsesif olduğum söyleniyor ama, ne zaman arabaya binsem, bir daha dışarı çıkamayabileceğimi düşünüyorum. Veya bir daha hiç yürüye-

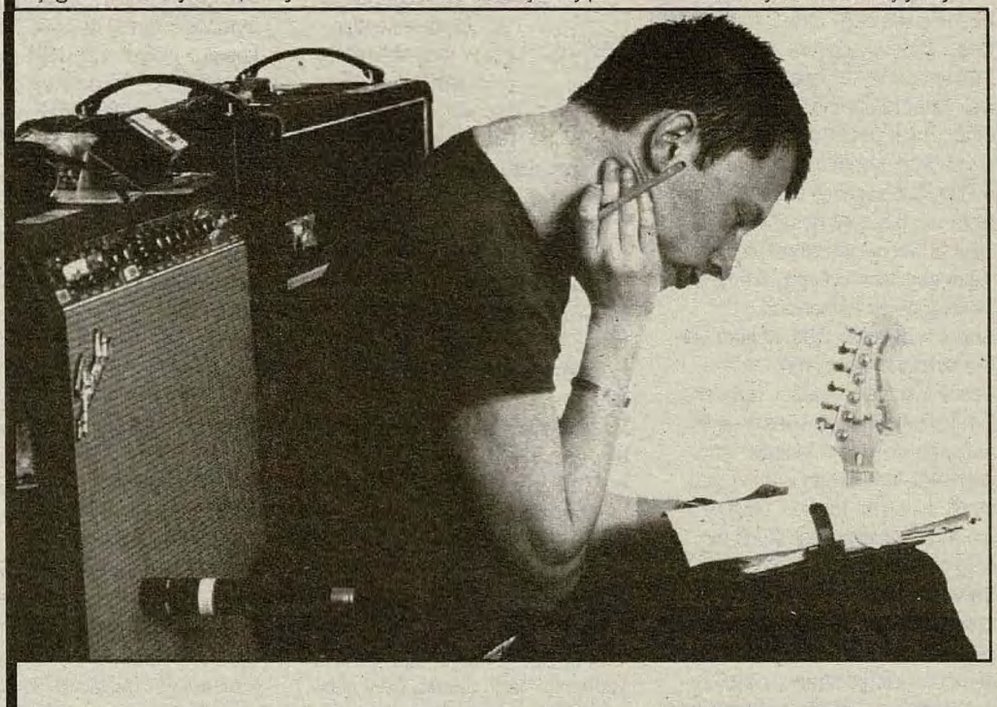

Tamam bilgisayar!

"OK Computer"in başarısı nasıl açıklanabilir? Belki de adından başlamalı. "Tamam bilgisayar". Bilgisayara verilen bir cevap mı bu? Eğer öyleyse, şunu söyleyebiliriz: Anlatılan yabancılaşmış insanın hikayesidir. Kendisine hizmet etmesi gereken makinelerin hizmetine girmiş insanın. Bant sisteminde çarkın bir dişlisi gibi çalışan insanın değil, hizmet sektörünün sanayi sektöründen daha büyük hale geldiği günümüzde bilgisayar klavyesi ve ekranının bir uzantısı haline gelmiş insanın hikayesi anlatılan.
Bir de belki şu açıdan bakılabilir. Radiohead, bir anlamda 70'lerin progressive rock çizgisinin devamı. 90 sonlarıyla 70'ler arasında bir paralellik olmalı. Sinemada karşımıza sık sık çıkıyor 70'ler ("Boogie Nights", "Buz Fırtınası", "Jackie Brown"). 70'ler toplumcu bir düşün yenilgisinin ardından yaşanmıştı, 90 sonlarıysa ABD ve İngiltere'de muhafazakar partilerin yenilgisinin, bireyci bir düşün iflasının ardından yaşanıyor. Belki de iki dönem arasında böyle bir ortaklık var. Kendi düşünü henüz oluşturamamış dönemler. "OK Computer" bunu yakaladı. Ama iki dönem arasında paralellikten çok simetri var. 70'leri Sex Pistols'ın punk'ı kapamıştı, 90'ları ise Nirvana'nın punk'ı açtı. Eğer bu simetri sürerse, 68'in yeni bir versiyonunu yaşamayı umut edebiliriz.
Ve tabii yeni kuşaklar üzerinde etkisini hiç yitirmeyen Pink Floyd, Genesis gibi toplulukların yerinin doldurulamamış olmasının da rolü var. Bir sürü eleman değişikliğinden sonra ruhunu ve inandırıcılığını yitiren bu topluluklardan bayrağı devralacak kimse de çıkmamıştı. Radiohead bu boşluğu doldurdu. Güzel doldurdu. İhtiyacımız varmış.
Yazı bitti. Bastıracağım. Bilgisayarım soruyor: OK mi? OK Computer.

Cüneyt Cebenoyan

meyebileceğimi...

Bu çok... Akut bir bilinçlilik...

Galiba buluttan nem kapan biri olmaktan ileri geliyor. "Airbag" aynı zamanda, benim ve birçoğumuzun yetiştirilme şekliyle ilgili. Kendi ölümümüz hakkında düşünmemize zaman tanınmıyor hiç... Aslında her şey ölümlü olma fikrinin korkusundan kurtulma çabasından kaynaklanıyor. Özellikle de benim yaptığım şeyler. Eğer bir pop yıldızıysanız, yaptığınız tek şey ölümsüzlük arayışıdır. Ya da en azından klişe böyle. Yine de bir otomobil kazasında ölmek an meselesi.

Fakat, belki de çocukluğunda hastanelerde uzun zaman geçirmiş olmandan ötürü, çok erken yaşlarda ölümün üzerine düşünmeye başlamışsın...

Hayır. Hiç öyle olmadı. Aslında, ölümle yeterince karşılaştığımı sanmıyorum. Bir yakınımın ölümüne tanık olmadım. 28 yaşındayım ve hiç ölü görmedim. Dolayısıyla ölü bir insan nasıl olur merak ediyorum. Kötü bir maksatla değil ama... Geçenlerde okuduğum "Yaşamaya Ve Ölmeye Dair Tibet Kitabı"nın (Tibetan Book Of Living and Dying) uyandırdığı düşünceler bunlar. Batı uygarlığı ölümle hesaplaşmıyor, böyle bir hesaplaşma için vakit artık çok geç olmadan... Yazdığım şarkıların birçoğu, okuduğum şeylerden kaynaklanıyor...

Araba kazalarıyla ilgili bir sürü şarkı yazmanın sebebi ne?

Bence insanlar sabahları fazla erken kalkıyorlar, içinde yaşamaktan mutlu olmadıkları evlerinden çıkıp yapmak istemedikleri işlerine, otomobil denen en tehlikeli ulaştırma aracına binip gidiyorlar. Buna bir türlü alışamadım.

Rivayete göre, daha altı yaşına gelmeden beş tane göz ameliyatı geçirmen ve okuduğun okulun müdüründen nefret etmen, şarkılarındaki korku ve öfkenin kaynaklarıymış... Kişiliğinin oluşmasında başka hangi tecrübeler rol oynadı?

Annem, hep çok uslu, mutlu bir çocuk olduğumu söyler. Çocukken hiç canım sıkılmazdı. Hiçbir zaman. Hep bir şeylerle meşguldüm. Legolarla, bisikletimle... Annem yaratıcı bir insandı. Yaratıcılığımı anneme, hiperaktifliğimi de babama borçluyum galiba. Kesin olan şu ki, çocukken itilip kakılmadım. Sizi hayal kırıklığına uğrattığım için kusura bakmayın.

Bir seferinde, yetiştiğin kentten, Oxford'dan, "garip ve yazarlığım için önemli" diye söz etmiştin...

Bir görgü tanığı olarak yazmak... Benim idealim buydu. Bir resimler serisi. Hiç boya kullanmadan... New York'taki Sony binasını gördünüz mü? İşte gelecek o! Ben sadece etrafımda hızla hareket eden şeylerin polaroidini çekiyorum.

Oxford'un turistler ve öğrencilerden oluşan yoğun bir transit nüfusu vardır. Çok kirli bir havası vardır. İnsan çok, alan azdır. Çok baskıcı bir kenttir, arazinin yüzde 90'ı üniversitenindir ve halkın büyük çoğunluğu bu araziye giremez.

Güzel, tarihi binalar pek umurunda değil galiba?

Hayır, çünkü o güzel ve tarihi binalar dikenli tellerle ve duvarlarla çevrili. Ülkedeki kentler içinde sınıf farkının en aleni olduğu yer Oxford'dur.

Peki niye orada o kadar uzun süre oturdun?

Ataletten. Ayrıca, Londra'da olmamak yeterli gibiydi. Ama Oxford'un havası çok kirli. Beni ve kız arkadaşımı hasta ediyor.

Kırda yaşamaya ne dersin?

Büyük bir kır evi, etrafı dikenli tellerle çevrili, bir de Range Rover. *(gülüyor)*

Ve tabii senin arazine karşı sınıfsal bir düşmanlık da yok...

Benim Range Rover'im elden düşme, tamam mı!

Kötü alışkanlıkların var mı?

Bazen televizyonun karşısına geçip sarhoş olana kadar içiyorum.

Radiohead'in "On A Friday" adını taşıdığı günlerde, yazdığın şarkı sözlerinin "fazla dürüst, fazla şahsi, fazla doğrudan olduğu, dolayısıyla hayal gücüne yer bırakmadığı yolunda eleştirildiğini söylemiştin bir röportajda. Bu eleştiriye nasıl bir reaksiyon göstermiştin?

Haklı bir eleştiriydi. Aslında, başlangıçta şarkı sözü yazmaya hiç hevesli değildim. Fakat, bu tuhaf bir durumdu, çünkü sözleri beğenmediğimde, bir şey söylemediklerini düşündüğümde parçayı da bir kenara bırakıyor, bir daha da elimi sürmüyordum.

"OK Computer"da bir sürü öfkeli şey söylüyorsun... Senin gibi, Lennon'ın "A Day In The Life"ındaki nesnel, röportaj stiline hayran olan birisine o ironik, agresif ton pek uymuyor, ne dersin?

Bir görgü tanığı olarak yazmak... Benim idealim buydu. Bir resimler serisi. Hiç boya kullanmadan...

Jonny, Miles Davis'in "Bitches Brew"undan etkilendiğinizi söylüyor. "Bitches Brew"da seni etkileyen neydi?

İlk başta bulantı veren bir kaos gibi gelmişti. Dinlerken kötü oluyordum. Sonra giderek acayip vahşi ve acayip güzel gelmeye başladı. Sound'u devasa ve bomboş bir uzay gibi, bir katedral gibiydi. Caz değildi, rock'n roll sound'u da değildi. Bir şey inşa ediliyor, sonra da dağılıp gidiyordu. Güzelliği de oydu. "OK Computer"da yapmaya çalıştığımız şeyin temelinde, işte o güzellik vardı.

Bence insanlar sabahları fazla erken kalkıyorlar, içinde yaşamaktan mutlu olmadıkları evlerinden çıkıp yapmak istemedikleri işlerine, otomobil denen en tehlikeli ulaştırma aracına binip gidiyorlar. Buna bir türlü alışamadım.

Miles Davis kendisini hiç tekrarlamadı...

Bir dostum, Brian Eno'nun kayıt yaparken kullandığı flaş kartlarından birini göstermişti. Kartın üzerinde şöyle bir şey yazıyordu: Geçen sefer işe yarayan şeyi, sakın tekrarlama. Biraz moral bozucu ama, doğru. Şu anda işe yarayan bir metod, bundan sonra işe yaramaz.

Başka kimlerden ilham aldın?

"Exit Music"in başındaki ritme dikkat edildiğinde parçanın Johnny Cash'in "Prison Tapes"ı (Hapishane Kayıtları) gibi başladığı farkedilir. Live albümlerden nefret ederim, ama onu her dinleyişimde bel kemiğim ürperiyor. Seyircinin onu teşvik edişini, onun hasta olduğunu ve notaları tutturamadığını duyuyorsun. Ama o ortamda şarkılar o kadar güçlü ki... Mahkumlar orada, bağırıyorlar, çağırıyorlar, kahkaha atıyorlar...

Brit-pop'a ne diyorsun?

Brit-pop bizim davetli olmadığımız bir partiydi. Fakat şimdi biz parti vermiyoruz, dolayısıyla kimse davetli değil. Ha, ha, ha.

Ticari başarı sence önemli mi?

Önemli tabii... Gerisi boş.

Yazarken gerçekleştirmek istediğin şey başarı mı?

Kim sadece kendisi için yazdığını iddia ediyorsa, yalan söylüyordur. Herkes seyirciyi-dinleyiciyi-okuyucuyu düşünerek yazar. Bir sanatçının yaptığı işe devam etmesinin tek sebebi, birilerinin günün birinde onun eserini göreceğine, dinleyeceğine duyduğu inançtır.

Bir söyleşide şöyle demiştin: "Ne zaman güzel bir kadınla karşılaşsam, oradan toz olurum, ya da o kadın gidene kadar saklanırım. Bu yalnızca onları hakaretamiz bulduğum için değil. İnsanların onların etrafında küme olmalarını çok çirkin bulduğum için. Güzellik öğrenilmemiş imtiyaz ve güçtür"...

Evet, öyle dedim. Öyle söylemek küstahlığın son kertesi. Kabalık. Salaklık. Fakat, güzellikten hakiki bir ürküntü duyuyorum. Ulaşamama, aşağılanma duyguları yaratıyor... Biliyorsunuz, ben Paul Weller değilim.

Onun yakışıklı olduğunu mu söylüyorsun?

Her istediği ile çıkıyor... Neyse, bu konulara artık pek takılmıyorum. Olgunlaşıyorum galiba.

Bir moda reklamında oynadığına bakılırsa, başarı seni de güzelleştirdi galiba...

O büyük bir hataydı.

Niçin?

Etik olarak... Ben bir giysi beygiri değilim. Fakat o sıralarda egoma cazip geldi. Fakat yanlış bir şeydi. *(Radiohead geçenlerde Guiness'in 500 bin pound'luk reklam tekflifini reddetti.)*

Fakat yine de, şekliniz, şemaliniz beğeniliyormuş demek ki...

Kadın arkadaşlarım, ünlü biri olarak yolda yürümenin verdiği duygunun, bir kadının kısa bir etekle yolda yürürken duyduğu duyguya benzediğini söylemişlerdi. Bu laf benim kulağıma küpe oldu. Fakat şöhretin iyi tarafı şu: İnsanlar seni çok çabuk unutabiliyor. Altı öy önce, insanlar neye benzediğimi tamamen unutmuşlardı. Çok matraktı.

Bunu keşfetmek seni hayal kırıklığına uğratmadı mı?

Harikaydı. Hayat normale dönmüştü.

Geçtiğimiz yıl içinde seni en çok etkileyen dünya olayları nelerdi?

New York'taki Tibet'e Özgürlük kon-

serinden çok etkilendim. Bir an için dünyanın gerçekten değiştirilebileceğine inandım. O ana kadar hiç böyle bir şey düşünmemiştim. Benim kuşağımın aldığı miras, Live Aid ve Margaret Thatcher... Tibet konseri bambaşka bir şeydi. Çok duygulandım. Tamamen farklı bir açıdan da, Prenses Di'nin ölümünden etkilendim. O kadar siktiriboktan bir durumdu ki, sanki aslında başka bir şeyden ötürü üzüntü duyuyor gibiydik.

Spice Girls'ü beğeniyor musun?

Hayır. Onların soft porno olduğunu kim söylemişse doğru söylemiş. Eğer çocuklarım olsaydı, Spice Girls'le bir alaka kurmalarını istemezdim.

İnsanlar senin yaptığın mizahı ıskalıyorlar mı?

Kesinlikle. Bu da beni acayip geriyor.

"Fitter Happiness" adlı şarkı doğrudan bir broşürden alınmış gibi...

Ben de bir sürü "kendinizi nasıl geliştirebilirsiniz" türünden kitaplar aldım. Bunların birinde şöyle bir cümle vardı: "Eğer herkesi samimiyetle sevmezseniz, hiç arkadaşınız olmaz". Böyle kitaplar hâlâ muteber. Ve hâlâ insanlar başarıya ulaşmak için "o gülümseme"yi takınmak gerektiğine, "o gülümseme"nin "işi bitireceğine" inanıyorlar: "Ürüne inanmazsanız, ürünü satamazsınız"...

"OK Computer" çok çeşitli eleştiriler aldı. Bunların içinde özellikle dikkatini çeken bir şey oldu mu?

Nick Kent, yapacağımız en iyi albümün bu olmadığını, kendimizi fazla esnettiğimizi yazdı. Bu eleştiriyi çok takdir ettim, "çok şükür" dedim, "nihayet birisi bunu söyledi".

"OK Computer" Amerika'da Top 20'ye giremedi. Sence neden öyle oldu?

Çünkü biz formatlanamıyoruz. Bu böyle. Bundan hiç şüphe yok. Ama, bence bir piyango bu... "OK Computer" insanları rahatsız ediyor. Albümde yapmak istediğimiz şeylerden biri de "bulantı" yaratmaktı. "The Bends" teselli eden bir albümdü, "OK Computer" ise mutsuz. Ve niye böyle, bilemiyorum.

Fütürist olduğu söyleniyor...

New York'taki Sony binasını gördünüz mü? İşte gelecek o! Ben sadece etrafımda hızla hareket eden şeylerin polaroidini çekiyorum.

Ve diğerleri
Testosteron'suz bir grubuz

"Radiohead Thom Yorke'tan ibaret değil. Radiohead bir grup. Eğer Jonny ve Ed'in dillere destan 'kırık' gitar sound'ları, Colin'in görkemli bası ve Phil'in gökgürültüsünü andıran yaratıcı davulu olmasaydı, Radiohead Radiohead olamazdı..." Melody Maker böyle diyor. Jonny-Colin Greenwod kardeşler, Ed O'Brien ve Phil Selway de şöyle diyor:

Grubun önderi kim?

Jonny: Aramızda baba yok, hepimiz anneyiz.

Radiohead'e nasıl katıldın?

Jonny: Thom'un şarkılarının kayıtlarını dinlemiştim. Elvis Costello'dan aşağı kalır bir yanı yoktu. Üstelik sadece 16 yaşındaydı. Ve aynı okuldaydık.

New Wave'in uzantısı olan New Grave sizin marifetiniz mi?

Jonny: Hayır. Kesinlikle değil. Manic Street'in işi. Gerçek New Grave'ci olamayacak kadar az makyaj yapıyoruz.

Etrafınızda çok groupie var mı?

Jonny: Groupiler? Bu çok kötü bir kelime. Çok fazla 70'ler kokuyor. Hayır, bize seks teklif eden kimse yok. Biz Manic Street değiliz. Biz testosteron'suz bir grubuz. Bu grubu libidomuzu kamuya saçmak için kurmadık.

Uyuşturucularla aranız nasıl?

Colin: Okuldayken epey takıldık. Aşırı şeyler değil ama. Speed ve esrar sadece. Ötekilerle işimiz olmaz.

Eşcinsel ilişkiler?

Colin: Fakültedeyken bir-iki flörtüm oldu. Kız arkadaşım bunları biliyor, dolayısıyla mesele değil. Fakat, gay'lerle ahbaplık etmemi istemiyor, baştan çıkarım diye!.. İsterseniz sevgilimin bir fotoğrafını göstereyim. *(Cebinden Madelien'in resmini çıkarıp gösteriyor.)*

"The Bends", Brit-pop'un zirvede olduğu günlerde çıktı, ama yine de tuttu...

Colin: Brit-pop'ta asıl nefret ettiğim şey, şu bıktırıcı ironi. Sanki gruplar ciddi şeyler olamazmış gibi...

Ed: Biz ironi yapmıyoruz. "Pop Is Dead" dışında hiç yapmadık.

Phil: "The Bends" ilk piyasaya çıktığında, herkes albümün hiç mi hiç ticari olmadığını söylüyordu. Aradan bir yıl geçti, bir pop klasiği sayılır oldu. Plak şirketi albümde hiç single yok diye hayıflanıyordu ama, tam beş parça Top 30 listesine girdi.

Ed: "The Bends" ortaya çıktığında hâlâ insanların önyargılarıyla cebelleşiyorduk. Eleştirmenlerden hiç övgü almadık. İnsanların bizim boktan bir grup olduğumuzu düşünmeleri şaşırtıcı değildi, çünkü çok haybeci bir single yapmıştık –"Pop Is Dead"... Berbat bir parça olduğunu itiraf ediyorum.

Bir plağın veya filmin iyi olmasının sebebi onun yeni bir şey söylemesi değildir. Sebep, senin bildiğin veya sezdiğin bir şeyi söylemesi ve bunu hiç ummadığın, beklemediğin bir biçimde yapması ve böylece farkettirmesidir. İnsanların "OK Computer"ı değerli bulmasının sebebi bu...

Colin: Keith Richards şöyle derdi herhalde: Bu, ödemek zorunda olduğumuz bir bedeldi.

Ed: "OK Computer"la "The Bends" arasındaki fark şu: "The Bends" tamamlanmışlık duygusu veriyor, "OK Computer" açık uçlu.

Colin: "OK Computer", kafası kıyak Radiohead...

Phil: "The Bends", "Yıldız Savaşları" gibiydi, "Yıldız Savaşları" gibi bir bütünlüğü vardı, bir sürü infilakı vardı, ama konusu, öyküsü yoktu. "OK Computer", "The Empire Strikes Back" gibi. Daha karmaşık, daha açık uçlu ve nihayetinde çok daha iyi. Fakat bundan sonraki albümümüz "Jedi'nin Dönüşü" gibi olmayacak, çünkü o berbat bir şeydi.

Colin: "Pablo Honey" de "Battlestar Galactica" gibiydi, küçük bütçeli, kötü kaliteli, ama hakiki bir şey...

"OK Computer" politik tonu olan bir albüm. Yer yer bildiriler ihtiva ediyor...

Jonny: Bildiri gibi sözcükler yüzümü kızartır. Albümde bildiri filan yok. Var mı? "Bizim kuşağımız..." falan gibi şeyler olduğunu sanmıyorum.

Tamam, belki koyu, kalın, siyah harflerle yazılı sloganvari şeyler yok ama, mesela "The Tourist"deki "Idiot Slow Down" (Sersem Ağır Ol) bir kuşağın dertleri hakkında sayfalarla anlatılacak bir şeyi ifade ediyor...

Jonny: Hız hakkında bir sürü şarkı var, "Sersem Ağır Ol" da hepsini özetliyor. Bizi asıl şaşırtan şey "OK Computer"ın fütüristik olduğunun söylenmesi. Biz neon ışıklarını, hava yastıklarını, uçak kazalarını filan yazıyoruz. Bunlar fütürist şeyler değil ki.

"OK Computer" niye bu kadar beğenildi?

Jonny: Bir plağın veya filmin iyi olmasının sebebi onun yeni bir şey söylemesi değildir. Sebep, senin bildiğin veya sezdiğin bir şeyi söylemesi ve bunu hiç ummadığın, beklemediğin bir biçimde yapması ve böylece fark ettirmesidir. Bu gerçekleştiğinde, bir boşluk kapatılır ve ortak bir hissiyat haline gelir. İnsanların "OK Computer"ı değerli bulmasının sebebi bu, bence.

Peki, Dad dergisi okurlarının "OK Computer"ı "gelmiş geçmiş en büyük albüm" seçmelerini nasıl karşıladınız?

Ed: Önce Dünya Kupası'nı kazanmış gibi oldum. Sonra katıla katıla güldüm. Böyle bir şey nasıl ciddiye alınabilir ki! Bu tür okuyucu anketlerinin en iyi tarafı, bizim korkularımızı gidermesi... Müzik sanayiinde insanların beğeni kapasitesini düşük gören bir eğilim var.

Jonny: En iyi kıstas zamandır. 1973'teki anketlerde Pink Floyd ve Rolling Stones'la birlikte Yes ve Emerson Lake and Palmer ilk beşteydi. Halbuki bu grupların yarısı berbat, alakasız, öteki yarısının aksine...

Ed: Biz hangi taraftayız acaba...

Jonny: Şu anda bunu bilmemiz mümkün değil.

Çeviren: **Yücel Göktürk**

HARDCORE

Halil Turhanlı bizi her gördüğünde, "nedir bu Erkin Koray'a, Nazan Öncel'e, Bulutsuzluk Özlemi'ne filan gösterdiğiniz alaka" der, bozuk atar, bu insanları dinliyoruz, seviyoruz, önemsiyoruz diye bizle dalgasını geçer... Son günlerde dilinden düşürmediği bir isim var: Crunch. Hayır, gofret değil, hardcore grubu... Hem de buralı... Haliyle biz de merak ettik, bir söyleşi yapalım diye düşünüyorduk ki... Halil, elinde bir "manifesto" ve Crunch'la yaptığı bir söyleşiyle çıkageldi. "İşte" dedi, "hardcore, işte yerli hardcore topluluklarının en iyisi"... Hardcore'la bir alıp veremediğimiz yok, neticede aynı burçtanız. Halil Turhanlı ise "ruh kardeşimiz". Gelgelelim, ruh kardeşi demek "karbon kopya" demek değil. Ece Ayhan-Hilmi Yavuz şiiri arasındaki farkın altını çizmesine şapka çıkarıyoruz, ama mesela Erkin Koray yorumu, mesela Doğu toplumları hakkında söyledikleri bize çok ters. Hardcore konusunda üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri düşünüyoruz, ama Türkiye'de "büyük kentlerin varoşlarında yapılanmış bir hardcore altkültürünün varlığı" pek inandırıcı değil. Hadi ona "peki" diyelim, hardcore'un bir "altkültür" olarak "yapılanmakta" olduğunu kabul edelim, "Crunch, varoşlardan gelen hardcore topluluklarının en iyisi" teşhisi gerçekçi gelmiyor. "Varoşlardan" kaç tane "hardcore topluluğu" çıktığı bir yana, Crunch'ın "en iyi"si olduğunu söylemek en azından biraz erken gibi... Ama Halil, Crunch'ın "bugüne kadar lümpen ufkunu aşamamış Türkiye rock'ının politik düzeye geçişi"nin habercisi olduğunu düşünüyor ve topluluğu her anlamda destekliyor. (Fakat bizim de aklımız "bu coğrafyanın mazlumlarıyla sımsıkı duygu bağları kuran" bir topluluğun İngilizce söylemesini almıyor). Maksadımız polemik değil, bunlar Halil Turhanlı'nın yazısını ve Crunch'la yaptığı söyleşiyi okurken kafamızı kurcalan şeyler sadece...

KollEktif angst

Hardcore, 1970'lerde hem punk'ın bir uzantısı, hem de ona bir tepki olarak doğdu. D.I.Y. (Do It Yourself - Kendin Yap) estetiğini benimsemesi, virtüozluğu önemsememesi bakımından punk'ın uzantısıydı; ama aynı zamanda, keskinliğini ve sertliğini yitirmiş olan punk'a karşı bir tepkiydi de.

Hardcore toplulukları, özellikle Yeni Sağın egemen olduğu 1980'lerde, doğrudan ya da dolaylı, politik bir muhalefet bayrağı açtılar. Bununla da yetinmediler, Yeni Sağ saldırılar karşısında geri çekilen, tepki vermeyen eğilimleri, Yeni Sağ karşısında yılgınlığa kapılan ve yenilgiyi romantize eden, yücelten anlayışları da eleştirdiler. Daha açık anlatımla, hardcore, grunge'ın yenilgiyi yücelten (defeatist) tavrının tam aksine, militanca karşı koymayı, direnmeyi öneriyordu.

Amerika'da patlak veren bu müzikal ve politik tavır, kısa sürede dalga dalga yayıldı, etkisini halen de sürdürüyor. Günümüzde hardcore, politik bir tavrın, bir karşı duruşun, baskı araçlarına ve iktidar odaklarına karşı direnişin müziği. Washington D.C.'den Tokyo'ya, dünyanın pek çok yöresinde binlerce genç insanın statükoya kızgınlıklarını dile getiriyor. Hardcore, bu anlamda, kollektif angst'ın müziği.

Hardcore, 1990'ların başından beri Türkiye'de de etkisini duyuruyor. Bugün, özellikle büyük kentlerin varoşlarında yapılanmış bir hardcore altkültürünün varlığından pekala söz edebiliriz. Hardcore akımının gelişimi, muhalif bir müziğin nasıl yapılacağını göstermesi bakımından ilginç bir oluşum. Rock müziği, Türkiye'ye ilk kez hardcore sayesinde muhalif bir kültür ögesi olarak yansıyabildi. Daha önce mi? Genelde lumpen kültürün bir ögesi olarak kavrandı ve bu niteliğiyle yayılmaya çalışıldı. Ben, bu niteliği yaymada Erkin Koray'ın önemli bir rol oynadığını söyleyeceğim. Eğer ona, bir lumpen kültür ikonu olduğunu vurgulayabilmek bakımından "baba" deniliyorsa, doğrudur. O gerçekten lumpenyanın (en azından) bir kesiminin "baba"sıdır. (Bu arada, milliyetçilik damarı tutanlar ve "illa da bana bir Türk rock'çı" diye ısrar edenler için Deniz Tek adını anmak isterim. Uzun yıllar Detroit'de MC5 ve Stooges tarzı garaj-rock yapan Tek, gitar çaldığı ve şarkılarını yazdığı Radio Birdman topluluğuyla Avustralya'ya yerleşti. Radio Birdman'i bugün dinlediğinizde, onların yıllar önce mükemmel bir garaj müziği yaratmış olduğunu hemen fark edebiliyorsunuz.)

Hemen vurgulayalım: Bu müzikte serserilik ögesi (hoodlum element) hep vardır, ama bu aynı zamanda politize bir ögedir. İçinde yaşadığı dünyayı politik düzeyde olumsuzlayarak direniş kültürünü ateşler. Politikleşmediğinde ise zamanla katılaşarak lumpen kültürün bir parçası olur. (Politikleşmediğinde gülünç ve rezil de olur, hem de DYP'nin kapısını çalacak denli.)

Belirtmek gerekiyor: Rock'ın lumpen kültür ögesi olarak yayılması olabileceklerin en kötüsü değildi. (Bazen bu topraklarda rezaletin hiç sınırı yokmuş gibi geliyor insana.) 1990'larda lumpen sağ bir anlayışın, vülger bir milliyetçiliğin rock'ta yaygın bir eğilim olarak ortaya çıkışını ve özellikle de glam imajlı metalcilerin otorite ve iktidar figürlerine yaptıkları vıcık vıcık yağcılığı anımsayalım. Kısacası, 1990'ların başında bu ülkede potin, postal ve çizme yalamaktan dilleri sigara kağıdı denli incelmiş rock'çıların sayısı hayli kabarıktı. (Neylersiniz, Doğu'nun uslu coğrafyasında özgür ruhlu bireye çok ender rastlanır.)

Şimdilerde başını Bulutsuzluk Özlemi'nin ve Çelik'in çektiği "gardrop Atatürkçülüğü" yaygın eğilim. Bir ilkokul müsameresinin yavanlığı ile düğün salonu müzikalitesini kaynaştıran bu eğilim, herkesi kazanmaya ve bir "milli mutabakat" oluşturmaya çalışan bir müzik ortaya koyuyor. Her türlü uzlaşmaya yılışıkça yatkın bir müzik bu. Bembeyaz teslimiyetin bayrağını eline almış sallıyor...

Burada bir parantez açmama ve Hilmi Yavuz şiirinin de böylesi bir beyazlık taşıdığını söylememe izin verilsin. Hiçbir tehlike içermeyen, tehlike içermek bir yana, uysal ve uslu olduğuna ve hep öyle kalacağına dair güvence veren bir şiirdir bu. "Doğu Şiirleri"... Uysal coğrafyanın şiirleri... Herkesi kucaklayan gerçek consensus şiiri... Bu tıynette bir şiirin nice nimetten yararlanmasında şaşırtıcı olan nedir? Hem sosyal demokrat büyükşehir belediyesinin kasasından, hem de Fettullah Gülen'in iftar sofrasından çöplenmeyi ancak böylesine beyaz bir şiir başarabilir.

Beyaz Kelebekler'den bu yana en beyaz "Türkçe sözlü Hafif Batı Müziği orkestrası" olduğunu rahatlıkla söyleyebileceğimiz Bulutsuzluk Özlemi de, her ortama, her iklime uyum sağlayabiliyor. Güneydoğu'da köy koruculari için düzenlenen moral gecesinde "yöre ezgileri" de çalabiliyor, Ankara'daki iktidar seçkinleri için senfonik rock da yapabiliyor. Ve bu müziğe her yerde kendini açıklama olanağı veriliyor. Topluluğun John Lennon'a pek öykünen, ama gerçekte, farkında olmadan onu parodileştiren sözcüsü, özel televizyon kanallarından birinde, saat 9.00'da, "sabah şekerleri"ne, yaptıkları müziğin bu ülkenin genç insanlarınca neden bu kadar sevildiğini anlatıyor; öğleden sonra bir başka kanalda 14.00-17.00 arası, ev kadınları için hazırlanan bir programa konuk oluyor. Bir üzümlü kek tarifinin ardından, John Lennon replikasına söz veriliyor ve o da (elbette ki ev kadınları için) rock müziğini tarif ediyor.

Türkiye'de rock, hiçbir zaman muhalif kültür ögesi, karşı-kültür yapılandırıcı bir kuvvet haline gelmemiştir. Lumpenliğin dar ufkunu aşamamış, politik düzeye sıçrayamamıştır. İşte, rock'ı politik düzeye taşıyan hardcore topluluklarının müziği, böylesi bir geçmişten kopuşu ifade ediyor.

Hardcore, bu uslu ve uzlaşmacı müzikle tam bir karşıtlık içinde gelişti. Ece Ayhan şiiri ile Hilmi Yavuz şiiri arasında nasıl aşılmaz bir ıraklık varsa, varoşlardaki hardcore topluluklarının sert müzikleri, ödünsüz tavırları ile Bulutsuzluk Özlemi uzlaşmacılığı arasında da öylesine bir uçurum var. Ask It Why ve Something's Wrong topluluklarının çıkışları, Rashit'in punk yönü ağır basan ve saf nihilizmin yerine kara mizah ikame eden müziği... Piyasadaki plastik popa ve uzlaşmacılığın bayağılığına karşı gerçek bir alternatif oluşturuyorlar. Bir yanda tüzükler (ve büzüklerle) çarpışarak büyüyen bir şiir, beri yanda ise eyyamcılığın şiiri. Bir yanda kafa tutan bir müzik, beri yanda itaatkâr bilincin müziği...

1970'lerin sonlarında rock nacional akımı gençlerin askeri diktatörlüğe karşı politik ve kültürel direnişlerinde ateşleyici olmuş, sol eğilimli olanlar da dahil hiçbir politik partiyle işbirliği yapmayan tam anlamıyla otonom bir gençlik hareketinin biçimlenmesinde etkin bir rol oynamıştı. 1980'lerde, sanatın kolonileştirilerek resmi ideolojiyi yayma aracı olarak kullanıldığı Doğu Avrupa'nın komünist yönetimlerinde, punk toplulukları, monolitik kültürel yapıda çatlaklar meydana getirmeyi başarmışlardı. Örneğin, Macaristan'da punk konserleri, "hareket halindeki üniversite"

adı altında muhalif aydınları ve gençleri bir araya getiren, her defasında ayrı bir mekanda gerçekleştirilen ders, seminer ve konferansların bir uzantısı haline gelmişti. Konserler, bu ilginç üniversiteye bir parti, bir karnaval atmosferi katıyordu. Çekoslovakya'da (cazın yanısıra) rock'ın muhalif kültürün ögesi olma özelliğini çok daha önce, 1968'de kazandığını biliyoruz. Beri yandan, yine 1968'de, Prag Baharı'nı desteklemek amacıyla İngiltere'de Muhalefet İçin Rock akımının başlatıldığını da anımsamalıyız.

Örnekleri rahatlıkla çoğaltabilirim... Şunu söylemek istiyorum: Türkiye'de rock, az önce verdiğim örneklerin aksine, hiçbir zaman muhalif kültür ögesi, karşı-kültür yapılandırıcı bir kuvvet haline gelmemiştir. Lumpenliğin dar ufkunu aşamamış, politik düzeye geçiş yapamamış, politik düzeye sıçrayamamıştır. Örneğin, Muhalefet İçin Rock akımı, Türkiye'de hiçbir etki yaratamamıştır. Bu akımın öncülüğünü yapan Cambridge'li Fred Frith, Chris Cutler gibi müzisyenlerin müziğini kavrayacak, onların müziğiyle diyalog kurabilecek ve diyalojik bir müzik yaratacak çapta bir rock'çı yetişmemiştir Türkiye'de. İşte, rock'ı politik düzeye taşıyan hardcore topluluklarının müziği, böylesi bir geçmişten kopuşu ifade ediyor aynı zamanda.

Crunch, varoşlardan gelen bu toplulukların en iyisi. Hüsker Du, Minor Threat, Fugazi ve özellikle de Nation Of Ulysses gibi nitelikli hardcore topluluklarından etkiler taşıyan Crunch, bu coğrafyanın mazlumlarıyla sımsıkı duygu bağları kuruyor.

Keskin politik bilinçleri, günümüz Türkiye'sindeki siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel çelişmeleri berraklıkla kavrayışları, bu çelişkileri müziklerine yansıtışlarındaki ustalık ve bütün bunların ötesinde, sorunları ele alışlarındaki içtenlik, Crunch üçlüsünü diğer hardcore topluluklarından farklı kılan başlıca özellikler. Kaotik siyasal ortam, günbegün derinleşen ekonomik uçurum, yoksul yığınlar için giderek güçleşen yaşam koşulları, iç göç dalgalarının kentlerin eteklerine yığdığı ve bazıları dondurucu kış günlerinde çadırda yaşayan kalabalık aileler, yargısız infazlar, gözaltında ölümler, kayıp ailelerinin protestoları, cezaevlerindeki açlık grevleri, polis baskısı, insan hakları ihlalleri, Crunch'ın genelde üç dakikayı geçmeyen ama kızgın ve dinamik bir muhalefeti içerin parçalarının başlıca temaları.

Crunch, cüretkar ve hatta küstah. Crunch, sözünü hiç sakınmıyor, doğrudan ve hem de çok yüksek sesle söylüyor. Ve belki de en önemlisi, Crunch ödünsüz. Uzlaşma tanımıyor. (Sakın onlara pazarlık teklif etmeyin!) Bu ülkede şimdiye değin hiçbir topluluk böylesine keskin bir antikonformizm adına söz almamıştı.

Davulun zımba gibi vuruşları (kimi yerde çekiç darbelerini de çağrıştırıyor), az sonra kopacak olan fırtınayı haber veren gökgürültüsünü anımsatan gitar darbeleri, dinleyiciyi hem tehdit eden, hem de tehlikelere karşı uyaran bas, yüreğin derinliklerinden kopup gelen boğucu vokal... Kabına sığmayan kızgınlığın müziği... Bu müzikte öfke lirikleşiyor.

Crunch, taşkınlık kertesindeki bu dinamizm dolayısıyla asıl gücünü "canlı" performanslarında kanıtlayan bir topluluk. Teatralliğe kaçmayan bir fiziksellik, Crunch müziğinin bütünleyicisi. Özellikle gitar ve vokaldeki Tolga... Bir bakıma, işkenceye uğrayan insanlarla özdeşleşiyor, onların tüm acılarını kendi bedeninde hissediyor. Bedenine elektrik verilmişçesine kıvranıyor yerde. Adrenalin dozunun daima yükseldiği Crunch konserlerinde beklenmedik doğaçlamalar ve gitar gürültüleriyle kalın bir duvar, yoğun bir sis tabakası örülüyor. Sonra bu duvar, aynı anda kırk yerinden çatlıyor ve yıkılıp çöküyor. Sis tabakası yavaş yavaş dağılıyor, yerini berraklığa bırakıyor. Hardcore'un eril bir müzik olarak doğduğu ileri sürülmüştür. Bu sav, belirli bir gerçeklik payı içerir. Ancak, Henry Rollins başta olmak üzere bazı müzisyenler, erillik tedirginliğini hiç çekinmeden dışavurarak hardcore'u yaralı erkekliğin müziğine dönüştürdüler.

Crunch da eril ögelerden, cinsiyetçi imalardan arınmış bir hardcore yapıyor. "The Love Album"ün kapak notlarını okuyun. Orada etnik, kültürel azınlıkların yanısıra, cinsel azınlıklara uygunanlar karşısındaki duyarlılıklarını, bu topraklarda kardeşliğin ve kızkardeşliğin egemen olacağı günlere duydukları özlemi dile getiriyorlar. Türkiye'de şimdiye değin hiçbir topluluk, cinselliğe böylesine eşitlikçi ve liberter bir açıdan yaklaşmamıştı.

Daha önce yeraltında kasetler çıkaran ve bunları sınırlı bir çevrede dağıtan Crunch üçlüsünün ilk albümü, geçtiğimiz ay KodMüzik etiketiyle yayınlandı. "The Love Album" adını taşıyan bu çalışma, ruhsal bir evrimin müzikal kaydı. Bu açıdan, Hüsker Du topluluğunun "New Day Raising" albümüne benziyor. Hüsker Du, kaotik ve kathartik gürültünün ardından yeni bir günün doğmakta olduğunu müjdeliyordu. Crunch da derinden etkilendiği açıkça belli olan Hüsker Du gibi, angst'ı umuda dönüştürüyor. Crunch'ın müziğinde de kızgınlığın motive ettiği bir iyimserlik var.

Halil Turhanlı

[Crunch]

Hardcore'un İstanbul "mevzi"inin neferlerinden Tolga Güldallı, Uğur Enis Özbek, Orkun Tunç'tan oluşan "Crunch"ın ilk albümü "The Love Album" geçtiğimiz günlerde yayınlandı. "The Love Album"da hiç aşk şarkısı olmadığını belirtelim ve hemen Tolga Güldallı ve Halil Turhanlı'ya bağlanalım...

Kör bir öfke değil bizimki...

Crunch serüveni nasıl başladı? Daha önce başka topluluklarda çalmış mıydınız? Bu topluluklar da hardcore mu yapıyorlardı?

Tolga Güldallı: Crunch, aslında 91 yılında Orkun'la birlikte başladığımız hardcore serüvenimin devamı. Müzikal anlamda bizdeki gelişme ve değişmeler, yeni bir yapı ve isimle bizleri yeni hardcore grupları kurmaya itti. Orkun'la birlikte müzik yapmaya karar verdiğimiz zamandan beri, kafamızda hardcore'dan başka bir şey yoktu. İlk olarak, adını sonradan Violent Pop koyduğumuz "stop and go hardcore" tarzı bir grup kurduk. O zamanlar, DRI'ın 83 albümü "Dirty Rotten LP", bizim için gerçek bir manifestoydu. Violent Pop olarak sadece iki konser verebildik. Birincisi bir "apartman" konseriydi. İkincisi ise, Moribond Youth ve Spinners ile birlikte 1992 yazında Ankara'da verdiğimiz "1. HC-Punk Fest"di. Bu konserden yaklaşık iki ay sonra Violent Pop dağıldı. Ben, adını Turmoil olarak değiştiren, aynı zamanda Türkiye'nin ilk hardcore grubu olan Moribond Youth'a bas gitarist olarak katıldım. Orkun ile Violent Pop'un diğer elemanı, MTOD adında bir noise-core grubu kurdu. Bir yıl sonra Orkun, davulcu olarak bize, Turmoil'e katıldı. Grup, en son olarak 1994 yılında, Belçikalı grind-core grubu Acoustic Grinder ile birlikte çıkardığı split EP'den sonra, grubun vokalistinin yurtdışına gitmesiyle dağıldı. Grup dağıldıktan sonra, Orkun ve şu anki Crunch basçısı Enis ile birlikte Regorge adında bir hardcore grubu kurduk. İlk dönem Black Flag, Articles Of Faith tarzı 80's hardcore yapıyorduk. Regorge'un yanısıra, Coca Cola Is My God, Kurbaa Kermit, Tokyo 2000 gibi yan proje gruplarımızı da yürütüyorduk. Regorge olarak, sadece birkaç tane konser verebildik. Regorge'un tarz açısından bizi yeterince tatmin etmediğini, daha doğrusu, bizi "kesmediğini" anlayınca, 1995 kışında yeni bir bas gitarist ile yeni bir grup kurmaya, Crunch'ı oluşturmaya karar verdik. Fakat şu ana kadar kurduğumuz, birlikte çaldığımız hardcore gruplarını bir tarza, stile sokmama rağmen, Crunch için bunu hiçbir zaman yapamadım. Çünkü Crunch, Crunch ile birlikte hardcore dinlemeye başlayan bir bas gitaristten ve artık başka müzik türlerine hardcore'dan daha çok ağırlık vermeye başlayan bizlerden, Orkun ve benden oluşuyordu. Müzik yine hardcore kalıpları içerisindeydi, fakat müzikal anlamda etkilendiğimiz, esinlendiğimiz gruplar, müzikler çok farklıydı (Orkun ve Bülent tamamen new wave, electronic ve post-punk'a kayarken, ben çağdaş Türk-Kürt halk müziğine yöneldim). 1996 ekim ayında, bizim de katıldığımız Avusturyalı grind-core grubu Mastic Scum konserinden sonra Bülent gruptan ayrıldı, yerine Regorge'da bizimle birlikte çalışan Enis'i tekrar bas gitarist olarak gruba kattık. O zamandan beri de, bu albümün hazırlıklarını yapıyorduk.

Crunch'ın "rock topluluğu" çatısı altında gösterilmesinden rahatsızlık duyuyorum. Çünkü ben rock'ın ve metal'in her türlü müzikal tarzından, "kültür"ünden nefret eden bir insanım.

Geriye dönüp baktığınızda, Türkiye'de sizi etkileyen herhangi bir müzisyen veya topluluk var mı? Böyle birilerini görebiliyor musunuz? Rock müziğinin düğün orkestraları geleneği dışına pek çıkamadığı bu topraklarda, hiç muhalefet yapan müzisyen çıkmamış olduğu düşünülürse...

Öncelikle bir şeyi açıklamak istiyorum. Açıkçası ben, Crunch'ın "rock topluluğu" çatısı altında gösterilmesinden rahatsızlık duyuyorum. Çünkü ben rock'ın ve metal'in her türlü müzikal tarzından, "kültür"ünden nefret eden bir insanım. Crunch'ın hem etik, hem müzikal açıdan, hem de muhaliflik açısından, bu insanlarla aynı kategoride gösterilmesini istemiyoruz. Açıkçası, şu ana kadarki tüm muhalif rock gruplarının "muhalifliği" muhaliflikten muaf olduğundan, beni etkileyen, hatta ciddiye aldığım hiçbir rock veya metal grubu çıkmadı, çıkacağını da zannetmiyorum. Fakat bu müzik türleri dışında muhalif, üstelik bu muhaliflıklerini hapishanelerde, işkencehanelerde bedenleriyle ödeyen birçok Türk ve Kürt müzisyen ve grup olduğunu düşünüyorum. Bu bağlamda, kişisel olarak bu insanlardan, gruplardan hem müzikal, hem liriksel, hem de duygusal anlamda etkilendim. Eğer hardcore müziği yapan gruplar arasında bizi etkileyen Türk grupları olup olmadığını soruyorsanız, açıkçası hardcore gruplarının sayısının onu geçmediği "sevgili yurdumuzda", bizi hem etik açıdan, hem de müzikal açıdan etkileyen bir grup çıkmadı. Fakat salt müzikal anlamda Moribond Youth'ı bizi etkileyen bir topluluk olarak gösterebilirim.

Politik hardcore'un gerçek yuvasının Washington D.C. olduğu genellikle kabul ediliyor, bunu nesnel olarak doğrulayan kanıtlar da var. Washington D.C. toplulukları, örneğin politik kimliğini öne çıkaran Nation Of Ulysses sizleri etkiledi mi?

80 dönemi Washington D.C., Dischord gruplarını sevmeme rağmen, 90 sonrası Dischord gruplarıyla aram hiç iyi olmadı. Açıkçası bu grupların yaptıkları "hardcore" da tartışılır. Nation Of Ulysses ile hem tarz, hem de sözler açısından aynı çizgide olsak da (en azından bizim de Türkiye için 14 tane "tavsiye"miz var!), müzikal anlamda bizi doğrudan etkilemedi. Crunch olarak, yine Amerikan hardcore'undan etkilenmemize rağmen, müzikal anlamda Born Against, Citizens Arrest ve No Comment, şarkı sözleri açısındansa Dead Kennedys ve yine Born Against, bizi en çok etkileyen gruplar oldu. Bu arada, politik hardcore'un "gerçek yuva"sının Washington D.C. olduğunu düşünmüyorum. Washington D.C. "elit" politik grupları bana hiçbir zaman samimi gözükmedi.

Ben bu konuda farklı düşünüyorum. Örneğin, kominiteryen düşünceye yakın bir tavrı benimseyen Fugazi'nin politik çizgisini tutarlı buluyorum. Onların içtenliklerine de inanıyorum. Kürtaj klinikleri yararına birçok konser verdiler. "Elit" olmalarına gelince... Aslında bu yönlerini de onların olumlu bir niteliği olarak görüyorum... Peki, neden hardcore? Punk'ın ve grunge'ın soluğunun tükendiği noktada yalnızca hardcore mu var? En uzlaşmaz, en keskin tavrı hardcore mu temsil ediyor?

Punk'ın muhalif yönünün artık sadece bir "stil"e dönüşmesi açısından düşünürsek, gerçekten de punk soluğunun kesildiği noktada hardcore var. Punk'ın "başıboş", körü körüne, dar "anarşist", "nihilist" tavrı, hardcore'da kendini daha disiplinli, daha organize, daha geniş bir muhalif yapıya bırakıyor. Grunge gibi sisteme karşı bir tepki olarak kendiliğinden değil de, ticari kaygılarla ortaya çıkan, türeyen, üstelik bir "tavır" değil, sadece bir "stil" olan kişiliksiz, sinik müziklerin zaten muhalif bir yapıya sahip olması beklenemez. Bu anlamda, grunge'ın bir soluğunun olduğunu zaten düşünmüyorum. Hiçbir zaman hardcore'dan başka bir müzik türü düşünmedim, çünkü hardcore etiğinin karakterimle uyuştuğunu, hardcore ile karakterimin bir bütünsellik taşıdığını düşünüyorum. Hardcore etiği, muhalif, taviz vermeyen, uzlaşma tanımayan politik yanımı; müziğin sertliği, hızı, enerjisi, içimdeki sisteme karşı olan direnişçi, mücadeleci, şiddet yanlısı yönümü temsil ediyor. Müziğin gösterişten uzak yalınlığı, sözlerin açıklığı, keskinliği, beni hardcore yapmaya iten diğer et-

26→

kenlerdi. Tabii, bütün bunları "uyulması" gereken hardcore etiği içerisinde düşünmemiz gerek.

Birkaç istisna dışında, hardcore toplulukları da ana akım içinde asimile olmadılar mı? Ve bunun sonucu olarak, hardcore etiği salt stilistik bir eğilime dönüşmedi mi?

Aslında hardcore'dan bahsederken, salt "hardcore" kelimesini kullanmak çok yanlış, çünkü müzikal anlamda temelden farklılıklar olmamasına rağmen, etik ve tarz açısından da hardcore'da onlarca birbirinden farklı akım var. Bu yüzden tüm hardcore gruplarını aynı muhalif yapıya sahipmiş gibi göstermek çok yanlış! Örneğin, Green Day veya Offspring gibi gruplar hardcore grupları sayılmalarına rağmen, bu grupların uzlaşmaz, keskin bir muhalif yapıya, hatta muhalif bir yapıya sahip oldukları söylenemez. Bunun dışında, Cro-Mags, Agnostic Front veya Biohazard gibi sağcı, homofobik "metalik" hardcore gruplarını da, bahsettiğimiz hardcore yapısının dışında tutmamız gerekiyor. Bu bağlamda, Crunch olarak içinde bulunduğumuz hardcore yapısı açısından hardcore'un asimile olduğunu, "kaynaştırıldığını" düşünmüyorum. "Stilize" edilen hardcore da, zaten bu son dönemde çıkan, hardcore etiğinden "arındırılmış" "Epitaph akımı"... Bu akımın da zaman içinde yok olacağını, bu yüzden de hardcore için bir "tehdit" oluşturacağını zannetmiyorum.

Hardcore, politik müzik yapmanın tek yolu mu?

Hardcore, tabii ki politik müzik yapmanın tek yolu değil, fakat etkin bir yolu. Aslında önemli olan, kullandığınız aracı ne amaçla, nasıl, kime karşı kullandığınızdır.

Müziğinizde kara mizahın yeri yokmuş gibi geliyor. Karnavalesk öğeler alan bulamamış izlenimi ediniyor dinleyici. Kızgınlık ve karnavaleskin bağdaşmaz olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Müzikal anlamda, gerçekten de Crunch'ta kara mizahın, "eğlenceli", "karnavalesk" öğelerin yeri yok. Çünkü Crunch, gerçekte bir müzik türünün formları içerisinde "icra" edilmesi değil, tamamen bizim ruh halimizin, içimizdeki nefretin, öfkenin, içinde bulunduğumuz gerginliğin dışa yansıması. Fakat içsel anlamda çok olmasa bile, kara mizahın, ironinin yeri var. İçsel anlamda bu "ironi"yi kazanmamızda Dead Kennedys'in etkisi çok oldu.

Evet, Jello Biafra, tüm politikacıların palyaçolar gibi giyinmelerini önermişti. Sizin de buna benzer bir öneriniz var mı? Yoksa, politikacıların takım elbiseleri içinde dahi palyaçoluk yapabildiklerini, kostüm giymiş giymemiş, hiç fark etmeyeceğini mi düşünüyorsunuz?

Palyaçoları politikacılardan daha sevimli, daha ciddi ve elbette ki daha saygın buluyorum. İnsanı düşünmeye kışkırttıkları zamanlar dahi oluyor. Biz yerleşik politikaları asla sevmedik. Parti politikalarına uzağız, özellikle ve ısrarla. Partilerin dayatmacı ve hiyerarşik yapıları bize çok ters geliyor. Beri yandan, Türkiye'deki otonom yapıları da kendimize pek yakın bulmuyor, onları pek ciddiye almıyoruz.

Yerleşik rock topluluğu formatı dışında kalınarak yaratılan bazı müziklerin de (rap, electronic, techno, break-beat...) muhalif öz taşıdıkları belirginleşti. Bu yeni eğilim ve alt-türlerden hiç değilse bir kısmını direnişçi postmodernizm anlatım biçimleri olarak kabul edebiliriz. Crunch bu tür eğilimlere açık mı? Örneğin sample teknolojisinden yararlanma ya da electronic veya rap ile flört düşüncesi size nasıl geliyor?

Müzik konusunda oldukça tutucuyumdur. Sadece icra etme açısından değil, dinlemek açısından da. Rock, metal, rap, electronic... Bu müziklerin hiçbirini dinlemiyorum. Bu yüzden bu müziklerle yüz göz olmak istemiyorum. Açıkçası bugüne kadar böyle bir ihtiyaç hissetmedik, aramızda bu tür eğilimler hakkında hiç konuşmadık. Bu yüzden Orkun ve Enis'in bu konuya nasıl baktıklarını bilmiyorum. Müzik konusunda oldukça esnek olmalarına rağmen, Crunch olarak bu tarz eğilimlere pek sıcak baktıklarını düşünmüyorum. Bir müzik türünün muhalif içsellik taşıması, o müzik türüne sıcak bakmamız için yeterli değil. Ayrıca belirttiğiniz müzik türlerinin insanları düşünmekten çok dans etmeye yönelttiğini düşünüyorum.

Paradoksal görünen bir şey var: Şiirsel olmayan dil, şimdiki anın dramatikliğini de ifade edemiyor. Beri yandan, şimdinin dramatikliği ifade edilemediğinde, orta ve uzun vade için umut aşılanamıyor. Dramatikliğin üzerinde vurgu yapmak, yarın için umut verebilmek, iyimserlik yaratabilmek açısından önemli. Çünkü umudun yokluğu politik kötümserliğe, bu kötümserlik de dövüşmeden yenilgiyi kabule rahatlıkla götürebiliyor. O halde, belki de öncelikle yanıtlanması gereken soru şu: Bugünün dramatikliğini açığa çıkarabilmek ve aynı zamanda yarın için umut aşılayabilmek için nasıl bir müzik? Yaptığınız müzik, bunu ne ölçüde gerçekleştirebiliyor?

Crunch, gerçekte bir müzik türünün formları içerisinde "icra" edilmesi değil, tamamen ruh halimizin, içimizdeki nefretin, öfkenin, gerginliğin dışa yansıması.

"Yarın için umut"tan ne kastettiğiniz pek açık değil aslında. Eğer geniş halk kitlelerine ulaşmak, onların (acılarının, yaşadıkları baskıların...) sesi olmak ve bu sesi yarınlara taşımak anlamındaysa, ancak asimile edilen, yok edilen bir kültürün, bir halkın müziğini yaptığınız, yok olmasına engel olabildiğiniz sürece bir kültürü ayakta tutabilmek anlamında yarınlar için bir umut, bir ışık olabilirsiniz.

"Yarın için umut"tan kastım, ütopyanın gerçekleşebilir olduğunun vurgulanması, ütopyanın salt bir düş ya da proje olmaktan çıkarılması ve bu anlamda "ütopyanın sonu"nun ilan edilmesi... Şarkılarınızı İngilizce yapmış olmanız olumlu bir girişim. Fakat sanıyorum, burada yaptığınız müziğe içkin bir sınırlılık söz konusu: Lirik olmaktan kaçınmanın sonucunda, dramatik boyut güdük kalıyor bu müzikte. Salt çığlığın çevresinde örülü sözcükler, yeni bir dil oluşturmada yeterli olabilir mi? Çünkü sisteme karşı ancak yeni bir dil ile direnebilirsiniz. Salt öfkeyi dışavuran sözler, statükonun sembolik düzenini bozabilir mi? Statükoda anlamsal tahribat yaratabilir mi? Yoksa lirik bir dilin keskin bir muhalefet yapamayacağını mı düşünüyorsunuz?

Aslında İngilizce şarkı sözü yazmayı bir "girişim" olarak görmüyorum. Kişisel olarak, müziğin İngilizce olmasından oldukça rahatsızlık duyuyorum, fakat bazı müzikal teknik nedenlerden ve estetik açıdan İngilizce olması daha uygun. İngilizce hece yapısının hardcore vokali yapmak açısından Türkçeye nazaran daha kolay olduğunu düşünüyorum. Ayrıca şarkı sözleri açısından da sözlerin İngilizce olması bir bakıma daha iyi. Eğer sözler Türkçe olsaydı, insanlar, daha doğrusu sol kesim, yaptığımız müzikten dolayı bizi samimiyetsiz bulacaktı. Çünkü insanların kafasında hep politik müziğin yerel müziklerle yapılabileceği, ancak o zaman gerçekçi olunduğu kanısı var. Açıkçası kişisel olarak böyle bir sorunla karşılaşmak istemedim. Ayrıca grubun diğer elemanları benim kadar "uç" bir politik çizgide bulunmaktan kaçındıklarından, sözlerin Türkçe olmasından rahatsızlık duyacaklardı. Sizin de belirttiğiniz gibi, sözlerimiz şiirsel değil, fakat slogancı ya da rutin bir sol söylem olduğunu da düşünmüyorum. Evet, bu sisteme, baskılara, acılara salt öfkemizi dışavuruyoruz, nefretimizi kusuyoruz. Fakat bunu gelişigüzel ya da bilinçsizce yapmıyoruz, kör bir öfke değil bizimkisi. Sözlerimiz şiirsel değil, bu özellikle istediğimiz bir şey. İçinde yaşadığımız bu ülke, olaylar bunu böyle gerektiriyor. Açıkçası, şiirsel anlatıma geçtiğimiz zaman, bazı şeyleri dolaylı yoldan anlatmaya, bazı şeyleri ima etmeye başlıyoruz. Dolaylı değil direkt, oto-sansür uygulamadan, tavizsiz, uzlaşmasız, sözünü sakınmadan... Sisteme karşı ancak böyle direnebilirsiniz. Evet, belki yeni bir dille direnmiyoruz, fakat varlığımızla, sözlerimizle saldırıyoruz.

Rock çatısı altında gösterilmekten rahatsızlık duyduğunu söyledin, ama (senin adına) korkarım, sonuçta Crunch, hardcore yapan bir rock topluluğu. Yani, yaptığınız müzik rock'ın bir türü sonuçta. Bana sorarsanız, bunda rahatsız olacak hiçbir yön yok. Müziğinizin yabancı kaynaklı, fazlasıyla dış esinli olduğu yolunda eleştiriler almaktan mı çekiniyorsunuz?

İnsanlar bunun çok çelişkili bir yanıt, çelişkili bir tutum olduğunu düşünebilirler, fakat ben rock müziğini kendi kültürüme oldukça yabancı görüyorum. Her açıdan... Müzikal tarz olarak, yaşam tarzı olarak... Hardcore kültürünü rock'ın dışında görüyorum ve rock'tan ayrı saydığım bu kültürü özümsemiş olduğumu düşünüyorum. Politik müzik yaptıklarını söyleyen "zeytinyağı taciri" Moğollar, her kalıba uyan, ilkesiz, belkemiksiz, rüzgar ne yöne esiyorsa derhal o yöne dönen Bulutsuzluk Özlemi, eski "mehter marşçı", heavy metal'de şovenist akımı başlatan, yeni "türkücü" Pentagram... Bütün bu vülger milliyetçi, uzlaşmacı topluluk ve müzisyenlerle kıyaslandığında, Crunch'ın bu ülkenin ezilmiş, baskılanmış insanlarına bakışının, onların sorunlarına yaklaşımının çok içtenlikli olduğunu söyleyebilirim.

Crunch'a göre baskılanmışlar kimler? Kimleri kapsıyor bu tanımlama?

Bizleriz... Bu ülkede haksızlıklara karşı direnenler, hesap sormak üzere ayağa kalkanlar... Kültürel, etnik ve cinsel özgürlüğünü yaşamak, düşüncelerini özgürce ifade etmek isteyen, fakat tam da bu nedenle sindirilmeye çalışılan herkes... Asimile edilmeye çalışılan halklar... Gözaltında kaybedilen, yargılanmadan infaz edilen insanlar, onların anneleri, kardeşleri, sindirilmeye çalışılan öğrenciler, gençler, kadınlar... Bazı insanların salt farklılıklarından dolayı dıştalandıkları, aşağılandıkları bir toplumda tedirginlik duymadan yaşayabilmek mümkün mü? Crunch, böyle bir sisteme müzik yaparak direnmeye çalışıyor. Süreç içinde daha da militanlaşabiliriz.

Söyleşi: **H.T.**

Jack Bruce

Artık iyiden iyiye umutsuz bir vaka halini alan Eric Clapton'ın yeni çıkan sıkıcı albümü "Pilgrim"i dinledik ve ister istemez zihnimiz gerilere gitti, hikayenin başlangıç noktalarından birine döndük, Cream'ı hatırladık. Hatırladık lafın gelişi, zaten hiç unutmamıştık. Otuz küsur yıl öncesinin bu canavar üçlüsünün en az Clapton kadar mühim elemanı, besteci, basçı Jack Bruce, geçen sene yayınlanan "Those Were The Days" isimli dört CD'lik box-set vesilesiyle Record Collector dergisine bir mülakat vermiş. Cream'in kısa ömründen pırlanta kıymetinde detaylar...

Valla, bir trio sihirlidir!

Cream, bir gruba vermek için çok kibirli bir isim değil miydi?

Jack Bruce: Aslında haklısın, ama benim fikrim değildi zaten... Eric'in önerisiydi. İsmimizin sound'umuzu betimlemesi gerektiğini söylerdi. Ben katılmazdım, ama oldu işte! Öte yandan, isim olarak da hiç fena değildi hani. Sonuçta, bir isim bulmak durumundaydık. Sanırım o günlerde oldukça kibirliydik, kendimizle meşguldük, başka bir şeyi de pek takmıyorduk.

Fakat mazur görülüyordunuz, çünkü hepiniz saygı duyulan müzisyenlerdiniz...

Sadece o değil, aramızda bir de gitar ilahı vardı! İnsanların duvarlara "Eric is God" diye yazdığı bir dönemdi.

O dönemde Clapton daha çok blues müzisyeni sayılırdı, değil mi?

Evet. Sanırım, Yardbirds'den de bu yüzden, iyice poplaşmaya başladıkları için ayrılmıştı. Sonraları Cream de kimi pop parçalar yaptı gerçi, ama başlangıçta amacımız bir blues grubu olmaktı. Aslında oturup da, "İşte grubumuzun politikası budur" gibi bir şey söylemedik. Eric, herhalde kendini ritm faslıyla destekleyen bir blues grubunda çaldığını düşünüyordu. Ben de şarkı yazmaya çok meraklıydım ve yazdıklarımı çalabilecek grubun bu olduğu fikrindeydim. Bu farklı yaklaşımlar bir takım problemler yarattı belki, ama aynı zamanda müziğimizi yeni uçlara taşıdı.

Bir yandan grubun popüler olmasını da istiyordunuz...

Çok kafaya takmamak şartıyla, sanırım evet. Eşi benzeri olmayan, müthiş bir ticari başarıyı yakalamak gibi bir derdimiz olmadı. Sadece müzik yapmak istiyorduk. O günlerde çoğu insan da böyleydi galiba. Sonlara doğru, artık stadyumlarda falan çalar olduktan sonra, yalnızca içinden gelen müziği yapan bir grup insan olarak kalamayacağımızı fark ettik. Fakat pop starlarından farklı olarak, kendimizi her zaman müzisyen olarak gördük.

Bir defasında, rock donanımıyla caz yapan bir grup olduğunuzu söylemiştiniz...

Eric'in Ornette Coleman gibi takılmasından, caz ritmleri çalmasından hoşlanıyordum. Ginger'la ben yıllarca caz gruplarında çaldık ve aslında tarzımızı Cream'de de hiç değiştirmedik. Sonra bir de baktık ki Eric bizimleydi ve kimseye sormadan, Ornette Coleman gibi çalmaya başlamıştı!

Tarzında değişikliğe gidenin, sizden önce Eric olduğunu söyleyebilir miyiz?

Yok, bu pek doğru olmaz. Yorumlamaya başladığımız blues ya da malum delta blues hakkında çok fazla bilgim yoktu. Kendimi yenilemem, tarzımı basitleştirmem ve yeni şeylerle ilgilenmem gerekiyordu. Eric ikimiz için de çok iyi bir öğretmendi, bizi Robert Johnson, Skip James gibi adamlarla tanıştırdı. Müzikal anlamda tavizler vermek durumundaydık ve hepimiz öğrenme sürecindeydik. Yepyeni, müthiş fikirlerle doluydu kafam: Blues'u yeniden yazmak gibi... Bir bakıma, yapmaya çalıştığımız da buydu. Kulağa biraz küstahça gelebilir ama, bu grupla yeni bir müzikal dil yaratabileceğimizi hissediyordum. 60'ların halet-i ruhiyesiyle her şeyi yeniden tanımlayabileceğimizi, müzik de dahil, her şeye yeniden başlayabileceğimizi düşünüyorduk.

"Spoonful", "Rollin' and Tumblin' " ve "I'm So Glad"de yaptığınız gibi, tüm standart blues numaralarını başka bir hale dönüştürerek başladınız işe...

"I'm So Glad"e standart blues şarkısı diyemeyeceğim. Aslında folk şarkısıdır. Ama ne demek istediğinizi anlıyorum. Nihayetinde karşılaştığımız ve hatta birlikte çaldığımız Muddy Waters, Otis Span gibi adamlar bize, "Müziğimizi kesip biçtiniz ve ortaya dandik bir şey çıkardınız" demediler. Müziklerine saygı duyduğumuzu ve onların üzerine, kendimize ait bir şeyler inşa etmeye çalıştığımızı biliyorlardı. Bu sayede, onların da cebine epey para girdi.

Birlikte çalışmak üzere Pete Brown'la nasıl bir araya geldiniz?

Ginger, Pete'i benim yetişemediğim eski caz-şiir günlerinden tanırdı –ben Londra'ya biraz daha geç geldim. Ginger, Pete'i bir şair olarak tanıyordu ve onu beraber beste yapmaya davet etti. Olmadı, yapamadılar. Sonra bu ikisine ben ve o zamanki eşim katıldık. Ve o zaman durum değişti. Pete ile aramızdaki işbirliği, onca yılın ardından hâlâ sürüyor.

Onunla yaptığınız ilk şarkı "Wrapping Paper" –ki ilk single'ınızdı– pek de öyle blues denilemeyecek bir işti.

12 ölçülük blues formatındaydı. Herkes hard-rocking blues biçi-

Cream, yalnızca 66-68 yılları arasında yaşadı ama, yaptıkları müzik rock tarihinin her anına mührünü basmasını bildi. Gitarda Eric Clapton, basta Jack Bruce, davulda Ginger Baker'dan meydana gelen bu sihirli hard blues triosu, 66'da "Fresh Cream", 67'de "Disraeli Gears", 68'de "Wheels Of Fire" ve 69'da "Goodbye" albümlerini yayınladı. Bugün hâlâ, Jack Bruce'un şair Pete Brown'la yazdığı "White Room" ve "Sunshine Of Your Love" çalındığında akan sular durur, herkes işi gücü bırakır, şarkılara kulak kesilir... Cream sonrası Clapton'ın neler yaptığı malum. Ama Baker ve –özellikle– Bruce da hiç boş durmadı. Jack Bruce, bir yığın kalburüstü rock ve caz tayfasıyla ekipler kurdu, "Song For A Tailor"dan "Harmony Row"a, "Out Of The Storm"dan "I've Always Wanted To Do This"e sağlam albümler yayınladı. Ama ne yazık ki 90'larda Baker ve Bruce, yanlarına Gary Moore'u da alarak BBM faciasına imza atmaktan da geri durmadılar...

minde bir şey olacağını umuyordu ama, daha çok ambiyans müziği ya da onun gibi bir şeye benziyordu. Beklenenin aksini yapmaya uğraşırken iyi dalga geçtik. İnsanlara "Bizi tanıdığınızı zannediyorsunuz ama, belki de yanılıyorsunuz" demek gibi bir şeydi. Çabucak yeni şarkılar yazmamız için baskı vardı üzerimizde. Çünkü hep yoldaydık ve kayıtlar alelacele yapılıyordu. İlk albümün ne kadar zaman aldığını hatırlayamayacağım, ama ikincisi, "Disraeli Gears" yaklaşık beş günde kotarıldı. Ben ve Pete'in haricinde kimseden malzeme geldiği de yoktu. Bunun yanında, ne yapmamız gerektiği üzerine büyük tartışmalar olmuyordu. Şarkıları getirip plak şirketindeki adamların, komitenin önüne koyuyordum, ya reddediyor ya da kaydediyorlardı.

Komite toplantıları oldukça ateşli oluyordu o zaman...

Amerika'ya gittiğimizde komite üyeleri arasında, Atlantic'ten Ahmet Ertegün gibi, grup hakkında farklı fikirleri olan insanlar vardı. Karşılarında çok zorlandım. Zordu, çünkü şarkıcı sayılmıyordum ve "Sunshine Of Your Love" ve hatta "White Room" gibi şarkılar bile hoşlarına gitmemişti. Kayda değer görmüyorlardı. İkna etmek için bayağı mücadele ettim.

İlk albümünüz "Fresh Cream", zamanına göre oldukça gözüpek bir girişimdi. Yapabilecekleriniz konusunda sınır olmadığını hissediyor muydunuz?

Ben hissediyordum ama, Ahmet gibileri hissetmiyordu. Bir şarkının 5/4'lük bir ölçü ya da benzeri bir şeyle başlayabileceğine akıl erdiremiyordu. Her zaman iddialı ve yeni bir şey yapmayı istiyordum ama, Ahmet ve Robert Stigwood, grubu bir para makinesi gibi görmeye başladı ve birdenbire değişik türlerde şarkıların kaydedilmesini istediler.

Yepyeni, müthiş fikirlerle doluydu kafam: Blues'u yeniden yazmak gibi... Kulağa biraz küstahça gelebilir ama, bu grupla yeni bir müzikal dil yaratabileceğimizi hissediyordum. 60'ların halet-i ruhiyesiyle her şeyi yeniden tarif edebileceğimizi, müzik de dahil, her şeye yeniden başlayabileceğimizi düşünüyorduk.

Orada stüdyo kayıtlarınıza başkaları da katıldı mı?

Kayıtları Tommy Dowd yapmıştı. Marshall amplileri getirip canlı konser verecekmiş gibi kurduğumuzda şaşkına dönmüştü. Fakat sahnedekiyle aynı havayı yakalamak istediğimizi hemen farketti. İlkel kayıt teknikleri yüzünden o günlerde buna mecburduk. Esasında fişi takıyorduk ve bastığın nota direkt teybe kaydediliyordu. Demek istediğim, bugünkü monitör sistemleri, bizim sahnedeki performansımızdan daha güçlü ses veriyorlar. Alexis Korner'ın tüm grupla 50 watt'lık küçük bir ampliyi kullandığını hatırlıyorum da, bana korkunç gürültülü gelmişti. Fakat Cream'in de gürültülü çaldığını söyleyebilirim.

Feedback'in sınırlarını zorluyordunuz...

Distorsiyonun sınırlarını diyelim istersen. Bu iş kulak sağlığımıza hiç iyi gelmedi tabii ki. Çünkü distorsiyon, yaşlı kulaklar için en berbat şeydir. Beyazın içinde tüm renkleri barındırması gibi, distorsiyonda da tüm frekansları hissedersin.

İlk albüme konulmayan üç parça yer alıyor box-sette. "Weird Of Hermiston" ve "The Clearout"ın her ikisini de daha sonra ilk solo albümünüzde kullandınız, değil mi?

Evet, diğeri, "Hey Now Princess" da 1989'da yaptığım başka bir solo albümde. Hiçbir şeyi israf etmem! Grup için yazdığım ama hiç çalmadığımız bir diğer şarkı da "Theme For An Imaginary Western"di. Sonraları biraz klasik haline geldi.

Zamanında neden kullanılmadı?

Her zaman elimde gerekenden çok daha fazla malzeme bulunduğu için olabilir. Eric ve Ginger'a yer açmak için bazı şarkılarımı sümen altı etmem gerekiyordu.

Felix Pappalardi'nin "Disraeli Gears"ın yapımcılığına getirilmesi nasıl oldu?

Atlantic'in bir nevi demirbaş prodüktörlerindendi. Büyük Marshall amplilerimizle geldiğimizde, bizimle ne yapacaklarını gerçekten bilmiyorlardı. Ahmet, Felix'e "Şu üç çılgın İngilize bir bak bakalım, onlarla bir şeyler yapabilir misin?" diyordu. Esasen "prodüksiyon", ham kayıtları yapmak için üçümüzü aynı odada aynı zamanda bir araya getirebilme meselesiydi başlangıçta. Sonra Felix ve ben masanın başına oturur, bin türlü numara çekerek kayıtları son haline getirmeye çalışırdık. Felix'in önemli bir katkısı da bize malzeme önermesiydi. Mesela gelişimizden birkaç hafta önce yayınlanan "Born Under A Bad Sign"ı çaldı bize ve ne mutlu ki yapmamızı tavsiye etti. Dikkat ettiyseniz, o şarkıyı hakkıyla söyleyememişim. Kaydettiğimiz versiyonunu hiç sevmem. Çünkü nasıl söyleneceğini öğrenmem yıllar aldı, hele bir de aynı anda çalıyorsan... Riff'le söz ritmleri çatışıyor. Hani kendi yazdığım bir şarkı olsa neyse, "Politician" gibi mesela, ama başka birisininse o kadar kolay olmuyor. Bu yüzden o versiyonundan hoşnut değilim. Doğru dürüst söyleyebildiğim bir zaman kaydedebilmeyi isterdim.

"Lawdy Mama"yı alıp "Strange Brew" haline getirdiği için Felix'i affettiniz mi?

Hayır. Boktan bir mevzu bu. Her dinlediğimde çok canımı sıkar. Herifler bu şarkıyı alıp "Lawdy Mama"nın iskeletine yamamışlar bir şekilde. Akor akışları bile farklı yahu!.. O yüzden her dinlediğimde ürperiririm. Fakat sonuçta ortaya eli yüzü düzgün bir şarkı çıktı. Daha geniş kitlelere ulaşmamızı sağlaması açısından da önemliydi ayrıca.

"Fresh Cream" ile "Disraeli Gears" arasında teknik açıdan muazzam bir ilerleme var. Özellikle, wah-wah pedalını uzun süreden beri kullanan Eric açısından. Ortada Eric'in heves ettiği bir yenilik arayışı mı vardı, yoksa hepiniz aynı isteği paylaşıyor muydunuz?

Wah-wah pedalını birisi icat etmişti ve biz de denemek istemiştik. O günlerde çok sınırlı miktardaydı, bir müzik mağazasına gidip de bir düzine farklı pedal alamazdınız. Bir gitarist olarak, Jimi Hendrix'ten bir dereceye kadar etkilenmiş olması gerekir. Ama o zamanın da bir gereğiydi sanırım. Eric'in özellikle diğer insanlara göre daha farklı bir stil kullanmasıyla wah-wah, parçalara gayet güzel uymuştu.

"Disraeli Gears" için birkaç Felix Pappalardi şarkısı kaydederken aranızda apaçık bir müzikal empati oluştuğu görülüyor.

Evet, özellikle "World Of Pain"i çok severim. Ama sanırım bir neden de mevcut güçlerdi. Özellikle Ahmet Ertegün, benim yazdıklarıma pek güvenmiyordu. Bize destek olacak bir şeyler yazması için Felix'e yükleniyorlardı.

Ve siz, belki de en ünlü Cream şarkısı "Sunshine Of Your Love"la çıktınız karşılarına. Hem de tamamlanmamış hali uzun süredir ortalıkta dolaşan, aşina oldukları bir şarkıydı.

Melodi hep aklımdaydı ama parçayı nasıl tamamlayabileceğimi bilmiyordum. Elimde sadece bu melodi vardı, boşluktaydı ve hiçbir yere

oturmuyordu. Derken bir gün Eric benim elimdekine öyle bir bağlama çekti ki, şarkı tamamlanıverdi! Hatırlıyorum da, Ahmet'e çaldığımda "yeni psychedelic zırvası" demişti, ya da onun gibi bir şey. Allahtan etrafımızda Booker T. Jones ve Otis Redding gibi bir sürü insan vardı ve "Bu çok güzel bir iş" falan demişlerdi. Melodideki çekiciliği ve ticari gücünü görmüşlerdi. Zaten sonradan, dünyada hemen herkesin çalmayı öğrendiği bir şarkı oldu. Ne zaman bir müzik mağazasına girsem birilerinin bunu çaldığını duyuyorum ve "Hey, bu benim melodim!" diyorum. Gerçekten hayatımda gurur duyduğum birkaç şeyden biri... "Sunshine" single olarak miksajlanmıştı. Aslında komik bir hikaye, çünkü Tommy Dowd kaydettiği bandı yere düşürüp kırmıştı. Parçaları yerden toparlayıp seloteyplerle yapıştırdık. Şarkının ortasında John Coltrane'vari sesler oluşmuştu, ama sağlık olsun!

Falstaff biraları için reklam cingılı kaydetmeniz nasıl oldu?

Dağılmadan önce kısa bir süre Chicago'ya gitmiştik ve bize bunu teklif ettiler. Eric'in de, kendimin de yapmak istemediğini biliyorum ama Ginger'ın "Bakın, ben yaşlanıyorum, grup dağılıyor ve ben yolsuzum. Para için bu işi yapmam gerek" dediğini hatırlıyorum. Neticede yapmaya karar verdik. Bilmiyorum hiç Falstaff içtin mi, ben içtim. İçtiğim en kötü bira taklidiydi. Neyse, sevinçle söylüyorum, reklam hiç kullanılmadı. Para aldık mı bilmiyorum. Ben kesinlikle almadım. Belki Ginger almıştır. İlk fırsatta soracağım!

"Sunshine Of Your Love"dan sonra akıllarda en uzun süre kalan Cream şarkısı "White Room"dur belki de, değil mi?

Çok güçlü bir şarkıydı o. Eğer yıllarca unutulmayacak ve bir sürü insan için önemli olacak bir şarkı yazarsanız, o yalnızca sizin malınız değildir artık. Bu tür şarkılar yazılır, sonra kendi hayatlarını yaşamaları için özgür bırakılır!

Bu şarkılar kimi zaman çok komik biçimlerde size geri dönüyorlar... Belinde Carlisle'ın "I Feel Free"yi söylediğini ilk duyduğunuzda ne hissetmiştiniz?

(Gülüyor) Gerçekten o kadar dikkatli dinleyip dinlemediğimi hatırlamıyorum. Fakat dünya çapında üç platin alması bayağı hoşuma gitmişti.

"Wheels Of Fire"daki stüdyo bölümü, grup çalışmasından çok kişisel çabalarla kotarılmış gibi duruyor. Örneğin "As You Said"in aslında solo bir kayıt olduğu doğru mu?

Öyle, iki çelloyu ve akustik gitarları çalan bendim. İyi çalamayacağımı düşündüğümden, gitarları Eric'in çalmasını istemiştim. Sadece göstermek amacıyla bir kez çaldım ve Eric "Ah, sen çalsan daha iyi olur" dedi. Gerçekten iyi olduğunu mu düşündü, yoksa yapmak istemedi mi bilmiyorum. Güzel çaldığım için olduğunu düşünmek istiyorum. Richie Havens'le biraz zaman harcadım, bana ilginç birkaç akor gösterdi. Ve bu gezinmelerin sonucunda, şarkı ortaya çıktı. Çok garip yapısı olan bir şarkıdır. Sürekli gelişir, kendini tekrar etmez, bir nakarat ve koro bölümü bile yoktur. Teorik olarak, sonsuza dek uzayıp gidebilir.

"Wheels Of Fire"ın diğer yarısı canlı performanslardan oluşuyor. Cream'in albümlerden çok konserlerle şöhret kazandığını söyleyebilir miyiz?

Uzun sololarımız ve doğaçlamalarımız üzerine çok söz söylendi. Bu konuda hatalıydık. Ama albümdekiler değil de, başka birkaç mükemmel konser geliyor hatırıma. Hakikaten canlı doğaçlamalarla dolu, inanılmaz gecelerdi onlar. Müthiş bir gruptuk. Yalnız üç kişiydik. Öyle bir sürü ritm gitarlarımız, geri vokallerimiz, üflemelilerimiz falan yoktu, çünkü sadece bir gitar, bir davul ve bir basımız vardı. Fakat hâlâ grubun asıl güçlü tarafının stüdyodayken, şarkıları kaydederken olduğunu düşünüyorum. Sanırım en ebedî olan da budur, gerçekten, çünkü canlı müzikte o ruhu yakalayabilmek için orada olmanız gerekir.

Bir trio ile kuartet arasında kökten bir farklılık var mı?

Valla, trio sihirli bir şeydir. Kimsenin birbirinin yoluna çıkmadan müzik yapabileceği ideal sayıda insan... Sadece akorları çalan kimse yoktur, davulcu da dahil herkes melodiyi çalabilir. Aynı anda hem ritm hem de lead gitarist olması gerektiği için, Eric'in işi oldukça zordu. Onu desteklemek için tüm boşlukları kapatmaya çalışıyordum ama, sonlara doğru artık hepimiz daha kalabalık bir grup istiyorduk. Trio mükemmeldir ama, bir zaman gelir, balad çalarken arkada başka akorlar duymak istersin.

Box setteki konser kayıtlarının çoğu, 1968'dekilerden oluşuyor. Eski kayıtlar, sizi hayal kırıklığına uğrattı mı?

Hatırlıyorum da, 1967'de Fillmore'da çalmak, o gruplarla aynı sahnede olmak inanılmaz bir tecrübeydi. İlk defa o uzun emprovizasyonları yapmıştık ve gerçekten müthiş hissetmiştim. O konserlerin kaydedilmesine çok seviniyorum, çünkü o zamanlar bu tür şeyler pek sık yapılmazdı.

Komite üyeleri arasında, Ahmet Ertegün gibi, grup hakkında farklı fikirleri olan insanlar vardı. Zordu, çünkü şarkıcı sayılmıyordum ve "Sunshine Of Your Love" ve hatta "White Room" gibi şarkılar bile hoşlarına gitmemişti. Kayda değer görmüyorlardı. İkna etmek için bayağı mücadele ettim.

Amerika'ya gidişinizin ardından İngiltere'de hemen hemen hiç çalmadınız. Hatta ondan önce de, Middle Earth gibi psychedelic kulüplerden çok r&b kulüplerinde çalma eğilimindeydiniz.

Valla, biraz komik bir menejere sahiptik. Elbette UFO gibi yerlerde çalmamız gerekirdi. Davet edildiğimiz Monterey'de de çalmalıydık. Fakat daha yüksek ücret ya da benzeri bir sebepten başka bir yere söz vermiştik sanırım. Brixton'da ska dinleyenlerin geldiği Ram Jam Club diye bir yerde çaldığımızı hatırlıyorum, seyirci "Hey, nerede sizin orgunuz?" diye bağırmıştı.

Menejeriniz ne derse yapıyor muydunuz?

Öyle. "Şurada çalacaksınız" diyorlardı, şikayet ediyorduk ama gene de dediklerini yapıyorduk. Buna en güzel örnek, Amerika'ya ilk gidişimizdir. Bunun üzerine bir film yapabilirsiniz: Sabahın 10'undan geceyarısına kadar süren ve bir şeyi günde altı defa çalmak anlamına gelen Murray The K adında bir pakete dahildik. *(Murray The K, "Müzikte Beşinci Boyut" adıyla New York RKO Tiyatrosu'nda düzenlenen bir tür sahne şovuydu. Cream bu şova ilk kez 1967'de katıldığında, Lovin' Spoonful'un ekipmanını kullanmıştı.)* Sabah geldiğinizde seyirciler küçücük çocukken, saatler geçtikçe yaşlılar geliyor ve nihayet en son sarhoşlara çalıyordunuz. Pakette kim yoktu ki: Wilson Pickett, The Miracles, The Who ve listenin en altında biz. Başlangıçta iki şarkı çalıyorduk, organizatör dedi ki: "Çok uzun sürüyor, sadece bir şarkı çalacaksınız..." Biz de bir tane çaldık, o zaman da dedi ki: "Bu şarkı çok uzun, biraz kısaltabilir misiniz?" Amerika'yla tanışmamız işte böyle oldu... Wilson Pickett'in çift gitar ve üflemelilerden oluşan sekiz kişilik bir grubu olduğunu duyduğumuzda, biz de bir trio olduğumuz için, bayağı korkutucu geldi. Fakat sonra diğer bir big band, Electric Flag'le aynı programa düştük ve sadece çalarak onları sahneden sildik. Ginger'ın şimdiye kadar hiçbir pop ya da rock davulcusunun yapamadığı bir şekilde çaldığını görünce şok oldular sanırım. Eric ve ben de müthiştik. Canlı performansa tamamen farklı bir yaklaşımdı bizimki.

Yaptığınız şeylere kendinizi biraz fazla kaptırmış değil misiniz?

Valla, bunu hiç anlayamamışımdır. Demek istediğim, emprovizasyon emprovizasyondur, olur ya da olmaz. Sizin "kaptırmış olmak" dediğiniz şey nerden geliyor bilmiyorum. Cream'den evvel birçok kez free caz çaldım. O da eğlenceliydi ama, şayet deneysel bir şeyler yapıyorsan, insanlardan çok para talep edemezsin. Cream'le gerçekten müzik yapıyorduk, sadece deney değil.

Kendinizi şöhrete nasıl hazırladınız?

Doğrusu, kimsenin böyle bir şey yaptığını zannetmiyorum. Bunun küçük bir el kitabı falan yoktur. Fakat bugün insanlar neyle karşılaşacaklarını daha iyi biliyorlar belki de. O günlerde pek tabii olarak biz bilmiyorduk. California Anaheim Convention Center'da çıktığımız ilk büyük konseri hatırlıyorum da, seyirci ayrılmadan kaçmamız gerektiğini, yoksa hiç çıkamayacağımızı bilmiyorduk. Sahnenin arkasına geçtik ve insanlarla konuşup oyalanmaya başladık. Ardından çıkmaya çabaladık ama çıkamadık. Kalabalık, limuzinin üstünde zıplamaya başlamıştı. İşte o zaman, "sahneden kaçın ve koşarak uzaklaşın" diyen küçük bir el kitabı olmalıydı.

67 ruhundan ne kadar etkilendiniz?

Londra'nın etrafında böyle bir harekete yol açan açık bir hassasiyet vardı. Gençler arasında hemen her şeyi yapabileceğinize dair bir duyguydu bu. Amerika'ya ilk gidişimizde çok şaşırmıştık, çünkü Orta Batı gibi yerler geride kalmış gözüküyordu. Giyimimiz yüzünden uçuk kaçık gözüyle bakıyorlardı. Amerika'daki grupların da bir sürü kolyesi vardı ama saçları kısaydı. Bize yetişmeleri biraz uzun zaman aldı. Şüphesiz bir Londra mefhumuydu ama, ne yazık ki istediğimiz kadar onun bir parçası olamadık. Çünkü orada yeterince kalamadık. Sorun şuydu: Kendimize gelebilmemiz için çok uzun bir zaman geçmesine neden olan inanılmaz bir devirdi o. Sanırım 70'ler deniyor ona. Çoğumuz 60'ların yorgunluğu yüzünden çok acı çektik. O on yılı aşmak çok zaman aldı, bilirsin. Tüm o güzel ideallerimizin satıldığını, pazarlandığını ve paketlendiğini düşünmek çok üzücü...

Çoğumuz 60'ların yorgunluğu yüzünden çok acı çektik. Tüm o güzel ideallerimizin satıldığını, pazarlandığını ve paketlendiğini düşünmek çok üzücü...

Kısa ama hareketli bir kariyerdi...

Hayır, bir kariyer değildi, sadece bir gruptu, içinde bulunduğum gruplardan biriydi. Fakat birçok insana ve bana çok şey ifade ettiği kesin...

Çeviren: **Kerem Demir**

ZİHNİ MÜZİK GURURLA SUNAR...

ANKARALI METAL DEVİ

HAZY HILL

TÜRKİYE'DE YAYINLANMAMIŞ 3. DEMOSU

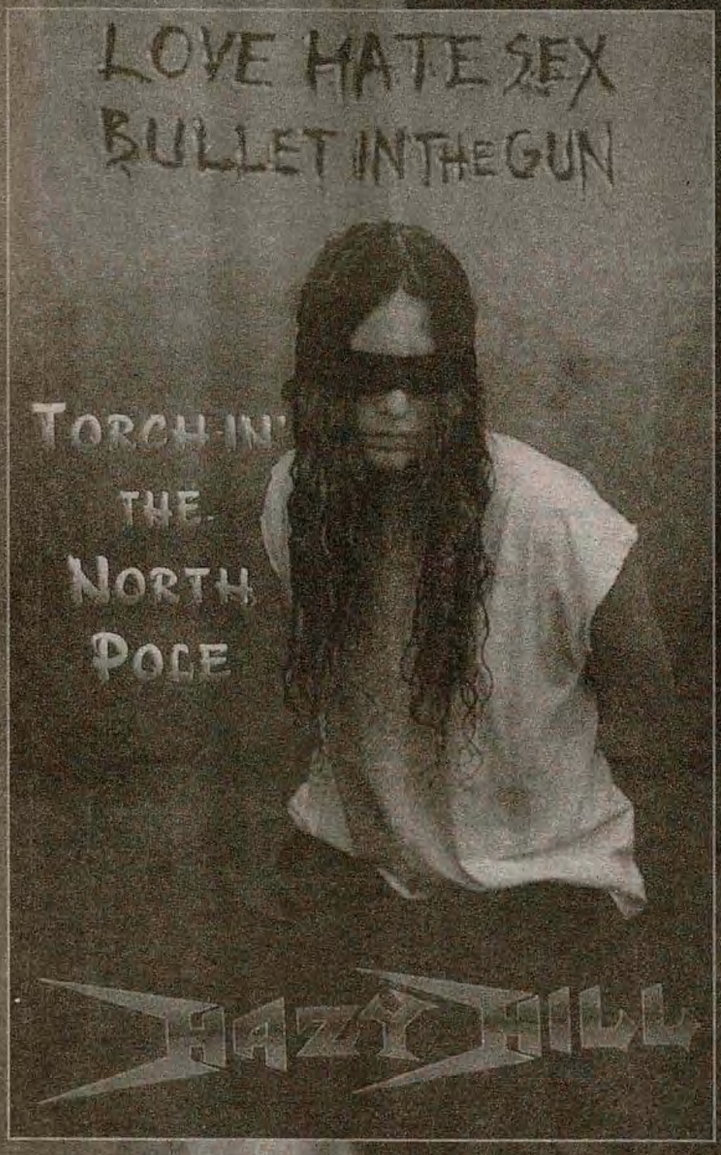

TORCH-IN' THE NORTH POLE

08.05.1998 CUMA GÜNÜ

TÜM TÜRKİYE'DE SANA EN YAKIN YERDE

ZİHNİ MÜZİK MERKEZİ
Mühürdar Cad. Akmar Pasajı. 70/4, Kadıköy, 81300 İSTANBUL
Tel: (0216) 418-1146 • Fax: (0216) 349-2268
www.zihni.com

(devam edecek...)

Allen Ginsberg

Onu tekrar tekrar anlatmaya ne hacet... Yitireli tam bir yıl oldu. İnternet kanalıyla, ölümünden bir yıl önce, 1996'da yaptığı bir söyleşiyi bulduk, çevirdik... Öteki Amerika'nın bu büyük insanını bir kez daha yad ediyoruz...

Hükümet vücudu istila eder..!

Siz hep "tartışılan" oldunuz. İnsan düşünmeden edemiyor, tartışma yaratmaktan vazgeçmemeniz mi, yoksa şiiriniz mi sizi tartışılan kıldı?

Bilemiyorum. Benden Sakharov gibi zekice cevaplar beklemeyin. Bu soruyu ona sorsaydınız, kim bilir... Aslında bu, "Nevrotik misin, değil misin?" demek gibi bir şey. Sence o nevrotik miydi?

Bana mı soruyorsunuz! Ben sadece bir röportajcıyım!

Kusura bakma. Objektif bakabilen röportajcı hiç kalmadı artık dünyada. Einstein'ın dediği gibi, her fenomenin görünümü, gözlemcinin konumuna bağlıdır. Bilimsel bir nosyonun bilimsel bir gözlem olabilmesi için üç bileşen gerekir: Birbirine tutunmuş iki molekül ve bir de gözlemci. Öznel bakan gözlemci de bu etkileşimin bir parçasıdır. Tıpkı röportajcı gibi!

Bence hepimiz nevrotiğiz ama bazılarımız buna rağmen doğruyu algılayabiliyor.

Doğru diye adlandırılabilecek bir şey olduğunu sanmıyorum. Sadece bakış açılarıdır geçerli olan. Benim pratik bir bakış açım var: Bela aramıyorum, uzak duruyorum. Ama hem kapitalist hem komünist hükümetler, yasadışı uygulamalarıyla yeterince damarıma bastılar. Vatandaşlık haklarım suistimal edildi. Mesela, 1965 sonrası J. Edgar Hoover tarafından adım kara listeye alındı ve birkaç yıl ülkeye her girişimde anadan doğma soyulup arandım. Narkotik bürosu ise beni üzerimde uyuşturucuyla yakalamaya çalışıyordu. Bunun tek nedeni, 1960 yılında Norman Mailer ile televizyona çıkıp marijuananın yasallaştırılması gerektiğini söylememdi. O andan itibaren narkotik, hakkımda dosya tutmaya başladı.

Hofstra'da yaptığınız bir konuşmada, günümüzde insanların dünyaya çıplak gözle bakmadığını ve yaklaşan kıyameti göremediğini söylemiştiniz.

"Hayatta kalmak" artık bu berbat dünyada imkânsız gibi.

Amerika'daki sanatı kısıtlayan yasalar ve sansür hakkında ne diyorsunuz?

Eğer ben sürekli sansüre uğruyorsam, diğerlerini bir düşünün. Hesapta ben klasik sayılıyorum! Amerikan Şairler Akademisi ve Sanat-Edebiyat Enstitüsü üyesiyim. Brooklyn Üniversitesi'nde saygıdeğer bir öğretim üyesiyim, dünyaca ünlü bir şairim. Öküz altında buzağı arayan sansürcüler ve senatör Helms gibi ahmakların saldırılarından etkilenmemem gerekir yani. Fakat çalıştığım ortamı etkilediği için beni de etkiliyor, ve sanırım her sanatçıyı da etkiler. Helms gibi ağzı kalabalıkların asıl amacı kendi pisliklerini örtbas etmektir. Helms tütün pazarlıyor. Tütün lobisinden para kırmak için, hükümet fonlarını tütün tarımını desteklemekte kullanıyor, sonra da sanatçılara laf atıyor.

Sansür deneyimlerinizden bahseder misiniz?

1988 yılında Amerikan Sivil Haklar Derneği aleyhine kendim ve PEN Club adına federal mahkemede dava açtım. Radyoda ya da televizyonda sabah 6'dan geceyarısına kadar "ahlaka mugayir" sözler edilmesinin yasaklanmasına karşıydık. Dava lehimize sonuçlandı. Mahkeme, böyle bir yasağın yürürlüğe konması için, FCC'den (Amerikan RTÜK'ü) hangi saatlerin uygunsuz olduğuna dair bilimsel kanıt getirmesini istedi, çünkü tüm yetişkin dinleyici kitlesini radyonun en çok dinlenen saatinde dışlamak anlamsızdı. Fakat Senatör Helms aynı yıl ekim ayında hazırladığı tasarıyla, FCC'yi günün 24 saati "ahlaka mugayir" konuşmaları yasaklamaya itti. O gün Senato neredeyse boştu ve tasarı kabul edildi, Reagan imzaladı ve yasa yürürlüğe girdi. Pacifica Radyosu, "Uluma", "Kaddish", "Sunflowers" gibi antolojilerde yer alan ama "tartışmaya açık" şiirlerimi yayınlıyordu. Yasa etkisini göstermeye başlayınca, Pacifica şiirlerimi yayınlayamayacağını bildirdi. Bu şiirlerin hepsi okullarda okutulan antolojilerde yer alıyor. "Ahlaka mugayir"likten kasıt, tabii ki "müstehcenlik". Fakat, "müstehcenlik" eğer estetikse veya sosyal eleştiri niteliği taşıyorsa, Anayasa'daki hür düşünce maddesine göre yasaklanamaz. Sanat ve edebiyat alanında bir standart oluşturmak FCC'nin boyunu aşar, onların işi olamaz. Bu düpedüz sansürdür. Eğer yapılan yayında gerçekten suç unsuru varsa, buna Adalet Bakanlığı karar verir, FCC değil.

Şiir karanlıkta ışık saçan bir deniz feneri gibi! İster İnternette, ister bir kahvede, üniversite forumlarında veya sınıflarda olsun; şiir, eski dostu müzikle birlikte kurulu düzenin denetleyemediği tek iletişim yolu olmaya devam ediyor.

İstediğiniz şey, müstehcenliği kullanma hakkınızı muhafaza etmek mi?

Yapmaya çalıştığım, Walt Whitman'ın açtığı yolda yazmaya devam etmek. Onun dileği, gelecek nesil şairlerin özellikle açık yürekli olmalarıydı. Tecrübelerimi açık yüreklilikle kağıda döküyorsam, bu hakkımın korunmasını istememem doğaldır, çünkü benim başımdan geçenler, sokaktaki insanın başından geçenlerden farklı değil.

Sansüre karşı yürütülen mücadelenin kahramanları, Allen Ginsberg dışında, kimdir sizce?

Ben mi kahramanım? Bu konuda sıkı çalıştığım doğru!.. Bence kahramanlar, birçok avukat, sansür karşıtı çalışmalar yürüten sivil örgütler, ayrıca özellikle planlamadan tartışma yaratan eserlere imza atan sanatçılar. Tıpkı Robert Mapplethorpe gibi, veya durmadan sansüre uğrayan Vonnegut gibi.

Sansürden bir türlü kurtulamayan diğer yazarlar hangileri?

Stanford Pan-American Center tarafından derlenmiş, "ahlaka mugayir" anlatım içeren eserlerin bir listesi var bende. Bu listeye Aristo'dan "Lysistrata", Brautigan'dan "Hawkline Canavarı", Burroughs'dan "Naked Lunch", Chaucer'dan "Canterbury Hikayeleri", Cleaver'dan "Soul on Ice", Doctorow'dan "Ragtime", "Dickey's Deliverence" (bir tecavüz sahnesi içerdiği için), James Joyce'dan "Ulysses", Erskine Caldwell'den "Tobacco Road", Milan Kundera'dan "Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği", Jerzy Kozinski'den "Boyalı Kuş", Lawrence'dan "Lady Chatterly'nin Aşığı", Marquez'den "Yüzyıllık Yalnızlık", Mark Twain'den "Letters from the Earth" de dahil... Bu eserlerin çoğu sen daha doğmadan çok tartışılan sansür davalarına konu olmuştu.

Sansür nedeni olarak gösterilen "tehditkâr" fikirler nelerdi?

Sadece seks. O günlerde bu yeterliydi. Bu tam anlamıyla, "zararlı" kitapları yakmaydı, tıpkı Hitler'in yaptığı gibi! Amerikan Kütüphane Birliği, yasaklı kitaplar hakkında bilgi toplamakta üstün

başarı göstermiştir. Bundan da anlaşılıyor ki, bağımsızlığınızın elinizden alınmasını engellemek için hep uyanık olmanız gerekir. "Toplum düşünceyi denetlemek isteyen insanlardan nasıl kurtulur" sorusu ve sansür fikri hep aklıma takılır. Sansür, düşüncenin denetlenmesidir ve çoğu zaman amacı, gittikçe daralan bir tür askeri statükonun sürdürülmesini sağlamaktır.

Sizce ABD'de devletin toplum üzerindeki baskısı artıyor mu?

Hem de nasıl! Sözde insanların hükümeti sırtlarında taşımayacakları Reagan zamanında, tam tersi yaşandı. Bu çok ciddi bir çelişkiydi. Örneğin, idari bir karara göre hükümet çalışanları, hükümetle ilgili tecrübelerini kitap haline getirebilmek için, önce yazdıklarını üstlerine göstermeliydiler. Bu durum Amerikan tarihinde bir ilkti.

Hükümetin anayasal haklarımızı suistimal ettiği başka alanlar var mı?

Olmaz mı! Hükümet insanın vücudunu istila eder! Seni bir parça esrar içerken görmek için, damarlarına, hatta DNA'na kadar girer. Bu uyuşturucu savaşı CIA'e kapsamlı gözetim hakkı tanıyor. Daha önce CIA'nin halkın özel hayatına müdahale etmesi söz konusu değildi, dolayısıyla sivil kesim hiç bu kadar etkilenmemişti. Uyuşturucu karşıtı bürokrasi tırmandıkça, yolsuzluk ve rüşvet de tırmanır çünkü bu oldukça kazançlı bir iştir. Uyuşturucu ajanı polislerin uyuşturucu satıcılarından farkı yoktur, nerdeyse aynadaki görüntüleridir birbirlerinin.

Anladığım kadarıyla, Cumhuriyetçilerin bugünlerde canlandırmaya çalıştıkları "Yalnızca Hayır De!" kampanyasını önemsemiyorsunuz.

Açıkçası, uyuşturucuya açılan savaşı tam anlamıyla sahte ve yapmacık buluyorum. Bence amaç bağımlıların sayısını arttırmak ve Amerika'daki polis hakimiyetini güçlendirmek. Hedef uyuşturucuyla ilgili sorunları çözmek değil; enflasyon, konut ve işsizlik sorunlarıyla gittikçe huzursuzlaşan alt tabaka üzerindeki baskıyı arttırmak. Eğer sorun çözülecekse, bu ancak uyuşturucunun serbest bırakılmasıyla olur. Marijuana yetiştirmelerine izin vererek aile çiftlikleri ezici tekelden kurtarılır ve bağımlılar birçok ülkede yapıldığı gibi, doktora gönderilir.

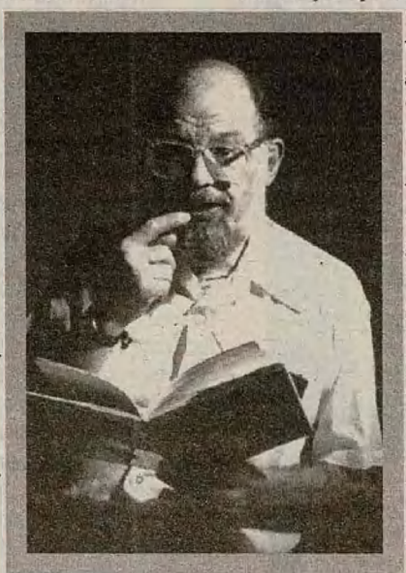

Kısacası uyuşturucu bağımlılığının alkolizm gibi bir hastalık olarak ele alınması taraftarısınız.

Bağımlıları canavar olarak görüp onları yargılamak yerine –ki bu insanın haysiyetiyle oynamaktır– bağımlılık bir hastalık olarak ele alınmalıdır. Amerika'daki cankilere psikopat gözüyle bakılıyor, Nazi Almanyası'ndaki Museviler gibi muamele görüyorlar, silah ve köpekle kovalanarak! Kamplara konulup, ilaç yardımı olmaksızın uyuşturucunun bedeni terketmesini beklemeye mahkûm ediliyorlar. Eğer tedavi mümkünse beklemek niye? LSD gibi uyuşturucular İsviçre gibi bazı ülkelerde, çoktan yasallaştı. Böylece doktorlar bu maddeler üzerinde deney yapabiliyorlar. Bilimsel deney engellenmemelidir.

Uyuşturucu karşıtı bürokrasi tırmandıkça, yolsuzluk ve rüşvet de tırmanır, çünkü bu oldukça kazançlı bir iştir. Uyuşturucu ajanı polislerin uyuşturucu satıcılarından farkı yoktur, nerdeyse aynadaki görüntüleridir birbirlerinin.

LSD türü uyuşturuculara kimler kolayca ulaşabilmeli sizce?

Doktor, psikiyatr gibi tıpla ilgili herkes. Neden olmasın, bence Hahamlar ve Hint din bilginleri bile yararlanmalılar.

Kısacası, marijuana serbest bırakılsın ama daha ağır uyuşturucular denetim altında tutulsun diyorsunuz.

Bence denetim yetkisi polisten alınıp gevşetilmeli ve sorumluluk sahibi insanların eline verilmeli. Hatta Milton Friedman'ın dediği gibi, bu konuda tamamen serbest bir pazar bile oluşturulabilir. Tabular bir kez kalktı mı, meseleyle yüzyüze gelinip neler yapılabileceği düşünülür. Nasıl nikotin ve alkol serbestse, marijuana, eroin, afyon ve diğerlerini de ayrı ayrı ele alıp serbest bırakabilirsin. İnsanlara uyuşturucu taşıma izni verilmesini ahlaka aykırı bulan sözde "ahlak düşkünü" polis ve politikacıların asıl amaçları, kendi politik güçlerini korumaktır. Bu tavır kesinlikle sorumsuz, ahlak dışı ve anayasaya aykırıdır. İnsanların acı çekmesine ve sokaklarda suçun artmasına neden olan bir aldatmacadır bu sadece. Sosyalist ülkelerde Amerika'da bulamayacağın sert bir politik tartışma ortamı var. Buradaki partiler arasında kayda değer bir fark yok. Eğer uyuşturucu gerçekten önemli bir sorun ise, neden adamakıllı tartışılmıyor?

Öyle bir Amerika portresi çiziyorsunuz ki! Kitap yakma, politik beyin yıkama, yolsuzluk ve polis hakimiyeti...

Bazı ülkelerin istilâ edilmesini ve uluslararası kanunların ihlâlini de unutma.

Ve evimizde bile özel hayatımızın tehdit altında olması! Çok iç karartıcı bir görüntü.

"İktidarsız" Reagan hükümetiyle Amerika karanlık çağına girdi. Rusların Afganistan için özür diledikleri gibi Vietnam için özür dileyeceğimize, filmlerle kurmaca bir tarih yarattık. Herkes "Rambo"nun gerçekçi ve zekice bir film olduğunu düşündü. Aslında bir aldatmacaydı, inkârdı. Tıpkı bir alkoliğin, alkolik olduğunu inkâr etmesi gibi.

Günümüzdeki bu karanlık çağda yirmili yaşlarda olsanız şiir yazıyor olur muydunuz ve ne yazardınız?

Günümüzü yansıtan bir başka "Howl" yazardım. Düşünüyorum da, belki bu berbat durum iyi sonuçlanır. Nasıl Rusya'nın bileği büküldüyse, Amerika'nınki de bükülebilir. Böylece dünyayı mahvetme sırası belki Avrupa'ya geçer. Avrupa toparlandıkça, güç dengelerinin tekrar oraya kayması olasıdır.

Şiire dönersek, yeni bir "Howl" yazacak mısınız?

Kabul etmeliyim ki bu imkânsız. Aslında özgürlüklerimizin ve ruhumuzun hükümet tarafından ihlâl edilmesi hakkında bir şeyler yazmak isterdim. Millet olarak özür dileyeceğimiz o kadar çok şey var ki. İran'da Şah'ın tahttan indirilmesi, ölüm tarlalarına neden olan Kamboçya Prensi'nin yerinden edilmesi, 70'lerin başında Şili'deki destabilizasyon, Salvador'da ölüm mangalarını tutmak, Nikaragua'nın limanlarına mayın döşeyerek uluslararası yasayı ihlâl etmek, hiper-endüstrileşmeyi dünyaya yayarak çevrenin yok edilmesine seyirci kalmak, Kızılderililerin katledilmesi, yüzlerce yıl köleliğin devamı, Afrika kökenli Amerikalılara oy hakkının İç Savaş bittikten 100 yıl sonra verilmesi ve hâlâ yürürlükteki ırkçı yasalar...

Siz de şiir vasıtasıyla mı özür dileyeceksiniz?

Neden olmasın, iyi bir başlangıç olabilir: " Ben, Amerika, özür diliyorum ki, ..." Bana harika bir fikir vermiş oldun! Bu çok hüzünlü bir şiir olurdu çünkü Amerika'nın kalbi hüzün dolu, gerçek bu. Tüm o şovenizm, abartılı sözler ve şiddetin tek işlevi, kendimize ve dünyaya yaptıklarımızdan dolayı duyduğumuz hüznü maskelemek.

Sizce yeni nesil şairler arasında gelecek vaat edenler hangileri? Edebi açıdan kendinize yakın bulduklarınız var mı?

Mesela bir Kerouac hayranı olan Andy Clausen; sanki Neil Cassidy ölmeden onunla tanışmış ve onun enerjisini almış. Ailesini toplama kampında kaybeden Eliot Kartz, şu sıralar bu acı olayla ilgili uzun bir şiir yazmakla meşgul... Bana birkaç şiirini gönderen 19 yaşındaki şair Geoffrey Manough da oldukça iyi... Şu 23 yaşındaki şarkıcı Beck blues kâfiyesine çok hâkim, Dylan'dan beri gördüklerimin en iyisi. Genç bir öğrencim Saphire, zenci bir lezbiyen, yazmakta olduğu bir roman için yarım milyon dolar aldı. Eski bir öğrencim Paul Beatty ise edebiyat ile be-bop sounduunu bir araya getirerek rap yapıyor. Nispeten tanınan Anne Waldmen, Ed Sanders ve Eileen Miles da yakınlık hissettiğim şairler arasında.

Yeni neslin şiir anlayışını nasıl buluyorsunuz? Şiir yarışmaları, siberuzayda şiir vs. Şiirde bir demokratikleşmeye mi tanık oluyoruz?

Sağlık, para ve konut konularında dar gelirli kesimin artık çok zor durumda kalması sonucu, hükümet hem ahlâki hem de ekonomik açıdan bir çöküşe girdi. Bu huzursuzluk ne hükümet ne de medya tarafından dile getiriliyor. Sadece şiirle vurgulanıyor bu sorunlar, çünkü şairler toplumdaki iyi-kötü her şeyi gözler önüne seriyorlar. Senatör Helms gibiler sayesinde sansür tüm diğer yolları tıkamışken, şiir demokratik birey için kendini anlatabilmenin tek yoludur. Yayınların "edepli" olması, sözde 18 yaşın altındakileri koruyor. Birçok ilk dönem şiirimin radyoda yayınlanması yasak fakat aynı şiirler lise antolojilerinde yer alıyor! Ayrıca şiir okumalarımda dinleyicilerin beşte biri mutlaka 15-16 yaşındaki lise öğrencileri oluyor.

Şiirin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Başarısız hükümetler ve medyanın yapmacıklığı süregeldikçe, birçok konuda hakikate ulaşmak mümkün olmaz. Özellikle seks ve şiddet doğru yansıtılmıyor. Televizyonda hiç güzel seks yok, sadece şiddet var. Hükümet önem verilmesi gereken konular olan çevre bilinci, aşırı nüfus, alt tabakanın ezilmesi, sağlık politikalarının iflası, evsizlik, kötü beslenme, ırk ayrımı ve uyuşturucu sorunuyla ilgilenmeyen ikiyüzlülerle dolu. Yapılan tüm demagoji (Bill Clinton ve özellikle Janet Reno tarafından) ve tüm bu karmaşaya rağmen, şiir karanlıkta ışık saçan bir deniz feneri gibi! İster İnternet'te, ister bir kahvede, üniversite forumlarında veya sınıflarda olsun; şiir, eski dostu müzikle birlikte kurulu düzenin denetleyemediği tek iletişim yolu olmaya devam ediyor.

Çeviren: ***Maral Yağyazan***

Dünyanın önde gelen keman virtüozu ve orkestra şefi Yehudi Menuhin'le Uruguaylı ünlü piyanist Miguel Angel Estrella oturmuşlar, sanat nedir, sanatçı kimdir, insanların karnı açken Beethoven çalmak neye yarar, üçüncü bin yıla girerken nasıl bir dünya istiyoruz, müzisyenlerin sorumlulukları nelerdir gibi sorular üzerine dört dörtlük bir makale döktürmüşler. Acilen Le Monde Diplomatique'in mart sayısına bağlanıyoruz...

Bütün savaşlar içsavaştır

Doğuştan sağır bir çocuğun, kulağına takılan bir cihaz sayesinde, ilk kez kendi sesini duyduğu anın fotoğrafı...
Kaynak: L'autre Journal, Haziran 1990.

20. yüzyılın bu son günlerinde, insanlık bir manevi ıstırap ve belirsizlik döneminden geçiyor. Değişimler öylesine önemli ve hızlı ki, henüz 20 yaşındaki bir genç bile, "nerde o eski dünya" diye iç geçirebilir. Bu kadar çok şeyin birden değişmesi bütün toplumun dönüşümünü zorunlu kılıyor ve toplum kendisine kimlik aramaya başlıyor. Bu geçiş çoğu zaman acılı oluyor. Yeniden inşa edilecek bir toplumun bunaltısının ve hayallerinin üzerlerinde belirginleştiği yaratıcılar bunu çok iyi bilir. Müzisyen olsun, yazar ya da ressam olsun, sanatçılar için bu arayış öylesine çetindir ki, sanatlarında, doruk noktasına ulaşan duyarlılıkla felsefi düşünceyi içiçe geçirmek zorundadırlar, bu da onları çok derinden sarsar.

Sanatçı "kariyer yapmak"la yetinebilir mi, yoksa bir tohum, bilinçlerin uyandırıcısı, bir "devrimci" mi olmalıdır? Toplum tarafından belirlenen kurallara uymalı mı, yoksa bunları değiştirip geliştirmek için mücadele mi etmeli, yani yalnızlığa itilme pahasına bunları sorgulamalı, gündeme mi getirmeli? Sanatçı tek başına kendisini kurtarabilir mi, yoksa ötekilerle birlikte mi kurtulmaya çalışmalı? Şahsi özgürlük mü, herkes için özgürlük mü? Herkes kendi tarzınca davranır, kendince kabul edilebilir olanla kabul edilemez olanın sınırlarını çizer, uzlaşır ya da muhalefet eder. Ama seçim yapmak kaçınılmazdır...

Bir toplumun içinde birey neyi temsil eder? Ağırlığı nedir? Bazıları bu soruyu daha ergenlik çağından itibaren sorarlar. Diğerleriyse, bundan sıyrılıp kaçmayı her zaman başarırlar. Deneyimler gösteriyor ki, her ne olursa olsun, şahsi ferahlığa, erince erme umutlarıyla içinde yaşadığımız toplumun evriminin birbiriyle bağdaşması mümkündür. Biz kendi adımıza, müzik aracılığıyla –ve müzik sayesinde– yeni bir şey kurmanın mümkün olduğuna derinden inanıyoruz.

Evrensel bir ifade yolu ve aracı olan müzik, gerçekten de, birliği, duygudaşlığı ve paylaşımı mümkün kılar: ötekilerle, çevreyle birlik ve kişinin iç zenginliğinin paylaşılması. Tek bir müzikal ifade biçimi yoktur, birçok tarz vardır. En popüler, en sade olanlardan başlayarak her biri saygıya, takdire layıktır –tabii, gerçek kültürel köklere bağlı olmak koşuluyla–, çünkü bunlar duyarlılık, yaratıcılık ve keşif hazinelerini barındırırlar. Bütün bunlar, dış görünüşten, takdir edilme arzusundan ve mal mülkten, saçma ve geçici parıltılardan vazgeçmeyi gerektirir. Kariyerizmin, hep daha fazla para ve daha fazla şeref yarışının nasıl da öldürücü olduğu ne kadar söylenip anlatılsa azdır. Bizdeki en iyi yanı öldürürler: sevgi ve özgürlük. Çoğu zaman, işin özünün, asli olanın tadını ve anlamını unuturuz. Oysa işin özü, ikinci planda gelenlerle bağları koparmakla atbaşı gider... Ticari olanın reddi, bütün bir ömür boyunca ve en güç koşullarda, bir dayanak işlevi görür. Böyle bir seçim yapmak, tıpkı, bir aradayken daha iyi olduğumuz inancıyla, yorulmak nedir bilmeden, bıkmadan usanmadan piyanosunu ya da kemanını çalmak gibi, kendi köleliğini seçme özgürlüğü de dahil olmak üzere, özgürlüğü seçmek demektir.

Gezegenin öbür ucunda, ne zaman bir çatışma meydana gelse, hepimiz buna bulaşırız, çünkü insanlık bölünemez. Bütün savaşlar içsavaştır. Yeryüzünde ağırlığını hissettiren bütün tehditleri ortaklaşa paylaşıyoruz, ama aynı zamanda kaynakları da paylaşıyoruz. Gelecek kuşaklara olduğu gibi, yeryüzüne karşı da sorumluluklarımızın ve ödevlerimizin yeterince bilincinde miyiz? Hiçbirimiz şöyle diyemeyiz: "İşte suçlular, işte masumlar. İşte iyiler, işte kötüler." Ya da: "Ben yapmadım, o yaptı."

Sanatçı yanlış notalarından başkasının sorumlu olduğunu iddia etmeye yeltenebilir mi? Hepimiz şunu daha çocukluğumuzdan itibaren öğrenmeliyiz: Kendi kendimizden ve ötekilerden sorumluyuz.
Yüzyıllardan beri çok temel bir hata yapıyoruz: korunması gerekenlerle, kendilerine karşı korunmamız gerekenler arasında ayrım yapmak. Ancak, düşmanlarımızı da en az kendimiz kadar savunmamız gerekirdi, kendimizi yabancılardan korumak değil kendimizden korumak gerekirdi ve sahip olduğumuzun fazlasını vermekle yetinmek yerine, her şeyi vermeyi öğrenmek gerekirdi.
Paylaşmak hâlâ barışın en iyi güvencesidir. Müzik ve sanatlar, insanlar arasındaki uyumun önündeki her türlü engele karşı panzehir oluştururlar. Müzik yapmak sadece çalmak ve söylemek değildir, aynı zamanda dinlemektir de. Daha çok küçük yaşlarda ötekini dinlemeyi öğrenen çocuk, hoşgörünün ne olduğunu keşfeder ve barbar içgüdülerinden korunur.
Tıpkı hava gibi, su gibi, süt gibi müzik onun olmalıdır, çünkü bizce müzik insan hakları arasındadır. Müzik, toplum içinde, her şeyi yerinden oynatabilecek, kuşku götürmez bir güce sahiptir. Herkesin zihnini yaratıcılığının kapasitesine açmak ve yetenekleri açığa çıkarmak: İşte sanatçının rolü budur.

Sanatçı "kariyer yapmak"la yetinebilir mi, yoksa bir tohum, bilinçlerin uyandırıcısı, bir "devrimci" mi olmalıdır? Toplum tarafından belirlenen kurallara uymalı mı, yoksa bunları değiştirip geliştirmek için mücadele mi etmeli? Sanatçı tek başına kendisini kurtarabilir mi, yoksa ötekilerle birlikte mi kurtulmaya çalışmalı? Şahsi özgürlük mü, herkes için özgürlük mü?

Pek çok tutku yıkıcıdır, çünkü birine ya da bir şeye sahip çıkmayı, kendine mal etmeyi hedefler, ama bu tutku savaş değildir, hatta savaşın tam tersidir. Sanat, her insanoğlunun içinde bulunan hükmetme, sömürme ve intikam alma arzularını başta olmak üzere, her şeyi dönüştürür. Sanat kötülüğü yok etmeye muktedirdir. Sixtine kilisesinin kubbesi altında çalınan Bach, insanlığın bahtsızlıklarına bir son verebilir. "İnsanların karnı açken Beethoven çalmak neye yarar?" diyenlere cevabımız: "Ama Beethoven dinlerken onların hayatı değişiyor ve onlarla birlikte biz de değişiyoruz."
Hepimiz yaratıcıyızdır. Mühim olan kendi yeteneğini keşfetmek ve onu geliştirmeye kendini vermektir. Dansçı tutkuyla vücuduna hükmeder. Kemancı yayına. Orkestra şefi müzisyenleriyle partisyon arasında en doğru ilişkiyi bulma peşindedir. Flütçü soluk alırken enstrümanına can verme tutkusunu taşır. Yorum sonuçta bize bağlıdır. Yaratıcılık bizim içimizdedir, içimize işlemiştir, tıpkı sonsuzluk gibi. Bu anlamda, hepimiz kutsalız. Milyonlarca yıldır, kesintisiz bir soy zincirini takip ederek sürekli olarak yaratılıyoruz, yeniden yaratılıyoruz, biçimleniyoruz ve bu bizi, hepimizi birbirimize bağlıyor, dayanışmaya yöneltiyor.
Açlıkla, ırkçılıkla, bombalarla, işkenceyle uyum içinde ve onlarla uzlaşan otantik bir sanat olamaz. Bundan tam 15 yıl önce Musique-Esperance* işte bu fikir ve bu çok aşikar hakikat üzerine kuruldu. İki kurucu ayağı –müzik ve etik– bu oluşumun, Ortadoğu ya da Latin Amerika gibi savaşlar ve diktatörlüklerle yara almış, yasa bürünmüş bölgelerde, Ukrayna'da Çernobil gibi felaketlerin kasıp kavurduğu yerlerde ya da zengin olduğu söylenen bölgelerde, dünyanın hemen her yerindeki eylemine temel olmayı sürdüyor. Musique-Esperance, giderek dayanışmadan uzaklaşan, insanların arasındaki bağların koptuğu toplumların bağrında, insanların dışlanmasına ve yalnızlığa itilmesine karşı mücadele etmeye çalışıyor ve ıstırabın damgasını vurduğu yerlerde müziğin fışkırmasını istiyor.
Müziği, her türlü adaletsizliğe karşı verilen bütün savaşların hizmetine sunmak, aslında büyük müzisyenlerin her zaman izlediği yolu takip etmek anlamına geliyor: Beethoven, Bach, Mozart, Mussorgski, Bartok, Liszt ve diğerleri, zamanlarının toplumuna verebileceklerinin en güzelini, en iyisini vermek için hayatlarını cömertçe harcadılar. Müzik, insanlığı görmenin, dönemine tanıklık etmenin bir biçimidir. Dünyanın herhangi bir köşesinde insanların yaşamı ya da özgürlüğü tehdit altındayken bir müzisyen buna nasıl kayıtsız kalabilir?
Kurulduğu günden bu yana, Musique-Esperance kendisine birçok müdahale alanı saptadı: –başta çocuklar için olmak üzere, herkes için nitelikli müzik eğitimini de içeren– insani haklar ve genç profesyonel müzisyenlerin durumu. Tek bir insanın haklarında, insanlığın geleceği söz konusudur. Genç müzisyenler söz konusu olduğunda, müziğin, dolayısıyla insanlığın özgürlüğünün geleceği söz konusudur. Dünya kadar eski, güneş ışığı kadar paylaşılan ve insanları birbirine bağlayan olağanüstü, eşsiz bir aracı olan müzik, yaşamın ve ölümün, acının, sevincin ve umudun evrensel dilini konuşur.
Barışın taşıyıcısı olan müzik, sağlıktan, çalışma hakkından, insanlık onurundan mahrum bırakılanlardan, acı çekenlerden yana tavır alır. Müzik bir tüketim nesnesi değildir, olmamalıdır. Müzik ötekine ve kendine açılmanın bir yoludur.
Korkunun da sefaletinki kadar çehresi vardır. Kapatılan bir fabrika karşısında işçinin korkusu ve sefaleti, yapıtları yakılan bir sanatçının korkusu, toprağı elinden alınan bir köylünün korkusu... Ve özellikle de artık kimsenin kimseyle konuşmaz olduğu büyük şehirlerde insanların birbirlerinden korkuları... 2000 yılında da, bütün zamanlarda olduğu gibi korku, dünyanın sonudur. Ama aynı zamanda, korku, madem ki her şey başarısızlığa uğradı, her şeyin yeniden mümkün olduğu, madem her şey kaybedildi, her şeyin yeniden yapılabileceği umududur da. Korku, son kertede, iyimserliğimizi doğrulamalı, geçerli kılmalıdır. İç sıkıntısı ve bunaltı şeklindeki bütün bu sorulardan –günümüzün olağanüstü iletişim araçları sayesinde üçüncü binyılın eşiğinde eskiden olduğundan çok daha yoğun bir şekilde sorulan sorulardan– yıkıcılığın değil, her birimizin eseri devasa bir yaratı doğacaktır.
Özgür bir dünya hayal ediyoruz ve bu umudu paylaşan bizlerin kalabalık olduğumuzu biliyoruz. Barışın savaşa hazırlıktan ibaret olmamasını istiyoruz. Ütopyacı mıyız? Belki. İdealist miyiz? Kesinlikle. Ama, idealler ve ütopyalar olmadan insanlığın ilerleme kaydetmesi nasıl umulabilir ki?

Yehudi Menuhin
Miguel Angel Estrella
Çeviren: Siren İdemen

*Musique-Esperance, Uruguaylı dünyaca ünlü piyanist Miguel Angel Estrella tarafından, ülkesinin hapishanelerinde geçirdiği üç yıllık sürenin ardından, özgürlüğüne kavuştuktan hemen sonra, 1982'de kuruldu. Estrella'nın serbest bırakılması için dünya çapında dayanışma kampanyası yürüten Menuhin, bu oluşumun onur üyelerinden.

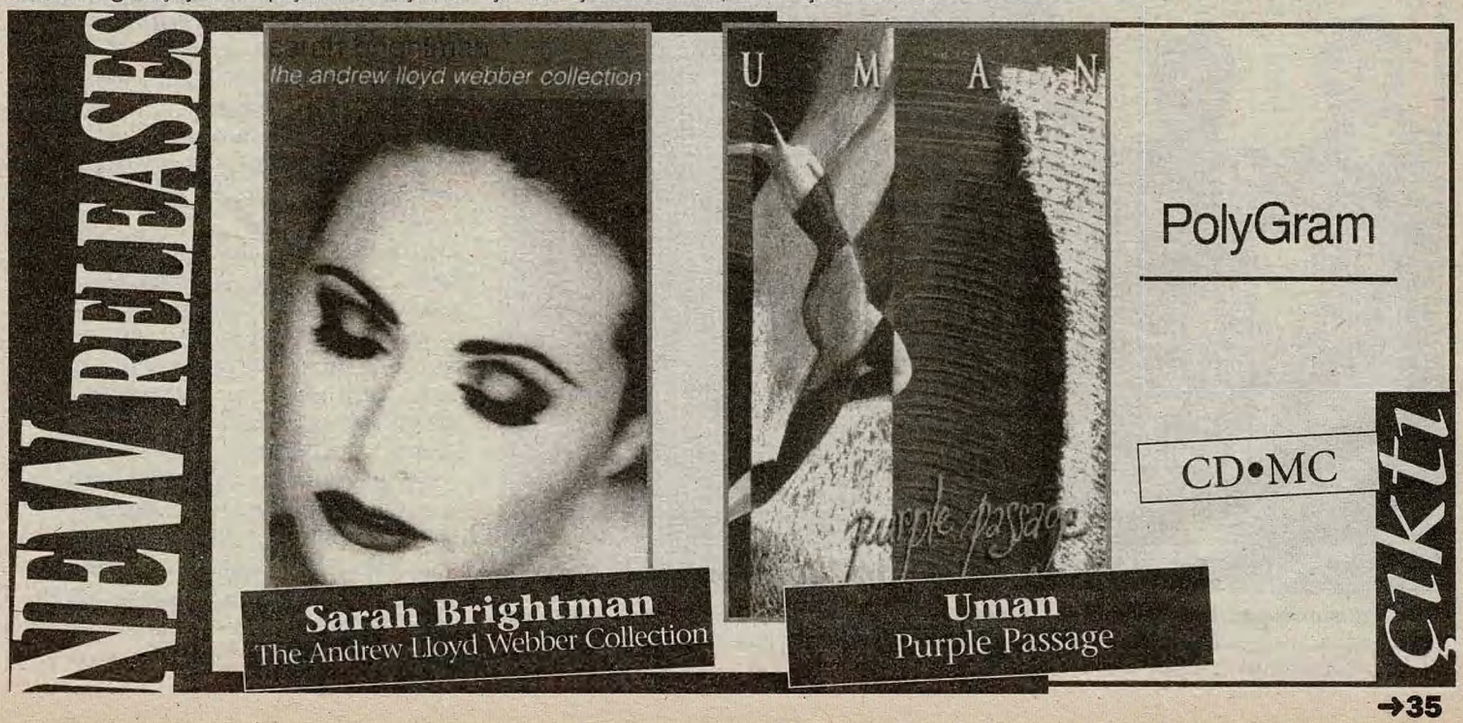

Osman İşmen

Türkiye'de yayınlanan pek çok albümde Osman İşmen adına rastlanır. Birçok ünlü müzisyen ve şarkıcının albümüne aranjör olarak imza atan İşmen, 70'lerde yayınladığı "Diskomatik Katibim", "Disko Madımak" ve "Disko Türkü" albümlerinden yıllar sonra, Osman İşmen Project ile piyanosuna tekrar döndü. Caz kalıplarından makamlara atlayan ve tamamen yeni parçalardan oluşan "Jazz Eastern" albümünü ve aranjörlük yıllarını konuştuk Osman İşmen'le...

Titanic filmini iki artist mi yapmış..!

Osman İşmen: Şu anda sektörde yüzlerce stüdyo var. Tabii onlara stüdyo denirse... Nasıl yüzlerce şarkıcı, yüzlerce aranjör varsa, yüzlerce de stüdyo var. Ama içinden on tane adam gibi stüdyo çıkmaz. O kadar kolaylaştı bu işler. Herkes çok basit görüyor. Bir makina koyuyorlar, bir de okuma odası, tamam işte! Okuma odası da ancak üç kişi alır, dördüncü kişi kesinlikle giremez. Mesela Erekli-Tunç, Türkiye'nin en büyük stüdyosu diye geçinir. Bir kere orada bir iş yapmak zorunda kalmıştım. Üç stüdyom da doluydu. Linet diye bir şarkıcı var ya, onun ilk albümünü yapıyordum. Başbelası! Hayatımda ilk defa bir işi ortasında bırakmıştım. Çünkü annesini öldürme duygusuyla dolu olarak iş yapıyorduk. Neyse, onun albümünün kemanlarını kaydedecektik. Yedi kişiden fazla sığmıyor stüdyoya. 12 kemancı çağırmışız. Birinin arşesi öbürünün gözünü çıkaracak... Böyle bir şey olabilir mi? Türkiye'de stüdyolar böyle işte. Bugün cebinize para koyun, akşama stüdyo malzemesi hazır. Eskiden yeni çıkan bir cihazın broşürünü bulmak için günlerce uğraşırdık.

Canlı kayıt da yapılmıyor artık...

Ama tekrar dönülecek. Hem müzik türünün getirdiği bir yapılanma var, hem de canlı kayıt yapacak insanlar yok. Hangi aranjör nota yazacak da insanlara canlı çaldıracak? Böyle felaketler var. Maalesef "felaket" diyorum, çünkü başka deyim yok.

Müzik hayatınız nasıl başladı?

1952 doğumluyum. Altı yaşında klasik piyano dersleri almaya başladım. Hem okul hayatım hem de müzik beraber yürüdü. Klasik eğitim görmeme rağmen, müziği hep hobi olarak görüyordum. Sonradan profesyonel boyuta taşıdım. Çeşitli orkestralar kurdum. Birçok gece kulübünde çaldım. O zamanlar İstanbul'un gece hayatı çok renkli ve kaliteliydi.

Dans müziği mi yapıyordunuz?

Evet. Şu anda Türkiye'de dans müziği yapan orkestra yok. Daha doğrusu, "dans müziği" diye bir kavram yok. O zamanlar İstanbul'da yirmi-otuz tane çok klas gece kulübü vardı ve her birinde bir orkestra vardı. Bu orkestralar konservatuar niteliğindeydi. Kapıdan girdiğiniz zaman diskotek mi çalıyor, orkestra mı çalıyor anlayamazdınız. O kadar iyi çalınıyordu. Bugün artık böyle bir şey yok. Orkestra bazında gidip de canlı müzik dinleyebileceğiniz bir yer yok. En son Grup Doğuş vardı, İzmir'den gelen. Onlardan sonra bu iş bitti.

Aranjörlüğe ne zaman başladınız?

Aranjörlüğe o yıllarda merak saldım. Tabii biz Türkiye'nin aşağı yukarı birinci kuşak aranjörlerindeniz: Norayr Demirci, Esin Engin, Onno Tunç, Garo Mafyan, Attila Özdemiroğlu, ben ve Timur Selçuk. Üçünü kaybettik. Allah kalanlara sağlık versin. Profesyonel müzik hayatına ilk olarak 1977'de kendi yapıtlarımla, aranjör olarak girdim. "Diskomatik Katibim", "Disko Madımak" ve "Disko Türkü" diye arka arkaya 77 ve 79 yılları arasında yaptığım üç albüm vardı. Bunlar o dönem için çok ileri çalışmalardı. Kendi bestelerimden öte, tamamen Türk müziği kaynaklı eserler vardı. Saz semaileri, peşrevler filan... Onları o zamanki pop müzik formatında işliyordum. Sanatsal yönünün yanında ticari çalışmalardı. Yurtdışında da satıldı. Bayağı ses getirdi. Uzun süre radyolarda, televizyonlarda çalındı. Türkiye'de bütün müzik türlerinde çalışmadığım sanatçı yok gibi. Son nesil popçuların dışında aşağı yukarı herkesle çalıştım. Bugüne kadar 300'e yakın pordüksiyona imza attım. Son beş senedir beste yapıyorum. Yaklaşık 50-60 tanınmış bestem var piyasada. İşin bir de keyifli yanı var: Ahmet Kaya'nın ilk albümlerinden bugüne benim imzalarım var. Bugün bakıyoruz, Ahmet Kaya Türkiye'de önemli bir isim. Ya da bir şarkıcı bir yerlere gelmiştir, ama tıkanmıştır. Ona bir gaz vermek gerekiyor. Böyle revizyon fikirlerimiz vardır. Mesela durma noktasına gelmiş şarkıcılar bize gelip "ne yapalım da 20-25 bine düşmüş satışları 300-400'e çıkaralım" derler. Ona yeni bir proje geliştiririz, yeni bir tarz buluruz, bir-iki numarayla satışları 500'e çıkar, ondan sonra tanımazlar bizi.

Filipinler'de bir caz kulübüne gittik. Sahnede Spyro Gyra gibi akıl almaz bir grup çalıyordu. Bizim yanlarında çalmamız mümkün değil. Sahneye davet ettiler. Ne yapsak diye düşündük. "Burası Muştur"u çalalım dedik. Bir çaldık, adamlar dağıldı. Çünkü adamların beyni almıyor öyle bir ritmi. Kültürümüz Doğuya da, Batıya da enteresan geliyor. Onu işlememiz gerekiyor. Ben de makamsal müziğimizi caz formatında işledim.

Şarkıcılarla problemlisiniz galiba...

Pek değil, ama Türkiye'de her zaman her şey şarkıcıya bağlanıyor. Bir prodüksiyonda keman çalanın, prodüktörün, yönetmenin fonksiyonu ne kadarsa, şarkıcının fonksiyonu da o kadardır. Onun da enstrümanı ses telidir. Ama Türkiye'de bir şarkıcı çıktığı zaman her şeyi üstlenir. Oysa bir prodüksiyonda yeri yüzde ondur. Hele şarkıcıların dört mezuru dört gecede okuduklarını bir görse insanlar... Film için de böyledir. Titanic filmini iki artist mi yapmış? Aranjörlerin adı hiç anılmaz. Hâlâ Türkiye'de aranjörün ne yaptığını bilmeyen insanlar var. Çalıştığımız şarkıcılar buna dahil. Sokaktaki insan sorsa bir şey demeyeceğim, ama bir şarkıcı sorarsa boğacağım geliyor.

Genç aranjörleri nasıl buluyorsunuz?

Bizden sonraki jenerasyon maalesef bizden çok eksik geliyor. Müzikal birikimleri kesinlikle yok. Onları kompüter sanayiinin birer ürünü olarak görebiliriz. Hayatlarında canlı enstrüman görmemişler. Çoğu nota bilmez. Hayatlarındaki her şeyin kompüter ekranında olduğunu düşünüyorlar. Akustik sound bilmiyorlar. Müzik türlerini bilmiyorlar. Mesela tango dediğin zaman demode gözüyle bakıyorlar. Oysa müziğin demodesi kesinlikle olmaz. Tango hiçbir zaman demode olmaz, klasiktir. Bir bossa-nova ritmi bugün olmayacaksa yarın da olmayacak değil ya. Nitekim müzik hep böyle evrim geçiriyor. Kırk sene önceki şarkıyı remix yapıyorlar şimdi.

Osman İşmen Project: Ayaktakiler, **Ercan Irmak** (ney), **İlyas Tetik** (keman), **Levent Altındağ** (saksofon), **İsmail Soyberk** (bas), **Emir Özoğlu** (davul), **Mehmet Akatay** (perküsyon); oturanlar, **Halil Karaduman** (kanun), **Osman İşmen** (piyano)

O günkü aranjörlükle bugünkü arasında da fark var...

Tabii ki. Şimdi aslında daha da kolaylaştı. Bundan yirmi sene önce gittiğinizde her şey tek tek canlı olarak çalınırdı. Stüdyo ona göre dizayn edilmişti. Bugün ise kompüter bunların hepsini öldürdü. Ben de aslında kullanıyorum kompüteri. Hatta Melih Kibar, Attila Özdemiroğlu ile birlikte en eski kullananlardanım. Bu konuda 15 yıla yaklaşan bir geçmişimiz var. Kompüterle her şeyin daha kolay olması, her zaman kompüter kullanacaksınız anlamına gelmez. Bugünün genç neslin müzik türleri, enstrüman ve tarz konusunda kendisini geliştirmediğini görüyorum. Sonuçta yirmi tane aranjörün yaptığı yirmi şarkı birbirinin aynısı. Çünkü fabrika bir tane CD-ROM üretiyor, hepsi de gidip ondan alıyor. Hepsi aynı davul setini, aynı bas sesini kullanıyor. Sonuçta hiçbir ilerleme olmuyor. Pop müziğin batmasının nedeni de bu. Yeni bir şey üretmediğiniz zaman batarsınız.

Geçmişte daha az stüdyo, daha az olanak vardı, ama birçok müzisyen vardı ve bu kadar kötü işler çıkmıyordu sanki...

Hayır, birçok yoktu. 70'li yıllarda Türkiye'de aranjör olarak pek kimse yoktu mesela. Yeni şarkıcıların çıkma ihtimali azdı. Eskiler de birbirleriyle korkunç rekabet halindeydi. Mesela Sezen Aksu Ajda Pekkan'dan sonra, Nilüfer Nükhet Duru'dan sonra bu ortama girdi, çok başarılı olmak zorundaydılar. Nitekim de oldular. Çünkü rekabet duygusu içindeydiler. Fakat şimdi öyle bir duygu var ki, "ne yapsam satar" fikri... Eskiden, 45'likler devrinde insanlar çok rahat plak satın alabiliyordu. Şimdi çok pahalı. O zamanlar iki şarkı buluyordunuz. Bunun bir tanesi güvendiğiniz şarkıysa tamam. Bir günde bitiyordu kaydı. Sabah giriyordunuz, altyapıyı hazırlıyordunuz. Öğlen kemanlar çalınıyordu. Akşam okuyordunuz. Öbür günde de miksi yapılıyordu iki saatte. Ne de olsa dört kanallı, sekiz kanallı stüdyolar. Şimdiki gibi 32 kanal, 48 kanal değildi. Hemen basılıp satılıyordu. Halk da çok ucuz fiyata alabiliyordu. Daha az sayıda, daha kaliteli şeyler ortaya çıkıyordu. Çoğaldıkça daha fazla aranjöre, stüdyoya ihtiyaç duyuldu. Tabii ki bunların hepsinin de kaliteli olması mümkün değil. Ama hiç kalitelisi çıkmıyor da değil. Çok yetenekli genç şarkıcılar, genç aranjörler var. Mesela İskender Paydaş'a yeni neslin en iyi aranjörü diyebilirim. Müzisyen bir adam. Öbürleriyle aynı yaşlarda, aynı teknolojiyi kullanıyor, peki niye onlardan farklı? Kendini geliştirmiş, enstrüman çalıyor... Aranjörlük, müzisyenlik sonu olmayan bir kuyu. Nota öğenmekle bitmiyor. Kim diyebilir ki "en iyi beste budur, bundan iyisi yapılamaz" diye? Yarın beş yaşında bir çocuk çıkar, inanılmaz bir beste yapar.

Beni motive eden Aziza'nın çalışmaları. Azeri müziğini çok güzel işleyip dünya caz platformuna soktu. Aziza dünyada artık bir kraliçe. Muhteşem bir müzisyen, piyanist, şarkıcı, kompozitör... Ama kökünü kendi kültüründen alması beni çok etkiledi...

Yeni albümünüz niye yıllar sonra yayınlandı?

Tamamen piyasa şartlarının olumsuz etkisi. Bir şeyler üretiyordum, ama onu yayınlayacak kimse yok ki. Yabancı kaynaklar gerekiyordu. Çünkü amacımız yurtdışına da açılmaktı. Türkiye pazarını fazla düşündüğüm yok açıkçası. Albümü Sony yayınladı. Unkapanı'nda bir plakçı, projemden bahsedince "abi bu albümü biz de basardık, niye getirmedin?" dedi. "Tabii, basardın bin tane. Rafa koyardın, sonra 990 iade ederdin, 'abi satılmadı' deyip" dedim. Kim alacak bunu raftan? Tanıtmak, pazarlamak önemli. Sezen Aksu'nun, İbrahim Tatlıses'in kasetini rafta satarsınız, ama böyle bir şeyi satmak zor. Avrupa'da etnik müzikler çok ilgi görüyor. Ama halk müziğini hiçbir zaman kendi formatında veremiyorsun. Sizin halk müziğiniz bir İngilizi ilgilendirmiyor. Kendi halk müziğinizden esinlenip bir takım şeyler yaparak bir İngilizin ilgisini çekebilirsiniz. Ama mutlaka yeni bir şey üretmek zorundasınız. Bu pop da olur, caz da olur, rock da olur.

Osman İşmen Project nasıl oluştu?

Mutlaka bizden bir şeylerden yola çıkıp enternasyonal boyuta bunu taşımak düşüncesi uzun zamandan beri vardı. Geçen sene mayıs ayında her şey artık kafamda iyice oluştu. Ama hiçbir zaman mevcut bir eseri işlemek istemiyordum. Kesinlikle yeni parçalar olacaktı. Çok dolu olduğum için bir anda bestelere başladım. Bu projede hem aranjör, hem besteci, hem prodüktör, hem de piyanist olarak yer alıyorum. Bizim korkunç bir müzikal birikimimiz var. Dünyada müzik kültürü açısından belki de en zengin kültüre sahip ülkeyiz. Türkiye coğrafi bakımdan doğu ile Batının tam sınırıdır. Müzikal coğrafya bakımından da öyle. Doğu müzikleri buradan başlıyor, Batı müzikleri burada sona eriyor. Topraklarımızda bunlar çok iyi karışabiliyor. Yeter ki iyi karışabilsin. Makamsal olarak bakarsanız, hiçbir zaman Avrupalının beyninin alamayacağı makamlar var. Dünyanın en büyük davulcusu gelsin, buradaki ritmleri çalamaz. 1986 yılında Dışişleri Bakanlığı Uzakdoğu'ya göndermişti konser vermek için. Müthiş bir grubuz: Mustafa Süder, Cezmi Başeğmez, Neşet Ruacan, İsmail Soyberk falan... Filipinler'de bir caz kulübüne gittik. Sahnede Spyro Gyra gibi akıl almaz bir grup çalıyordu. Bizim ekip olarak yanlarında çalmamız mümkün değil. Sahneye davet ettiler. Ne yapsak diye düşündük. "Burası Muştur"u çalalım dedik. Bir çaldık, adamlar dağıldı. Adamlar peşimizi bırakmadılar. Onun için bizim kültürümüz Doğuya da, Batıya da enteresan geliyor ve

onu işlememiz gerekiyor. Ben de makamsal müziğimizi caz formatında işledim.

Grubunuzda oldukça iyi müzisyenler var...

Elbette. Müzisyen kadrosu dokuz kişiden oluşuyor. Beş tanesi Batı enstrümanı, dört tanesi Doğu enstrümanı. Çok samimi söylüyorum, dünya çapında müzisyen arkadaşlarım. Tartışmasız tek adamlar. Kemanda İlyas Tetik, neyde Ercan Irmak, kanunda Halil Karaduman, basta İsmail Soyberk... Hepsi de solist adamlar. Projeyi onlara açtığımda çok hoşlarına gitti. Bugüne kadar yapılmamış bir şeyler yapacaktık. Her türlü desteği vereceklerini söylediler, ben de onlardan güç alarak başladım. Yıllardır yapılmayan akustik kayıtlar yaptık. Zaten böyle bir türde elektronik olarak çalışmak gereksizdi. Çünkü insanlar bu tip müziklerde elektronik sound'ları istemiyor. Aslında bu kadro, konser için bir araya gelmiş bir kadro. Hepsinin de solo albümleri piyasaya çıkacak çok yakında. Hepimiz birbirimize destek vereceğiz. Türkiye'de zor olan güç birliğini sergileyeceğiz.

60'ların sonundan başlayarak İsmet Sıral, Erol Pekcan, Okay Temiz gibi müzisyenlerin bulunduğu pek çok kişi caz ile Türk müziğini birleştirerek bir şeyler yapmaya çalışmıştı. O dönemler sizin böyle bir düşünceniz var mıydı?

Hayır, o dönemde öyle çalışmalar yapmadım. Rahmetli İsmet Sıral filan çok değerli müzisyenlerdi. Ama hep Batı cazı yaptılar. Yeni bir şey yapamadılar. Mesela Kerem Görsev müthiş bir piyanist. Ama bir yeniliği yok ki. Amerikalının cazını çok güzel çalmanın bir manası yok. Mutlaka kendinizden çok özel bir şey üretmek zorundasınız. Yeni komposizyonlar üretmelisiniz. Klasik müziklerde de bu böyledir. Klasik müzik eğitimi gören herkes, oturur Chopin'in piyano konçertosunun aynısını çalar. Ama ona bir nota ekleyemezsiniz. Pop, caz, rock tarzı işlerde kendinizi ortaya koymalısınız. Okay Temiz o dönemlerde biraz farklı işler yaptı, amâ o da bir yere kadar. Çünkü olayı biraz şov şeklinde sundu. Müzikal bir ağırlığı, içeriği olan işler yapmadı.

Aziza Mustafa'nın albümleri, sizin müziğinize çok yakın...

Aziza'nın albümleri çok güzel. Çok takdir ettiğim bir müzisyen. Aziza'nın da yaptığı benimki gibi bir şey. O da Azeri müziğinden yola çıkarak bir şeyler yapıyor. Aslında beni motive eden biraz da Aziza'nın çalışmaları. Azeri müziğini çok güzel işleyip dünya caz platformuna soktu. Dünyanın en büyük müzisyenleriyle çalışıyor. Mesela dünyanın en büyük davulcusu Ömer Hakim ile çalışıyor. Gerçi Ömer parayı alınca Madonna'ya da çalıyor. Zaten bütün cazcılar aç kalınca popçu oldular. Aziza Mustafa dünyada artık bir kraliçe. Muhteşem bir müzisyen, piyanist, şarkıcı, kompozitör... Ne derseniz deyin. Yok yok kadında. Ama kökünü kendi kültüründen alması beni çok etkiledi...

Söyleşi: **Murat Meriç - Ulaş Özdemir**

Bayar Şahin

Bayar Şahin, 1965 yılında Artvin'in Borçka ilçesinde doğmuş bir Gürcü sanatçı. Geçtiğimiz günlerde ilk albümü "Horona Çağrı"yı Ada Müzik etiketiyle yayınladı. Şahin'in yaptığı müzik, sözleriyle, müziğiyle, icrasıyla, geleneksel Gürcü müziği. Kimi çocukluğundan kalma, kimi yeni yazılmış türküler... Gün geçtikçe tedavülden kalkan, unutulan bir dilin ve kültürün son izleri hepsi de... Halbuki ne diyor Nejat Uygur, Bayar Şahin'in bestelediği şiirinde: "Paris'i değil dostum / Artvin'i görmeden ölme..."

İnsanları coşa getirmek

Bayar Şahin: 1964'te, Gürcistan sınırında, Artvin'in Borçka ilçesine bağlı Maçaheli'de doğdum. Şimdi adını Camili olarak değiştirmişler. Tamamen Gürcülerin yaşadığı altı köyden oluşan bir nahiyedir Maçaheli. Sekiz ay kardan yolları kapalıdır. Beni de ancak 1965'te nüfusa yazdırmışlar. İlkokula kadar pek Türkçe bilmiyordum, sadece Gürcüce konuşurduk. İşler bittikten sonra evde toplanılırdı. Bizde haremlik-selamlık yoktur, kadın-erkek hep beraber eğlenilir... Yüzük oyunu oynanırdı. Ceviz kabukları ters kapatılır, birinin altına mısır ya da fasulye tanesi konur. Taneyi bulan taraf karşı takıma istediği cezayı verir. Dışarıda bir metre kar varken, "gidin köy meydanındaki çeşmeden taze su doldurun" denir veya "falancanın bahçesinden meyva çalın, getirin" denir. Tabii ertesi gün yaşlılardan kurulu bir heyet meyvaları çalanın evine gider, durumu anlatır, gerekirse meyve ya da para verilir. Böyle bir çocukluk geçirdim.

İstanbul'da çalmadığım gazino yok...

13 yaşında İstanbul'a geldik. 1978'de babamı kaybettim, abimin yanına Almanya'ya gittim. Almanya'da TÖBDER'in lokalinde Aşık Zamani ile tanıştım. Birkaç arkadaşla bağlama dersleri almaya başladık aşıktan. Çok kısa sürdü ama güzel bir başlangıçtı. "Memed Emmi"leri çalmaya başlamıştım. 80 başlarında Türkiye'ye döndüm. Türk Folklor Kurumu'na girdim. Esas halk müziği eğitimim orada başladı. Arif Sağ, Taşkın Şendoğan, Taşkın Doğanışık gibi çok değerli hocalarla derinlemesine girdik halk müziğine. Sümer Ezgü'ler bizden bir önceki dönemdir. İstanbul Devlet Konservatuarı'nda iki yıl okudum, askere gittim. Sıhhiye Subay Orduevi'nde saz çaldım. Askerden dönünce de piyasada saz çalmaya başladım. İstanbul'da çalmadığım gazino yok gibidir. Baktım, piyasada iyi ney çalan az. Ney ve kaval öğrendim. 87'den 93'e kadar piyasada nefesli çaldım her gece. 93'ten sonra stüdyomu kurdum ve yavaş yavaş enstrümanlarımdan uzaklaştım.

Düğünlerde türküleri öğrendim

Piyasadaydım, fakat aynı zamanda folklor kurumunda çalışıyordum, gerek İstanbul'daki, gerek memleketteki düğünlerde türküleri öğrendim. Yaşlılarla sohbet ettim, bir nevi derleme çalışması yaptım. 1991'de İberya Özkan'la akraba olduk. Müzikle de uğraştığımız için hemen bir dostluk ve işbirliği oluştu. Kendisinin "Kafdağı'ndan Ezgiler" kasedi vardı. Bursa'da Kafdağı Müzik Topluluğu'nu yönetiyordu. Bunları görünce kendime güvenimi kazandım. Kafdağı Müzik Topluluğu'nu bu sefer İstanbul'da kurduk. Buradaki üç arkadaşla Kafdağı Müzik Triosu'nu kurduk. Trio'da Güneş Usta adında yüksek lisansını Gürcistan'da yapmış olan bir müzik öğretmeni arkadaşımız vardı. İberya Bey panduri, çonguri, akordeon ve düdük çalıyordu. Panduri ve çonguri, Gürcü halk müziğinde çalınan telli çalgılardır. Aslında bunlar farklı boylardaki birçok sazın bulunduğu bir telli sazlar ailesinin genel adıdır.

Babalarımızın kuşağı, yaşlılara "yeter artık söylemeyin bunları" dediler. "Dil bilmez Gürcü müyem" diye şarkılara da geçmiş... Sanki Gürcü olmaktan, Gürcüce konuşmaktan utanmışlar. Düğünlerde yaşlılara türkü okutturmaz olmuşlar. Şimdi ben yaşlılardan türkü almaya gittiğimde çok şaşırıyorlar. "Babalarınız sevmezdi, siz nerden sevdiniz bunları" diyorlar.

Köyün ortasında sınır

Bizim Gürcistan'la aslında çok yakın bağlarımız var. Köyün ortasından sınır geçmiş, babam da karşı tarafta doğduğu evi gösterirdi. Bir kardeş Artvin'de, bir kardeş Gürcistan'da. Böyle çok aile var. Fakat siyasi nedenlerle çok yakın bir zamana kadar Gürcistan'la ilişki kurmak neredeyse imkansızdı. Eskiden öyle bir korkutulmuşuz ki, sınırlardaki yaylalarda Gürcüstanlıları gördüğümüzde Rustur diye kaçardık. Sakın onlara uzanmayın, görürlerse keserler gibi bir telkin. Bizim orada hâlâ Gürcistan'daki Gürcülere Rus denir. Ben bunu şiddetle kınıyorum. Karşıdakilerle aynı dili, Gürcüceyi konuşuyoruz. Benim iki üst kuşağım da orada Türkçe bilirlermiş, ama onlar da ölüyor.

Lazlar ve Gürcüler

Laz, daha doğrusu Megrel kültürü ile Gürcü kültürü bence aynı anababadan kardeştir. Çok yakın kültürlerdir. Bence başlı başına Gürcü halk müziğinden bahsedilebilir. Ancak Doğu Karadeniz ve Kafkaslar'ın diğer halk müzikleriyle de etkileşimler vardır. Laz ve Gürcü halk müzikleri çok yakındır. Ama Laz müziğinin temel sazı kemençe Gürcü müziğinde yoktur. Lazlar da garmon çalmazlar. Azeriler ve Ermeniler de garmon çalarlar fakat Gürcü müziğindeki garmon icrası çok farklıdır.

İmeceden çokseslilige

Laz ve Gürcü müziklerinde bilinebildiği kadarıyla çokseslilığin 200 yıllık bir geçmişi var. Daha önceleri de "sülüko"lar var. "Sülüko", çoksesli bir Gürcü halk şarkısı formu. Dua haline gelmiş, yarı din-

sel şarkılar. Bir kuşa sesleniş, yakarış, kuşa güzelleme... Aslında "sülüko", "canım, gülüm" anlamına gelir. Bu çoksesliliğin nereden geldiğini bilmiyorum, ama ben, zor yaşam koşullarında neşeyle, coşkuyla yaşayabilen bu insanların yaşam sevinçlerini renkli geleneksel kültürlerine bağlıyorum. Bir de tabii, imece adetinin, yardımlaşmanın, dayanışmanın yoğun olarak yaşanması da bu çoksesli kültürün ortaya çıkmasını sağlamış olabilir.

İmecelerde aslolan "helesa hey!" deyip insanları coşa getirmek, onlara şevk vermektir. Bu sözleri söyleyen kişi çalışmaz, maniler söyler, o gün yaşanmış olan bir olayı şiirle ya da ezgiyle hikaye eder. Bu manilerin arasında "helesa bicemo hey!" hep birlikte söylenir. Bu "haydi arkadaşlar" gibi bir şey. Biz, Gürcücede "nadi" deriz imeceye. Karakış bastırmadan yazlık işleri bitirmek gerekir. Kendi ailenizde bu işi beceremediğinizde imeceye çağırırsınız köy halkını. Karşılığında ücret verilmez, ama herkesin harcı değildir bu, gelenlere yemek vermeniz gerekir. İmeceye gelen insanlar da güzel yemek yiyeceğiz diye sevinerek gelirler. Yufka açılır, erişte gibi makarnalar kesilir, et pişirilir. Mısır ekilirken "pacvis nadi" denilen tarla kazma imecesi yapılır. Bu, ilkbaharda gerçekleşir.

Bu imecelerde değişik türküler de söylenir. Mesela, tarla kazılırken "pacvis simrad" söylenir. "Pacvis simrad"ı okuyan kimse yok artık. İki yaşlı var, biri Samsun'da, biri İzmir'de. Onları bir araya getirip bu türküleri öğrenmek lazım. Çoksesli türküler olduğu için tek kişi türküyü hatırlayamıyor. İberya Özkan ile bu araştırmanın içindeyiz. Umarım bu unutulmuş Gürcü türkülerini yeniden ortaya çıkarabiliriz. Bu insanlar 80 yaşlarının üzerinde. Ölenlerin tüm kültürlerini yanlarında götürüyorlar. Bizden önceki kuşak, analarımız babalarımız, hiç kendi kültürlerine önem vermemişler.

"Dil bilmez Gürcü müyem..."

Gecenin ilerleyen saatlerinde dört-beş yaşlı, odanın farklı köşelerine dağılır. Bir solist vardır, sözleri sıralar. Diğerleri de bu sözlerle farklı seslerden farklı ezgiler söyler... Burda kendiliğinden, otantik bir çokseslilik vardı. Bu şarkılar başlayınca evdeki her şey dururdu. Kimse çıt çıkarmazdı. Bazen hüzünlü bir çığ düşme ağıtı, bazen baharı, aşkı anlatan neşeli bir şarkı söylenirdi. Sonra bu gelenekler unutuldu. Babalarımızın kuşağı, yaşlılara "yeter artık söylemeyin bunları" dediler. "Dil bilmez Gürcü müyem" diye şarkılara da geçmiş ya! Sanki Gürcü olmaktan, Gürcüce konuşmaktan utanmışlar. Bir de köyden başka nerde işe yarar diye düşünmüşler Gürcüce için. Hatta düğünlerde de yaşlılara türkü okuttırmaz olmuşlar. "Boşverin bunları, akordeon çalsın biz oynayalım" demişler. Şimdi ben yaşlılardan türkü almaya gittiğimde çok şaşırıyorlar. "Babalarınız sevmezdi, siz nerden sevdiniz bunları" diyorlar.

Kafdağı Müzik Topluluğu

Horona çağrı

Albümümün adı "Horona Çağrı"... Horon kadınlı, erkekli karışık, halka halinde oynanan oyunlardır. Yaylalarda bütün gün oynandığı olur. Horon, toplu bir oyun olmasına rağmen bireysel figürlerin, kişisel yaratıcılığın çok özgür olduğu bir danstır. "Cilveloy" gibi atma türkülerde de horon oynanır. İki halka içiçe oluşturulur ya da aynı halkada erkekler laf atar, kızlar karşılık verir. Kızlar laf atar, erkekler cevap verir...

Albümde sadece sipsi çaldım. Kavalı, konservatuardan Cengiz Atlan arkadaşım çaldı. Sipsi aslında Ege'nin, Teke yöresinin sazı. Fakat geleneksel, çoksesli tulum icra eden bir müzisyen bulamadığım için, tulumun tavrı ile iki kanaldan çok sesli sipsi çaldım. Bir kanaldan ezgiyi çaldım, bir kanaldan pedal sesleri verdim. Bu çok önemli...

"Artvin'i görmeden ölme..."

Hayvan derisinden müzik aleti yapmak günahtır diyerek tulumculuk işinden de halkı soğuttular. Bizim orada orijinal çift kavallı tulum çalan tek bir kişi kalmıştır. O da artık artık kalabalık içinde çalmak istemiyor... Gürcü halk müziğindeki polifoni hiç araştırılmıyor. Birol Topaloğlu'nun albümünde de, Grup Yorum'da da dinledim. Zengin perküsyonlarla, arkadan bir dem ses veriyorlar. Otantik tulum o değil. Ezginin seyrine göre pedal sesleri vermen gerekir. Polifoniyi hissettirmen lazım.

Tulum genelde oğlak ve kuzu derisinden yapılır. Tulumun küçüğü makbuldür. Gürcü ve Laz müziğinde bağlama yoktur. Ancak albümümde kendi bestemde bağlama kullandım. Ama otantik icralarda bağlama kullanılmamalıdır. Bir de "Lehlo Can" bağlama istiyordu. Türk halk müziği tadı vardı, bağlamayı da çok sevdiğim için kullandım. Albümde Nejat Uygur'un "Artvin'i görmeden ölme" adlı şiirini kullandık. Livane dergisinde yayınlanmıştı. Livane, Artvin'in eski adıdır. Bu derginin şiirsel anlamda bana çok faydası olmuştur.

Trabzonspor kasetlerindeki icra

Repertuar toparlıyorum, belki Gürcüce-Türkçe karışık bir Artvin türküleri albümü yapabilirim. Artvin-Şavşat'tan akordeoncu Özcan Gümüş arkadaşımız altı tane türkü getirmiş, bakalım...

Çok yanlış bir yargı var toplumda. Doğu Karadeniz deyince hareketli, ritmik bir kemençe müziği aklımıza geliyor. Ama Türkiye'de yaygın olarak kullanılan kemençe tavrı, Trabzonspor kasetlerindeki icra ile otantik kemençe tavrının hiçbir ilgisi yoktur. Çok seviniyorum, Birol Topaloğlu kardeşim albümünde gerçek kemençe tavrını vermiş. Çok temiz bir icrası var.

"Çift Jandarma Geliyor" çok bilinen bir türküdür. Ben de albümüme aldım. Birileri Muş'tan derlemiş zamanında, Muş türküsü diyorlar. Hayır, yanlış, Artvin türküsüdür. Hatta bunun orijinali Gürcücedir, adı "Vageti"dir. Sadece nakaratlarda "haydi" ve "canım" sözcükleri Türkçedir. Vaget bir yaylanın adıdır. Bu yayla ve yaylada yaşanan bir aşk anlatılır türküde.

Gürcü halk müziği ile ilgilenenler için bir ciddi kaynak olarak Rustavi topluluğunun Türkiye'de yayınlanmış kasedini önerebilirim. Rustavi Gürcistanlı bir topluluk, fakat Türkiye'de yayınlanan albümleri, Türkiye'deki Gürcü halk müziği üzerine yapılmış mükemmel bir çalışma.

Söyleşi: **Salih Nazım Peker**

Melih Duygulu Kalan Müzik yaklaşık iki yıldır "Arşiv Serisi" adı altında halk müziği ve sanat müziğinin "unutulmuş" sanatçılarını, eserlerini günışığına çıkaran albümler yayınlıyor. Unkapanı zihniyetinin dışında oldukça özenli çalışmalar hepsi de. "Arşiv Serisi"nin halk müziği danışmanlığını Melih Duygulu yapıyor. Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservauarı'nda öğretim görevlisi olan Duygulu'nun "Gaziantep Türküleri" ve "Alevi-Bektaşi Müziğinde Deyişler" adlı iki kitabı var. Duygulu'yla etnik müziklerin son yıllardaki vaziyetini, "Arşiv Serisi"ni ve derleme çalışmalarını konuştuk...

Tenekeci Mahmut'u kim bilsin?

İsterseniz, "arşiv serisi"ni konuşmadan önce, 80'lerde etnik müziklerdeki hareketlenmeden başlayalım...

80'lerdeki hareketlenmeden önce Avrupa bu işin farkındaydı. Özellikle de Fransa, gerek Radio France, gerek onun bağlı kuruluşları, Türkiye'deki halk müziği ürünlerini bizzat yayına dönüştürmeye başlamıştı 70'li yıllarda. Bunun daha da evveliyatı var. Tabii bu biraz etnomüzikoloji tarihine de girecek ama, 1800'lü yılların sonundan itibaren Almanlar bu işi zaten tekellerinde bulunduruyorlardı. Yakındoğu'da, Kafkaslar'da yapmış oldukları çalışmalarla Türk kültürünün etki alanında bulunan birçok müziği arşivlemişlerdi. Ama bu sadece arşivle kaldı. Sosyal bilim anlamında sonuca dönüşemedi. Hâlâ Alman etnomüzikolojisi ya da müzik etnolojisi –öyle söylüyor kendileri– bir arşivci zihniyetle, aynı doğrultuda gidiyor. 80'lere gelindiğinde, Türkiye'deki siyasi hareketlilikle direkt ilgisi var bu olayın. 70'lerin sonundaki öğrenci hareketlenmesi, 80'de bıçakla kesilmiş gibi bitti. Bu dinamik gençliğin yerel kültürlere ilgisi bu dönemde daha fazlalaştı. Başka bir deyişle, kendi dinamizmini yerel kültürleri sergilemekle, araştırmakla, okumakla gidermeye çalıştılar. Sosyal faaliyet gibi de düşünülebilir. Halk oyunları ve müziğine büyük bir ilgi başladı. Bu dönemi iyi değerlendiren bir takım sanatçılar var. Bu sanatçılar da radyonun statik icrasını bir yana bırakıp daha serbest çalışmalar yaptılar. Unkapanı da onlara kucak açtı. Dolayısıyla, 85'e doğru elindeki sazıyla türkü söyleyen sanatçı tipi sistemli bir hale geldi. Bir nevi eski ozanın, halk şairinin uzantısı gibiydi. Dershaneler de bu konuda etkili oldu.

Bu arada bir zamanın halk ozanları "kaynak kişi" durumuna düşmediler mi?

Aslında bu yıllardır var olan bir şey de, halk müziğinin anlatılmasında, halk müziğinin ne olduğunu yerine oturtmakta çekilen sıkıntıdan kaynaklanan bir problem. Çünkü halk müziklerini iki ana bölümde incelemek lazım: Bir tanesi anonim veriler, diğeri aşık müziği. Şimdi kalkıp aşık müziği ürünlerini diğerleriyle karıştırırsak, diğer kavramlar da birbirine karışır. Derleyici, kaynak kişi, notaya alan gibi şeyler de karışır yani. İkisi birbirinden çok farklı şeylerdir, ama çok ortak noktaları vardır. Konuyu dağıtmadan küçük bir açıklama yapayım: Bir aşık bestekar değildir. O, halkın ses kültürünü kendi şiirleriyle bezeyerek, biraz da kendi kişisel gayretini ortaya koyarak formüle eden bir ses sanatkarıdır. Bir aşık hem kendi şiirini seslendirir, hem de bir halk verisini, bir ağıtı, ninniyi, anonim türküyü seslendirebilir. Yani bir aşık, hem kaynak kişi olabilir, hem de kendi yarattıklarını söyleyebilir. Bu ikisi yıllarca birbirine karıştırıldı. 80'li yıllarla alakası yok, hâlâ da karıştırılıyor. Tekrar konumuza dönersek, radyonun uzantısı sayabileceğimiz Kültür Bakanlığı'nın koroları aynı dönemde devreye girdi. Ankara Devlet Korosu bunun ilk örneğidir. Üniversite koroları yine bu dönemde en parlak yıllarını yaşadılar. Toparlarsak, dünyadaki hareketlenme, etnik müzik, halk müziği hareketlenmesi Türkiye'de o siyasi baskıya maruz kalmış gençlerin kendilerine bir "çıkış noktası" bulmalarıyla bütünleşti. Dershaneler, devlet koroları, radyolardaki korolar gibi formülasyonlarla karşımıza çıktılar. Özetle şunu diyebiliriz: 80'li yıllardan itibaren folklorik kimlikler öne çıktı. Bunun dünyadaki gidişle de alakası var. Siyasi hareketlerin, gençlerin dinamik ruhunun, bir takım sanatçıların çalışmalarının bu işe katkısı var. Hepsi birbiriyle bütünleşerek bu hale geldiler.

O köydeki adamın "bozuk akordlu" okuyuşu, o yerel uslupla söyleyişi bizimdir, ama bununla bir yere varamayız, biz bunu alıp geliştirmeliyiz, modern dünyada ulusaldan evrensele ulaşmalıyız ve Türk müziğinin damgasını Batılının kafasına güm diye vurmalıyız, düşüncesi hakimdi. Ama bu tutmadı.

Ama o dönemde "Tahtacı müziği", "Kürtçe müzik", "Lazca müzik" gibi isimler altında, bugünkü gibi çalışmalar da yapılmıyordu. Hele ki devlet korolarında...

Bir kere hemen şunu belirleyelim: Bu korolar ya da bu icra kurumları, hiçbir zaman "bilimsel" kurumlar değildir. Bunlar sanat icra eden kurumlardır. Amaçları da, uygulamaları da budur. İşin bilimsel yönü, diğer devlet kurumlarının, üniversitelerin, şahısların elindeydi. 1950'den sonra, radyoda kurumsal bazda hayat bulan terim şuydu: Türk halk müziği ya da musikisi. Halbuki işin özü bu değil. Türk halk müziği dediğiniz zaman –bunu siyasi anlamda söylemiyorum, etnik kimlik anlamında söylüyorum– Türk halkının ses kültürünü anlatırsınız. Ama Karadeniz'in, Doğu Anadolu'nun ses kültürünü anlatmak için daha farklı terimler kullanmak gerekir. Türk halk müziği terimi çok ısrarlı kullanıldı. Daha beş-on yıl öncesine kadar da ısrarla kullanılıyordu. Yavaş yavaş bu terim yerini halk müziği, ondan sonraki süreçte de Kürt müziği, Laz müziği gibi terimlere bıraktı. Bu olayın ülkedeki siyasi hareketlenme ve üniversitelerdeki çalışmalarla ilgisi var. 90'ların başında üniversitelerde etnomüzikoloji bölümleri adeta filizlendi. Kısmen daha önce de vardı ama faaliyetleri yoktu. O zaman entellektüel boyuta da sıçradı. Medyanın çok büyük etkisi var. Unkapanı'nın etkisi var. 80'lerin sonunda Kürt müziğinin serbest bırakılmasıyla Kürt müziğinde popülist çalışmalar yapıldı. Ermenistan'dan gelen gelen CD'ler bize bir Ermeni müziği olduğunu gösterdi. Rembetika 90'larda bayağı filizlendi. Etrafımızda başka müziklerin var olduğunu gördük. Biz bunlarla bir takım alışverişlerde bulunmuşuz, bizden de bir pay var bu müziklerde, dedik. Hatta o mu bizden çıktı, biz mi ondan çıktık gibi tartışmalar çok yapıldı. Bu çalışmalar yavaş yavaş yerine oturmaya başladı. Ama bana göre tam yerine oturmuş değil. Şimdilik sarsıntılı bir zeminde. Kürt, Gürcü ya da Laz müziği dediğiniz zaman karşınıza çıkan müziğin –edebi metin olarak konuşmuyorum, sadece müzik olarak konuşuyorum– Kürt, Gürcü ya da Laz müziği olup olmadığı daha bilimsel platfomda konuşulmuş, tartışılmış bir şey değildir. Bu, Unkapanı'nda konuşulur, medyada konuşulur, biraz da "türkü bar"larda konuşulur.

Bu dönemde en fazla Alevi müziği yapıldı. "Muhabbet" serisi, solo çalışmalar epey başa-

rılıydı. Radyo geçmişi olan bu insanlar, radyodan kaçıp bir şeyler yapmaya çalıştılar. Ama radyodaki zihniyet onlarda da görülüyor. Mesela hâlâ tek tavırla çalınıyor bağlamalar...
Aslında çok köklü bir tavır var. Ama maalesef Alevi-Bektaşi müziği diye adlandırabileceğimiz bir müziğin değişik versiyonları var karşımızda. Halbuki Türkiye o kadar ilginç bir tavırlar yelpazesi ki, bunların büyük bir çoğunluğu icra edilmiyor. Radyo bile artık popülist yaklaşımları yüzünden bu tavırlardan uzaklaştı. Ki radyo bir ara konservatuar gibi çalışıyordu. Onlar da piyasayla rekabet ediyorlar. O dönemdeki çalışmaları yapanlar, devletin statik yapısına, "halk müziğini böyle icra edeceksiniz" yapısına tepki ile yola çıktılarsa da, bu yola çıkışın felsefi bir temeli olup olmadığı konusunda şüphelerim var. Memuriyete karşı çıkmak başka bir şeydir, icra tarzına karşı çıkmak başka bir şeydir. Radyoya ne kadar karşı çıksak da radyo bir stilizasyon hareketi yaptı, 1946'dan beri. Tepki gösterenler, halk sanatçısı, yani "otantik" sanatçılar olmadıkları için, onların yaptığı da sonuç itibarıyla bir stilizasyon hareketiydi. Fakat bunlar daha ziyade sol hareketin yanında yer alan kişiler oldukları için, sol ideolojiyle bu konuyu bütünleştirmeye gayret ettiler. Bu ideolojinin onlara aktardığı bir şey vardı: yenileşme hareketi. Bir nevi müzikte aydınlanma hareketi diyebiliriz. Bunu hissetmeye gayret ettiler. Bunun uzantısında arayışlar fiiliyata dönüştü, fakat halkın müzik ihtiyaçlarının ne olduğu konusunda bilimsel bir araştırma, inceleme, kanı olmadığı için, "biz yaptık, denedik, oldu" sonucuna varıldı. Böyle kavramsal ve müzikal kargaşa içinde bu işler yayıldı gitti. Bunların çıkış noktası, tepki gösterdikleri şeyler mantıklıydı belki ama, yerine getirdikleri müzik doyurmadı.

Radyo geçmişi olan hemen herkes, radyonun etkisinden kolay kurtulamıyor gibi görünüyor...
Çok uzun bir dönem okul olmadığı için, radyoyu bir okul olarak gördüler. Ama radyo bir okul değil. Radyo kendi yönetmelikleri çerçevesinde emisyon yapan, sanat uygulayan bir kurumdur. Bunun doğrusu ya da yanlışı radyoyu bağlar. Fakat radyodan yetişmiş icracılar radyoyu ön plana çıkararak kendilerini legal hale getiriyorlar. Özellikle de halk müziği için konuşuyorum. Radyonun eleştirilecek çok yönü vardı oysa. Hâlâ da var. Halk müziklerinin radyoda icrası bile apayrı bir tartışma konusudur. Ne biçimde icra yapılması yıllardan beri tartışılıyor, fakat konuşulmuyor. Belgeye dökülmüyor. Çünkü o bir tabu. Radyocular da geldikleri kurumu yermemek, yok etmemek için buna karşı çıkamıyorlar. Tabii ortada koskoca bir halk müziği kültürü var. Tür, usul, ezgi çeşitliliğiyle halk müziği deryası var. Bu derya içinde radyonun emisyonu –kahraman bakkal süpermarkete karşı hesabı– çırpınma. Bir dönem mutlak doğru radyo olduğu için, şimdi herkes radyonun yapmış olduğunu legal hale getiriyor. Kurtulmalarına imkan yok, çünkü orayı yetiştikleri okul olarak görüyorlar. Halbuki halk müziğini daha geniş, daha özgür olarak düşünmeye başlasalar, radyonun yeri küçücük bir nokta olarak kalacak, halk kültürünün ya da halkın ses kültürünün ne kadar farklı boyutlarda icra edilebileceğini görebilecekler. Onun için radyoyu bir tarafa koymak zamanı çoktan geldi geçiyor.

Köy kökenli insanlar bile köy müziklerini dinlerken yerelden biraz daha stilizasyona dönüşmüş kişileri tercih ediyor. Yani birebir halk verisini halkın ağzından duymayı tercih etmiyor. Türkiye'de insanlar arkadaşlarının yanında kendi anne ve babasının köylülüğünden utanır mesela. Kompleks meselesidir öncelikle.

Bütün bunların yanında "Arşiv Serisi" nasıl başladı?
Yaklaşık üç sene önce Kalan Müzik'le tanıştık. "Gaziantep Türküleri" kitabımın kaset ve CD'sini yapma fikrim vardı. Fakat daha da derinde, Türkiye'deki halk müziği çeşitliliğini gösteren, birçok kurumun, kuruluşun, firmanın, kişinin yapamadığı bir şeyler yapmak gibi ütopik de olsa bir hevesim vardı. Uzun uzun tartışmalarla, konuşmalarla bu biçimlendi. İlk başta "Gaziantep Türküleri"nin CD'sinin yapılmasına pek anlam veremedim. Unkapanı neden kültürel açıdan yaklaşsın? Bunun bir mantığı yoktu. O ticaretle uğraşırdı, benim çalışmam da satmazdı. Satmayacak bir malı bir tüccar neden dükkanına koysun, diye bir düşüncem vardı. Uzun tartışmalar, Türkiye'de bu alanda büyük bir arşivin olduğu, fakat bu arşivin bir türlü ortaya çıkamadığı sonucuna bizi ulaştırdı. İlk başta iller ve yöreler bazında ele alalım dedik. Fakat bu formülasyon biraz zayıf kaldı. Türleri alalım dedik. Bozlaklar, deyişler, horonlar, semahlar, boğaz havaları... diye. Bu da yetmedi. Etnik gruplar bazında olsun dedik. Sonunda yöreler, türler, etnik gruplar, kişiler olarak çalışmaya başladık. Kişileri şöyle ayırdık: Birincisi ozanlar, aşıklar. İkincisi bölge sanatçıları.

"Gaziantep Türküleri"nin satmayacağını düşündüm, demiştiniz. Neden satmıyor böyle çalışmalar?
Bu tamamen toplumsal bilinç meselesi. Köy kökenli insanlar bile köy müziklerini dinlerken yerelden biraz daha stilizasyona dönüşmüş kişileri tercih ediyor. Yani birebir halk verisini halkın ağzından duymayı tercih etmiyor. Bunun pek çok sebebi var. En belirli olanlarından biri şöyledir: Türkiye'de insanlar arkadaşlarının yanında kendi anne ve babasının köylülüğünden utanır mesela. Kompleks meselesidir öncelikle. Bu birey bazında daha insani bir şey. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki "aydınlanma" hareketi kurumsal ve devletin ideolojisi bazında bir şey. Cumhuriyet ideolojisi, halk bünyesinde bir aydınlanma hareketini gündeme getirmiştir. Bu aydınlanma, müzikte Batının çoksesli stiliyle ancak gerçekleşebilir, düşüncesi vardır. Bunun dışında yer alan yerel müzikler bizim müziklerimizdir, ama bu, "orada bir köy var uzakta" meselesi gibidir. O köy bizim köyümüzdür ama pek gitmeyiz o köye, meselesidir. "Oradan hareketle muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmalıyız" bilinci Türk müzisyenlerine de, aydınına da adeta sinmiştir. O yüzden, köy kökenli olsa da, köy müziğini birebir dinlemekten çok, onun stilize halini dinlemeyi yeğler. Buna birçok örnek de verilebilir. Anadolu pop, Anadolu rock da bunun bir başka türüdür. Daha serbest arayışlardır. Diğerinde devletin birebir yönlendirmesi söz konusuysa, burada kişilerin bireysel gayretleri öndedir. Ama temel mantık farklı değildir. O köydeki adamın "bozuk akordlu" okuyuşu, o yerel uslupla söyleyişi bizimdir, ama bununla bir yere varamayız, biz bunu alıp geliştirmeliyiz, modern dünyada ulusaldan evrensele ulaşmalıyız ve

Türk müziğinin damgasını Batılının kafasına güm diye vurmalıyız, düşüncesi hakimdir. Ama bu tutmamamıştır. İşte 70'li yıllarda Fransa, Almanya yerel müzikleri böyle kaygılar gütmeksizin arşivleme yoluna gitti.

"Arşiv Serisi"nin arşivi nasıl oluşuyor? Ya da başlamadan önce hangi arşivi kullanacağınız belli miydi?

Benim grupla ve tek başıma Anadolu'da yaptığım derlemeler var. Bunların çok büyük bir kısmı hiçbir yerde yayınlanmadı. Bir de Anadolu'da amatör derlemeler yapan bir takım kişilerin –bunlar çoğunlukla gazeteci– iyi niyetle yaptıkları çalışmalar var. Bunlar da çok saygın çalışmalar, fakat hedefli değiller. Toplayıcı diyebiliriz onlara. Bizim gerek grup olarak, gerek bireysel çalışmalarımızın dışında tabii ki başka yöntemli çalışmalar da var. Fakat bunlar Türkiye bazında değil de, daha yerel bazda. Kimin elinde ne kadar arşiv malzemesi olduğunu bilmemekle birlikte, aşağı yukarı nerelerde kimlerin çalıştığını biliyoruz. Bunlar bizim projemizde yer alıyorlar. Sırası geldiğinde bu kişilere müracat edeceğiz ve bunlar uygun görürlerse –bu da çok önemlidir, Türkiye'de böyle bir saklamacılık da vardır– arşivlerinden faydalanacağız. Gelelim çok daha önemli olan kurumlara: Ankara Devlet Konservatuarı'nda, 1936-57 yılları arasında, Muzaffer Sarısözen, Halil Bedi Yönetken ve Rıza Yetişen'in başını çektiği grubun yapmış olduğu derlemeler var. Bunlar Ankara Devlet Konservatuarı arşivindedir. Birer kopyası TRT arşivindedir. TRT'nin 1967 derlemeleri var, ki çok önemlidir. 1961'de ve 70'lerde Doğu Anadolu'da yapmış olduğu derlemeler önemli çalışmalardır. Türkiye'deki ilk resmi derleme çalışması olan, yurt sathında Darülelhan'ın 1926'daki derlemeleri önemli derlemelerdir. Eski adıyla MİFAD, yeni adıyla HAGEM (Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü) zengin bir arşive sahiptir. Bunların hemen hemen hepsinden haberdarız. Bütün bunlar atıl durumda beklemektedir. Bazı üniversitelerin de arşivleri var. Sırası geldiğinde bunlar için de bağlantıya geçilecek.

Bir derleme çalışmasının nasıl yapıldığını anlatır mısınız?

Derlemenin ilk evresi ön çalışmadır. Gideceğiniz yörenin tüm özelliklerini mümkün olabildiğince irdelersiniz. Bu, o yörenin kitabi bilgisiyle ilgilidir, yani masabaşı çalışmasıdır. Alana çıktığınızda kurumlarla ilişki, rehber seçimi ve harita esas alınır. Hangi köye niye gideceğinizi tespit edersiniz. Öyle körükörüne ben geldim, sizden türkü istiyorum denmez. Bu amatör derlemecilerin işidir. Ya da orada iki aşık varmış, gidip onlardan türkü alalım demekle olmaz. İlgili köyde kültürün hangi özellikleriyle yaşadığını daha önceden tespit ettikten sonra, izin alıp ve rehberle gitmenizden sonra, sizin kişisel özellikleriniz öne çıkar. Davranışlarınız, formasyonunuz, konuşma biçiminiz bu ilişkiyi etkiler. Onlarla yaşamaya başlarsınız. Onlardan sadece türkü alıp, oyun alıp giderseniz bu eksik bir derleme çalışması olur. O insanların yemeğini yiyorsunuz, o insanlarla içki içiyorsunuz, o insanlarla aynı evde yatıyorsunuz. Dolayısıyla aranızda bir güven oluşur. Bu doğal ortamın oluşmasından sonra en son aşamadır derleme. Orada da önemli aşamalar vardır: Önce nasıl yemek yediklerini, dans ettiklerini, içki içtiklerini gözlersiniz. Konuşmalarını, mimiklerini gözlersiniz. Daha özel konulara girdiyseniz, mezhep, cinsellik gibi, bu insanların tutumunu gözleyip kendi bilgi dağarcığınızda yoğurduktan sonra iş birebir soru aşamasına, yani mülakata gelir. O soruları da bellli biçimlerde sorarsınız. Hadi bize bir türkü oku şeklinde değil de, daha başka formüllerle yaklaşırsınız. Çünkü birebir anlat, oku, söyle dediğiniz zaman, teyp, doğal ortama engel teşkil eder. Her şeyi mükemmele yakın oluşturduktan sonra sorularınızı sorabilirsiniz. Bir takım amatör derlemeciler var. Bunlar hevesli kişiler. Büyük sanatçı da olabilirler, ki büyük sanatçıların çoğu da böyle. Eline teybi alıyor, donanımlı olduğunu düşünüyor, bir yöreye gidiyor. Herhangi bir kaynak kişiden, bir icracıdan ezgiler alıyor. Fakat burada kullanılan yöntem birebir ilişki kurmak ve sonunda da onu plak, kaset yapmak, yani kaynak kişiye göre istismar etmek olduğundan, daha sonra bilimsel araştırma yapmak isteyen bilimadamlarının önü kesilmiş oluyor. O sanatçılara bunu anlatmak lazım.

Peki, bunca şey derleniyor, sonra ne oluyor? Bir yerde çürüyüp gidiyor mu?

Derleme çalışması bir amaç için yapılmalı. Siz Unkapanı'nda kaset yapacağım diye derleme yaparsanız, hem daha sonrakilere engel oluyorsunuz, hem kaynak kişileri incitiyorsunuz, hem de derlediğiniz ürünleri stilize biçimde sunuyorsunuz.

Bir derlemenin "Arşiv Serisi"ne girmesi için ne tür özellikleri olması gerekiyor? Örneğin, illâ eski bir kayıt mı olması gerekiyor?

Bir kere Kalan Müzik'in tarihsellik gibi bir düşüncesi yok. Kaldı ki, tarihi müzikleri yayınlamakla birlikte, yaşayan kültürleri de gündeme getirerek ikisi arasında bir mukayese yapmak gibi bir düşüncesi de var. Onun için bugünün yaşayan ozanlarından, yerel sanatçılarından bir albüm de yapılabilir. "Arşiv Serisi"nde bir anlayış, metod çerçerçevisinde her şey bulunup yayınlanabilir. Ama dediğimiz bölümlenmelere göre olur bu.

Albümler yayınlanmaya başladıktan sonra Kalan Müzik'in kapısı epey çalınmıştır herhalde, bende şu arşiv var diyerek...

Hem de ne çalındı! Ama çalınırken biraz art niyetle çalınıyor. İlişkiler ya ayak kaydırma şeklinde cereyan ediyor, ya da bendeki arşiv hepinizi döver falan gibi sürüyor. Halbuki kimsenin arşivi kimseninkini dövemez. Benim 1400 tane derlemem varsa, 1385 tane derleyen adamı geçemem. Herkes ürününü getirir, ortaya serer, ama bunu iyi niyetle yapar. Çünkü ben arşivimi böyle bir art niyetle getirmedim. Ama bunu istismar etmemek lazım tabii. Birçok öğrenciye de arşivimi açıyorum. Ama bilimsel bir çalışma için. Yoksa Ahmet efendi Unkapanı'nda bilmem ne firmasına kaset yaparken kullansın diye değil.

Cumhuriyet ideolojisi bir aydınlanma hareketini gündeme getirmiştir. Bu aydınlanma, müzikte Batının çoksesli stiliyle ancak gerçekleşebilir, düşüncesi vardır. Bunun dışında yer alan yerel müzikler bizim müziklerimizdir, ama bu, "orada bir köy var uzakta" meselesi gibidir. Biz, orada bir köy var demenin dışında, o köyde bunlar da var diyoruz.

Unkapanı'ndaki diğer plak şirketlerinin tepkisi nasıl?

Unkapanı daha bu konuyu algılayabilmiş değil. Çünkü ticari kafalar bu konuları hissedemiyor, algılayamıyor. Bu biraz ticaret üstü düşünmeyi gerektiriyor. Biraz ufuk gerektiriyor. Müzik dünyasını bilmeyi gerektiriyor. Türkiye'de "belgesel müzik" konusunda bilgi olmadığı için, şimdilik Unkapanı bu konuya bigâne gibi geliyor bana.

Yayınlayacağınız albümdeki insanlar yaşamıyorsa, izin almak için görüştüğünüz mirasçıları nasıl davranıyor?

İlk başta garipseniyor tabii. Çünkü bu çok akılcı gelmiyor onlara. Acaba o türküleri alıp birisi okuyacak, meşhur mu olacak diye düşünüyorlar? Çünkü bunca zaman Unkapanı'ndaki müzik piyasasının temeli istismar üzerine kurulmuş. Fakat biz o kaynak kişiyi yüceltmek, tanıtmak gibi bir misyonu –üstümüze vazife mi bilmem ama– üstleniyoruz. Tenekeci Mahmut'u kim bilsin? Edirneli nereden bilsin? Trabzonlu belki dinlemez, sevmez. Fakat Urfa yöresinin çok önemli kaynak kişisidir. Tenekeci Mahmut'un birkaç eseriyle bugün birkaç kişi meşhur olmuş olabilir, o da bizi ilgilendirmiyor. Ama o kişi de tanınsın, o ses kültürünün de Türkiye'nin halk müziği dünyasında yer aldığı bilinsin diye çalışıyoruz. Ölmüşse onu yad ediyoruz... Bir de yerelden gelip stilize çalan kişiler var. Talip Özkan, Nida Tüfekçi gibi. Bu kişiler hem kaynak kişi, hem yerel sanatçı, hem de daha ulusal müzikler yapabiliyorlar. Bunları da gündeme getiriyoruz. Bir süre sonra bir etnomüzikoloji öğrencisi bizim "Arşiv Serisi"ni eline alıp etnomüzikolojik bir etüd yapabilecek gibi geliyor bana.

Peki Edimeliye Urfalının türküsünü tanıtmak gibi bir kaygınız da var mı?

O 1950'lerin kaygısıydı, işte Karslıya Muğlalının türküsünü dinletmek gibi. Ama şöyle bir şey var: Orada bir köy var demenin dışında, o köyde bunlar da var diyoruz.

"Arşiv Serisi" nereye kadar gidecek?

Ticari kaygılardan uzak bir özel firmanın gidebileceği en son noktaya kadar gideceğiz. Ama çok özel bir konuyu, mesela bir köye indirgenecek bir konuyu da gündeme getiremeyecektir. Çünkü bu Kalan'ın sınırlarını aşar. Şanlıurfa'nın Kısas köyünün müziğini yapmak artık sınırlarımız dışındadır. Şu anda önemli projelerimizden biri "Anadolu Ermenileri". Stüdyo aşamasındayız. Kınar grubuyla yapılıyor. "Kürt Müziği Antolojisi", "Anadolu Aşıkları", "Anadolu Derlemeleri" projeleri var. Bunlar tezgahta olanlar. Hepsi de birkaç CD'lik projeler. Bir de bitmiş olanlar var, Nida Tüfekçi gibi.

Kimler alıyor bu albümleri?

Bu yapıtların hiçbiri işportaya düşecek yapıtlar değil. Bunu hissediyorum. Çünkü işportaya düşse bunu kimse almaz. Bu biraz entellektüel bir kesime hitap ediyor gibi görünüyor ilk başta. Pazarı oluşturulursa halk kesimleri de bunlardan almaya başlayacak. Ama şimdi çok büyük bir pazarının oluştuğu kanısında değilim.

Söyleşi: **Ulaş Özdemir**

"Arşiv Serisi" halk müziği albümleri:

Gaziantep Türküleri • Feyzullah Çınar - "Nefes" • Tahtacılar • Hisarlı Ahmet - "Kütahya'nın Pınarları" • Tenekeci Mahmut • Talip Özkan - "Yağar Yağmur" • Fethiyeli Ramazan Güngör ve Üç Telli Bağlaması • Asya'dan Balkan İçlerine Saz

42→

Faudel

Bakarsınız boynuz kulağı geçer. Geçen ay Faudel Türkiye'ye konsere geldi, gittik, gördük, beğendik. Khaled'in, Cheb Mami'nin kasetlerini dinleye dinleye çıraklık eğitimini tamamlayan Cezayirli Faudel, birkaç ay önce çıkardığı "Baida" albümüyle rai dünyasında gayet düzgün bir başlangıç yaptı. 20 yaşındaki Faudel, aynı zamanda Fransa doğumlu Cezayirli rai'cılar kuşağının içinden sivrilen ilk isim. Anlatacağı çok şey var...

Küçükken kadınlar hamamına gidebilirsin

Faudel: Oooo, derginizin kapağında Rachid Taha var...

Nasıl buluyorsun Rachid Taha'yı?..

Ooo! O çok önemli, o bir anarşist!

Sence müziği nasıl?

Geleneksel müziğe dayanıyor. Dahman El Harrachi'nin pek çok parçasını yeniden yorumluyor. "Ya Rayah" mesela... Bugün hayatta olmayan, Cezayir'in bütün kültür mirasını oluşturan önemli müzisyenler...

Gerçi daha farklı başlamıştı...

Eveet, Carte de Séjour zamanı... Bu tekno vs. karışımı benim hoşuma gidiyor. Asıl önemlisi, o Steve Hillage'la çalışıyor. Steve Hillage çok önemli adamlarla çalışmış. Bir parçayı nasıl yapacağını iyi biliyor. "Diwân"ı dinledim, insan onun aranje ettiği müzikleri dinlediğinde, sanki bir Kuzey Afrikalının elinden çıkmış gibi hissediyor. Ama hayır, halbuki Steve Hillage! Ben Steve Hillage'ı çok takdir ediyorum. Tam olarak trip'e giriyor, Rachid'i yönlendiriyor, onunla bütünleşiyor. Rachid en uygun adamı buldu.

Sen böyle bir işbirliğinin eksikliğini hissediyor musun?

Benim de küçük bir ekibim var. O da oldukça önemli müzisyenlerden oluşuyor. Gérald Toto, Patrick Geraguer, Pierre Boscheron gibi... Onların rai ile hiç alakaları yok, ama kulakları var. Bu kulak aynı zamanda köprü işlevi görüyor.

Müziğini sen mi şekillendirip belirliyorsun?

Hayır. Gérald Toto tam bir dahi, o yapıyor.

Peki biraz hikayenin başına dönsek. "Tellement je t'aime" klibi televizyonlarda gösteriliyor, albümün yeni yeni orda burda çalınmaya başladı... Ama Türkiye'de pek tanınmıyorsun. Yanılmıyorsam, Fransa'da rai yapan ve sivrilip tanınanlar arasında, orada doğmuş bir tek sen varsın.

Bir nevi lokomotif gibi...

Bize biraz yaşadığın yeri, bugüne kadarki hikayeni, ailenin Fransa'ya gelişini anlatır mısın? Deden, yani babanın babası Fransız ordusu tarafından öldürülmüş galiba...

Evet, Bağımsızlık savaşı sırasında... Kır bekçisiymiş... Benim rai söylemeye nasıl karar verdiğime gelince, bu açıkçası kalıtsal bir şey. Büyükannem, teyzelerim, halalarım hepsi şarkıcı... Her sene Cezayir'e gittiğimde, büyükannemin şarkı söylediği bir sürü düğüne katılırdım.

Bunlar kadın kadına gruplardı değil mi?

Evet, kadınlararası, kesinlikle öyle... Bizde düğünler ayrıdır; kadınlar bir tarafta, erkekler başka tarafta... Ama ben hep kadınların arasına sürüklenirdim... *(gülüyor)* Küçük olduğun için öyle bir hakkın oluyor. Ama artık yok... *(gülüyor)* Tıpkı hamam gibi. Küçükken kadınlar hamamına gidebilirsin, ama büyüyünce gidemezsin... *(gülüyor)* Ve sonra, 12 yaşındayken Fransa'da ilk grubumu kurdum, adı Les Etoiles du Rai'dı.

Mahalle arkadaşlarınla mı kurmuştun?..

Evet, hepsi mahalleden çocuklardı. Mantes-la-Jolie adında bir kenar mahallede yaşıyordum. Avrupa'nın en büyük varoşlarından biri, 31 farklı etnik grup var... Mahalledeki gençlerin hayatı oldukça zordu. Benim annem gündelik temizliğe gidiyordu, babam Renault'da işçiydi. Hakikaten çok yoksul bir aileydik. Babam iş kazasına uğradı. Çalışamamaya başladı. Hayat çok zordu, hiç de rahat bir hayatım olmadı, tek bir gün bile... Sonra, Les Etoiles du Rai'ı terk ettim. O zamanlar daha çok başkalarının parçalarını yorumluyorduk. Mami'nin, Khaled'in ve diğerlerinin... Sonra ben artık bu işten sıkıldım ve gruptan ayrıldım. Kendi repertuarımı oluşturmak istiyordum.

Senden sonra onlar grubu devam ettirdiler mi?

Evet, devam ettiler, grup hâlâ var.

Onlar hâlâ mahalledeler mi?

Evet, evet, arada sırada mahalleden çıktıkları da oluyor. Neyse, o aşamada sorun çıktı, çünkü ben besteci değilim. Sonra Gérald Toto'yla tanıştım. Gérald Toto büyük bir besteci. Onunla birlikte bir eve kapandık. Onlar beste yapmaya koyuldular, bana çeşitli müzikler önerdiler... Ben de hangisini beğenip hangisini beğenmediğimi söylüyordum. Mantes-la-Jolie'den çok yakın iki arkadaşımı da yanıma almıştım: Ali ve Samir. Ali vurmalıları çalıyordu; vurmalılar en geleneksel alettir, yani rai'ın ruhudur. Samir de klavyedeydi. Klavye bizde çok önemlidir. Ve bu çekirdekle albümü yaptık.

Yani 12 yaşında müzik yapmaya başladın. İlk grubunla nerelerde çalardınız? Festivallere filen katılıyor muydunuz?..

Hayır, hayır... Mahallede, mahalleliyi coşturmak, eğlendirmek için küçük konserler veriyorduk. Çalışan anne babaların çocuklarını bıraktıkları açık hava yerler vardır. Orada kendi aramızda eğlenirdik, kermesler yapardık, konserler verirdik. Hiç unutmuyorum, bir gün çok büyük bir kermes düzenlenmişti. Birçok yarışma vardı. Şarkı yarışmasında da ben mikrofonu aldım, söyledim. Ve birinci oldum. Sonra bir walkman kazandım. Bir walkman kazandım! O kadar mutlu olmuştum ki! Tören düzenlendi, herkes oradaydı, belediye başkanı bana ödülümü verdi. *(gülüyor)* O zaman "ben bu işi yapacağım" dedim.

Şarkıcı olmayı o zaman mı aklına koydun?

Evet. Aslında çok daha önceye dayanıyordu. Ama o olay bunun doğrulanması oldu. İkinci bir klavyem daha vardı, grupta 11 kişiydik. O Türktü, adı Asım'dı. Rai'ı çok seviyordu. Bir tek onun ehliyeti vardı. Abisinin de küçük bir kamyoneti vardı, bütün aletleri onunla taşıyorduk. Bizi oraya buraya o götürüyordu. O 20 yaşındaydı, bizse, 12-13 yaşlarında... *(gülüyor)*

Mantes-la-Jolie Fransa'nın en sorunlu, en hareketli mahallelerinden biri, öyle değil mi?
Evet. Birçok etnik grup var... Mağripliler, Türkler, herkes... Toplumsal açıdan hayat zor... Hayatın nasıl olduğunu, neler yaşandığını bilmek için, orada yaşamak gerekir... Hep eleştiriyorlar, kırıp döküyormuşuz diye... Fransa'da ne zaman olumsuz bir şey olsa, bir yerler kırılıp dökülse, hemen televizyonlarda bunu gösteriyorlar. Ama iyi bir şeyler olduğunda, kırıp dökmeyen insanlar ortaya çıktığında, biri iyi bir şey yaptığında, şarkıcı olduğunda bunu göstermekten kaçınıyorlar. Nerede kötü bir şey var, anında gösteriyorlar, "Araplar, yabancılar bunları yapıyor" diyorlar... Ben 18 yıl orada yaşadım, başıma hiçbir şey gelmedi. Orası benim mahallem, benim evim. Mesela şimdi gitsen, orada Faudel, küçük Faudel diye sorsan, hemen sana bizim evi gösterirler.

Peki Fransa'da kenar mahallede, varoşta yaşamak insanı nasıl etkiliyor?
Toplumsal olarak bakarsan, hayat çok zor anlıyor musun? Anan baban avukat, doktor, öğretmen falan değilse, hayat çok zor...

O mahallelerde de anne babaların doktor, avukat gibi meslekleri olması pek rastlanan bir şey değil...
Evet, tabii. Bizim ebeveynlerimiz çalışmak için Fransa'ya gelmişler. Fabrikalarda, temizlik işlerinde çalışmışlar... Entellektüel düzeyleri yok. Meslekleri yok... Ben bütün bunlar için mücadele etmek istiyorum. Tek becerdiği şey hırsızlık olmayan bir Arap genci imajını göstermek istiyorum. "Yeter artık" demek gerekiyor. "Bizim hepimizi aynı göremezsiniz. Zeki Araplar da var... Çalışan, okula giden, entellektüel, herkes gibi istekleri olan..."

Kenar mahallede doğmuş, bütün çocukluğu orada geçmiş bir gencin buradan, bu çemberden çıkmasının yolları ne?
Bu çok çok zor. Paris'in en zengin mahallesinde bile otursan, eğer Arapsan, diğerlerinin iki katı çalışmaya mecbursun. En büyük engel bu: Irkçılık. Milliyetçi sağın oyları da artıyor. Ve senin Arap olduğunu gördükleri anda, sana bir etiket yapıştırıyorlar: Yıkıcı, kırıcı, bozguncu, kaba olduğuna inanıyorlar... Ben mesela, bir konser verdiğimde, en son ana kadar, salonu temizleyen kadının, kordonları toplayan adamın işini bitirmesini bekliyorum, onların ellerini sıkıyorum, "çok teşekkür ederim" diyorum ve ondan sonra gidiyorum. Bunu yapmaya mecbur hissediyorum kendimi, "Arapların hepsi aynı değil, Araplar sizin sandığınız gibi değil" demek için.

Okulda da bu türden sorunlar yaşadın mı?
Tabii ki. Gizlemiyorum, bunları söylemekten utanmıyorum, evet. Bu hepimiz için geçerli. Okulda bizi başlarından savıyorlar. Adın David ya da ne bileyim Jean-Luc falansa seni savsaklamıyorlar. Ama adın Muhammed, Rachid ya da Ali'yse öğretmen sana ilgi göstermiyor, seni sınıfın dibine yerleştiriyor ve unutuyor. Sana hiçbir zaman "Faudel neyin var, bir sorunun mu var" demez. Eğer adın Jacques falan değilse, hali vakti yerinde bir ailen yoksa, seni öyle kendi haline terk ediyor öğretmenler.

Sizin kuşağınızın yaşadıklarıyla, Fransa'ya ilk olarak gelen anne babalarınızın yaşadıkları arasındaki en önemli farklılıklar neler?
Bağımsızlıktan sonra, Cezayir Cezayir olduktan sonra, onlar çalışmak için Fransa'ya geldiler. Ama öyle sanıyorum ki, çok fazla memleket hasreti çektiler. Onlar için büyük bir kopuş, bir parçalanma oldu. Benim annem için, babam için bu bir parçalanma... Babam Fransa'ya geldikten sonra annemle tanışıp evlenmiş. Önce abim Karim olmuş... Annem buraya geldikten ancak bir yıl sonra sokağa çıkmış. O kadar korkuyormuş ki, eve kapanmış. Bu Batılı toplumdan korkuyormuş: Fransa, arabalar, her şey işte... Büyük bir korkuya kapılmış. Ailesinden, toprağından ayrılmış olmak, büyük bir parçalanma... Şimdi, çocuklar büyüyünce bizim ikili kültürümüzü kabullenmekte zorlanıyorlar.

Annem gündelik temizliğe gidiyordu, babam Renault'da işçiydi. Hakikaten çok yoksul bir aileydik... Annem buraya geldikten ancak bir yıl sonra sokağa çıkmış. O kadar korkuyormuş ki, eve kapanmış. Yemek yaparken rai dinlerdi. Pazardan, işportadan beş-on franka kasetler alırdı. Bize yemek hazırlarken rai kasedini teybe koyardı.

Senin kuşağından insanlar arasında memleketi özleyenler, gidip orada yaşamak isteyenler çok var mı, yoksa Fransa'da kendinizi evinizde gibi mi hissediyorsunuz?
Biz Fransa'da evimizde değiliz, orada "Araplar"ız. Cezayir'de de evimizde değiliz; orada da bize "Fransız" diyorlar. İki tarafta da kendi evimizde değiliz. Peki nereliyiz? Neresi bizim yerimiz? Bu anlamda kimse bizim bu ikili kültürümüzü kabullenmiyor. Ne Fransa'da ne Cezayir'de kendini evinde gibi, yurdunda gibi hissediyorsun. Kayıpsın, köksüzsün.

Sen kendini, yerini, yolunu kaybetmiş gibi hissediyor musun?
Ben şahsen hissetmiyorum. Çünkü bu meslek sayesinde biraz uzaktan bakabiliyorum her şeye. İnsan müzik sayesinde çok şey öğreniyor. Belki çok gencim, ama çok şey yaşadım.

Peki müzik sana neyi öğretti, neler sağladı?
Müziği topluma entegre olmak için yapmadım. Müzikten çok şey öğrendim derken, ilişkiler anlamında... Bambaşka etnik gruptan insanlarla çalışıyorsun... Bir Kolombiyalıyla çalışırken mesela, müzik sayesinde akım çok daha iyi geçiyor. Müzik sayesinde insanlar birbirlerinin dillerini bilmeseler de, anlaşabiliyorlar. Müziğin dili evrensel, sınırları ortadan kaldırıyor. İngilizlerle, çeşitli Afrikalılarla, Türklerle... Her ırktan insanla çalıştım. Müzik sayesinde senin kim olduğunun önemi kalmıyor. Müzikte ırkçılık yok.

Müzik yapmak, şarkı söylemek bir ifade biçimi; sen neleri anlatmak istiyorsun şarkılarında?
Rai'ın temel konusu aşktır. Ben aşkın da dışında diğer temaları da geliştirmek istiyorum. Ben Khaled'le, Mami'yle aynı jenerasyondan değilim. Bakınca da görülüyor... *(güliyor)* Cezayir'de aşk, alkol vb. konular tabu. Ama Fransa'da bunlar tabu değil. Ben gündelik hayattan söz ediyorum, kenar mahallelerde yaşayan gençlerden, bu ikili kültürden.

Sen siyasi olarak kendini angaje biri olarak görüyor musun?
Fransa'da evet.

Siyasi gösterilere, mitinglere katılıyor musun?
Evet. Irkçılığa karşı yürüyüşlere, gösterilere katılıyorum. Le Pen'in hakim olduğu şehirlerde konserler düzenlemek gibi bir proje var şimdi. Hiç para almadan bu konserlere katılacağım. "Algérie la Vie" diye bir girişim olmuştu Paris'te. 50 bin kişi katılmıştı. Gérard Depardieu gibi sinema sanatçıları, Khaled, Mami, Rachid Taha gibi şarkıcılar vardı. Cezayir'le ilgili, çok anlamlı konuşmalar yapıldı, güzel şarkılar söylendi. Cezayir bayrakları vardı, herkes memnundu... Fransızları harekete geçirmek hoşuma gidiyor. Ben de faksı alır almaz koşa koşa gittim.

Rai Batı'da bir yükseliş yaşıyor; özellikle Fransa'da Rachid Taha'nın, Khaled'in, Mami'nin, senin kliplerin gösteriliyor, albümleriniz listelere giriyor. Bu ilgiyi neye bağlıyorsun?
Rai fenomeni... Bu müzik herkes tarafından tanınmaya başladı. Her şeyden önce, Cezayir genç bir ülke. Bağımsızlıktan sonra henüz 30 yıl geçti. Ayrıca, Khaled ve Mami rai'ı bütün dünyaya ihraç etmeyi becerebildiler. Khaled, bizim Bob Marley'imiz gibidir.

Cezayir'de de çok dinleniyor mu?
Evet, çok...

Peki ya sen?
Evet, yeni yeni, uydu anten sayesinde.

Aslında rai'dan çok söz ediliyor ama, çok da iyi bilinmiyor. Rai Cezayir'e özgü bir müzik mi, yoksa Tunus'ta, Mısır'da, Fas'ta da var mı, aynı kavram kullanılıyor mu?
Cezayir'e özgü. Kelimesi kelimesine tercüme edersek, rai "düşünce, görüş, kanı" demek. Rai, Cezayir'de pop müzik. Elektrikli aletlerle iyice pop oldu. Geleneklere dayanıyor, ama geleneksel müziğin dönüşüme uğraması gibi bir şey... Rai eskiden geleneksel vurmalılarla çalınıyordu. Gitar, klavye falan yoktu. Bu enstrümanları rai'a ilk sokan Khaled oldu.

Peki, büyükannenin gençken ya da şimdi söylediği müziğe rai mi deniyor?
Hayır. Onlara "şirret", "meddehhet" deniyordu. Şirret, bizde genellikle kırsal müzik yapan yaşlı insanlara denir. Eskiden sadece yerel vurmalılar vardı. Rai bağımsızlıktan, 60'lı yıllardan sonra ortaya çıktı. Khaled işin içine akordeonu soktu. Sonra giderek synthesizer'lar, gitar, bas, bateri girdi... Bu dönüşüm yaşandıktan sonra, yapımcılar ilgi göstermeye başladı. Fransa'da Paris neyse, Cezayir'de de Oran aynı şeydir. Oran rai'ın kültürel başkentidir. Bütün stüdyolar, yapımcılar orada.

Paris'in en zengin mahallesinde bile otursan, eğer Arapsan, diğerlerinin iki katı çalışmaya mecbursun. En büyük engel bu: Irkçılık. Milliyetçi sağın oyları da artıyor. Ve senin Arap olduğunu gördükleri anda, bir etiket yapıştırıyorlar: yıkıcı, kırıcı, bozguncu...

Sen küçükken, evinizde ne dinlenirdi?
Annem yemek yaparken rai dinlerdi. Pazardan, işportadan beş-on franka kasetler alırdı. Bize yemek hazırlarken rai kasedini teybe koyardı.

Sen başka müziklere, rock'a, punk'a, teknoya ilgi duymuyor muydun?
Çok fazla Edith Piaf dinliyordum. Benim jenerasyonum değil ama, onu çok seviyorum. Sonra Aznavour... ABD'den İsaac Hayes, James Brown, Barry White... Çok geniş... Şimdi Florant Pagny'yi seviyorum.

Senden söz edilirken genellikle, Khaled'in, Mami'nin halefiymişsin gibi bahsediliyor. Sen bunu doğru buluyor musun?
Bu aleyhe de dönebilen bir adlandırma. "Rai'ın prensi" deniyor. Khaled ya da Mami kral da,

ben onları tahtlarından indirip yerlerini alacağım sanki. Ben rekabet içinde değilim. Kimseden daha iyi olduğumu iddia etmiyorum. Onlar bana yardım ettiler. Çok küçücükken onları tanıdım, onlarla şarkı söyledim. 14-15 yaşında Khaled'le şarkı söyledim. Onlar beni seven insanlar. Bana ne zaman rastlasalar, küçük kardeşleriymişim gibi davranıyorlar. Bütün bunlar bizi birbirimizle karşı karşıya getirebilir. Basın benim prens olduğumu yazıyor. Khaled bunları benim söylediğime inanabilir. Oysa ben onun dostuyum. Ben kendi yolumu çizmeye çalışıyorum, onlar zaten yollarını çizmişler.

Sen onları ustaların olarak mı görüyorsun? Seni en çok etkileyen müzisyenler kimler oldu?

Evet, ustalarım. Beni en çok etkileyen Khaled'le Mami oldu. Khaled'le ilgili bir anekdot anlatayım. Onunla nasıl tanıştım bakın: 15 yaşındaydım. Mahalledeydim. Sonra bir gün menejerim bana bir konserde "Khaled'den önce sahne alacaksın" dedi. Ben dondum kaldım, "ne diyorsun sen" dedim. Havalara uçuyordum. Biraz önce de söylediğim gibi, Khaled bizde çok önemli, bizim Bob Marley'imiz. O kadar mutluydum ki, iki gün gözüme uyku girmedi... *(gülüyor)* Sonra konser günü geldiğinde zangır zangır titriyordum aynen böyle... *(kendi kendisinin taklidini yapıyor)* Konserden önce Khaled benimle tanışmak istemiş. Onun evine gittim, yukarı çıktım. Ve bana "Didi'yi benimle söyleyeceksin" dedi. Ben heyecandan mahvolmuştum. Onunla beraber Didi'yi söyledim. Çok iyi geçti. Müthiş bir duyguydu...

Rai'dan başka bir müzik yapmayı seçme şansın var mıydı?

Sanmıyorum. Ama öyle bir seçim yapabilecek durumda olsaydım, reggae yapardım. Reggae'yi çok seviyorum.

Peki müzikal açıdan aynı doğrultuda mı gitmek istiyorsun, yoksa başka projelerin var mı?

Rai'ın ruhunu koruyarak, geleneksel enstrümanları kullanarak böyle devam etmek istiyorum. Ama bazı sevdiğim müzisyenlerle işler yapmak, farklı müzikleri buluşturmak da hoşuma gider.

Zor bir çocukluk geçirdiğini söylüyorsun, kenar mahallede yaşıyorsun. Ve çok erken yaşta, kısa zamanda ünlendin, bu başarıyı neye bağlıyorsun?

Khaled'e. Daha 15 yaşında televizyonlarda onunla şarkı söylerken görüldüm. Çok küçüktüm, hâlâ çok gencim. Onunla şarkı söylemiş olmam, onun sürekli benden söz etmesi her şeyi etkiledi. Sonra Cheb Mami'yle de şarkı söyledim. Orda bir konser, burda bir konser derken ülkede tanınmaya başladım. Sonra Polygram bana sözleşme teklifinde bulundu. İmzaladık, avukatlar, menejerler... Ben bunların hiçbirinden bir şey anlamıyordum.

Müzisyen olacağını gördükten sonra mı okulu bıraktın?

Öyle de denebilir. İkisini birden yürütemiyordum zaten. Geceleri çalışıyordum, sabahları okula gittiğimde gözlerim kan çanağı halinde oluyordu. En arkada oturuyordum, daha sıraya oturur oturmaz dalıp gidiyordum. Ne yapıldığını, ne söylendiğini takip edemiyordum. Arada çok büyük bir kopukluk vardı. Sonra devamsızlıklarım artmaya başladı. Bazen bir hafta okula gitmediğim oluyordu, çünkü şarkı söylemeye gidiyordum. Evden çantamı alıp çıkıyordum, annemle babam okula gidiyorum sanıyorlardı. Çantamı alıp çıkıyordum... *(gülüyor)* Ama okula gitmiyordum, stüdyoya gidiyordum... *(gülüyor)* Sonra okuldan annemi çağırdılar... *(gülüyor)* Öğretmen anneme sormuş, "nedir bu oğlunuzun hali? Konuşmuyor, sınıfın en dibinde oturuyor, hep yorgun... Ne oluyor? Nesi var?" Muhasebecilik ikinci sınıftaydım. Sonra bir gün bana sordular: "Hayatta ne yapmak istiyorsun Faudel?" Ve sözleşmeyi imzalar imzalamaz, müzikle geçinmeye başlayınca, okulu hemen bıraktım.

Geceleri çalışıyordum, sabahları okula gittiğimde gözlerim kan çanağı halinde oluyordu. En arkada oturuyordum; daha sıraya oturur oturmaz dalıp gidiyordum. Devamsızlıklarım artmaya başladı. Bazen bir hafta okula gitmediğim oluyordu, çünkü şarkı söylemeye gidiyordum. Evden çantamı alıp çıkıyordum, annemle babam okula gidiyorum sanıyorlardı. Ama stüdyoya gidiyordum.

Okulu bırakıp şarkıcı olacağını söylediğinde, annenin babanın tepkisi ne oldu?

Annem benim suç ortağımdı, o beni destekledi. Ama babam, bütün babalar gibi benim doktor ya da avukat olmamı istiyordu. Okulu bırakmama karşı çıkıyordu, müzik onun için gelip geçici bir şey, düzenli bir iş değil.

Tanınmaya başladığında, televizyonlara, dergilere çıktığında, çevrendekilerin, arkadaşlarının tepkisi nasıl oldu? Seninle gurur mu duyuyorlardı, yoksa kıskançlıklar falan yaşandı mı?

Hayatta hiç kimse peygamber gibi değil. Mantes-la-Jolie'de küçücükken de şarkı söylüyordum, beni öyle tanımışlardı. Ama şarkıcı olacağıma, o sınırların dışına çıkacağıma inanmıyorlardı. Bir plak şirketiyle sözleşme imzalayacağıma, albüm çıkaracağıma, konserler vereceğime inanmıyorlardı. Sonra bir gün oradan ayrıldım, televizyona çıktım. O zaman "işte çekip gitti" dediler. Ama Mantes-la-Jolie'ye döndüm. Orada genel olarak benimle gurur duyuyorlar, ama kıskançlık duyanlar da var tabii.

Seni bir nevi varoşların sözcüsü, temsilcisi gibi mi görüyorlar?

Daha ziyade bir tür lokomotif gibi. Nasıl ki lokomotif önden gidip vagonları çekerse... Ben Fransa'da doğup da Arapça şarkı söyleyerek müzik yapan ilk ve şimdilik tek kişiyim. Mesela, yeni öğrendim, Mantes-la-Jolie'de belediye başkanı stüdyo kurmak için üç milyonluk bir yatırım yapmış. Üç milyon Türk lirası değil tabii, üç milyon frank, iyi para... *(gülüyor)* Bu parayla müzik yapmak isteyen gençler için prova salonları yapılacak, alet edavat alınacak... Ben onlara başarılabileceğini gösterdim.

Müzik sanayii tarafından yutulmaktan, manipüle edilmekten korktuğun, çekindiğin olmuyor mu hiç?

Evet, tabii. Ben de kendi kendime şu sıralar bu tür sorular soruyorum. Bu sanayi insanı ürkütüyor. Bizim müziğimiz konusunda uzmanlaşmış, onu iyi bilen sanat yönetmenleri yok. Onların esas istediği rai'ı ya da diğer müzikleri Fransızlaştırmak, onu bir eğlence müziği haline getirmek, poplaştırmak... Bizim camiamızı görmezden gelmek istiyorlar. Büyük bir piyasa bu. Mahallelerde yaşayanların çoğu CD alacak parayı bulamaz, onlar daha çok kaset tüketicisidirler. İşportadan, tezgahtan ucuz kasetler alırlar, tıpkı buradaki gibi. Ama mahallede yaşayanlar için ucuz kaset yapan prodüktörlere hayat hakkı tanınmıyor.

Fransa'da aynı zamanda hip-hop'a da büyük bir ilgi var. Sizin hip-hop'çularla ilişkiniz var mı, hiç ortak konserler oluyor mu?

Ben Passi gibi Fransa'da çok ünlü rapçılarla büyüdüm. Özünde her şey aynı. Onlar da varoşta yaşıyorlar. Kılık kıyafete önem veriyorlar, kasketler giyiyorlar. Bunlar Fransızların hoşuna gitmiyor: Araplar, siyahlar... Rap'çiler bir güç haline geldi. Mesela IAM, Akheneton var, onlar harika. Bir sürü rap topluluğu var, tam bir sektör oldu, bir tür mafya haline, çete haline geldi. Rap'çilerle rai yapanlar arasında hep bir parça gerilim vardır. Ama ortak konserler de oluyor. Fugain, Jane Birkin, Michel Jonasz falan gibi şarkıcılar için büyük sahneler var; rai için de var ama çok ünlü şarkıcılara. Sonra küçük sahneler var: Rap'çiler, Araplar, siyahlar için ve bunları kimse iplemiyor. Ama Fransızların rap'e ve rai'ya ilgisi giderek artıyor. Piyasa öyle gelişti zaten.

Yaşadığınız mahallede, aynı zamanda Cezayir'in gelenekleri, anne babalarınızın baskısı da ağırlığını hissettiriyor mu?

Evet, Fransa'dayken bile. Bir sürü tabu var. Gelenekler, geleneklere saygı bizi öldürdü. Annenin, babanın yanında kız arkadaşını öpemezsin, el ele tutuşamazsın...

Ama en azından bir kız arkadaşın olabiliyor. Peki kızların erkek arkadaşları olabiliyor mu?

Kızların böyle bir hakları yok. Eğer bir kızın erkek arkadaşı varsa, bu, onunla evleneceği ve ömür boyu evli kalacağı anlamına gelir. Babanın yakınında içki içemezsin, sigara içemezsin...

Sen babanın yanında sigara içiyor musun?

Babamın da annemin de yanında içmiyorum.

Müzisyen olduktan, ünlendikten sonra gündelik hayatında çok fazla değişiklik oldu mu?

Tabii. Niye size yalan söyleyeyim, evet. Bütün hayatım değişti.

Hâlâ aynı mahallede mi oturuyorsun?

Hayır. Yine mütevazi bir mahallede oturuyorum, geldiğim yere çok benziyor, bir sürü siyah var, Arap var, Barbès'in hemen yanıbaşında.

Şarkılarından birinde "Tanrıya inan, yaradana yönel..." gibi sözler var. Senin dinle aran nasıl?

İnançlıyım, ama vecibeleri yerine getirmiyorum. Bu ikili kültür içinde böyle olması çok normal. Biz iki sandalyenin arasında oturuyor gibiyiz, bir yarımız bir sandalyede, diğer yarımız öbüründe.

Niçin böyle bir şarkı yazma ihtiyacı duydun?

Amacım bir Tanrı'nın olduğunu söylemekti. Ben bir Tanrı'nın olduğuna inanıyorum. Genel olarak Tanrı'nın varlığına... Cezayir'de yaşananlarla hiç alakası yok bunun.

Cezayir'de yaşananlar hakkında ne düşünüyorsun?

Umudu korumak lazım. Orada akrabalarım, ailem var. Üç aylık bebeklerin öldürüldüğünü görüyorsun, akıl dışı bunlar... Her yerde hep aynı şey oluyor: Hep köylüler, yoksullar acı çekiyor, her şeyin bedelini onlar ödüyor.

Sence başka ülkelerin, Avrupa'nın müdahalesi, Cezayir'de yaşananların sona ermesini sağlayabilir mi?

Fransa yardım etmeyi önerdi, Cezayir kabul etmedi. Ben böyle bir müdahalenin gerekli olduğunu düşünüyorum. Çok uzun süredir kan akıyor, bir şeyler yapmak lazım. Ben ne kadar istesem de, çabalasam da şarkıcı olarak olanları değiştiremem. Müzisyenlerin dünyayı değiştirebileceklerini düşünmüyorum.

17 yaşına giren festivale 17 selam

% 100 Arabica" (Mahmoud Zemmouri)

Rai var, Khaled var, Cheb Mami var. Sırf bu kadarı bile yetebilir. Ayrıca tabii bir de hikaye var. Raproriental adlı bir rai grubu, iki sahte imam, bir belediye başkanı, bir cami inşaatı ve de yaklaşan seçimler var. Olay Paris'te, adını kırık dökük bir reklam panosundan alan bir kenar semtte geçiyor. Yönetmen Mahmoud Zemmouri neler diyor diye merak edenler bir alt satıra geçebilir:

Mahmoud Zemmouri: Birçok şeyden mahrum bırakılmış şehir varoşlarını ve ikinci kuşak Kuzey Afrikalıların yaşamını anlatan bir film yapmak istiyordum. Bildik klişelerden uzak duracaktım: Çılgın otomobil yarışları, soygunlar, şiddet, uyuşturucular vs. Bunlar mevcut olmasına rağmen, gerçek hayatın yüzlerinden birisi sadece. Oysa yoksul varoşlarda, sanıldığından çok daha fazla pozitif şey cereyan ediyor. Filmin ardındaki özgün fikir, aslında yalnızca mahallelerinde tutunmak isteyen sözde köktendinci Müslüman bir müzik grubu ve onların yardımıyla bölgeyi denetim altına almak isteyen bir belediye başkanı hakkında bir komedi çekmekti. Eski filmlerimi gösterdiğim salonlarda izleyicilerin çoğunluğu, zaten bu varoş gençliğiydi. Bu filmin senaryosunu biçimlendirirken onlarla defalarca görüştüm.

Khaled ve Cheb Mami nasıl karıştılar bu projeye? Birgün Khaled ile konuşurken şu fikir atıldı ortaya: Sözde imamlarla, aslen rai ve rap müzisyeni olan "mahallenin harbi delikanlıları" arasındaki komik çelişkiyi kullanmak hoş olacaktı. Bir tarafta karanlık bir belediye başkanının yardımıyla, dini kullanarak ceplerini doldurmaya çalışan hayali dolandırıcılar, diğer tarafta da dürüst kalmaya çalışarak yoksulluktan kurtulmaya çalışan, hayat dolu, kabiliyetli gençler olacaktı. Bu fikre uygun biçimde senaryoyu elden geçirdim. Sonra Khaled ve Cheb Mami'ye filmde rol almak isteyip istemediklerini sordum, kendi gerçek hayatlarındaki deneyimlerini filmdeki rai şarkıcısı karakterlerle canlandırmalarını önerdim. İkisi de sevinerek kabul ettiler...

Filmi nerede çektiniz? Mekân ararken varoşları dolaştım. Baştan, klişelerden uzak durmaya çalıştığım için, bir sürü binanın arasına sıkışmış bir mahalle istemiyordum mesela. Nihayet şans eseri ideal mekânı buldum: Evlerin arasında, terkedilmiş, boş bir arazi! Orada yaşayan insanlar başlangıçta pek istekli değillerdi filme destek vermeye. Samimiyetimden kuşku duyuyorlardı, filmimin kendilerini belirli bir kalıba sokarak lanse etmesinden korkuyorlardı. Sonuçta çekimlere başlamama izin verdiler, ama kesinlikle beni evlerinin içine sokmadılar. Yine de, filmde rol alan mahalle halkı, hepsi amatör olan başrol oyuncularıyla aynı ruhu paylaştılar... Ortalıkta, din karşıtı bir film yaptığıma dair söylentiler dolaşıyordu. Oysa ben yalnızca, ceplerini doldurmak ya da siyasi geleceklerini güvenceye almak için dini kullananları sergilemek istiyordum.

Filmi nasıl finanse ettiniz? Çok zorlandım. Senaryoyu ve diyalogları yazdıktan sonra, projeyi Avrupa Film Destekleme Fonu ile Kültürel ve Teknik İşbirliği Ajansı'na sundum. Bu ikincisi, maliyetin yüzde 20'sini finanse etmeyi kabul etti. Fennec Production adlı firma ve benim bazı eski filmlerimi finanse eden İsviçreli ve Belçikalı prodüktörlerin katkılarıyla birlikte, maliyetin yüzde 70'ini toparladık. Oyuncular ve teknik ekip de kalanını karşıladı. Paranın tamamını toparlayamadan çekimlere başladık. Son kuruşumuz tükenene kadar çekim yaptıktan sonra, yeniden para aramaya çıkıyorduk. Altı ay kadar sonra, bir dostumuzun sağladığı krediler sayesinde filmi sürdürmeyi başardık...

"% 100 Arabica"da müzikler çok önemli rol oynuyor... Öyle. Filmin soundtrack'i için çok sıkı çalıştık ve ortaya gurur duyduğum bir şey çıktı. Filmdeki toplam 23 rai ve rap parçasının 16'sı orijinal, yani film için kaydedildi. İki tanesi Khaled'in son albümünden alındı, ki bunların birisi meşhur "Wahrane Wahrane". Hit parçalarını söyleyen ve bir de orijinal düet yapan Khaled ve Cheb Mami'nin dışında, büyük rai şarkıcısı Rimiti ve kabiliyetiyle öne çıkan rap grubu Sage de vardı.

Sinema 74, 18 Nisan, 12.00; Alkazar, 26 Nisan, 15.00, 21.30

Metroland (Philip Saville)

Madde bir: Metroland bir yer değil, bir "zihinsel durum".

Madde iki: Metroland, Londra'nın dışında, mutena bir banliyö.

Ve olay işte "orada" geçiyor: Metroland'de.

Tarih 1977. Çin takviminde kim bilir ne yılı, Roll takviminde ise punk yılı. "Her şey" bir telefon sesiyle başlar. Metroland'de "fiilen" ikamet eden Chris, ahizeyi kaldırır.

Chris (Christian Bale): 30'lu yaşlarda, evli, bir çocuk babası. Vaktiyle anarşist fikirler taşımış, özgürlüğüne düşkün. "Ve" ve "fakat", su katılmamış bir küçük burjuva hayatı yaşıyor. Bir zamanlar, sırf bu küçük burjuva hayatından kurtulmak için Metroland'den kaçmış, kendisini Paris'e atmış, özgürlük hayallerinin Paris'ine... Orada fotoğraf sanatı ile iştigal ederken tanıştığı "free" Anick'e tutulur, "büyük aşk" yaşar. Gel zaman git zaman, bir İngiliz kızla tanışır, aşık olur, Fransız Annick'i terkedip İngiliz Marion'la (Emily Watson) beraber olur. Bu kadarla da kalmaz, evlenir, Metroland'e döner, mutlu bir yuva kurar. Telefonun çaldığı yer işte o "mutlu yuva"dır. "Hattın öteki ucu"ndaki ise Toni'dir, Chris'in bir zamanlar ruh gibi arkadaşı olan Toni...

Toni (Lee Ross): O da Chris gibi Metroland'dan kaçmış, epey yer dolaşmış. Chris'in aksine ev-bark, mal-mülk edinmemiş, "kafasına göre takılmış", istediği gibi yaşamış, özetle anarşist, özgürlükçü idealle-re sadık kalmış. Amerikalı bir sevgilisi var. "Serbest aşk" yaşıyorlar, evli olmamalarından ötürü de gururlanıyorlar. Dramatik gerilim: Bir zamanlar içtikleri su ayrı gitmeyen iki arkadaşın yolları günün birinde ayrılır ve uzun bir süre sonra karşılaşırlar. "Düzen"e teslim olan "kahraman" birdenbire "kahredici" gerçekle karşı karşıyadır. Eskiden reddettiği her şey, şimdi onun "hayat tarzı" olmuştur. Ve bu tipik bir küçük burjuva hayatıdır. Bütün bunları ona, düzene teslim olmayan "kahraman", Toni fark ettirir.

İtiraf: Chris, Toni'ye mutlu olmadığını, yanlış kararlar verip yanlış yollara saptığını ve Metroland'e saplanıp kaldığını söyler.

Ayartma: Toni, vaktin henüz geç olmadığını, Chris'in "kendi kaderini kendi ellerine" alabileceğini "işler". Bir gün Chris'i bir partiye götürür, orada Joanna adlı bir "çıtır"la tanıştırır, "olay" taammüden "ihanet" noktasına kadar gelir, fakat direkten döner. Chris son dakikada, –bunun Toni'nin kurduğu bir tezgah olduğuna aylıp– vazgeçer, Joanna "korkuyorsun da ondan gidiyorsun" diye taciz eder, Chris de şu karşılığı verir: "O da geçerli bir sebep değil mi?"

"Acı gerçek": Chris, evinde konuk ettiği sevgili dostu Toni ile sevgili karısı arasında "tuhaf" bir havanın estiğini fark eder ve karısına açık açık sorar, açık açık bir cevap alır. Evet: Toni'nin böyle bir niyeti oldu. Hayır: Onunla yatmadım. Ama: İhanetin eşiğine geldim.

Ve maalesef: Seni daha önce başka birisiyle aldattım. Ama sadece bir defa. Chris, Marion'u affeder, Toni'yi affetmez. Sıkı bir kroşeyle gözünü morartır.

Yorum: Marion şöyle der: Aslında, kıskanılan senin hayatın. Toni senin hayatına imreniyor.

Flashback: Filmde bir ara, Chris ilk gençliğinden bir enstantane hatırlar. Metroland'de fotoğraf çekerken tesadüfen yaşlıca bir adamla tanışır. Bu adam, nefret ettiği burjuvazinin tipik bir örneğidir. Bu düşüncesini ona söylediğinde şu cevabı alır: "Sen de burjuvasın, hiç şüphesiz".

Kıssadan hisse: Metroland bir yer değildir, zihinsel bir durumdur.

Hamiş: Bu film, kalemini çok takdir ettiğimiz Julian Barnes'ın aynı isimli romanından uyarlanmış. Dolayısıyla görmeye kararlıyız. Herkese öneririz.

Moda, 18 Nisan, 18.30; Alkazar, 29 Nisan, 12.00, 18.30

Mermer Adam (Andrzej Wajda) Polonyalı yönetmenin "Dayanışma" filmlerinin ilki, "Demir Adam"ın bir öncesi... Genç sinema öğrencisi Agnieszka, diploma filmi için araştırmaya girişir. Bir depoda, 50'li yılların unutturulmuş bir halk kahramanının, duvarcı Birkut'un heykelini bulur. Birkut'u araştırmaya başlamasıyla, devlet/birey, proletarya/politbüro çelişkilerinin ipuçlarını yakalar. Polonya Komünist Partisi, filmi uzun süre yasaklı tutmuştu. *Alkazar, 23 Nisan, 12.00 - 18.30; Sinema 74, 2 Mayıs, 21.30*

Tatlı Hayat (Federico Fellini) Fellini deyince alka ilk gelen film (Marcello Mastroianni deyince de elbette)... Dedikodu yazarı Marcello Rubini'nin sahte parıltılarla dolu, yoğun ama bomboş hayatı... Sadece Tatlı Hayat'ı zikretmemize bakmayın, Festival'in bu yılki "Anısına" kuşağında gösterilen Fellini filmlerinin alayı için "kaçmaz" dersek fazla mübalağa etmemiş oluruz. *Moda, 18 Nisan, 21.30; Fitaş I, 24 Nisan, 15.00 - 21.30*

Potemkin Zırhlısı (Sergei Eisenstein) Potemkin mürettebatının isyanı ve Çar'ın katliamının "şiiri", yeni bir kopyayla Lütfi Kırdar'ın büyük salonunda gösterilecek. Bu özel gösterimde, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası, filme Shostakovich'in bir bestesiyle eşlik edecek. Ayrıca, festivalin 'Sinemacılar Üstüne' isimli bölümünde Eisenstein'a dair iki de belgesel var: "Eisenstein-Usta'nın Evi" ve "Sergei Eisenstein- Meksika Fantezisi"... *Lütfi Kırdar, 28 Nisan - 29 Nisan, 21.00*

Mefisto (Istvan Szabo) Macar yönetmenin belki de en değerli filmi... Nazi Almanya'sında kariyerinin yükselişine kendini adayan, bu uğurda arkasında ihanetler, kırıklıklar, acılar bırakan bir aktörün hikayesi... Herkese "gerektiği gibi" davranarak elde ettiği Mephistopheles rolü, onun hayatıdır artık... Macar yönetmenden faşizm, iktidar ve iktidarın yolları üzerine şahane bir film... *Emek, 18 Nisan, 15.00 - 21.30; Sinema 74, 26 Nisan, 21.30*

Allah Zahmet Eylesin (Robert-Adrian Pejo) "Akıl Çağı"nın toplu ve bireysel kıyımları, şiddeti, metropol insanının yalnızlığı, yabancılaşması, sapkınlığı üzerine bir Avusturya filmi... Başrollerden birinde Jim Jarmusch var. *Alkazar, 26 Nisan, 10.00; Alkazar, 2 Mayıs, 10.00*

İyi İle Kötünün Bahçesinde Geceyarısı (Clint Eastwood) "Kovboy"un son yönetmenlik denemesi vizyona girmedi, sadece festival kapsamında gösteriliyor. Sosyetik bir cinayet ve çevresinde gelişen olaylar üzerinde gelişen bu filmin memleketimizde de yayınlanan bol "cazlı" soundtrack'inde Clint Eastwood da şarkı söylüyor. *Emek, 19 Nisan, 15.00 - 21.30; Sinema 74, 26 Nisan, 15.00*

Gece Kıyafeti (Bertrand Blier) Cinsellik, kadınlık ve erkeklik "durum"ları, normal/anormal kavramları üzerine çarpıcı bir Blier "polemiği"... Kadroda Gerard Depardieu, Michel Blanc ve Miou Miou var. *Emek, 24 Nisan, 12.00 - 18.30*

Alphaville (Jean Luc Godard) Sadece Yeni Dalgacı değil, aynı zamanda Yeni Sinemacı Godard'ın tek bilim-kurgu denemesi... Bilim-kurgu ama, dekor "geleceğin dekoru" olsa da, anlatılanlar, bugünün, yaşadığımız çağın toplumsal sistemine, ilişkilerine, "çark"ına dair... *Alkazar, 19 Nisan, 12.00 - 18.30; Sinema 74, 24 Nisan, 21.30*

Parasızlık Öyküsü (Renos Haralambidis) Evvelemirde adı alakamızı cezbetti. İkincisi, tek seks sahnesi "öpüşme" olan porno filmin ne mene bir şey olduğunu merak ediyoruz. *Emek, 29 Nisan, 15.00; Alkazar, 30 Nisan, 21.30; Moda, 1 Mayıs, 12.00*

Bal ve Küller (Nadia Fares) Üç farklı kuşaktan üç kadının Kuzey Afrika'nın boğucu toplumsal örgüsünde hayatlarını kesiştirmeleri, yaşadıklarını paylaşmaları, özgürlüklerini aramaları... Memleket meseleleriyle paralellik taşımaması pek mümkün değil. *Fitaş I, 23 Nisan, 12.00 - 18.30; Sinema 74, 26 Nisan, 12.00*

Kuru Temizleme (Anne Fontaine) 15 yıl boyunca kuru temizleme dükkanlarında sıradan, renksiz ama mutlu bir hayat yaşayan Jean-Marie ile Nicole, günün birinde bir gece kulübüne giderler ve sahnede kızkardeşiyle beraber kadın kılığında şov yapan adamı görünce hayatları değişir. Miou-Miou'nun son filmi... *Emek, 2 Mayıs, 15.00 - 21.30; Sinema 74, 3 Mayıs, 18.30*

Gerçek Aşk ve Kaos (Stavros Andonis Efthymiou) Kayıp babasını bulmak isteyen vokalist Mimi, sevgilisi Hanif'i de yanında götürmek ister. Halbuki Hanif, uyuşturucu hırsızlığı peşindedir. Müzik gruplarının ince ilişkileri, yollar, uyuşturucular... Müzik ve hayat üzerine düşünmeye sevk edeceği muhakkak. *Sinema 74, 19 Nisan, 18.30; Moda, 23 Nisan, 18.30; Fitaş I, 25 Nisan, 24.00*

Yabancı (Andrej Kosak) Tito rejiminin çözülmekte olduğu Yugoslavya'da Boşnak Sead, ailesiyle Slovenya'ya yerleşir. Kimseyle arkadaşlık kuramaz, punkçı Bomba dışında. Ve punk alemlerine, Bomba'nın grubuna takılır. Tito artık gidişata müdahale edemez olduğunda, Slovenya'nın hem punkçı hem Boşnak olan bir genç adam için zindandan farkı kalmaz. Hepimizin hissiyatı, çok zaman o genç Boşnak punkçı gibi olabilir, oluyor. Kardeşimizi seyredelim... *Moda, 24 Nisan, 15.00; Fitaş I; 27 Nisan,12.00 - 18.30*

Borunu Öttür (Mark Herman) Yeni Sağ cehenneminin sonlarında Yorkshire'da maden ocakları kapatılmaktadır. İşçilerin geleceği belirsizdir. Kasabanın bandosu Londra'daki yarışmaya hazırlanmaktadır, erkeklerden müteşekkil bu bandoya katılan alto trompetçi Gloria, bando şefi Danny'nin umutlarını arttırır... Rock'un beşiği İngiltere, İngiliz işçi sınıfı, Yeni Sağ belası ve istilası üzerine insanı düşündürecek bir sosyal komedi... Ewan McGregor da oynuyor. *Emek, 19 Nisan, 12.00 - 18.30; Moda, 26 Nisan, 12.00*

Bach'tan Esinlenmeler Johann Sebastian Bach'ın "Solo Viyolonsel Süitleri" altı yönetmene (Atom Egoyan, Kevin McMahon, Barbara Willis Sweete, Niv Fichman, Patricia Rozema, François Girard) esin kaynağı olmuş. Bütün filmlerin başrolünde Yo-Yo Ma ve viyolonseli var. 55'er dakika uzunluğundaki filmler seanslarda ikişer ikişer gösterilecek... *Beyoğlu, 24-25-26 Nisan, 15.00-21.30*

Tatlı Hayat

Mefisto

Bal ve Küller

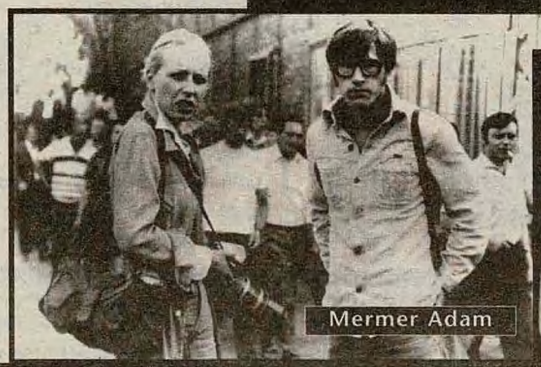
Mermer Adam

Bach'tan Esinlenmeler

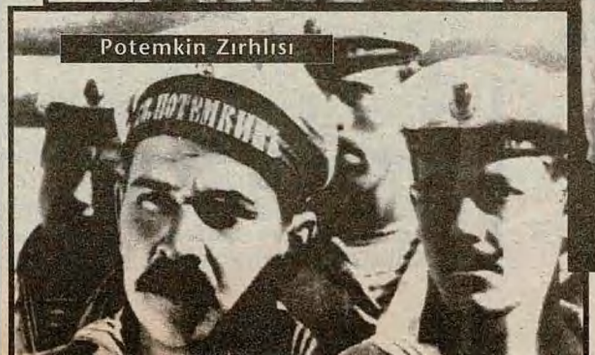
Potemkin Zırhlısı

CRR'de bu ay

15 Nisan, 19:30
İdil Biret
16 Nisan, 19:30
Kamerhan Turan
18-19 Nisan, 20:00
Band-O-Neon
"Orquesta Tipica del Tango"
26 Nisan, 20:00
Aşk İksiri
CRR Opera ve Orkestrası
26 Nisan, 19:30
Türk Musikisi İcra Heyeti
27 Nisan, 20:00
İdil Biret
28 Nisan, 19:30
St. Petersburg Filarmoni Dörtlüsü
29 Nisan, 20:00
Özsoy Operası
30 Nisan, 20:00
Kalman/Kosal Piyano İkilisi

Aksanat'ta bu ay

15 Nisan, 12.30 - 18.00
Katharine Blum'ün Çiğnenen Onuru
Y: V. Schlöndroff
O: A. Winkler, M. Adorf
16 Nisan, 12:30
John Lennon
22 Nisan, 12.30 - 18.00
Stroszek
Y: W. Herzog
O: S. Bruno, E. Mattes, C. Scheitz
25 Nisan, 14.00
Ulysses'in Bakışı
Y: T. Angelopoulos
O: H. Keitel, M. Morgenstren, E. Josephson
28 Nisan, 12.30 - 17.30
John Williams
29 Nisan, 12.30 - 18.00
La Sparation
Y: C. Vincent
O: I. Huppert, D. Auteuil
30 Nisan, 12:30
Thelonious Monk

Atatürk Kitaplığı'nda bu ay

24 Nisan, 18.00
Sadri Alışık'ı Anarken
Çolpan İlhan, Ünsal Oskay, Burçak Evren
Paydos
Y: Ülkü Erakalın
O: Sadri Alışık, Gülistan Güzey
25 Nisan, 18.00
Easy Rider
Y: Dennis Hopper
O: Peter Fonda, Dennis Hopper
27 Nisan, 19.00
Genesis'ten Radiohead'e Rock Videoları
30 Nisan, 18.00
Haydar Ergülen "Şiir ve Popülarite"

Tarık Zafer Tunaya'da bu ay

13-19 Nisan, 15.30 - 19.00
Dünyanın Sonuna Kadar
Y: Wim Wenders
O: Solveig Dommartin, William Hurt
20 Nisan - 3 Mayıs, 15.30 - 19.00
Bir Zamanlar Amerika
Y: Sergio Leone
O: Robert De Niro, James Woods

Belgesel Film Günleri (1 Nisan - 30 Nisan)

Pazar hariç her gün
14.00 - 15.00 - 16.00 - 17.00 - 18.00
***Belgesel Evi** Sıraselviler Cad., Sim Apt., 58/2 Taksim*

15 Nisan **"Göl Adamları"** Ergun Yüksel	*23 Nisan* **"Yörük Anadolu Göçerleri"** Sabri Özaydın
16 Nisan **"Kuş Cennetinde İlkbahar"** Kaya Özakgün	*24 Nisan* **"Aziz Nesin"** Ethem Özgüven
17 Nisan **"Dinle Ney'den"** İlknur Dalkıran	*25 Nisan* **"Hulusi Kentmen"** İsmet Arasan
18 Nisan **"Dünyanın Merkezi"** Savaş Güvezne	*26 Nisan* **"Kula'da Üç Gün"** Suha Arın
19 Nisan **"Zilname"** Mine Özerden	*27 Nisan* **"Nana"** Meryem Bayar
20 Nisan **"Kadınlar Vardır"** Hale Sözmen	*28 Nisan* **"Yaşayan Taş"** Neylan Ayışık
21 Nisan **"Anadolu Dinler Yurdu"** Bora Akarsel	*29 Nisan* **"Ustalarımız"** Meryem Karabulut
22 Nisan **"Dönüş"** Adil Yalçın	*30 Nisan* **"Ateş Çiçekleri"** Özdemir Birsel

Borusan Kültür Merkezi'nde bu ay

15 Nisan, 15.00 *17 Nisan, 17.30*	*16 Nisan,* *19.00 - 21.00*	*21 Nisan, 19.00* *caz konseri*	*28 Nisan, 18.00* *klasik müzik konseri*
Bach "Yaşamı, müziği" (video)	**Sadettin Davran** "Cazda doğaçlama" (söyleşi)	**Ali Perret** (piyano) **Raci Pişmişoğlu** (bas) **Emir Özoğlu** (davul)	**Reyent Bölükbaşı** (viyolonsel) **Yaz Baltacıgil** (kontrbas)

Ankara Müzik Festivali

24 Nisan **Aries** *MEB Şura Salonu, 20:30-11:00, 2 milyon* ••• 2 Mayıs **Javier Garcia Moreno** gitar resitali *Devlet Resim ve Heykel Müzesi Konser Salonu, 15:00, 750 bin* ••• 2 Mayıs **Paradox** *MEB Şura Salonu, 20:30, 3 milyon* ••• 8 Mayıs **ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğu Deneysel Müzik Grubu** *MEB Şura Salonu, 20:30, 750 bin* ••• 11 Mayıs **Lucio Dalla** *MEB Şura Salonu, 20:30, 2.5 milyon* •••
17 Mayıs **Patricia Kaas** *MEB Şura Salonu, 20:30-11:00, 3 milyon* •••

17 Nisan **Kızılırmak** (Kadıköy Caferağa Spor Salonu) •• 18 Nisan **Kızılırmak** (Adıyaman Belediye Düğün Salonu) •• 20 Nisan **Moe Joe** (Baraka) •• 25 Nisan **Kızılırmak** (Bursa - Tayyare Kültür Merkezi) •• 26 Nisan **Tibet Ağırtan** (Doors) •• 27 Nisan **Mama's Friends** (Baraka) •• 6 Mayıs **Moe Joe** (İzmir - Punta) •• 7 Mayıs **İstanbul Blues Kumpanyası** (Bursa - Uludağ Üniversitesi)

Fil Yapım'ın Beyoğlu sinemasında düzenlediği konser dizisi **Zülfü Livaneli**'yle sürüyor. 15 Nisan Çarşamba günü 20:30'da düzenlenecek konserin üstbaşlığı "Nefesim Nefesine..." Yeni bir albüm hazırlığı içindeymiş, ondan da bazı şarkılar okuyacakmış. Kendisini hâlâ seviyorsanız ve çeşitli "çağdaşlık sloganları"na katlanabilecekseniz...

Eylül Müzik Kulübü

her pazartesi-cumartesi **Serdar**
15-22 Nisan ve her cuma **Aycan-Tolga-Murat-Sahir**
16 Nisan **B Takımı**
21 Nisan **Akustik Band**
23 Nisan **Fatih Erkoç**
14-28 Nisan **Bülent Ortaçgil**
29 Nisan **Levent Yüksel**
1. Cadde, no.23 Arnavutköy
Tel: 257 11 09 - 257 06 99

Peyote

pazartesi **Replikas** salı **Kesmeşeker** çarşamba **Tuzlu Nehir** perşembe **Five Men Trio** cuma **Düş Sokağı Sakinleri** cumartesi **Rumble Fish** pazar **Iceberg**
İmam Adnan Sok. no.24 Beyoğlu Tel: 293 32 62

Mojo

pazartesi **Yavuz Çetin Group** salı-perşembe **Moe Joe** çarşamba-cumartesi **Garage Band** cuma **Blue Blues Band** pazar **Known-X**
Büyükparmakkapı Sok. no.26 Beyoğlu Tel: 243 29 27

Captain Hook

her perşembe **Too Much**
her cuma **Mor ve Ötesi - Rumble Fish**
Cumhuriyet Cad., Kaya Apt., no.349/1 Harbiye
Tel. 240 68 49

[bar] ↓

Guitar Cafe Bar 251 98 32 Ayhan Işık Sok., no:21 Beyoğlu •**Kaktüs** 249 59 79 İmam Adnan Sok., no:4. Beyoğlu •**Gramofon** 293 07 86 Tünel Meydanı, no:3 Beyoğlu •**Club So** 491 12 50 Turan Güneş Bulvarı, 274, Oran Yolu Ankara •**Pandora** 309 32 80 Gözcü Sok., no: 3 Anadolu Medeniyetleri Yanı Kale Ankara •**Meis 1** 293 99 73 Büyükparmakkapı Sok., no: 7/2 Beyoğlu •**Meis 2** 293 05 98 Mis sok. No:20 Beyoğlu •**Andon** 244 40 90 Sıraselviler Cad., no:89 Taksim •**Caravan Rock Bar** 243 42 47 Balık Pazarı, Sahne Sok., no: 19. •**Bilsak** 293 37 74 Sıraselviler Cad. Soğancı Sok. No. 7 Kat. 5 Cihangir •**Mavi** 463 01 94 Cumhuriyet Bulvarı No: 206 Alsancak İzmir •**Hayal Kahvesi** 244 25 58 Büyükparmakkapı sok. No:19 Beyoğlu •**Mojo** 243 29 27 İstiklal Cad. Büyükparmakkapı Sok. No:26 Beyoğlu •**Vivache** 293 04 15 Meşelik Sok. No:26 Taksim •**Eylül** 257 11 09 1. Cadde No: 23 Arnavutköy •**North Shield** 466 12 66 Güvenlik Cad., no: 11 Aşağı Ayrancı Ankara •**Dulcinea** 245 10 71 Meşelik Sok. Taksim •**Roxy** 249 48 39 Sıraselviler Cad. Aslanyatağı Sok. Taksim

[radyo]

"Açık Radyo." 94.9 (İstanbul)

PAZARTESİ
Arzın Merkezine Seyahat
Gökhan Akçura
20:00 - 21:00
Modern Müzik
Nedim Tanyolaç
23:00 - 23:55

SALI
Aksi Nota
Kod Müzik
22:00 - 23:00
Hayalet Gemi
M. Gülsoy/E. Kocabıyık/N. Ökten
00:05 - 01:00

ÇARŞAMBA
Tuna'nın Beri Yanı
Muammer Ketencoğlu
13:30 - 14:00
Erkekler Kadınlar ve R&R
İ. Gözaydın/C. Sorguç/C. Cebenoyan
[Şehirlerarası rock seferi]
20:00 - 21:00

PERŞEMBE
Yaşayan Blues
Eyüp İblağ
20:00 - 21:00

Fotosentez
Roll
21:00 - 22:00

Elektirik
Murat Ertel
22:00 - 23:00
Cem - Session
Cem Çınlar
01:00 - 02:00

CUMA
Kapalı Devre
Müge Bütüner Uluğ
[Parti müzikleri]
21:00 - 22:00
Öbür Dünya
Ahmet Uluğ
[Reggae, hip-hop, rai, funk...]
22:00 - 23:00

CUMARTESİ
Sandıktaki Sesler
Ariana Ferentinou
[Anadolu'da Rum müziği]
15:00 - 16:00
Gilles Peterson "World Wide"
Gilles Peterson
[Caz, acid caz, drum&bass, latin]
22:00 - 00:00
Dansöz
Altuğ Dilli
[Techno, drum&bass ve ötesi]
01:00 - 04:00

PAZAR
Dünya Müziği Coğrafyası
Feza Tansuğ
17:00 - 18:00
Murat Belge'nin Gizli Müzikli Tarihi
Murat Belge
19:00 - 20:00

Kent FM (İstanbul)

1. Know What You Mean **Sister 7**
2. It's Up To You **The Tuesdays**
3. Goodbye **Save Farris**
4. Sonnet **The Verve**
5. Satan Rejected My Soul **Morrissey**
6. Talk Memphis To Me **Cybill Shepherd**
7. Hard Times Come Easy **Richie Sambora**
8. Stop **Spice Girls**
9. Where Do You Go To My Lovely **Peter Sarstedt**
10. Flip The Switch **The Rolling Stones**

Radyo Anadolu
(İstanbul 103.7, Ankara 103.3)
Caz Günlüğü
Atacan Günay
Salı 21:00 - 22:00
Pamuk Tarlaları
Yalçın Yıldız
Blues
Çarşamba 20:00 - 21:00
Müzik Penceresi
Hakan Arslan
Perşembe 21:00 - 22:00
Akustik Panorama
Ümran Beriş
Cuma 21:00 - 22:00
Büyülü Rapsodi
Nuray Uzunöz San
Klasik Batı Müziği
Pazar 23:00 - 24:00

Olay FM 90.5 (Bursa)
Mavra Kadavra
Bünyamin Durgut -Sadık Ortakale
Mizah
Pazar 20:00 - 22:00
Rockuarium
Bünyamin Durgut
Rock
Pazar, 02:00 - 04:00
Bit Pazarı
Güven Atasoy
Eski blues, caz, rock şarkıları
Salı 02:00 - 04:00

Demokrat Radyo 107.2
(İzmir)
Öyküleriyle Türkülerimiz
Cengiz Koyuncu
Her çarşamba 19:00

Konser
MOĞOLLAR
17 Nisan
Rock House
Ortaköy

[kitap]

Bir Erkin Koray Kitabı

Ne zaman bir allahın kulu çıkıp da bu insanların kitabını yazacak diye senelerce bekledik durduk. Sonunda muradımıza erdik. Gökhan Aya-Münir Tireli imzalı "Bir Erkin Koray Kitabı"na saniyesinde çölde göl bulmuş gibi sarıldığımızı, özenli kapak çalışmasına cidden bayıldığımızı söyleyelim öncelikle. Peki okuyup bitirdikten sonra umduğumuzu elde ettik mi acaba? Hem evet hem hayır. Azla yetinmesini bilen insanlar olarak, ilk elden tek bir arzumuz vardı: İkinci bir Akın Ok rezaletiyle karşılaşmamak (Hani şu "68 Çığlıkları" ve "Dansözler" vakası). Hayır, korktuğumuz başımıza gelmedi, üstelik içinde Erkin Koray'ın hayatı ve plakları hakkında şimdiye kadar duymadığımız, bilmediğimiz keyifli ayrıntılar yakaladık, yazarların son derece kişisel (böyle olması da doğal) yorumlarıyla kendi yorumlarımız arasındaki aşılmaz farkları tespit edip kafa açıcı, zevkli dakikalar geçirdik. Ama kısa yoldan söyleyelim, "Bir Erkin Koray Kitabı" samimi bir acemilikle kotarılmış bir elyazması, ya da bir "demo" gibi gözüktü bize. Hele ki Erkin Koray'ı Erkin Koray yapan "şarkı sözleri"nin, o kimselerde olmayan "sözel dünyası"nın tümüyle ıskalanması, ya da "çok esprili şarkı sözleri var" denilerek iki kalemde geçiştirilmesi felaket canımızı sıktı. İlk 100 sayfalık ana bölümün yazarı Gökhan Aya genellikle Koray'ın müzikal yönüne abanmış, ama bir araştırmacıdan ziyade, arkadaşlarını eve davet etmiş hevesli bir koleksiyoner edası var yazdıklarında. (Ve de vahim hatalar: Defalarca yazdık, "ye-ye müziği" tabiri, halkımızın uydurması değil, Fransız halkının uydurmasıdır, biz onlardan aldık.) Aya'nın Erkin Koray'ın "arabesk yönü" hakkında yazdıklarını okuyunca da gülmekten kendimizi alamadık. Aya, Türkiye'deki arabeskin Arabistan kaynaklı olduğunu zannediyor, Akdeniz kıyısındaki bir Kuzey Afrika ülkesi olan 1 milyon km² yüzölçümlü Mısır'ı bilmiyor. Yazar, hiç değilse Jello Biafra'nın Erkin Koray dinlediği kadar Arap müziği dinleseymiş, Koray'ı daha iyi anlar, böyle çuvallamazmış... Diğer yazar Tireli'nin makalesi ise, kendini edebiyata kaptırıp yer yer söylemek istediğini unutan bir yapı arzediyor (ki, söylemek istediği şeyler var gibi duruyor, belki de bizim kuruntumuz)... Kitabın Roll'dan alınan son bölümlerinde Neşet Ruacan'la Neşet Ertaş'ın karıştırıldığını da eklemeden geçmeyelim, kitaba gösterilen "itina" konusunda belki size bir fikir verir... Ukalalık ettiğimiz sanılmasın, neticede mutlaka alınıp okunması gereken bir kitap olduğunu düşünüyoruz, ama "Bir (tane) Erkin Koray Kitabı" yetmez, memlekette daha çook Erkin Koray kitabına ihtiyaç var.

Not: Yine Ada Müzik'in yayınladığı, yine Gökhan Aya imzalı bir de "Bir Cem Karaca Kitabı" var. Fakat Hamza Eroğlu'nun "İnkılâp Tarihi" kitabından fırlamış gibi duran inanılmaz sakillikteki ilk paragrafı okuduktan sonra kitabı elimizden fırlattık. Kimse kusura bakmasın, çok mecbur kalmadıkça okumayı da düşünmüyoruz. Ayıp denen bir şey var... ***D.B.***

[mecmua]

Müzikalite

Ankara'dan seslenen mevsimlik dergi Müzikalite'nin beşinci sayısı yayınlandı. Hem de kaset armağanıyla... Derginin sayfa sayısı artmış, baskı güzelleşmiş. İçerik deseniz o da iyi: Mahzuni Şerif, Bülent Ortaçgil ve Umay Umay'ın kendi el yazılarından şarkı sözleri; Şükriye Tutkun, Hasan Yükselir, Kardeş Türküler (BGST), Zugaşi Berepe söyleşileri; Isaac Albeniz, Bob Dylan, Cem Karaca, Lucia Dosso ve Leonard Cohen ile ilgili yazılar... Hollanda'da büyük işler başaran KULSAN Kültür Sanat Vakfı'yla ilgili geniş bir dosya hazırlanmış. Ayrıca Dr. Türev Berki'nin "Müzik Yeteneğinin Çağdaş Zeka Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi"; Okan Murat Öztürk'ün "Bir Geleneğin Yeniden Varedilişi: Anadolu Müziği" başlıklı yazıları yer alıyor. Erkan Oğur da "dede sazı"nı anlattığı güzel bir yazı kaleme almış... Müzikalite'yi kitapçınızdan ısrarla isteyiniz.

[tiyatro]

Beckett ve Genet

Beckett ve Genet deyince akan sular durur. **Tiyatro Stüdyosu**'nun elinden çıkan Genet oyunu **"Balkon"**a gitmek şart (şimdi Anadolu turnesine çıkıyorlarmış), diğer Genet oyunu **"Hizmetçiler"**i Mahir Günşiray rejisiyle **Tiyatro Oyunevi** oynuyor. 17-24 Nisan ve 1 Mayıs günleri 20.30'da, 18-25 Nisan günleri 15.00'de Bomonti-Şişli'de, **Sahne Foks**'da izleyebilirsiniz. Üç Beckett'ten ikisini Şahika Tekand rejisiyle **Stüdyo Oyuncuları** oynuyor. **"Oyun Sonu"**, 17-23-27 Nisan günleri 21.00'de, **"Beş Kısa Oyun"** 13-24-30 Nisan günleri 21.00'de, Nişantaşı Akkirmanlı Sokak'taki yerlerinde sahneye konuyor. Üçüncü Beckett **"Godot'yu Beklerken"** ise, **Şehir Tiyatroları** oyuncuları tarafından 29 Nisan günü 15.00 ve 20.30'da, 30 Nisan-1 Mayıs günleri 20.30'da, 2 Mayıs günü 15.00 ve 20.30'da, 3 Mayıs günü 15.00 ve 18.30'da, Kadıköy Haldun Taner Sahnesi'nde oynanıyor.

[dükkan]

d-tone

Deniz askerden döndü, dükkanına kuruldu. Atlas pasajının üst katında plak ve afiş satışlarına kaldığı yerden devam ediyor. Gidip bir uğrarsanız, tanıyamayabilirsiniz, zira askerlik kendisine yaramış, yirmi kilo vermiş, iki dirhem bir çekirdek olmuş. Şu sıralar en çok rağbet gören afişleri şunlarmış: Blue Velvet, Delicatessen, Smoke, U-Turn, Crash...

→49

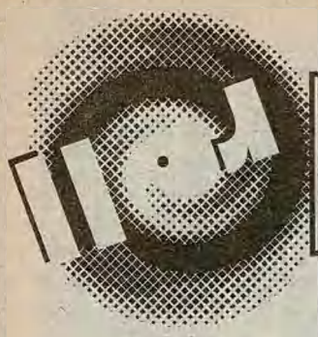

Sevgi yoğunlaştığında tırnaklarla vücuda bastırılır veya tırmalanır; bunun şu durumda yapılması gerekir: İlk ziyarette, yolculuğa çıkarken, yolculuktan dönerken; kızgın bir sevgiliyle barışırken ve son olarak kadın zevkten kendinden geçmişken. Tırnaklarla bastırmanın pek yaygın bir uygulama olmadığını, yoğun, yani tam tutkularda görüldüğünü eklememiz gerek. Isırmayla birlikte yapılması uygundur. **VATSYAYANA**, Kama Sutra

Öğretmen, körpe dimağları ne kadar iyi yetiştirirse milletin faydasına, ne kadar kötü yetiştirirse milletin zararınadır. Bu bakımdan yurdumuzun ilerlemesini istiyorsak, öğretmenlik mesleğini daha da yüceltmeliyiz.

Neden çıplak gözle güneşe bakamadığımızı öğreniniz.

Saçını meltem tarar, meltem okşar yüzünü / Vücudunu gece ay, gündüz güneş kucaklar **FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL**

Contact From The Underworld Of Red Boy

ROBBIE ROBERTSON

(EMI / Kent)

"Nigger" kelimesi siyahlar için ne ifade ediyorsa, "Red Boy" lafı da kızılderililer için aynı... Kanada'daki Six Nations rezervasyonunda doğup büyüyen, anne tarafından Mohawk (Mohikan) olan Robbie Robertson da bu aşağılamaya bol bol maruz kalmış eskiden. Müziğe olan ilgisi de, yaz tatillerini akrabalarının yanında geçirdiği bu rezervasyonda başlamış zaten. Kısacası, Robbie Robertson'ın Mohawk kanı lafta kalmıyor. Kendisi bizzat bu lafı tecrübe etmiş bir adam... Bir tesadüf müdür, bilinmez, 60'ların sonunda başlayan folk revival dönemine damga vuran isimlerden çoğu Kanadalı: Neil Young, Joni Mitchell ve The Band. Yitmekte olan bir müziği asri zamanlara taşıyan bu isimlerin niyeti elbette otantik bir müzik yapmak değildi, janrlar arasında karmaşık ilişkiye folk kanalından bir bakış fırlatmak, o günün gereklerini folk tavrıyla yerine getirmekti. Dönemin, bir gitarist, bir de yakışıklı solist anlayışına, sessiz ama derinden bir siktir çeken The Band ise, grup müziğinin ne ölçüde demokratikleştirilebileceğinin has örneklerini vermişti. Her biri ayrı bir yetenek olan, bol solistli The Band'in adamı Robbie Robertson, The Band'in temelini oluşturan bu tavrı o zamandan beri devam ettiriyor. Her şeyden önce bunun için alkışlanması lazım, diye düşünüyorum. Robbie Robertson'ın gitarı da en az müziği kadar "çağdaş" kalmayı başardı. Son albüm "Contact From The Underworld Of Red Boy", otuz yıllık böylesi bir müzikal tarihin en baba örneklerinden biri... Aslında bu albüm, Robbie Robertson'ın kızılderililere doğrudan gönderme yapan ilk albümü değil. 1994 yılında kızılderili tarihiyle ilgili bir belgesele de soundtrack yapmıştı. Ama bu sefer, kızılderili kültürünü ve müziğini daha serbest kullanmak istemiş, sonuç ise tek kelimeyle şaşırtıcı. World music terimi başımıza musallat olalıberi, etnik çeşnilerin kullanıldığı albümlere daha bir tedbirli yaklaşmak kaçınılmaz oldu. Robertson ise, bu albümüyle Amerika'nın göbeğindeki koca bir kültürü Amerikalıların gözüne sokuyor. Albümde, Robertson'ın yanısıra birçok kızılderili sanatçı da var. Ama Robertson'ın demokrasi anlayışı burada da kendini gösteriyor. Roller eşit dağıtılmış. Ne Robertson ne de diğer sanatçılar albümün baş solisti değil. "Contact From The Underworld Of Red Boy"u omuzlayan müziğin ta kendisi. Robertson şöyle diyor: "Bu sound'u paylaşmanın bir yolu varsa, onu bulmalıydım, çünkü bu ses yitip gidiyor." Açılış parçası "The Sound Is Fading" de başka bir şey demiyor zaten. Müziğe katkıda bulunan isimlerden bazıları şunlar: Tricky ve U2'yla çalışan, daha önce Robertson'la "Take Your Partner By The Hand" parçasını yapan Howie B. (bu şarkı hem Howie B'nin solo albümünde yer alıyor, hem de bu albümde tekrarlanıyor); Björk, Massive Attack gibi isimlerle çalışan Marius de Vrics; bir başka kızılderili, prodüktör ve müzisyen Jim Wilson. Dolayısıyla albümde tekno ritmler (hele bir "Rattlebone" parçasını dinleyin), Robertson'ın yerinde ve zamanında patlayan, patlayıcı bir madde kadar uçucu gitarıyla kol kola gidiyor. Yanlış bir benzetme olabilir, ama "CFURB", müzikal olarak en çok "Graceland"e yakın duruyor. Etnik bir müziğin eklemlenmesiyle etnik olmayan bir müzik çıkıyor ortaya. Ama "Graceland"in aksine, Robertson'ın teması da müzikal kaynağıyla iç içe. Kızılderililerle beraber, kızılderililer adına söz söylemek, biraz gürültü çıkarmak için yapılmış bir albüm bu.

Albüm, bir Red Boy'u izliyor. Onun tüm genetik kültürünü, Amerikan kentleri arasındaki yolculuğunu, atalarının peyote seremonilerini, danslarını ve kahramanlarını... Bu kahramanlardan biri, kızılderili aktivist Leonard Peltier, "Sacrifice" parçasına bulunduğu hapishaneden bizzat katılıyor ve kendi hikayesini anlatıyor. 1976 yılında kızılderililerle FBI ajanları arasındaki bir çatışmada, FBI ajanlarından birini öldürmekten tutuklanan Peltier bunca yıldır hapiste. Şarkının hikayesini araştırırken, ABD'de bugünlerde Peltier'in serbest bırakılması için yürütülen bir kampanya olduğunu da öğreniyoruz. (İsteyen Clinton'a bir mektup döktürebilir.)

Kızılderili kültürü, her karşıkültür gibi, yasayla çevrelenmiş durumda (Goldie de bu sayıdaki söyleşisinde aynı şeyi söylemiyor mu zaten). Peltier'in hikayesi bir yana, seremonilerinde peyote kullanan kızılderili şamanlar da ("Peyote Healing") hapishaneyi boyluyor. Rezervasyon, Amerika'nın beyazlar tarafından istila edilme sürecinin uygulamasıydı. Rezervasyon mantığı, yasa aracılığıyla devam ediyor artık. Robertson, kızılderililerin bu koşullar altında tek gösterebilecekleri tepkiye müziğiyle destek oluyor; Red Boy'un "bu dünyada ses çıkarmasına" ("Making A Noise") yardımcı oluyor.

"Contact From The Underworld Of Red Boy", artık turistik broşür tadı veren world music kavramına da iyi bir şamar atıyor, ama nihayetinde bu bir etnik müzik albümü değil, bunu altını çizerek belirtmek gerek. Robertson'ın dediği gibi bu albüm, "kanında var olan, söküp atamadığı bir şey". ***O.G.***

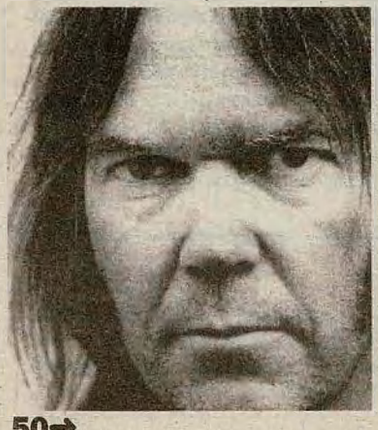

The Bridge School Concerts vol. one

(WEA/Balet)

Neil Young, yıllardan beridir oğlu Ben'in de öğrencileri arasında bulunduğu özürlüler okulu Bridge School yararına konserler tertip ediyor... İşte 1986'dan bu yana yapılan kayıtların tadımlık bir bölümü bu albümde toplanmış. Kadro müthiş. Tüm performansların birinci sınıf olduğunu aktaralım ve ıskalanmaması icap eden birkaç not aktaralım: Don Henley bir Beatles, Ministry bir Grateful Dead, Lovemongers ise bir Led Zeppelin şarkısı söylüyor. "Alison"da Elvis Costello'ya vokalde Neil Young eşlik ediyor. Bruce Springsteen'in canyoldaşı Nils Lofgren'in şarkısında da armonikası ve yine gitarıyla Neil Young var... Aslında stüdyo versiyonunda Neil Young'ın gitar ve piyano çaldığı "All That You Have Is Your Soul"u ("Crossroads" albümünden) Tracy Chapman bu kez tek başına seslendiriyor... Chrissie Hynde, Pretenders'ının yanına bir de yaylı çalgılar dörtlüsü katmış, "Sense Of Purpose"u yorumluyor. David Bowie "Heroes"la, Patti Smith "People Have The Power"la harikalar yaratıyor. Daha kimler kimler var: Beck, Tom Petty, Simon & Garfunkel, Pearl Jam. Ve tabii ki Neil Young: "I'm A Child".

Mutsuzluk üzerine atılmadı, üstüne çullanmadı; yavaşça sızdı, neredeyse tatlılıkla sokuldu. Büyük bir dikkatle yaşamına, hareketlerine, saatlerine, odana işledi, uzun süre gizli tutulmuş bir hakikat, reddedilmiş bir gerçeklik gibi; direşken ve sabırlı, incecik, zorlu mutsuzluk, tavandaki çatlakları, çatlak aynadaki yüzünün kırışıklarını, dizilmiş oyun kağıtlarını ele geçirip sahanlıktaki musluktan damlayan suyun içine girdi. Saint-Roch'un çanı her çeyrek saati vurduğunda onunla birlikte çınladı. **GEORGES PEREC**, Uyuyan Adam

Mutsuzluk gülümseyerek gelir, adıyla süslenmiştir; / Banliyö treninde rastladığımız / Sınav saatini kaçırmış liseli kız, / Hep kazanırsın ey çözümsüzlük! **CEMAL SÜREYA**

...bütün bunları bilmiyordu tabii, bir domates kadar bilgisizdi bu konularda. **SAMUEL BECKETT**, Malone Ölüyor

Doğruyu izlemek zorunda olduğumuz doğru değildir. Doğru, insanın hayatını yönlendiren birçok fikirden biridir. **PAUL FEYERABEND**

Anahtar hep göçebe.
Kilit sabit.
MARIA LUISA SPAZIANI

Neapolis
SIMPLE MINDS
(EMI / Kent)

Ufuk çizgimizin pek kesişmediği gruplardan biri Simple Minds. Zaman içinde beğendiğimiz albümleri olmakla birlikte, gündemi ve rüzgârın estiği yönü tali yoldan, hatta bazen de geriden takip edenlerden. İlk çıktıkları dönemlerde "wave" ve "mod" hareketi içinde gidip gelirken, "New Gold Dream" albümleriyle bunların arasında bir kanal bulmuşlar, 80'li yılların ortalarında da "Once Upon A Time" albümleriyle U2 istikametinde makas değiştirmişlerdi. Başarılı bir manevrayla dahil oldukları ve uzun bir süre pek sapmadan ilerledikleri bu güzergah, sol eğilimli, sosyal içerikli müziklerinin de etkisiyle "ciddi" grup kimliğine kavuşturdu onları. Aynı zamanda stadyum ve arenaların "ağır" gruplarından biri haline geldiler. Tabii, Jim Kerr'in Bono'yu aratmayan sözlerinin (ve vokalinin) de payı oldu bunda.

Dediğimiz gibi, bugüne dek değişik kulvarlarda kulaç attı Simple Minds. Kimi zaman wave-rock etkili dans müziğine, kimi zaman da Amerikan rock-uyumlu saflara yaklaştılar. Fakat genellikle şahsi temalardan çok, kitleleri ilgilendiren konulara öncelik verdiler. Hemen her albümlerinde stadyum ilahisine dönüşen şarkıları oldu. Bu arada, "doğru" örgütlere destek vermeyi ihmal etmediler. Ne var ki, tam bir saygınlık abidesine dönüşmüşken, yüksek sahne performanslarına rağmen müziklerindeki tad azalmaya başlayınca, "diabetik U2" olmaktan öteye geçemediler. Birkaç yıl önce çıkan bir "best of"un ardından, 95'te yaptıkları "Good News From The Next World", tam bu dönemin albümü oldu. Ancak, sayısı epey azalsa da, onları hazır bekleyen bir kitkeyi yine bulmayı başardılar. Hatta uzun bir turneye bile çıktılar. İşte yeni albümleri "Neapolis"in, bu turnenin ardından muhtelif Avrupa kentlerindeki festivaller, özel konserler sırasında yapılan besteler ve kayıtlardan oluşan bir "yol albümü" olduğunu belirtiyor Jim Kerr. Böylece, biraz gecikmeyle de olsa, günümüzün en gözde albüm konseptinden Simple Minds'ı da mahrum bırakmamış oluyor.

Adını albümün tamamlandığı Napoli kentinden alan "Neapolis", dans/rock kavşağında olup bitenleri yine geriden ve ağır adımlarla izleyen, hemen her yeniliğine aşina olduğumuz Simple Minds hattının şimdilik son durağı. Sürprizsiz kıvrımlardan oluşan bir "yol" albümü. Grubun profesyonellik ve samimiyet dahilinde yüksek ayar bir icra performansı olduğu doğru ama albüm, daha ilk elde "Rattle & Hum"ı "Achtung Baby!"e bağlayan yolun izlerini, yani eski U2'yu anımsatıyor insana. Aralarda hoş nağmelerle süslü "Killing Andy Warhol" ya da "Androgeny"gibi besteler olsa da, küçük ışımalar ne yazık ki ortalığı aydınlatmaya yetmiyor. Nitekim, kent kent dolaşmanın uzaklara gitmeyi garantilemediğini ve Simple Minds'ın artık içimizde bir şeyleri kıpırdatmadığını idrak etmemizi sağlıyor "Neapolis". Bugüne dek yaptıkları onca albümün devamı olmayı hak etmiyor. Ama eğer hak ettiğini düşünenler olursa, bu sefer de yanıbaşımızda membalar kaynarken suyu çölde aramak isteyenlere mani olmamız gerekmiyor. ***G.P.***

Three
WAX POETIC
(Double Moon)

Double Moon Records, Pozitif ve İmaj'ın ortaklıklarıyla kurulmuş yeni bir şirket. Sıcağı sıcağına çıkardıkları üç albümden biri Wax Poetic'in "türler-ötesi", "kategoriler-dışı" albümü. Wax Poetic, parlak salonlara meyletmediği için daha bir sevdiğimiz İlhan Erşahin'in yeni projesi. Arto Tunçboyacıyan'ın da yardımlarıyla New York çıkışlı bir takım müzisyenlerle kurduğu grubun müziği New York cazının kesif atmosferini nota nota içinde barındırıyor ama, çeşitli başrol seslerin ait oldukları coğrafyalar, New York'tan hayli uzakta. "Earth Song" parçasının açılışındaki Arap nağmesini beat, bas ve bıkkın bir şehir vokali takip ediyor, Erşahin'in saksofonuyla beraber. "Dreamin"de Tijen Arkun'un İstanbullu vokali, ne tabandaki hip-hop ritmlerine aykırı kaçıyor, ne turntable'ın scratch'ine... "I"daki kanun sample'ının dibine döşenen beat'i, bir sonraki parçada sakin bir gitar tamamlıyor. Tüm şarkıları toplarsanız, Arap kemanının baygın gelgitleriyle yadırganmayan bir flört yaşayan New York saksofonunu, piyano siyah-beyazıyla funk cümbüşünü, "Yalelli"yle gerilimli ve "cool" rap'i yan yana buluyorsunuz. Bu müzikal akrabalık, bu renkli füzyon, Erşahin'in her ayrıntıyı hissettiren düzenlemelerinde yabana atılmaz bir güzel-

liğe kavuşuyor: Berrak bir cümbüş oluşuyor. Massive Attack'ın fütursuzca açtığı yola, ayrı gayrı durmanın kalktığı, ama sahip olunan değerlerin aynı sofraya eşit oranlarda konulduğu melez halet-i ruhiyeye mütevazı bir katkı Wax Poetic'inki: Aynı Massive Attack gibi, geceyarısından sonra, kafalar hafif iyiyken güzel gelecek bir "kulüp sonrası" müziği... Çeşitli coğrafyaların, değişik kültürlerin, farklı adetlerin notalarının yegane "erime" yerinin, büyük şehrin tam ortasının, metropolün aşınmış asfaltının, geceyarısı neonunun, sıkıntılı bireyinin "esnek" seslerine aşinaysanız, "Bristol'den dünyaya doğru giden bir gemideyseniz", çaresi yok, CD player'ı döndüreceksiniz... ***M.E.***

allah'ın topraklarında ilerliyorduk. toprak allah'ındı ama insanlar tarafından sahiplenilmişti. çok uzun zaman önce bir kişi toprağa bir set çekip içine girmiş ve "benim" demişti. bu kişi kendisine karşı çıkanları öldürdü, karşı çıkmaktan korkanlar "senin" demek zorunda kaldılar. hikaye böyle başladı.

Yüksek volüm
İlyas Başsoy
Çıktı

DORUK

(Otomobil armağanlı Çarkıfelek programından enstantaneler: Yarışmacı, Mustafa Topaloğlu)
Mehmet Ali Erbil: Abi, yeni albümünden tüyo versene bize.
Mustafa Topaloğlu: Sen önce bize şu arabada hakkında biraz tüyo ver bakalım.
M.A.Erbil: Vereyim abi, söyle, "Yumuşak G".
M. Topaloğlu: Benim albümün de ilk harfi "kalın S".

Yahu siz, harf sesli mi sessiz mi nerden anlıyorsunuz? Konuşuyor mu bu harfler?
Mustafa Topaloğlu

Kullanmadık ne ayak ne de kafiye kaldı / Gece üç-beş nöbeti gene Sâfi'ye kaldı / İşini peşimdeki hasretin kadar seven / Ne polis ne jandarma ne de hafiye kaldı **Cemal Sâfi**

Güneş alçaktan uçuyordu, bir kuş kadar alçaktan. **RENÉ CHAR**

Boşlukta
"Okumadan Kitap Eleştirileri"
Fatih Altınöz'ün kitabı çıktı

Hot
SQUIRREL NUT ZIPPERS
(PolyGram)

Bir ayna önüne geçip "kulağıma hoş gelen her şeyi dinlerim" şeklindeki trendy lafı sarfedebilirseniz, o halde Squirrel Nut Zippers da kulağınıza hoş gelecektir. Zippers, Kuzey Carolina/USA'den fırlayan bir grup. Her şey çok bildik ama, aslında ortada olan, içinde birçok şeyi barındıran "hiçbir şey". Bir nevi fener alayı bandosunu andırıyorlar. Jim Mathus ve Tom Maxwell önderliğinde kuruldular, 1995 yılında "The Inevitable" adlı albümleriyle müzikal dünyamıza zuhur ettiler. Grubun evveliyatında, Jim Mathus'un, ömrü 1991 tarihli "Beyond the Java Sea" adlı tek atımlık bir albümle sınırlı, indie-pop kulvarında seyreden Metal Flake Mother grubu var. Yine Kuzey Carolinalı bir grup olan Superchunk'ın hissiz bir taklidi olarak da epey bir eleştiriye maruz kalmışlar. Mathus, belki de bundan aldığı dersle, bu kez kendine daha geleneksel, "standart" bir aynada suret aramış. "Hot", grubun 1996 tarihli ikinci albümü, dolayısıyla, iki yıllık bir gecikmeyle önümüzde. Ama inanın, bunun için hayıflanmak gereksiz, çünkü ortada kaçırılan bir şey yok. Zippers elemanlarının da zaten zamanla, gelecekle bir alışverişleri yok. "Büyükbaba için yeterince iyiyse, benim için de yeterince iyidir" gibi kelamlar ediyorlar. "Hot", 1997'de bir milyona yakın satmış. İlk 100 listelerinin 27 hafta gediklisi olmuş. Danny Boyle'un son filmi "A Life Less Ordinary"nin soundtrack albümünde de yer alan hit parçaları "Put A Lid On It"in klibine de şu sıralar rastlıyor olabilirsiniz. 30'ların üslûpçu kucaklanışında, Katharine Whalen'ın o döneme özgü vamp kılığı içerisinde stilsiz bir "jazzy" vokal ile söylediği bu parça, sizi –modunuz ne olursa olsun– durup dururken kıpırdatabilir. Aslında "sadece bu bile yeter" diyebilirsiniz... Zippers elemanlarının kılıklarındaki zıpırlık, müzikal ironilerini tamamlıyor. Uysallık ve saflığın altında, bir küstahlık da seziliyor. Zippers'ın müziği, geçmişte yaşanmış bir gerçeğe doğrudan göndermede bulunmadan, sanki o gerçeği ikame ediyor. Bir bakıma, J. Baudrillard'ı doğrular şekilde, gerçeklik ilkesi yerine benzeşim ilkesini yerleştiriyorlar. Aslında bu noktada da "eklektik" sıfatından yırtıyorlar... Zippers durup dururken sizi yerinizden edebilir ama, sonuç, onların da oynadığı gibi, bir "yer kapmaca" oyununa dönüşebilir. Enstrümanların seçimi ve kullanımı açısından da doğaçlamaya dayanan, basit, çoksesli, tipik bir New Orleans grubu izlenimi veriyorlar vermesine ama; siyahların sıkıntılarına sahip olmayan beyaz kimlikleriyle, hızlı tempoyla, neşeyle çalmaları ve melankoli yerine espriye yönelmeleri nedeniyle "Dixieland"in yansıması gibi gözükmekteler... Kendi adımıza, albümde "Blue Angel"ın deforme bir vokalle süregiden görece ağır havasını öne çekmek isteriz. Aslında bütün parçalarda adamlar epey eğlenmiş ve bizim de eğlenmemiz için ellerinden geleni yapıyorlar. Karşılıklı bir deşarj durumu söz konusu yani. Niyeyse "Hell" diye bir parçaları var ki, insanı Sırat'tan aşağı gönüllü bıraktırır. Gerçi bizi fermuarın müzik hali ilgilendirir ama, "zippergate" kurbanı Clinton'ın "Inagural Ball"unu da bir performanslarında çalmışlar. Albümünün kolaj tarzı kapağında pre-modernist bir binayı sahiplenmiş görünmeleri de bir nebze durumu ele veriyor –binanın üzerinde "Squirrel Grand Company" yazıyor... Bir-iki de uyarı var: "Patlayıcıdır, büyüklerinizin kontrolünde kullanınız, parladıktan sonra elde tutmayınız". Patlama halindeyse herhalde ortalığı saracak karamela şarapneller. Ayrıca "taklitlerinden sakınınız" ibaresi var ki, Sezar'ın hakkı Sezar'a durumu... Zippers, hafızamızın açık ama dar yollarında eğlenerek yuvarlanıyor. Borges'in ayna halkından bir komün. Tamam duruş önemli ama, belki de bu kadar ince eleme sık dokuma gerekmiyor. Bu modern nostaljistlerin müziği, dünya güneşe dönmeye başlamışken, bedeninin yanında kulaklarına da hafif bir şeyler geçirmek isteyenlere birebir. Nasılsa durulacak bir yer olduğu öngörüsüyle, kıpırdatacağı garanti edilir. ***C.S.***

İstanbul
CRAIG HARRIS (featuring Barbaros Erköse)
(Doublemoon)

Craig Harris'in "İstanbul" albümü, yabancı ve Türk müzisyenleri bir araya getiren bir "draje". Barbaros Erköse, etnik ortamını terkedip çokuluslu sert dalgalara sızıyor. Makam anlayışı, farklı karar perdesi, rahatlığını otantik nefesinde bulmuş, ayağını yere sağlam basan tekniği "İstanbul"da ruhunu korumuş. Kimi yerde kaydı başka mekanda yalnız yapmış, "isterlerse kullansınlar" diyen bir hava var. Riff'ler önünde mağrur bir duruş... "Mandela"yı dinlerken ibre bir anda Güney Afrikan sound'larda karar kılıyor. "Çamlıca"nın başları, uvertür hissinde sıcak bir karşılayış. "Caz yapmamışız, sazcaz yapmışız" rozetli band, tansiyonlu (yani demek istediğimiz, "heavy duty chords") girift akorlar giyinmemiş. "Ahenkli çalınan saz da cazdır" anlayışında. Az gittik uz gittik, dere tepe hip-hop, rap, reggae düz gittik, bir bakmışız New Yorklu caza gelmişiz. Bu Batı-kıyılı seslenişlerde Craig Harris sınırlarını belirliyor. Bazen arkalarda Türkçe konuşmayı sürdüren kendi başına kanun, ud, darbuka vs... Cazın türevlerine Avustralya menşeli bir enstrüman diciridu da eklemlenmiş. Diriltmeye yönelik kafa karıştırıcı/açıcı bir etnik caz özeti. Kendi kültürünün uzantısı kapalı, geleneksel halk müzikleri her koordinatta ya öpüşmeyi ya da örtüşmeyi deniyor. Bütün bu arayışlar, oluşum CD'si diyebileceğimiz "İstanbul"da, "Love" adlı parçada muradına ermiş. Barbaros Erköse'nin klarineti altyapıyla birlikte konuşuyor. Klarinet solosuna bas, bas klarinet ve klavyelerin modern anlatımda eşliği, "İstanbul"un sanatsal çizgisinde kendini aklayan bir kompozisyon. Carla Cook'un "Song For A Friend" baladındaki vokalini ve Craig Harris'in trombon solosunu da bu çizgide düşünebiliriz. Farklı kültür müziklerinin birbirlerini desteklediği ve eşit bir tartıya ulaştıkları "Love" gibi parçaları başa almak şartıyla "İstanbul" pozitif bir deney. ***E.G.***

"Seni hep düşündüm" dedim. "Ne olursan ol. Bak şimdi seni ne kadar az tanıyorum, içini, bütün iç yaşamanı bilmiyorum –aslında bu gereksiz– her insan gibiyim. Herkes gibi. Seni düşünen bir öteki. Gövdenin güzelliğini karanlık, tedirgin uykularımda bile duydum. Kalkalım mı burdan." **DEMİR ÖZLÜ**, Bağsız

Yoksullar için önemli sayılabilecek bir çıkar, zenginlere kullanılan kaynaklarda belli bir azalma gerektirir yalnızca; zenginler için önem taşıyan bir çıkar ise yoksulların kaynakları üstünde öldürücü talepler yaratır. Yine de zengin uluslar, yoksul ulusları sömürmekle, herkes için endüstri ötesi bir bolluk yaratmaya yetecek zenginliğe ulaşacaklarını öne sürüyorlar. Yoksul ülkelerin eliti de bu fantaziyi paylaşıyor. **IVAN ILLICH**, Şenlikli Toplum

Bir uzun sefere çıktı diyorlar / Gemiyi gören var mı? Hani deniz? **CAHİT SITKI TARANCI**

Dünden bugün beterim / Derdi derde katarım / Çirkin bal verse yemem / Güzelden taş yutarım

Hayatını yiyim | Rüyama yılan kaçtı

Deuces Wild

B.B. KING

(BMG Türkiye)

Hayatta olan blues'culara sayın deseler, herhalde ilk akla gelecek isimlerden biri B.B. King olur. Bir de işin içine şöhret ve popülariteyi eklersek, B.B. King'den öteye isim saymak zor olur. Sayabildiğim sekiz Grammy ödülünü ve artık sayamadığım, sayıları yüze yaklaşan albümlerini düşündüğünüzde, bu şöhreti anlamak zor olmaz. Miles Davis'in Louis Armstrong'u itham ettiği derecede olmasa bile, elli yılı aşan müzik yaşamı boyunca pop dünyasından caz dünyasına kadar birlikte çalmadığı müzisyen, girmediği ortam bırakmayan Blues Boy'un da medyatikliği epey fazla. Hatırlarsanız, kendisini en son Atlanta Yaz Olimpiyatları'nın açılış töreninde seyretmiştik. Pek tabii, Amerika'daki siyasi ve kültürel "renkliliğin" bir parçasını temsil ediyordu!.. Neyse, biz olayımıza bakalım. Usta, 1993'te arkasına aldığı siyah tayfayla yayınladığı "Blues Summit" adlı albümünün ardından, bu kez, bu albümün bir nevi ikinci kısmı niteliğindeki "Deuces Wild"la çıkageldi. İkinci kısım niteliğinde, çünkü bu sefer de soluk benizlileri toplamış etrafına. Albümde country, blues, rock, rap ve pop ünlüleriyle kaydedilmiş 17 düet yer alıyor. İsimlere bir bakalım isterseniz: Van Morrison ve Bonnie Raitt, "Pilgrim" adlı rezaletin sorumlusu Eric Clapton, yaşlı gremlin Dr. John, Zucchero (yorum yok!), D'Angelo, Jools Holland, Tracy Chapman, Mick Hucknall, Marty Stuart, Dionne Warwick, Paul Carrack, Rolling Stones, Joe Cocker, Heavy D., David Gilmour, emektar yaşlı kurt Willie Nelson... Tam bir yıldızlar topluluğu... Yok yok... Valla ne yalan söyleyelim, kulaklarımız "When Love Comes To Town"la U2'yu ve "Since I Met You Baby"le Gary Moore'u aramadı değil. B.B., bu albümde hayatının kilometre taşları niteliğindeki şarkıları icra etmiş arkadaşlarla. Tracy Chapman'la düet yaptığı ve ilk Grammy'sini de almasına sebep olan Ray Hawkins klasiği "Thrill Is Gone" albümün öne çıkan şarkısı. Tracy Chapman da piştikçe güzelleşiyor. (Ancak, "Thrill Is Gone"ın en güzel yorumlarından biri, Chris Duarte Group'un geçenlerde çıkan ikinci albümü "Tailspin Headwhack"de yer alıyor. Blues'cular bu albümü kaçırmasın.)

Aslında albüm üzerine söylenecek çok laf yok ama, biz haddimizi aşarak birkaç kelam edelim. B.B., "Lucille" adını verdiği Gibson'ıyla yine döktürmeye devam ediyor. Diğer arkadaşlar da B.B.'nin şahane ve odunsu gitar riff'lerinin arasından sıyrılmaya çalışıyor. Ama ne mümkün! B.B. solosunu bitiriyor, bu sefer de diğer gitaristler B.B. gibi çalmaya çalışıyor. Valla, ben işin içinden çıkamadım. Açıkça söylemek gerekirse, arkadaşların çoğu, düetlere müzikleriyle katılmaktan öte, vokal yapmışlar. Buna karşın, Dr. John, Heavy D., Willie Nelson ve Mick Hucknall, bu ablukayı biraz olsun aşabilmiş. Görünürdeki şöhretlerin yanında, geri planda Pino Palladino, Lenny Castro ve Jim Keltner gibi sağlam müzisyenler göze çarpıyor. Ancak bu albümün görünmeyen bir yıldızı var: Hammond B3'yle harikalar yaratan Paul Carrack. (Şu sıralar müzik marketlerde "Beautiful World" isimli albümüyle gözümüze takılıyor. Hammond meraklılarına duyurulur.) Kral, "Deuces Wild"ın kapağında da eski tarzını sürdürmüş, iskambil kağıtlarında lakabı B.B.'yi ve tam rengini temsilen karo (kara) ikili ve krallığını simgeleyen papazın üzerine kondurmuş resmini. Güzel olmuş, ne diyelim. Tabii bu yazıdan "bu albümü mutlaka alın" gibi bir netice çıkıyorsa, siz de durmayın, çıkarın. ***K.D.***

mor ve ötesi.

her cuma.
23:30.
canlı.

CAPTAIN hook

Cumhuriyet Caddesi. Kaya Apartmanı. Numara: 349/1. Harbiye.
Telefon: 240 68 49

Çürüyen bir toplumda, gerçek sanatın çürümeyi de yansıtması gerektiğine inanıyorlar. Bu düşünceyle, bir dansçının da nasıl dansettiğinden çok, ne gördüğü ve ne gösterdiği ile ilgilenenleri **Dans Tiyatrosu** çalışmalarına bekliyorlar. *Tel: 251 68 25*

Deep Purple geliyor
(İlk dört tamam ama, Blackmore yok.)
1-2 Haziran, Açıkhava Tiyatrosu

Ne zamandır canım sıkılmıyor, hemen hemen yaşamıyorum gibi bir şey. İLHAN BERK

İhtiyarlık ile gençlik diyerek / Şu hayâtı ikiye böldürme! /
Ey büyükten de büyük Allahım / Benden evvel s.kimi öldürme
NEYZEN TEVFİK

When I Was Born For The 7th Time
CORNERSHOP
(Wijjja / KodMüzik)

Geçtiğimiz haftalarda İngiltere listelerinde dalgalı bir hava esti ve Cornershop'un "Brimful Of Asha"sı tepeden bir numaraya yerleşti. Oysa bu 45'lik, ilk kez geçen yılın sonbaharında yayınlanmış ve yıl sonunda birçok dergi tarafından yılın en iyi ilk beş single'ından biri seçilmişti. Uzun yıllar görmezlikten gelinen Asya dalgası, sonunda İngiltere kıyılarını vurmuştu. Artık Pakiler, Hindular, Afganlar ve bilumum Doğu kökenli müzisyen, yıllardır elde etmeye çalıştıkları saygınlığa bir parça da olsa kavuşuyorlar. Beş yıl önce başlayan bu dalgalanmanın öncüleri Fun-da-Mental idiyse de, şimdi cephede çarpışan neferin adı Cornershop... Cornershop, hayli kalabalık bir kadroya sahip olmasına karşın, bütün dizaynını Tjinder Singh'in ellerine borçlu. İngiltere'de yayınlanan dört EP ve iki albümün ardından, ilk çıkışlarını 1995'deki "Jullander Shere" parçalarıyla yaptılar. O zaman da, şimdilerde "Brimful Of Asha"nın başına gelenin ufak çaplısı bu parçanın başına gelmiş, yıl sonunda aldıkları övgüler onları bu plağı yeniden yayınlamaya itmişti. O yıl çıkan albümleri "Woman's Gotta Have It" de bir hayli ilgi gördü. Hatta Amerikan Spin dergisi, onları "İngiltere'nin en heyecan verici yeni grubu" olarak selamladı. "Woman's Gotta Have It"de gerçekleştirdiği, geçen yıl çıkan son albüm "When I Was Born For The 7th Time"da yerli yerine oturttuğu çapaklı bir sound'un izini süren T. Singh, bu özgünlüğü/özgürlüğü "her şeyden bir parça ama hiçbir şey değil" düsturuna borçlu... Onlar hem İngiliz hem Pakistanlı, ama aynı zamanda ne İngiliz ne de Pakistanlı... Tüm bunlar kimliklerinin oluşmasını sağlamış, ama onlar bu kimlikleri kendilerine zırh edinmemişler. Kırkbeşlik plaklara düzülen methiye niteliğindeki "Brimful Of Asha" da, grubun yalnızca müziğe ait olduğunun bir belgesi adeta. "Yedinci Kez Doğdu-

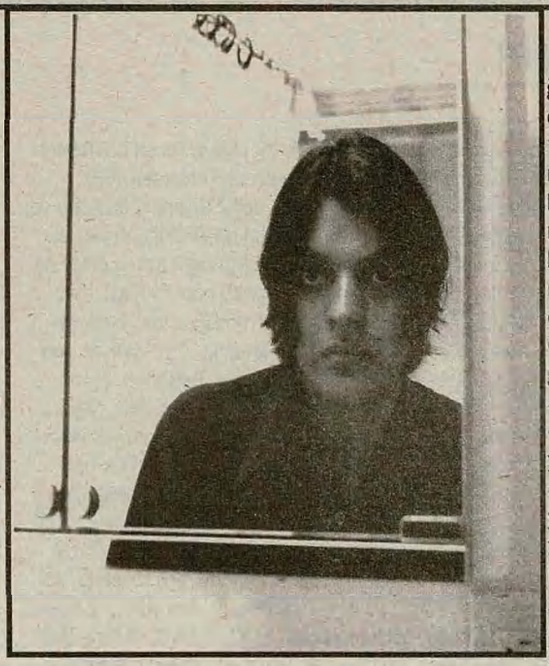

ğumda..."da 15 parçaya bölünmüş bir "can"ın yürek atışlarını dinliyoruz. Her bir parça, diğerlerine muhtaç, hiçbiri kendi başına yerinde duramıyor. Doğudan yola çıkan her değer gibi Cornershop'un müziği de biraz ezik (T. Singh, hiçbir parçada sesinin volümünü yükseltmiyor), biraz da gururlu... Çoğu yerde ayaklarını sürterek yürüyenlerin rahatsız ediciliğinde... Aynı zamanda Doğunun baktıkça derinleşen tapınaklarının görkemine de sahip bir müzik söz konusu burada. Albümü kapattıkları "Norwegian Wood" da, onlara "Doğunun Beatles"ı yaftasını yapıştıracaklara –Nusret Fatih'e "Doğunun Elvis'i" diyenlere nazire olarak– erkenden verilmiş tokat gibi bir cevap... "Slow" tabir edilen tarzda müzik safraları ihtiva etmeyen Cornershop parçaları, tüm dünya iklimlerinde geçerliliğini koruyacak sağlamlıkta şarkılar. Çünkü bu şarkılar hayata, insana ve dünyaya ilişkin... Her nerede yaşanıyor ve yaşatılıyorsa... ***A.A.***

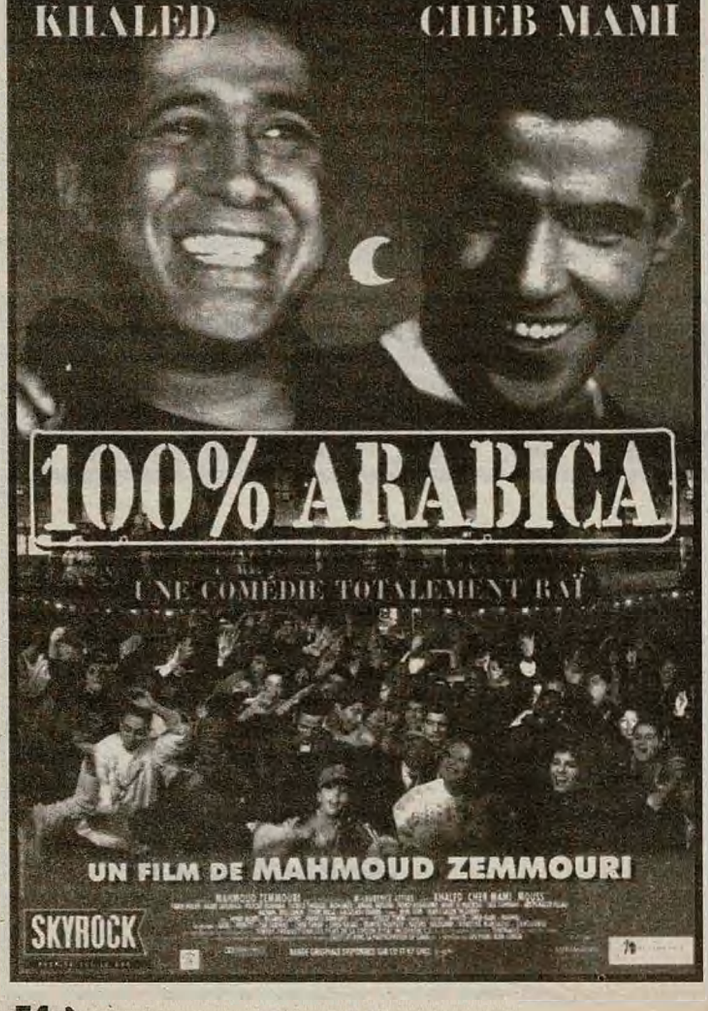

Meli Meli
CHEB MAMI
(EMI/Kent)

Hafla
KHALED
(PolyGram)

Oran sound'un iki has adamını inşallah Sinema Günlerinde "% 100 Arabica" filmde izleyeceğiz... Güzel bir tesadüf oldu, film çıkışında bir plakçıya uğrayıp ikisinin de yepyeni albümlerini almamız mümkün. Mami'ninki bir stüdyo albümü, Khaled'inki ise konser kayıtları...

Cheb Mami, rai'ın Fransa'da üne kavuşan ilk yıldızı. Önce Arap kabarelerinin aranılan çocuk sanatçısı olarak adı sağda solda duyulmaya başlıyor, sonra 86'da ilk plağıyla ufaktan uluslararası şöhrete adım atıyor. Ajda Pekkan'ın sahip olduğu üfürükten "Olympia'ya çıkan ilk Türk" ünvanıyla sakın kıyaslamaya kalkmayalım; o yıllarda Mami, "Olympia'ya çıkan ilk cheb" olarak Mağrip gettolarının gurur kaynağı oluyor. Devamını da getiriyor, bugünlere varıyor. Rai'ın son yıllarda hip-hop'la kurduğu kan kardeşliği cumhuriyetinin güzel bir örneği "Meli Meli" albümü. Hatta bir şarkıda Alliance Ethnik'ten K-Mel kendisine rap yapıyor... Fransa'da yaşayan tüm rai sanatçıları gibi Mami de füzyonları mıknatıs gibi çekiyor kendine. Birkaç sene evvelki soul-disco hiti "Mama" da çok başarılıydı. Ama asıl "Route Manset" albümünde okuduğu tek bir parçayla Cheb Mami adı ruhumuza kazındı: Fransa'nın geç-hippi kuşağından gizemli bir songwriter olan Gérard Manset için hazırlanan bu tribute albümde "Il Voyage En Solitaire" isimli şansonu Arap gırtlağıyla öyle bir yanık okuyordu ki, akustik gitar, çello ve darbuka, bu sesin akıntısında kayboluyordu sanki... Mami bugün rai yollarından sapmamış, popa bulaşmamış bir kimlikle saygınlık bakımından Khaled'in bir adım önünde yürüyor gibi...

Khaled ise bildiğimiz Khaled. Albümü "Hafla", birbuçuk yıl evvel İstanbul'da seyrettiğimiz gibi... "Didi"den "Aicha"ya kadar bütün hitleri, ilaveten "Wahrane Wahrane" gibi oturaklı şarkılarıyla rai'ın vücut ölçülerine uygun, serbest ve derbeder bir konser albümü...

İkisini birden alamam diyorsanız, kura çekin, olsun bitsin... ***D.B.***

Artık arama denizi ve kayıkları iten dalgaların postunu / Bu göğün altında balık olan biziz, ağaçlar denizlerin yosunu
YORGO SEFERİS

Hem kel hem Faudel
Zamanın neresinden dönersen kâr

Adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir olmasa da çulu: *maddi şeyler değer ölçüsü değildir, asıl olan şahsiyettir*

Yok canım sizinkiler gibi değildi bu kavramlar, benimkiler gibiydi, yani habire sarsılan, kan ter içinde, durmadan titreyen kavramlardı, bunların içinde tek bir sağduyu ya da soğukkanlılık atomu yoktu. **SAMUEL BECKETT**, Molloy

Bu zamanda sokağa çıkan bir adam, her ne kadar haramdan çekinse, gövdesini kadına değdirmekten alıkoyamaz. Gişe önlerinde bilet alırken, turnikelerden geçerken, köprü dubalarından vapurlara akan sıkışıklığın içinde sürüklenirken ya burnunuz açık enselerden birinin akım çizgilerinin birleşimine dalacak, ya da arkanızdan sizi iten bir çift iri memenin cumbasına yaslanarak bir yaylı kanapeye dayanmanın yumuşaklığını duyacaksınız.
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR, Mezarından Kalkan Şehit

Saturnz Return
GOLDIE
(PolyGram)

Drum'n'bass, dans müziğinin türevleri içerisinde, modası geçme ihtimali en az, geliştirilmeye en fazla müsait olan tür. 90'lı yılların ikinci çeyreğinde ortaya çıkmaya başlayan bu müzik, kısa sürede kendisine underground piyasada önemli bir yer edindi. Ama bu müziğin geniş kitleler tarafından algılanıp duyurulmasında, şüphesiz en büyük pay Goldie'nindi. 95 yılında çıkardığı ve vokalistliğini Diane Charlemagne'nın yaptığı "Inner Citylife" single'ıyla bu tür müziğe yabancı olan dinleyicileri dahi yakalayan Goldie, ardından çıkardığı "Timeless" albümüyle hem çok iyi bir ticari başarı yakaladı, hem de drum'n'bass müziğini geniş kitlelere ulaştırdı. Goldie'nin arkasından, aynı zamanda devamlı DJ'liğini yaptığı Metalheadz kulübünden birçok insanın yaptıkları da duyulmaya başlandı: Photek, Dillinja, Lemon D... Aradan iki yıl geçmişti ve herkes Goldie'nin ne yapacağını merak ediyordu. Bu iki yıl içerisinde birçok yeni isim çıkmış, drum'n'bass kollara ayrılmıştı, endüstriyel dark, hard, etnik ve jazzy gibi türleri oluşmuştu. Ayrıca ünlü müzisyenler tarafından da yaptıkları müziklere enjekte edilmeye başlanmıştı. David Byrne, Stereolab ve Mouse On Mars, bazı şarkılarında kendi müzikleriyle bu türü harmanladılar. Derken, 97 yılı sonunda Goldie'nin yeni albümü hakkında ilk bilgiler ulaşmaya başladı. Albümde bir saatlik bir parçanın yer alacağı, bir parçada ise Noel Gallagher'ın gitar çalacağı gibi... Çıkışı devamlı ertelenen albüm, bu yılın başında yayınlandı. İlk albümün ses teknisyeni Rob Playford'la yolunu ayırmış olan Goldie'nin yeni albümünün ilk single'ı, Noel Gallagher'ın sert gitar tonlarıyla dolu olan "Temper Temper" oldu. Goldie, bu parçada ve albümün diğer birkaç parçasında vokalleri üstlenmiş... Double CD olarak yayınlanan albümün ilk CD'sinde iki parça yer alıyor. Goldie'nin annesine adadığı, Londra Filarmoni Orkestrası'yla çalıştığı ve 60 dakika süren "Mother" isimli parçada vokaller gene Goldie'ye ait. Diğer parça "Truth"da ise vokalleri David Bowie üstlenmiş. Bu CD'de Goldie, sadece drum'n'bass değil, başka şeyler de yapabilecek komple bir müzisyen olduğunu kanıtlamaya çalışıyor ve bunu kesinlikle başarıyor. "Saturn" ismini taşıyan ikinci CD'de ise, Noel Gallagher dışında, KRS One ve ilk albümünden tanıdığımız Diane Charlemagne, Goldie'yle çalışmışlar... "Saturnz Return", birkaç parça dışında, kesinlikle iyi bir albüm. Özellikle son parça "Demonz", son derece ilginç ve sert bir parça. Eğer Goldie'yle tanışmadıysanız, önünüzde iyi bir fırsat var. Çünkü kesinlikle tanışılması gereken biri. ***H.İ.Ç.***

Fusion
SVEN VATH
(EMI/Kent)

Sven Vath, dans müziğini yakından takip eden herkesin muhakkak tanıyacağı mühim bir şahıs. Mühim, çünkü tekno denen musikinin mucitlerinden biri olarak tanınıyor. Dans müziğinin 80'lerin ortasından günümüze kadar olan gelişimiyle Sven Vath'ın hikayesi pek çok yerde kesişiyor. Müziğe 80'lerin başlarında DJ'lik yaparak başlayan Vath, 80'lerin ortalarında "mainstream"den uzaklaşarak new romantic akımına ve hemen ardından da house müziğinin ilk örneklerine ilgi göstermiş. Boş durmayı sevmediğinden, 1990 yazında Almanya'yı kasıp kavuran tekno müziği yaratmış ve Almanya ile Hollanda underground çevrelerinin en tanınmış isimlerinden biri oluvermiş. İlk albüm, 1992 yılında, Ralf Hildenbeutel'le tanıştıktan sonra gelmiş: "An Accident In Paradise". Hemen ardından ikinci albüm: "The Harlequin - The Robot & The Ballet-dancer". Bu albüm ile Vath, tekno, trance ve house müziğini bir araya getirirerek dünya çapında bir başarı kazanmış. Bunun üzerine Underworld, Speedy J., David Holmes ve Hardfloor, Sven Vath'ın parçalarını remikseleyerek "Touch Themes Of Harlequin - Robot-Ballet-Dancer" isimli bir albüm çıkarmışlar. Hikayenin geri kalanı, son çıkan albüm "Fusion"a dair. Sven Vath, trip-hop, electro ve big beat müziği, biraz soundtrack'imsi havalar, biraz da orkestral elementlerle birleştirmiş ve ortaya "Fusion" çıkmış. Arşiv kurtları ve türün meraklıları zaten kaçırmayacaktır ama, "iyi bir müzisyenden kaliteli bir albüm" edinmek isteyenler de bu albümü atlamasınlar. Üstelik Daft Punk, Bentley Rhythm Ace gibi grupların "teknonun babası"ndan nasıl etkilendiğini görmek için de bir fırsat... ***G.G.***

Comparsa
DEEP FOREST
(Sony Türkiye)

"Müzik piyasasında best seller olmanın tarihi" yazılsa, bunun altbaşlığını "pazarlanabilir fikirler ve karşı fikirler" koymak gerekir diye düşünüyorum. Müzik yapmanın bir türevi olan "fikir üzerine nota bindirmek", formül tutturulduğunda dinleyicilere hoş vakit bile geçirtebilir. Enigma'dan Soul II Soul'a, Adiemus'dan Sacred Spirit'e, ortak çıkış noktası "yahu, şu ritmle şu vokali birleştirsek amma da ilginç olur ha!" fikri olan bu projelerin en ses getirenlerinden biri de, bilmemeniz imkansız, Deep Forest'tı. 93 yılında çıkmasına rağmen bir hayli gecikmeli olarak üne kavuşan, hatta sonrasında "length" versiyonu bile yayınlanan ilk albümlerinde bizleri "ormanda yolunu yitirmiş Peter Gabriel" hoşluğunda bir aleme buyur etmişlerdi. Dinlediğimizde içimize çocuksu bir neşe dolduran bu albüm, daha sonra "Dao Dezi", "Boheme" ve şimdi de "Comparsa" adıyla yeniden piyasaya sunuldu. Elbette bunların ayrı albümler olduğu ileri sürülüyor. Ama benim kanaatime göre bunlar, Deep Forest çorbasının yenilip eksildikçe sulandırılarak çoğaltılması vak'asından ibaretler. İşin kötü yanı ne biliyor musunuz? Bu Fransız abimler, etnik seslere kucak açtıkları için –özellikle vatanımda– saygıdeğer kabul edilmekteler ve eğer siz burun kıvırırsanız, "Afrikalıları sevmez Serdar Turgut" muamelesine maruz kalıyorsunuz. Gene bu abimler, yüz yaşını doldurarak hayata veda etmiş insanların seslerini kendilerine dokunulmazlık zırhı olarak seçiyorlar, sonra albümlerine verdikleri isimlerden yola çıkarak bu kez farklı bir şey yaptıklarını ileri sürüyorlar. Ben de üç Deep Forest, bir Dao Dezi albümünü dinlemiş biri olarak, film müziklerine hiç girmiyorum, her albüme bir tane olmak üzere şu kötü esprileri yapma hakkını kendimde görüyorum: *1.* Aman ha, ormanın derinliklerine dalmayın, çıkamaz, kurda kuşa yem olursunuz. *2.* Deep Forest, daha ilk albümdeki "Sweet Lullaby" ile işi sağlama almış, ormanın derinliklerine dalan bir daha uyanamıyormuş. *3.* Ormanın derinliklerinde kalan insanlara gecenin ilerleyen vakitlerinde Loreena McKennitt da dinletiyorlarmış. *4.* Deep Forest'tan söz edip de Son Durak programını es geçmek bir Türke yakışmayacağından, biz de bu programda her gece aslında başka bir Deep Forest parçası çalmasına rağmen, halkımızın bunu hep "Martha's Song" sandığı gerçeğini açıklayarak sözlerimize son veriyoruz. Herkese iyi uykular, tatlı rüyalar... ***A.A.***

KELEPİR

Afa, Altıkırkbeş ve Kavram yayınları yalnızca Kelepir kitapçılarda

AFA
ALTIKIRKBEŞ
KAVRAM

1 bir iki üç dört beş altı yedi sekiz dokuz on

İNGİLTERE ALBÜMLER
1. **James** The Best Of...
2. **"Titanic"** Soundtrack
3. **Céline Dion** Let's Talk About Love
4. **Robbie Williams** Life Thru A Lens
5. **Madonna** Ray Of Light
6. **George Martin** In My Life
7. **The Verve** Urban Hymns
8. **M People** Fresco
9. **Natalie Imbruglia** Left Of The Middle
10. **Kylie Minogue** Kylie Minogue

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER
1. **George Martin** In My Life
2. **Space** Tin Planet
3. **Morcheeba** Big Calm
4. **The Charlatans** Melting Pot
5. **Stereophonics** Word Gets Around
6. **Propellerheads** Decksandrums...
7. **Cornershop** When I Was Born For The 7th Time
8. **Backstreet Boys** Backstreet's Back
9. **Oasis** (What's The Story) Morning Glory?
10. **Oasis** Be Here Now

AMERİKA ALBÜMLER
1. **"Titanic"** Soundtrack
2. **Céline Dion** Let's Talk About Love
3. **C-Murder** Life Or Death
4. **Van Halen** Van Halen III
5. **Madonna** Ray Of Light
6. **Savage Garden** Savage Garden
7. **Eric Clapton** Pilgrim
8. **Backstreet Boys** Backstreet Boys
9. **K-Ci & JoJo** Love Always
10. **"The Player's Club"** Various Artists

ROLL DİSKO
Baader Meinhof Baader Meinhof
Björk Debut
Cengiz İmren Bi Tanem
Cream Disraeli Gears
David Bowie Low
The End Of Violence (Soundtrack)
Erkin Koray Benden Sana
Goldie Saturnz Return
Gun Club The Las Vegas Story
Hakkı Bulut Ben Buyum
Led Zeppelin IV
Léo Ferré Je chante pour passer le temps
Lou Reed Set The Twilight Reeling
Nazan Öncel Sokak Kızı
Neşet Ertaş Gönül Yarası
Orhan Gencebay Klasikler
Prodigy The Fat Of The Land
Radiohead OK Computer
Renaud Chante Brassens
Zen Derya

KOD MÜZİK / Atlas
1. **Crunch** The Love Album
2. **"A Life Less Ordinary"** Soundtrack
3. **Goldie** Saturnz Return
4. **Transglobal Underground** International Times
5. **Sukia** El Contacto Que Sera Sexo Especial

ZİHNİ / Akmar
1. **Helen Eriksen** Standart
2. **"Serious Drop Out"** Various Artists
3. **Mark Hollis** Mark Hollis
4. **Goldie** Saturnz Return
5. **Slok** They Call It Jungle

D-TONE / Atlas
1. **"Psycho Attack Over Europe"**
2. **Divine** My First Album
3. **"This Is Cult Fiction"** (Kült Film Müzikleri)
4. **The Damned** Singles
5. **Jimmy Smith** Best Of...

MEMLEKETTE EN ÇOK SATANLAR

YABANCI
1. **Ricky Martin** Vuelve
2. **"Titanic"** Soundtrack
3. **Madonna** Ray Of Light
4. **Celine Dion** Let's Talk About Love
5. **Rachid Taha** Diwan
6. **Ricky Martin** A Medio Vivir
7. **Power Hits Vol. 4**
8. **Gala** Come Into My Life
9. **Backstreet Boys** Backstreet's Back
10. **Eric Clapton** Pilgrim
11. **Spice Girls** Spiceworld
12. **Fresh Cuts II**
13. **Eros Ramazotti** Eros
14. **Loreena McKennitt** The Book Of Secrets
15. **Pearl Jam** Yield
16. **Vanessa Mae** China Girl
17. **Metallica** Re-load
18. **Deep Forest** Comparsa
19. **Radyo 5 Party Hits**
20. **"The Jackal"** Soundtrack

YERLİ
1. **İbrahim Tatlıses** At Gitsin
2. **Ahmet Kaya** Dosta Düşmana Karşı
3. **Kayahan** Emrin Olur
4. **Grup Gündoğarken** Mest Of...
5. **Muazzez Abacı** Cesaretim Var
6. **Ebru Gündeş** Sen Allahın Bir Lütfusun
7. **Nalan** Usul Usul
8. **Mavi Sakal** Kan Kokusu
9. **Sibel Can** Bu Devirde
10. **Muazzez Ersoy** Nostalji 3

Megavizyon, Raksotek ve Mephisto'dan derlenmiştir

içinden BOMBA geçen şarkılar

A Hard Rain's A-Gonna Fall - **Bob Dylan** • A-Bomb In Wardour Street - **The Jam** • Armageddon Days Are Here Again - **The The** • Atom Bomb - **Way Out West** • Atom Heart Mother - **Pink Floyd** • Atom Man Loves Radium Girl - **Bill Nelson** • Atom Tan - **The Clash** • Atomic - **Blondie** • Atomic Café - **Motels** • Atomic City - **Holly Johnson** • Atomic Dog - **George Clinton** • Atomic Energy - **Misty In Roots** • Atomic Funk - **Lauro Nyro** • Atomic Imagery - **Thin White Rope** • Atomic Lullaby - **Blow Monkeys** • Atomic Punk - **Onslaught** • The Atomic Mr Basie - **Count Basie** • Barrels Of Pain - **Graham Nash** • Big Bang - **Squeeze** • The Big Bang - **Godley and Creme** • Bikini Atoll - **Grace Slick** • Black Sheets Of Rain - **Bob Mould** • Distant Early Warning - **Rush** • Einstein A Go-Go - **Landscape** • Enola Gay - **OMD** • Eve Of Destruction - **Barry McGuire** • Everyday Is Like Sunday - **Morrissey** • Fallout - **Roger Waters** • H-Bomb - **The Business** • Hiroshima - **Todd Rundgren** • Hiroshima, It's Always A Beautiful Blue Sky - **Yoko Ono and Paul McCartney** • Hiroshima Mon Amour - **Ultravox** • Hiroşima - **Bulutsuzluk Özlemi** • I Come And Stand At Every Door - **This Mortal Coil** • Kimse Barıştan Sözetmiyor - **Bulutsuzluk Özlemi** • Mushroom Clouds - **Love** • New Frontier - **Steely Dan** • Nuclear Attack - **Gary Moore** • Nuclear Blues - **Blood Sweat And Tears** • Nuclear Device - **Stranglers** • Nuclear Drive - **Hawkwind** • Nuclear Waste - **Sting and The Radioactors** • Nuclear War - **Jimmy Cliff** • Nuclear War - **Sun Ra** • Nuclear Weapon - **Smiley Culture** • Oh Lord, Don't Let Them Drop That Atomic Bomb On Me - **Charlie Mingus** • Please Please Tell Me Now - **Duran Duran** • Political Science - **Randy Newman** • Radiotion - **Suicide** • Radiotion Level - **Sun** • Radiation Ranch - **Brian Setzer** • Radiation Sickness - **Nuclear Assault** • Radioactivity - **Kraftwerk** • Reactor - **Nuclear Regulatory Commission** • Rock, H-Bomb, Rock - **H-Bomb Ferguson** • Splitting The Atom - **Seers** • Two Tribes - **Frankie Goes To Hollywood** • We Almost Lost Detroit - **Gil Scott-Heron**

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzononbironikiontüçondörtonbeşonaltıonyedionsekizondokuzyirmibiryirmiikiyirmiüçyirmidörtyirmibeşyirmialtıyirmiyediyirmisekizyirmidokuzotuzbirotuzikiotuzüçotuzdörtotuzbeşotuzaltıotuzyediotuzsekizotuzdokuzkırkbirkırkikikır küçkırkdörtkırkbeşkırkaltıkırkyedikırksekizkırkdokuzelli

MOĞOLLAR 30. yıl

Eski defterler

Cahit Berkay, Engin Yörükoğlu ve Taner Öngür'ü oturttuk masanın başına, "açın bakalım defterleri, anlatın şu eski zamanları" dedik. Genç Moğol Serhat Ersöz de bizim kadar hayret içinde dinledi anlatılanları...

Taner Öngür: Moğollar'ın ilk kuruluşu Murat (Ses), Aziz (Azmet) ve Neco şeklindeydi. Sonraların şarkıcısı Neco o zaman bas çalıyordu. Böyle bir proje vardı ama yürümedi. Sonra Engin (Yörükoğlu) ve Cahit (Berkay) geldi. Moğollar kuruldu.

Engin Yörükoğlu: Murat ve Aziz o zamanlar, Siluetler'in bir tür devamını kurmak istiyorlardı. Neco da hatırladığım kadarıyla Siluetler'de bir ara bas çalıyordu. Ama aralarında anlaşamadıkları için biz devreye girdik: Biz dediğim, ben, Cahit ve Haluk Kunt... Sonra Haluk 15 gün sonra yerini Hasan Sel'e bıraktı. Sonra da biliyorsunuz, Hasan'ın yerini Taner aldı... İzmir'de fuar esnasında biz Selçuk Alagöz'le çalışıyorduk, Siluetler de başka bir gazinodaydı. Hollanda'da Tic diye bir müzik dergisinin muhabiri, –aynı zamanda da menejerlik yapıyordu– o sıralarda Türkiye'de tatildeydi. Gazinolara gidip orkestraları dinliyordu. Murat ve Aziz bizim toparlanma projesinden bahsetmişler adama. "Yakında Avrupa'ya geleceğiz, ne yapmamız lazım" diye sormuşlar. "Önce anlaşılır bir isim bulun. Şu sıra çok haşin isimler geçerli, Rolling Stones, Animals gibi" demiş adam, "sizin isminiz de Moğollar olsun, postlar filan giyin, Doğudan geldiğiniz belli olsun"... Bu postları Öztürk Serengil'den ödünç aldık. Onun evinin duvarlarında bunlardan asılıydı. "Ver de bir resim çektirelim" dedik...

> Kendilerini **Siluetler** ve **Selçuk Alagöz**'ün eski elemanları diye takdim ettirmekle halkın ilgisini çekmek isteyen **Moğollar**, kıyafetleri dışında dinleyicileri memnun etmediler.

Taner Öngür, Engin Yörükoğlu, Cahit Berkay, Aziz Azmet ve Murat Ses'ten kurulu Moğollar, yukarıda Berkay'ın baba evinde müzikal bir toplantı esnasında görülüyorlar. Yanda da aynı kadro giyinip süslenmiş bir halde Stüdyo Taç'ın objektifine poz vermişler...

→57

Engin: İlk turnemizi bağımsız olarak yaptık. Bir arkadaşımla beraber Volkswagen kiraladık. Abanoz sokağının karşısında araba kiracıları vardı. Ordan beğendik bir araba. Ama döşemeler erimiş, baktığın zaman resmen aşağıdan asfalt gözüküyor. Bende de ehliyet yok, arkadaşımda da yok. Yükledik afişleri arabaya, bütün Anadolu'da 35-40 günlük konserler bağladık. Hiç konser olmamış yerlerde bile tek başımıza konserler verdik... İlk önce on günlük bir turne yaptık, sonra hemen arkasından otuz günlük bir turne daha... İlk turnede postlarla çıkıyorduk sahneye. Ama o on günde gördük ki, biz bu şekilde Anadolu'yu biraz zor gezeriz. Onun için hemen bir kıyafet devrimi yapıldı. Smokinler alındı. Uzun turnede "bunlar iyi çocuklar, konserin sonuna doğru papyonları, ceketleri fırlatıp atıyorlar, biraz dağıtıyorlar ama iyi müzik yapıyorlar" gibi bir imaj oluştu. Her konserde oranın kitabevi sahibi, öğretmeni, şehir kulübünün ileri gelenleriyle filan konuşarak oranın folklorik özelliklerini öğrenmeye başladık. Anadolu popun temelleri o turnede atıldı.

Taner: İlk çıkıldığında postlar, uzun saç sakallar filan vardı. Ve İngilizceydi repertuar. Fitaş konserlerine filan çıkılırdı. Biraz underground tarzında bir yapıydı. O dönemde tabii biraz tepki çekti. Halkla daha iyi ilişki kurabilmek için sonra saçlar kesildi, smokin gibi şeyler giyildi, repertuara bir-iki piyasa parçası da eklendi. Onun sonunda hepimiz bu saçma oyundan sıkıldık, "biz bu değiliz ki" demeye başladık. İşte ondan sonra "Dağ ve Çocuk", "Garip Çoban" gibi şarkılarla, geleneksel kıyafetlerle Anadolu pop dönemi başladı...

Taner: Anadolu turnesinde, Sındırgı'da mola vermiştik. Sokaklarda geziyordum. Baktım, antikacıya benzeyen bir dükkan gördüm. Aslında düğünler için geleneksel elbiseler falan satıyordu. Hoşuma gitti, bazı şeyler aldım. Sonra oraya Barış da dadandı. Barış'ın bütün o kıyafetleri o dükkandan alınmadır ilk başlarda. Birdenbire o dükkanı görünce, hiç böyle kıyafetler giymezken giyer olduk. Müziğimizin adına da Anadolu pop demiştik. Halk müziği, folklor filan araştırıyorduk. Türk Folklor Araştırmaları Derneği'nin bir dergisi vardı, abim alırdı hep. Gelenekler, maniler, bilmeceler, kıyafetler bizi çekiyordu. O konuya ilgi duyunca, bu tip şeyler de araştırmaya başladık. Engin kumaşı alıp kendine has bir şeyler diktirdi, ben bir cepken buldum giydim... Cahit aslında kadınların giydiği üç etek diye bir şey giyiyordu, ama kaftan gibi duruyordu da ondan giyiyordu. Bilgimiz yoktu pek. Daha sonra öğrenmeye başladık. Herkes kendi kafasına göre bir şey buluyor, giyip çıkıyordu. Bu kıyafetler üzerine bir tartışma olmuştu. Ünlü bir folklorbilimci bizi destekliyordu, Olgunlaşma Enstitüsü müdiresi karşı çıkıyordu... Bazen sokağa bile o kıyafetlerle çıkardık. Hippilik yıllarıydı. Batılı gençler de enteresan ne bulurlarsa giyiyordu. Biz de öyleydik. Serbestçe takılıyorduk. Bir çeşit fantazya. Ciddiye alma gibi bir durum yoktu açıkçası. Sadece bir renkti işte. İnsan kendini değişik hissediyordu. Bir süre sonra bu iş biraz tavsamaya başladı, hafif hafif herkes vazgeçti.

Elif Naci: Bugün karşımıza çıkan bu ses sanatkarlarının giydikleri akortsuz, kakofonik kostümler karşısında her zaman irkildim ve tiksindim. Bu derbederliği önleyebilmek için daha ciddi ve ilmi çalışmalar gereklidir. Sanatçılarımızın bu konuda geniş incelemeler yapması artık bir zaruret olmuştur. Ancak bu esaslı çalışmalardan sonra folklorumuz palyaço ve soytarı kılığından kurtulmuş olur.

SES'İN SORUŞTURMASI

TARİHİ TÜRK KIYAFETLERİ DEJENERE Mİ EDİLİYOR?

Sahnelerimizde Yenilik mi, Yanlışlık mı

Bir süredir sahnelerimizde Türk folklöründen esinlenerek hazırlanan kıyafetler büyük ilgi görüyor. Ama bütün bunlarda bir aksayan taraf, bir ilgisizlik, bir sahtelik belliyor zaman zaman. Yenilikle yanlışlık karışıyor. İşte bu durumu ortaya çıkarmak için bir soruşturma yapık. Sayın Elif Naci, Sayın Bedia Diker ve Sayın İhsan Hınçer'in fikirlerine bas vurduk. Böylece aşağıda okuyacağınız yazı meydana geldi.

ELİF NACİ

Bedia Diker (Olgunlaşma Enstitüsü Müdiresi): Sanıyorum müzisyen arkadaşlar da üç eteğin her zaman bir kadın kıyafeti olduğunu bilmektedirler. Anlayamadığım nokta nedense bunu çok iyi bildikleri halde hâlâ üç eteğe rağbet etmeleri. Oysa eski Türk kıyafetleri incelendiği zaman erkeklerimizin de onların istediği ölçüde frapan kaftanları olduğu ortaya çıkar. Folk müziği yapan sanatçılarımız, yaptıkları müzikte iyiye ve doğruya doğru giderken neden kıyafetlerinde bu kadar bilinçsizce davranıyorlar, bir türlü çözümleyemiyorum. Giydikleri kıyafetleri yirminci asra uyacak şekilde, tıpkı müzik türünde olduğu gibi modernize etmeleri en tabii haklarıdır. Zaten Olgunlaşma Enstitüsü olarak bizlerin yaptığı da eski giysilerimizi günün modasına adapte ederek yepyeni bir tarzda sunmaktan başka bir şey değildir. Ancak hazırlanan şey bilinçli yapılmalıdır.

İhsan Hınçer (Folklorist): Daha bundan iki yıl öncesine kadar bilinmeyen, sandıklarda saklanılan kıyafetler bugün sahnelere kadar çıkmış, gençliğin sevgilileri tarafından benimsenmiştir. Kıyafetlerin hemen çoğu geleneksel olarak değil de, herkesin kendi zevkine göre hazırlanmaktadır. Zaten gençlerden de nasıl türküleri aynen söylemelerini beklemiyorsak, kıyafetleri de aynen giymelerini bekleyemeyiz. Burada folklorculara düşen görev "Müziğimiz dejenere ediliyor", "folklor kılıklarımız dejenere ediliyor" feryatlarını bir yana bırakıp folklorumuzun en yalın haliyle arşivini yapmaktır.

Taner: "Dağ Ve Çocuk"u basmak için sözde yabancı bir plak şirketi bize 200 bin lira teklif etmiş. Tamamen yalan. Fikir Murat'ındı. Almanca bildiği için oturup böyle bir şey yazdı. Bir de Global diye logo filan yaptık. Hesapta "Dağ ve Çocuk"u yayınlamak istiyorlar. İşte sana Moğollar'ın sahtekarlığı... Bunu basan gazeteci de işin aslını bilmiyordu. O zaman herkes her şeyi yiyordu. O kadar saf bir ortamdı ki... Arada bir turnede filan fotoğraf çekip gazetelere yollardık. Abuk subuk haberler: "Aziz iddiaya girdi, üç saat ayakkabı boyadı", "Moğollar tavuk çiftliği kuruyor" filan... Fotoroman yayınlayan Saklambaç diye bir gazete vardı... Fotoğrafın altına iki satır uyduruk bir şey yazıp yollardık gazeteye, çıkardı. Bak ne yazıyor gazete: "Zengin bir arkadaşlarının emirlerine verdiği büyük bir otobüsle yakında Avrupa turnesine çıkacak olan Moğollar hep birlikte otobüsün önünde". Ama otobüsün üstünde Varan yazıyor, Ankara-İzmir arabası. Bu kadar da olmaz..! O yıllarda Fransız, İtalyan şarkıları Türkçe sözlerle söylenirdi, Sezen Cumhur, Fecri Ebcioğlu gözdeydi. Türk hafif müziği denilen aptal bir pop müziği almış yürümüştü. Bizim gibi aykırı tiplerin ismini duyurması biraz zordu. Böyle şeylerle, ne derler, reytingimizi arttırdık bir şekilde. Moğolazzi diyorum ben şimdi bu haberlere.

"Son ayların en tipik yerli beat grubu Moğollar, bayramın ikinci günü Fitaş sinemasını dolduran yüzlerce müziksever genci çıldırasıya coşturdu. Karanlık sahnenin ortasına yerleştirilen döner trafik lambası etrafa mavi ışınlar saçarken, Moğollar'ın sert ritmli müziği duyuldu ve gençler aynı anda salonu çığlığa boğdular. Bu arada gençlerin dinlediği müziği merak edip konsere gelen anne ve babalar, uzun saçlı ye-ye'cileri hayretle izlerken bir de gürültü başlarında patlayınca selameti salonu terketmekte buldular..."

Taner: O sıralar müzikte Beat akımı diye bir şey vardı. Rock'n'roll'un İngiltere'deki teenage şekli. Merseybeat denilirdi. Troggs, Beatles, Animals gibi gruplarla bütün Avrupa'ya yayılmıştı. Bizim Moğollar kurulduğu zaman da "ne yapıyorsunuz" diye soranlara "beat yapıyoruz" diye cevap verirdik... Aziz o yıllarda Cream hastasıydı. Eric Clapton'ın bütün sololarını ezbere bilirdi, çok deli dolu bir adamdı. Sahnede de öyleydi. Bayağı konsantre olurdu. O bayılıp düşme durumları gerçekti yani. Ben o zaman Moğollar'da değildim ama, arkadaşlarımdı. Ben de o konserdeydim. Sahneye bir sürü projektör koyardık. Polislerin yanar döner lambaları vardır ya, onlardan da koyulurdu. Sahneye biraz barut ekilirdi, yakılırdı. Yağlı ışık denilen bir sistem vardı. İki camın arasına renkli yağlar konulup psychedelic efektler yapılırdı. Bir de go-go girl denen bir kız vardı, kafesin içinde. Kız da orada dans ederdi. *(gazeteden okuyor)* "Kafeste mini etekli bir kız belirdi, az sonra kafesten fırlayıp bütün dinleyicileri çılgına çevirdi..." O kız kim biliyor musun: Seyyal Taner.

Engin: Hayır, bu Seyyal Taner değil, Filiz diye bir kızdı, Kulüp 12'den tanıyorduk. Güzel dans ettiği için çağırmıştık. Seyyal Taner, o konserde değil, Orhan Boran'lı konserde çıkmıştı...

PAŞAM
TAVERNA
İçin herkes hemfikir:
"Yemekler nefis, müzik tatlı, servis kusursuz, ambiyans harikulâde.."
Üst katta gençliğin kulübü
ANTUAN'da
MOGOLLAR
Matine saat 14.30 da
Tel: 47 26 82 Şişli Meydanı

Engin: Moğollar olarak ilk çıktığımız kulüp Antuan'dı. Şişli'deydi. Egemen Bostancı da Arap Metin'le ortaktı oraya. Küçük bir diskoydu.
Taner: İsim Fransız Antoine'den geliyor. Hani şu çiçekli gömlekler giyen şarkıcı. O kulüpte asıl Erkin Koray ve Haramiler çalardı. Bir ara Murat'la birlikte cebimizde hiç paramız yoktu, içeri giremedik, Erkin'i kapıdan dinlemiştik... Blow Up diye bir kulüpte de çalardık, 69 yılında. Şimdiki Kemancı'nın yerindeydi galiba. O dönemlerin meşhur Antonioni filminden geliyordu adı herhalde...

İstanbul'un en güzel manzaralı klübü
BLOW UP
sunar
ÇARŞAMBA • PERŞEMBE • CUMA • CUMARTESİ
SUAREDE
CUMARTESİ VE PAZAR
MATİNELERDE
değişik tarzları ile
MOGOLLAR
VERDA SÜMER
ERSİN
*night klup
*cafe bar (hergün 10 dan itibaren)
*diskotek (avrupa listesindeki en son plaklarla)
KONSİMASYON
TAKSİM, Sıraselviler cad. 69

Taner: Viski a Gogo gibi dönemin ünlü kulüplerinde de programa çıkardık. Batı müziği ya da o zamanın deyimiyle "alafranga" dinlemek isteyenler bu kulüplere giderdi. Hatta Türkçe müzik yapan yadırganırdı. Mesela bu ilanda striptizci de var. Striptiz de Batı anlamında bir olaydı ya. Dansöz değil, dikkat et..! Göbek dansı yok, striptiz var, hem de Leyla Sayar, o dönemin en ünlü aktrislerinden biri..! Oraya gelenler için önemli bir olaydı. Bak, arkadan da Özdemir Erdoğan çıkıyormuş...

VİSKİ a GOGO
TAKDİM EDER
DURUL GENCE 5
Moğollar
strip - tease
LEYLA SAYAR
Özdemir Erdoğan
ve DİSKOTEK
VİSKİ A GOGO DAİMA
ÜYELERİNİN HİZMETİNDE

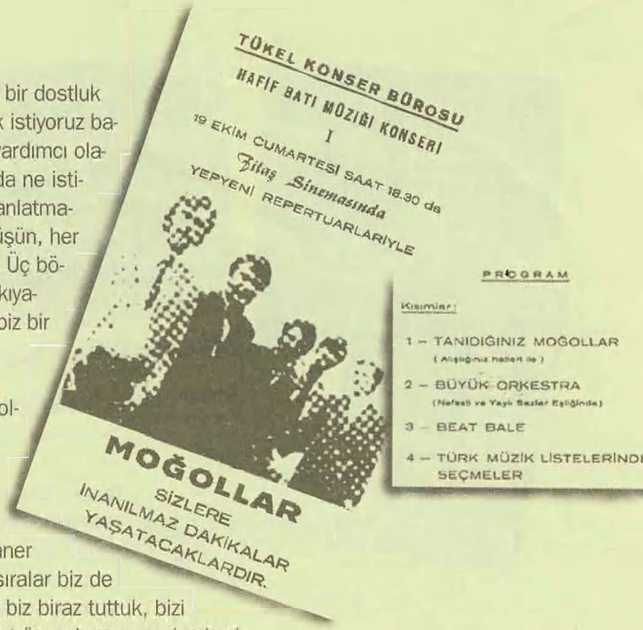

Engin: Orhan Boran'la gazinolarda devamlı beraber çalışıyorduk. Çok iyi bir dostluk gelişti aramızda. Bir konser projemizden bahsettik. "Bir konser yapmak istiyoruz baba" dedik, "ama sahnede şarkıların anlatılması lazım. Sen bize nasıl yardımcı olabilirsin?" "Gayet basit" dedi Orhan baba, "çıkarım, her şarkının başında ne istiyorsanız söylerim..." "Fıkra anlatmayacaksın değil mi?" Güldü, "hayır anlatmayacağım" dedi. Sahiden de çok ciddi bir konser oldu. Orhan Boran'ı düşün, her zamanki gözlüğü, mendili, smokini... Bir nevi konferanslı konser gibiydi. Üç bölümlük bir konserdi. Her üç bölümde Moğollar'ın o zamana kadar giydiği kıyafetleri giydik, o zamana kadar yaptığımız bütün müzikleri seslendirdik. Hatta biz bir ara aranjman bile yapmıştık: *(hep beraber söylüyorlar)* "Zeytinyağlı yiyemem amaaan..."

Cahit Berkay: Bu şarkı Aziz'in sonu oldu zaten. Döve döve söyletirdik bu şarkıyı. Türkçe söylemem diye tutturmuştu. Zaten boynu uzundur Aziz'in. Şerkun ismini takmıştık ona. Şerkun, Moğolca timsah demek. Boynunu gere gere "Zeytinyağlı yiyememem amaaaan" diye bir söylemesi vardı o şarkıyı, gülmekten arkamızı dönerdik seyirciye...

Engin: "Na na song" diye bir şarkımız vardı. Hani Erkin'in "Sana Bir Şeyler Olmuş" diye söylediği şarkının İngilizce orijinali. Bu şarkıda herkes solo atardı. Aziz'in bayılma parçası da o parçadır zaten. O şarkının en yükselmiş anında sahneye bir kafes çıkmıştı. İçinde de Seyyal Taner dansediyordu. "Beat Bale" demiştik o bölüme. Seyyal Taner'i Viski a Gogo'dan tanıyorduk. O sıralar biz de Viski a Gogo'da çalışıyorduk. Gündüz biz çıkardık, geceleri de Durul Gence'ler... Sonra baktılar biz biraz tuttuk, bizi de geceye aldılar. Ama Durul Gence'ler o zamanın en sosyetik orkestrası oldukları için bize enstrümanlarını vermiyorlardı. Perdeli bir sahne vardı. Biz bütün aletlerimizi o perdeli sahnenin önüne koyar, pistte çalardık. Sonra eşekler gibi her akşam aletleri toplar, götürürdük. Onların aletleri perdenin arkasında, asıl sahnede beklerdi, dokunulmazdı onlara. Seyyal de İspanya'dan geleli 10-15 gün olmuştu, ismi cismi yoktu o zaman. Çok güzel bir vücudu vardı ve nefis dans ediyordu. O da Viski a Gogo programının bir parçasıydı. Seyyal'i orda görünce hepimiz hayran olduk. Bizim müziğimizi de çok severdi. Böyle bir konserimiz olduğu için ona da teklif ettik. Hatta Viski a Gogo'da programda kullandığı kafesi aldı, geldi. Viski a Gogo'dan o kafesi almak bile kolay iş değildi, Hasan Kazankaya'ydı oranın sahibi... Şimdi bir Viski a Gogo hatırası daha geldi aklıma. Biz orda postlarımızla sahneye çıkardık. Bir şeker çuvalının içinde dururdu postlar. Merdiven arasında küçücük bir yerde soyunurduk, çuvalı da oraya bırakırdık. Postların zaten leş gibi bir kokusu var. Bir de, sahnedeki terimizi ekle üstüne. Manyak bir koku... Bir gün 60'lardaki güzellik kraliçelerinden biri geldi Viski a Gogo'ya müşteri olarak. Kadın, koridordan koku yüzünden geçememiş. Gitmiş hemen müdüre şikayet etmiş. Müdür "ne kokusu olabilir" diye gidip bakmış ki, "Moğollar kokuyor..!" Neyse, sonra bize soyunmak için başka bir yer verdiler, ama az kalsın işten atılıyorduk.

Engin: O sıralar çeşitli şekillerde kendimizi arayışlar var. Felsefik olarak, daha çok metafizik arayışlar. Tam Altın Mikrofon turnesinden döndük, gazetede küçük bir haber gördük: "Mahareshi Mahresh İstanbul'da, Hilton Otelinde kalıyor..." İndiğimiz kıyafetlerle, aynen, üstümüzü bile değiştirmeden bir taksiye atladık, adamı görmeye gittik. "Biz Türkiye'de bir beat grubuyuz, biliyoruz ki sizin Beatles'la epey bağlantınız oldu" dedik. Adamdan resmen felsefi yardım istedik. "Nasıl meditasyon yaparız" diye sorduk. Bizi buradaki derneğin başkanıyla tanıştırdı, mektuplaşmak için kendi adresini verdi, bir de hepimize çiçek verdi. O çiçek kurutulmuş olarak benim evimde hâlâ çerçeveli, asılı durur... Sonra biz derneğe de gittik, meditasyon çalışmalarına başladık. Beraber gidiyorduk, ama bizi ayrı ayrı alıyorlardı içeriye. Herkese bir sihirli, anahtar kelime veriyorlardı, o kelime seni konsantre edip "kuyu" içine dalmanı sağlayan kelimeydi. Veletlik hepimizin üstünde olduğu için, üç-dört gün sonra işin bokunu çıkardık. Herkes birbirine sormaya başladı: "Senin kelimen ne?", "seninki ne?.." Baktık ki, meğerse hepimize aynı kelimeyi vermişler: "Ayink".

Engin: Açıkhava Tiyatrosunda arka kapıyı açtırıp sahneye bu antika arabayla çıkmıştık. Barutlar filan patlattık... Sisler içinde sahneye girdik bununla. İndik arabadan, enstrümanlarımızın başına geçtik, çaldık. Konser bittikten sonra tekrar arabaya bindik gittik...

Moğollar'dan ikisi askerlik yüzünden Avrupa'ya kaçtı

Engin: Haber doğru. Askerden kaçmak için Paris'e gittik. Ama hikaye karışık. Dışarıya çıkacağız, ama pasaport almak için askerlik belgesi istiyorlar. Bir şehirden –şehrin ismini söylemeyeyim– sahte evrakla Taner'le bana pasaportlar geldi. Diğer çocuklar o zaman talebeydi, problem yoktu. O sıralar her akşam Taksim'deki Cafe Bulvar'da buluşurduk. Bir akşam tam oradan çıktık, bir binbaşı çevirdi bizi. Adam hepimizin ismini tek tek ezbere söyledi. "Maalesef sizle ilgili bir dosyamız var, sizi 15 gündür takip ediyoruz" dedi. Ama meğer adam bizim hayranımızmış esasında. Taner'le bana "pasaportunuz var mı" dedi, "var" dedik. "Siz yarın çekin gidin" dedi, "diğer arkadaşlar da yarın şubeye bana gelsinler"... Ben ertesi gün işçi uçaklarıyla Almanya'ya gittim. Taner de Atina üzerinden Almanya'ya gelecekti... Sonra burda kalanlar vizelerini aldıktan sonra hep beraber Almanya'da buluşacaktık... Taner'in Atina'ya gidince dişi şişmiş. Ama sadece transit vizesi olduğu için alandan dışarı bırakmamışlar. Bakmış ilk uçak nereye? Paris'e. Son parasıyla Paris'e bilet almış, uçmuş... Paris'te iner inmez Türkiye'ye telgraf çekiyor: "Paris'te aç ve susuzum, param da yok, hastayım. Taner." Ne telefon ne adres, hiçbir şey yok.

Cahit: Sirkeci postanesine gittik, telgrafın çekildiği yere birkaç telgraf çektikten sonra adresi bulduk. Öyle yakaladık Taner'i...

Engin: Murat Düsseldorf'a, benim yanıma geldi, beraber Paris'e gittik. Taner'i bulduk. Otelin önüne bir iskemle atmış oturuyor. Bizi görünce yerinden bile kıpırdamadı, "aa, siz mi geldiniz" dedi. Adamdaki sakinliğe bak.

Cahit: Paris'te Academie Charles Cros ödülünü aldıktan sonraki gidişimizde de aynı problemler başımıza geldi. Murat'la, elimizde gazete kupürleri, askerlik şubesine gittik. "Bakın biz dışarda Türkiye'yi tanıtmaya çalışıyoruz. İşte bakın ödül aldık, plağın üstünde ay yıldız var, bu 45'liğimizde saçlarımız aslında kısaydı, ama fırçayla uzatmışlar..." falan filan diye anlatıyoruz. Adam bizi dinledi, çekmeceden lokum çıkardı, ikram etti. "Diğer arkadaşlarınız nerde?" dedi. "Efendim, onlara haber veremedik, onlar da yarın gelirler" dedik. Ama hep beraber, dört kişi, o akşam trene atlayıp Paris'e tüydük.

Moğollar, Paris'te üç Fransız kızıyla beraber hippi hayatı yaşıyor..

Taner: Evi gazete ilanında gördük, başvurduk. İki Alman kız bir yerde sekreterlik yapıyordu. Ev sahibi koca evi bunlara vermişti. Evi paylaşacak kiracı arıyorlardı. Müracaat ettik. Dört kişilik bir grubuz dedik. Üst kata yerleştik, ondan sonra neler neler oldu! Çılgınca bir hayattı. Devamlı partiler oluyordu. Para yoktu ama, keyfimizi yaşıyorduk.

Engin: Aslında hippi mippi değillerdi, gayet aklıbaşında işkadınıydı hepsi...

Taner: Hippi olan onlar değil, bizdik. Hatırlıyorum da, tavanarasında bir çift nazi çizmesi bulmuştum. Onları giyiyordum her yerde.

Engin: Kızlar çok disiplinliydi. Ev, bir aile yuvası gibi olsun istiyorlardı. Bırak kız arkadaş getirmeyi, erkek arkadaşımız bile gelip kalamıyordu. Bir gün Arda (Uskan) geldi Paris'e. Kalacak yeri yok. Ama bizde kalsa, kızlar müsaade etmeyecek. Arda geldi, kızlarla hep birlikte yemek yendi... Sonra Arda sanki oteline dönüyormuş gibi çıktı, hepimiz onu uğurladık, yarın gene gelsene dedik, iki-üç saat dolaştı geri geldi, gece yarısı pencereden içeri soktuk. Sabah da kızlar kalkmadan dışarı çıktı, gene biraz tur atıp geldi, zili çaldı "ben geldiim" diye bağırdı... İçeri buyur edildi. Bir hafta filan, her gün bu yöntemle idare ettik. Sonra Arda, fotoğrafta soldaki kızla flört etmeye başladı. Tabii hemen yırttı, rahatça evde kalmaya başladı.

Anadolu pop müziği Pariste çok sükse yaptı

Engin: Dijon diye bir şehirde bir Fransız papaz, işten atılan Türk işçilerini korumuştu. Kiliseyi, evsiz barksız kalan bizim işçilere açmıştı. O kilisede bir konser vermek üzere Paris'ten bizi çağırmışlardı, olay basında daha da çok duyulsun, taraftar toplasın diye. O arada da bir televizyon çekimi yapılmıştı... Aslında onun haberi bu ama, hiç bunları yazmamışlar, sanki Fransa'yı birbirine katmışız gibi bir haber uydurmuşlar...

MOĞOLLARIN davul ve zurna ile doldurduğu plak Akademi Armağanı aldı

"Dünkü, Bugünkü Türkiye'den Dans Ve Ritmler" adlı plağın ödülünü Fransız Kültür Bakanı verdi. Moğollar'ın Türkiye'de turnede bulunmaları yüzünden ödül ve diplomalarını şirketin temsilcisi C.M. Lagarde aldı.

Fransız kızı, Türk davulcusundan hamile kalınca Moğollar Türkiye'ye eksik döndü

"Anjin Yörükoğlu" dedi belediye başkanı, "Dominique'i karın olarak kabul ediyor musun?" Engin uzun saçlı ve sakallı diğer arkadaşlarının arasında Fransızca "Oui" (evet) derken adını Engin yerine Anjin olarak telaffuz eden belediye başkanına kahkahalarla gülmekten kendini alamadı. Moğollar'ın bateristi Engin'e Moğollar grubundan sadece Cahit refakat ediyordu, gayrı resmi tanık olarak. Bir diğer uzun saçlı popçularımızdan Erkin Koray da vardı.

Engin: Fotoğrafta arkada Cahit ve Erkin de var damat tarafını temsilen... Bu karındaki çocuğun şimdi çocuğu oldu biliyor musun! Torunum var artık.

Taner: Fransa'da önce bir 45'lik yaptık: "Behind The Dark." Sonra da albümü doldurduk. Ama artık para da kalmamıştı cepte. Orada Barış'la karşılaştık. "Hadi bir turne yapalım Türkiye'de, biraz para kazanıp döneriz" diye düşündük. Zaten bir soliste ihtiyacımız vardı. Bayağı sansasyonel bir turne oldu. Türkiye'de turnedeyken albümün ödül aldığını öğrendik: Barış'ın üvey babasının minibüsüyle Balıkesir'e gidiyorduk. Adam "kestirme bir yol biliyorum" dedi. Fırtına, yağmur, çamur içinde berbat yerlerden geçerek, uçurumlu bir yoldan sabah Balıkesir'e vardık. Otele girdik. Bir baktık, Hürriyet'in orta gazetesinde tam sayfa "Moğollar, Academie Charles Cros ödülü aldı" diye yazıyor.

Engin: Plak şirketi aday göstermiş, bizim hiç haberimiz yoktu... Gazeteyi okuyunca Barış menejeriyle birlikte bir odaya çekilmiş, "tamam bu Moğollar artık gider, kimse onları tutamaz" diye düşünmüşler. Biz odamıza çekildik, "tamam, biz artık Barışsız da hallederiz" diye düşündük. Zaten Kütahya'da bomba yedik, iş bitti...

Taner: O konserden sonra Kütahya'da son bir konser vardı. Molotof kokteyli atıp minibüsü yaktılar. Engin tam davul soloya geçecek, bir çocuk sahneye koşa koşa geldi: "Abi sizin minibüs yanıyor..." Engin'e "sen soloya geç, biz geliyoruz" diye işaret çaktık, arka tarafa koştuk...

Engin: Hiçbir şeyden haberim yok, davul çal çal bitmiyor. Nerde bu adamlar diye diye 15 dakika solo attım... Ülkü Ocaklarından dört kişi bir sene sonra yakalandı. O sıralar Vali'nin ne söylediğini hatırlıyorum; "siz bunu reklamınız olsun diye kendiniz yakmışsınızdır" demişti herif...

Taner: Neticede, bizim menejerimizle Barış'ın menejeri pek anlaşamıyordu. Barış'la ayrıldık. Biz gene dört kişi döndük Fransa'ya. Ama hiç işin peşinde koşmadığımız için plak şirketi bizi bıraktı.

Sayın müzikseverler,

Biz, Moğollar gösterdiğiniz yakın alâkaya çok teşekkür ederiz. Bildiğiniz gibi biz Türkiye'de ilk defa kendi besteleri ile isim yapmış bir grubuz. Kendi bestelerimizi çalmak dışında Türk popüler müziğine bir takım yenilikler getirdik. Bu yenilikler, bestelerimizde temel olarak Anadolu müziğini kullanmamız, saz, yaylı tambur, argun ve zurnaya yaptığımız bestelerde yer vermemiz ve bu bestelerden müteşekkil bir repertuarla solo konserimizi ve beste konserimizi vermemizdir.

(Grup elemanları) Aziz Azmet: Solist, solo gitar, besteci **Cahit Berkay:** Saz, yaylı tambur, gitar, keman, besteci **Engin Yörükoğlu:** Bateri ve bütün ritm aletleri **Murat Ses:** Org, armonika, besteci **Taner Öngür:** Bas gitar, argun, zurna **(Grubumuzun en beğenilen besteleri - aranjmanlar) Türkçeler** Ilgaz, Artık Çok Geç, Kaleden Kaleye Şahin Uçurdum, Ağlama, Sürülerle Kuzular, İndim Havuz Başına, Sessiz Gemi **İngilizceler** Mountain and Boy, Light Face, Life, Truth, You Should Tell It Before, Morning Tram, I Am an Empty Soul **Listelerden en son parçalar** Get Back, Obladi Oblada, Baby Come Beck, Kaschatcok, Fire, Toi Toi Toi

1 Ocak 1968

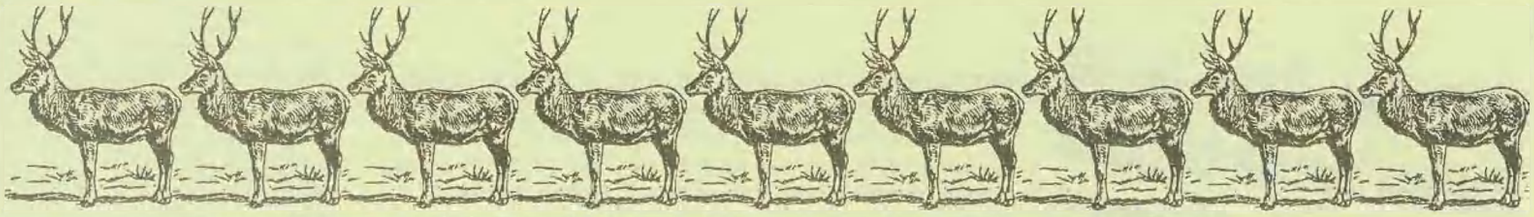

a→

ANGST

Almancada sözlük anlamı "korku". İngilizce hardcore literatüründe ise, yaklaşık son on yıldır, "genel bir rahatsızlık halinden mütevellit tepki" anlamına geliyor. 90'ların başında Therapy?, Smashing Pumpkins gibi gruplar, yaptıkları müziğin yeni konsepti olarak, angst lafını sık sık zikrediyorlardı. Yıllar geçtikçe görüldü ki, "Dokunursanız patlarım!" demeye getirdikleri bir postmodern öfke hali, tüm hardcore gruplarının dilindeydi. Sistem ve toplum hakkındaki görüşlerini hardcore lisanıyla anlatanlar, samimiyet, umursamazlık, patlamaya hazır bir fiziksel şiddet, kısmi alçakgönüllülük, bireysellik ve kesif bir naiflik etrafında buluşuyorlar. Toplumun mevcut ilişkiler bütününü ve dilini olabildiğince reddedip, hem içerik hem de tezahür itibariyle özgür, yeni yaşam alanları açmak istiyorlar. Bayraklarında "angst" yazıyor.

b→

BORATAV, PERTEV NAİLİ

Türkiye'de folklor ve halk edebiyatı ile ilgili çalışmaları üniversite düzeyine çıkaran, konusuyla ilgili dersler veren ilk bilim adamlarımızdandı. 1907 yılında, şu an Bulgaristan sınırları içinde bulunan Darıdere'de doğdu. Lise yıllarından itibaren halk kültürüne ilişkin bilgi ve belge toplamaya başladı. 1940'lı yıllarda Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde halkbilimi alanında çalışmalarını başlattı, pek çok halk hikayesi, masal, tekerleme, halk şiiri toplayıp derledi. Boratav'ın Edebiyat Fakültesi'nde kurduğu Halk Edebiyatı kürsüsü, 1948 yılında "komünist" olduğu gerekçesiyle kapatıldı. Üniversiteden uzaklaştırılınca, TBMM'ye başvurarak Türkiye'nin herhangi bir yerinde memurluk istedi. Bu isteği, öldüğü güne kadar yanıtlanmadı. Baskıların artmasıyla yurtdışına çıktı, Paris'e yerleşti. 70'li yılların başından itibaren yayınladığı "Folklor ve Edebiyat", "Köroğlu", "Az Gittik Uz Gittik" gibi araştırma ve yöntem kitaplarıyla pek çok araştırmacıya kaynak oldu. Fransa'da Ulusal Bilimler Merkezi ve Sorbonne Üniversitesi'nde halkbilimi dersleri verdi. "Nasreddin Hoca Külliyatı" kitabı, 1996 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından basıldığı halde, "muzır" olduğu gerekçesiyle dağıtılmadı. Kitap, daha sonra Edebiyatçılar Derneği tarafından yayınlandı. 75 yılda topladığı halk edebiyatı ile halkbilimi belgeleri, notları ve ses bantlarından oluşan arşivinin Türkiye'ye gelmesi için 1997 yılında Tarih Vakfı'na vekalet verdi. Boratav, 16 Mart'ta Paris'te öldü ve orada toprağa verildi. Son kitabı "Üniversitede Cadı Kazanı", öldüğü gün piyasaya çıktı. Kitabını, gurbette ölen dostları Behice Boran ve Niyazi Berkes'e adamıştı.

d→

DARÜLELHAN

Osmanlılar döneminde kurulmuş tek resmi müzik okulu. Maarif Nezareti'ne bağlı olarak 1 Ocak 1917'de etkinliğe başladı. Ziya Paşa başkanlığında bir musiki encümeni tarafından yönetilen okulun kuruluş amacı, Türk ve Batı müziklerini, tarihi ve kuramsal yönleriyle tanıyan, besteleme sanatının kurallarını ve inceliklerini bilen kadın veya erkek müzik öğretmenleri yetiştirmekti. 1924 yılında yayımlanmaya başlayan Darülelhan Mecmuası dışında, fasiküller halinde Türk müziği klasiklerinin ve halk müziği türkülerinin notaları yayımlandı. 1926 yılında ilk resmi derleme çalışması yapıldı. Anadolu'da hemen her yöreye gidildi. 1927'de Türk müziği bölümü kapatıldı ve Avrupa konservatuarları örnek alınarak yeniden örgütlenen Darülelhan İstanbul Belediyesi'ne bağlandı, adı İstanbul Belediye Konservatuarı oldu.

k→

KÖY ENSTİTÜLERİ

Eskişehir, 1922. İstasyon yakınlarında bir kulübede, kurmay subay Saffet (Arıkan) bey, önündeki planlara bakıyor: "Memleket işgalden nasıl kurtulacak?" İstasyonda ise bir öğretmen ve öğrencileri, yatak çarşaflarını yırtarak yaptıkları sargı bezleriyle, trenlerden inen yaralı askerlerin yaralarını sarıyor. Öğretmenin adı İsmail Hakkı Tonguç.

Ankara, 1935. Kültür Bakanı'nın odası. Bakan, Gazi Eğitim Enstitüsü müdür vekiline bir broşür uzatıyor, okumasını rica ediyor ve soruyor: "Ne dersin?" "İlköğretime ait görüşler, tatlı ve güzel bir rüyadaki hayallere benziyor". "Partimiz hayal peşinde mi koşuyor yani?" "Tatbik edilemeyen fikirlerin hayalden ne farkı vardır?" "Sen bu tatlı hayallerimizi hakikat haline getirebilir misin?" "Efendim, ben ne CHP'yim, ne de devlet." Bu konuşmadan bir hafta sonra, Kültür Bakanı Saffet Arıkan, makamına çağırdığı Gazi Eğitim Enstitüsü müdür vekilini ayakta karşılıyor, "Tonguç" diyor, "seni şimdi ilk öğretim umum müdürlüğü odasına götürüp işe başlatacağım".

Canlandırılacak Köy, 1939. "Köy meselesi, bazılarının sandığı gibi, mihaniki bir şekilde köy kalkınması değil, anlamlı ve bilinçli olarak köyün içten canlandırılmasıdır. Köylü insanı öyle canlandırılmalı ve bilinçlendirilmeli ki, onu hiçbir güç istismar edemesin..." *(İ. H. Tonguç, "Köyün Canlandırılması")*

Ankara, 1939. Trakya manevralarından dönen İnönü, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'e şöyle diyor: "Manevralar sırasında gördüğüm şu: Birçok yeni silahlar var ki, okumuş erler istiyor. Biz aslında köylü çocuklarını başka nedenlerle okutmalıyız ya... Eğitmen projesi iyi sonuç verdi, sen bana acele bir proje hazırla..."

Ankara, 1940. Günlerden 17 Nisan. TBMM, Köy Enstitüleri yasasını oylayacak. Kabul ya da red. 426 üyeden 148'i oylamaya katılmayarak renklerini belli ediyor. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü, Yahya Kemal gelmeyenlerden. Çekimser oy yok, Köy Enstitüleri projesi 426-148=275 kabul oyuyla yasalaşıyor. Oylamadan önce, Eskişehir milletvekili, Eskişehir'de büyük toprak sahibi Emin Sazak söz alıyor: "Köylü çeker bayrağı, 'biz de insanız, tahsilimiz de aşağı değildir, bizi niye takyid ediyorsunuz? Hadi bakalım!' diye Ankara'ya kadar gelirler, Meclis'i çevirirler."

Anadolu, 1940. "Dört eğitim ve kalkınma bölgesine ve kesimlere ayrılan Anadolu'nun her kesiminde bir enstitü kurulmasına hemen başlandı. O ıssız köylerde, geniş topraklar üstünde, parasız yatılı, kızlı erkekli, bin öğrenci alacak genişlikte 20 enstitü harıl harıl çalışmaya başlamıştı. Köy Enstitüleri'nde gelişen iş eğitimi görüşü, yalnız el becerisini, yalnız bireyin iyileşmesini, yalnız üretimi, yalnız iş gücü hazırlamayı amaçlayan tek boyutlu görüşleri aşar. Onun yöntemi, iş ve eğitim ilişkisini her yönüyle içeren bir bakış olarak eğitimin tüm alanlarını kapsar. Bir ders, bir program değil, bir felsefedir." *(Pakize Türkoğlu, "Tonguç ve Enstitüleri")*

"İnönü, Savaştepe Köy Enstitüsü'ne yaptığı gezide kümes nöbetçisi Hatice'yi görüyor. Çağırıp azık torbasında ne olduğunu soruyor. Peyniri, ekmeği, köftesi olduğunu söylüyor öğrenci. Başka ne var, açtırıyor torbayı. Sophokles'in Antigone'u çıkıyor". *(Mahmut Makal, "Bozkırdaki Kıvılcım")*

Ankara, 1943. Eskişehir milletvekili, büyük toprak sahibi Abidin Fotuoğlu Köy Enstitülerini değerlendiriyor: "Bunlar yetiştikleri zaman bizim kafamızı keserler"...

İvriz Köy Enstitüsü, 1943. "Tonguç, 'devletin vatandaşa karşı görevi nedir?' diye soruyor bir öğrenciye. Öğrencinin büyüklerin karşısında dili tutulunca, öğretmene dönerek 'yüzyıllardır konuşturulmadıkları için çocuğu kusurlu görmüyorum. İlk işiniz bu çocuklara düşünmeyi ve düşündüğünü söylemeyi öğretmektir' diyor. O gün karşısında susta duran çocuk bendim". *(Mahmut Makal, "Köy Enstitüleri ve Ötesi")*

Söke, 1945. TBMM, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nu görüşüyor. Adnan Menderes, büyük topraklarının olduğu Söke'de beyanat veriyor: "Halt etmişler. Kimin toprağını kime verecekler?.."

Bir tren gezisi, 1945. İnönü, yanına Tonguç'u ve CHP'nin "muhalif" kanadından Reşat Şemsettin Sirer'i alarak Köy Enstitülerini dolaşıyor. Her gittiği yerde Sirer'e soruyor: "Nasıl buldunuz?" Her seferinde "çok iyi paşam, çok iyi" cevabını alıyor. Ama, Sirer'le Tonguç arasında geçen konuşma başka türlü. Sirer: "Hakkı bey, bu köy çocuklarını niye okutmak istiyorsun?" Tonguç: "Ne demek, nasıl okutmayabiliriz? Elbette okutacağız!.." Sirer: "Okusunlar da gelip bizi öldürsünler mi istiyorsun?" *(Melih Cevdet Anday'ın "Köy Enstitüleri 50 Yaşında" konulu açık oturumdaki konuşmasından)*

Ankara, 1945. Aylardan aralık. TBMM'de Mlli Eğitim bütçesi görüşülürken Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç şiddetli eleştirilere maruz olu-

Abidin Dino'nun fırçasından Tonguç

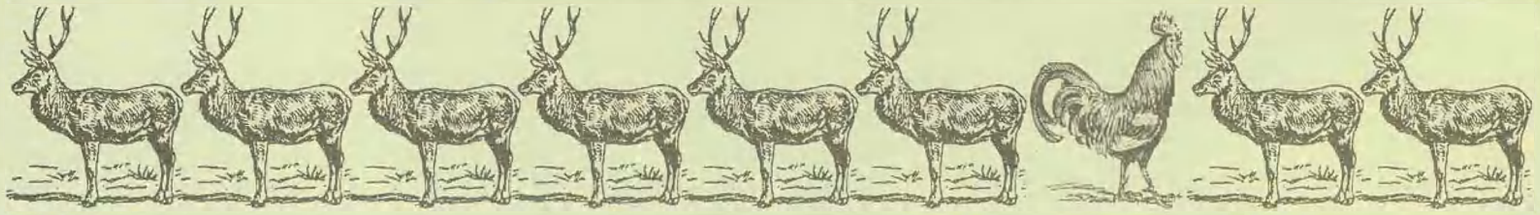

yor. Bir milletvekili Köy Enstitüleri dergisinde yayınlanan "Yeter" adlı şiiri, "işte belge" misali okuyor kürsüden: "Her sabah yol aldın türkü dilinde / Tırpan omuzunda orak belinde / Ektin biçtin nasır kaldı elinde / Yeter eller için çektiğin yeter / Yeter beyim paşam dediğin yeter..."

Hasanoğlan, 1946. "Müzik bölümü öğrencilerinden biri akordeonunu sırtlayıp getirdi. Ruhi Su'dan 'Niksar'ın Güzelleri', Aydın Gün'den 'Suna Boylum', Aşık Veysel'den 'Sadık Yarim', 'Uzun İnce Bir Yoldayım' gibi şarkı ve türküler arka arkaya coşkuyla söylendi. Sonra, 'Ankara' diye başladı biri. Biraz şaka yollu ve çocuksu söylüyorduk... Birden bir şey oldu, 'güzel Ankara' yerine 'kalleş Ankara', 'cadı Ankara' gibi sözler geliyordu kalabalıktan. Kimi kızarak, kimi şakaya vurarak söylüyordu... (...) Aslında o günlerin Ankara'sında ortalık karışıktı gerçekten. Seçimler yakındı. İnsanlar neden onu ya da bunu seçeceğini bilmiyordu. *(Pakize Türkoğlu, "Tonguç ve Enstitüleri")*

"Yeni kurulmuş olan Demokrat Parti, Hasan Ali Yücel'i kendisine baş hedef seçmişti. Onun Köy Enstitüleri'ni yaygınlaştırma çabalarını komünistlikle suçlayıp duruyordu." *(Çetin Altan, Sabah, 9.2.1997)*

Ankara, 1946. Seçimleri şaibeli bir biçimde kazanan CHP'nin kurduğu hükümette, Hasan Ali Yücel'in yerinde Reşat Şemsettin Sirer vardır. Yeni Milli Eğitim Bakanı'nın ilk icraatı Tonguç'u görevden almak olur. Daha sonra da, Köy Enstitülerine adım adım son verilir. "Türkiye Cumhuriyeti'nde bu kadar eşi görülmemiş bir kurumun yıkılmasına kim ön ayak oldu? Evet, neden yıkıldı? Bu karşı gelme hareketi, tek parti döneminde doğrudan doğruya CHP içinde başlamıştır. 'Sağcı kanat' diyebileceğim, hatta açıkça söyleyeyim, bunlar faşistlerdi düpedüz! Bu takım CHP içinde, daha Demokrat Parti'den önce iktidarı ellerine geçirdiler. Yani bir hükümet değişikliği oldu, ortaya çıkan iktidar işte bu faşistlerden kuruldu. *(Melih Cevdet Anday)*

Ankara, 1951. DP'nin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, Köy Enstitülerinin tümüyle kapanması kararını alıyor. Aynı İleri, 1944'te 19 Mayıs dergisinde yayınlanan yazısında şöyle diyor: "Görmemiş olanların katiyen bilmelerine ve tasavvur etmelerine imkan olmayacak şekilde yepyeni bir gençliğin, yepyeni bir neslin bu Köy Enstitülerinde yaratılmakta olduğunu zevk alarak, gurur duyarak gördük."

"Enstitü programında akademik ve pratik bilgiler birlikte yer alıyordu. İlkokulu bitiren çocuklar enstitülerde beş yıllık bir öğrenimden sonra 17 yaşında öğretmen oldular. Enstitünün amacı aydın ve kritikçi düşüncenin köklerini kurmaktı. Öğrenci ve öğretmenler köy yaşamının ümitsiz sefaletiyle yakından ilgilendiler. Hükümet, bu okullar içinde radikal politik düşüncenin yayılmasından korkarak önce enstitülerin gelişmesini yavaşlattı. Sonra onları şehir öğretmen okulları haline getirdi... Benim köylerde tanıdığım bütün öğretmenleri bu enstitüler yetiştirmişti. Bu genç insanlar sadece öğretmen olarak değil, ilerleme ile bilimsel aydınlanmanın misyonerleri idiler.." *(Prof. Paul Stirling, Yön dergisi, 1965)*

Ankara, 1990. TBMM'de eğitim bütçesi konuşuluyor. ANAP'ın Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol kürsüde: "Köy Enstitülerinin kapatılması yanlış olmuştur".

Tonguç (1939): "Bir ülkede demokrasinin yerleşip kökleşmesinin birinci koşulu eğitim düzenini demokratlaştırmak, yeteneklere tüm eğitim yollarını açık tutmak, yurttaşlar arasında farklar yaratan seçkinci eğitim sistemine son vermek, okulları hak ve adalet ilkelerine göre örgütlemektir."

17 Nisan. Köy Enstitüleri günü...

p→

PEYOT (PEYOTE, PEYOTL)

"Kızılderililer bir bitkinin Peyot adını verdikleri kökünü yiyorlar ve kutsal bir varlıkçasına ona tapıyorlardı."

Aldous Huxley'nin "Sezgi Kapıları" adı ile İnci Erçetin'ce Türkçeye çevrilen küçük kitabı böyle başlıyordu ve daha ilk tümcesi ile beni kendisine çekmişti. Bitkilerin gizini oldum olası merak etmişimdir. Burada ise konu çok daha ilginç boyutlara ulaşıyordu. Bilineni özetleyeyim: Bilginler, peyot kökünden "meskalin" adını verdikleri bir kimyasal maddeyi ayırmayı başardıktan sonra ortaya şaşırtıcı bir durum çıkıyor; çavdar mahmuzundan elde edilen ve çok güçlü bir sanrı verici olan liserjik asitin (LSD) biyokimyasal yapı bakımından meskalin ile yöndeş olduğu ortaya çıkıyor. Meskalin üzerine deneyler başlıyor. Ünlü İngiliz romancı Aldous Huxley de kobay olmayı istiyor bu deneylerde ve eşini yanına alıp araştırıcı hekimin laboratuarına gidiyor. "Meskalini yuttuktan yarım saat sonra, altın sarısı ışınların yavaş yavaş dans ettiğini sezdim" diye anlatmaya başlıyor başından geçenleri. Ona göre zararsız ya da az zararlı bir maddedir meskalin, bilinci değiştirir. (...) Aldous Huxley, normal bilincimizin indirgenmiş bir bilinç olduğu kanısındadır. Başka bir deyişle, bellek ve algılama yeteneklerimiz bizi "özgür zihin"in çok aşağısında tutmaktadır. Meskalin alındıktan sonra değişimler ise, görsel izlenimlerin yoğunlaşması, normal dediğimiz durumda olağan bulduğumuz şeylerin olağanüstülüğü gibi belirtilerle kendini göstermektedir. Ayrıca uzam-zaman ulamları (kategori) da ortadan kalkmıştır. (...)

Meskalin uyuşturucu ve keyif verici değildir; deneylerin gösterdiğine göre bu kimyasal madde, deyim yerindeyse, bilinci aralamaktadır. Burada önemli olan şudur: Peyotist dalga geçmiyor, yine dünyada bulunan bir madde ile dünyaya başka bir mantıkla bakmaya başlıyor. Korkutucu bir şeydir bu, bilincimiz bizi ondan korumaktadır. (...)

Yüce uygarlığımızın bitkiler karşısında şaşkına döneceğini düşünmek beni güldürüyor.

Melih Cevdet Anday

r→

REZERVASYON

Beyazların Amerika'yı istila etme sürecinde, kızılderililer için oluşturdukları açıkhava hapishanelerinin teknik ismi. Tarıma elverişli toprakların beyazlara devredilebilmesi için (Doğu'dan Batı'ya doğru yapılan rutin "toprağa hücum" yarışlarının hedefleri elbette kızılderililere ait bu verimli topraklardı) yerlerinden edilen kızılderililere kervan geçmez, kuş uçmaz, kayalık arazilerde verilen topraklara "rezervasyon" denildi. Kaktüsten başka bir bitkinin büyümediği bu rezervasyonlar, kızılderili kabilelerinin açlık ve sefaletle boğuştukları yerlerdi. Rezervasyonla kızılderililer için oluşturulan özel hapishaneler arasında bir fark yoktu. Geronimo'nun beyazlara teslim olmasından sonra Apaçi kabilesi, kendilerine tahsis edilecek rezervasyonu beklerken kısa bir süreliğine topluca hapishaneye konmuştu. Bu kısa süre, 20 küsur yıl sürdü. Oturan Boğa'nın kabilesi ise, rezervasyonda açlık ve hastalıkla mücadele ederek yaşadı. O yıllarda 38 milyon kızılderili olduğu tahmin ediliyor. Bu sayı, bugün 2 milyon civarında. Aradaki 36 milyonun yok olup gitmesini sağlayan en önemli mekanizmalardan biri, işte bu rezervasyonlardı.

t→

TEK, DENİZ

Amerika doğumlu, Türk asıllı (baba tarafından) rock gitaristi, doktor ve savaş uçağı pilotu. MC5, Stooges, Amboy Dukes gibi efsanevi Detroit gruplarını dinleyerek büyüdü. Bu tarz müziği şu sıralar kendisi icra ediyor. 1974 yılında tıp eğitimi için gittiği Avustralya'da Radio Birdman adlı bir punk-rock grubu kurdu, iki albüm ve birkaç EP yayınladı. Okul yüzünden müzikle part time iştigal edebilseler de, Tek ve arkadaşları dört yıl boyunca Sydney müzik sahnesine damgalarını vurdular. 1978'de ilk albümleri "Radios Appear"ın yayınlanması ve kısa bir İngiltere turnesinden sonra grup dağıldı. Doktorluk diplomasını cebine koyan Tek Amerika'ya döndü, Donanma'ya girdi, dokuz yıl savaş uçağı pilotu olarak çalıştı. Geçenlerde Los Angeles'da, eski MC5 gitaristi Wayne Kramer ile birlikte "Dodge Main" adlı bir plak kaydetti. Albümde vokalleri, Patti Smith'in merhum kocası Fred "Sonic" Smith'in de vakt-i zamanında gitar çaldığı eski Sonic Rendezvous Band grubundan Scott Morgan üstlendi. Şu sıralar Deniz Tek Group adını verdiği grubuyla meşgul olduğunu tahmin ediyoruz...

TESTOSTERON

$C_{19}H_{28}O_2$ formülünde başlıca erkeklik hormonu; esas olarak erbezi hücreleri (Leydig hücresi) tarafından bir hipofiz stimülünün (LH) etkisiyle salgılanır; yumurtalık ve böbreküstü bezi tarafından da az miktarda üretilir. Testosteron, sperm oluşumunu, üreme organlarının gelişmesini, ikincil cinsiyet karakterlerinin belirlenmesini denetler. Metabolizma açısından özellikle kemik ve kas dokusundaki protein anabolizmasını harekete geçirir... Kandaki testosteron miktarı erkeklik işlevini belirler.

İnsan filizlerini sular

Duru nisan yağmuru.

Mehmet Başaran, *17 Nisan Toprağı*